

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

DRUGI DEL: VICE.¹

Bliža se 600 letnica smrti Dantejeve (umrl 14. sept. 1321). Italija se že pripravlja, kakor poročajo časniki, kako bi dostojno proslavila spomin svojega največjega sina. Pa tudi drugi kulturni narodi se ga bodo prav gotovo spominjali; saj ga že dalj časa čitajo ali v izvorniku ali v svojih prevodih.² In tudi Slovenci naj bi do tistega časa imeli vsaj en popolen prevod divnolepe »Commedie«. To nalogo si je zastavil »Dom in Svet« in zato letos nadaljuje, kjer je bil prenehal l. 1911.

Toda ali ni to potrata časa in moči za tako starinsko delo? Kdo bo pa to reč še bral? Kaj nimamo Slovenci še dosti drugega dela na kulturnem polju, bolj nujnega, bolj potrebnega, še nestorjenega? Kaj ni škoda, da se naši kulturni delavci bavijo s takimi tujimi predmeti? Kaj ne bi kazalo v letih, ko človek še kaj zmore, vreči se v življenja boj in ustvarjati samostojno nove vrednote narodu, kakor pa obraz obrniti od sedanjosti proč v davno preteklost in gledati vanjo kakor puščavnik v svojo pusto steno? Taka in enaka vprašanja slišim zdaj ob začetku, ko ima čoln odriniti proti deželi duhov; odgovora ne morem dati jaz na ta vprašanja, odgovor bo dala naša prihodnost, dovoljen ali pa nepovoljen.

Vendar kakšno korist pa bo imela tista izbrana četica, ki bode morda vendarle čitala to skrivnostipolno potovanje na goro očiščevanja in

¹ Glej »Dom in Svet« l. 1910 in 1911, kjer je objavljen prevod (z uvodom vred) prvega dela, Pekla.

² Kako razni narodi vstopajo v krog čistilcev Dantejevih, se vidi iz tega-le dejstva: l. 1856 so imeli šele samo trije narodi popolne prevode »Commedie«: Angleži (3), Francozi (7) in Nemci (7); bilo je torej 17 prevodov celega dela. L. 1912 pa je marljivi dantolog commendatore Marco Besso v Rimu ugotovil že 106 popolnih prevodov v 18 jezikih! Ako bi bil naš prevod dovršen, bi bil stosedmi in naš narod devetnajsti s popolnim prevodom. Samo I. del imajo preveden doslej tudi Armenci in Rumuni, I. in II. del pa Bulgari in Židje. (Marco Besso, *La fortuna di Dante fuori d' Italia*, Roma 1912.) Izmed slovanskih narodov imajo popolne prevode: Hrvatje (v tercinah prevel biskup kotorski F. Uccellini pod naslovom »Divna gluma«, Kotor, 1910, strani 594, res krasen prevod; in v prozi prevaja Iso Kršnjavi, v izdaji Mat. Hrvatske, III. del šele pride), Čehi (prevel pesnik Jaroslav Vrchlický, *Božská komedie*, v Praze, J. Otto, 1901), Poljaki (Boska komedija, preložyl Edward Porębowicz, Warszawa, 1909, zelo točen prevod), Rusi (1902—1904, prevel Min, cit. pri M. Besso, ibid. str. 22).

še dalje, v raj? Zakaj pa čitamo nesmrtnne pesmi Homerove? Mar samo zato, da se zabavamo ob čudoviti fantaziji njegovi? Ali ne marveč tudi zato, da spoznavamo človeka tiste starodavne dobe? Kaj nam ne kažejo n. pr. gostije blaženih bogov v Olimpu, kakšno je bilo takrat življenje niže doli, na zemlji, po gradovih dorskih vitezov, pitje in petje in smeh? In prepiri med Zevsom in Hero, ali niso samo odsev rodbinskega življenja zdolaj, na zemlji? In tako nam tudi Divina Commedia razkriva človeka tiste dobe, nekako ob koncu 13. stoletja (1250—1350!), razgrinja nam grandiozno sliko vse kulture tistega časa, nje svetle in temne strani, življenje versko in znanstveno, politično in družabno, aristokratsko in meščansko. Težko bo res našla — kakor piše biskup Uccellini, n. m. str. 15 — kakšna doba takega pesnika-slikarja, »toli pronicava uma, toli bistre pameti, toli željezne volje, toli žarke duše, toli uzvišene mašte (domišljije) i okretna pera, te (da) bi obdario potomstvo umotvorom, što tekom vjekova ne stara, kako što staraju sve ljudske stvari, pače (ampak celo) sjaji sve to više, što se više odmiče od svoga postanka...« Po pravici je nazval svoj umotvor: Commedia, ker je v istini kakor svetovni glediški oder, na katerem je prvi igralec (protagonist) — pesnik sam; zakaj on vodi dialog, iz katerega spoznavamo mišljenje in življenje onodobnih ljudi. — Kaj me briga kulturno življenje Italijanov v 13. in 14. stoletju? slišim vpraševati. Počasi, prijatelj; skoro enako je bilo v tisti dobi tudi pri nas — Slovencih. Kar ti dr. Grudnova »Zgodovina slovenskega naroda« (II. del, str. 163—320) slika, vsega tistega ozadje boš našel v Divini Commedii, le še bolj živo, bolj resnično, bolj dramatično povedano. In to je že neka korist, ali ne, vsestransko spoznati vsaj eno preteklo stoletje?

Pa še drugo korist bo imel samotni čitatelj. Divina Commedia namreč ni toliko epos zunanjega človeka (kakor je Iliada in Odiseja), kolikor notranjega. V silnih bridkostih srca je Dante pisal to svoje delo; saj vemo, da se je od l. 1301 do smrti potikal kot izgnanec po Gornji Italiji, zavetja išoč pri prijateljih. Videl je, da je vsa domovina razjedena od strankarstva (gvelfi in gibelini, in v Florenci še posebe črnaši in belaši),

vsled tega pa v odvisnosti od tujcev (Francozov, Anžovincev), in to je »srcu rane vsekalo krvave«. Ker ni bilo zunaj nikjer svobode, je pa obrnil pogled v svojo notranjost in sklenil, priboriti si notranjo prostost, prostost od strasti in greha. Iz tega namena nastopi tisto mistično potovanje skozi trojno kraljestvo onega sveta; to nam razodene sam Vergil (Vice, I., v. 71), ki kliče:

»Saj tod potuje,
da zasleduje pot prostosti . . . »

V Peklu gleda, kako nesrečni so tisti, ki so bili v življenju sužnji katerega izmed sedmih poglavitnih grehov; ko pride do konca, je v njem notranji preobrat (peripetija) izvršen: trdni sklep je v njem dozorel, da se hoče v Vicah očistiti vseh slabosti in posledic, katere ostavijo v duši sedmeri poglavitni grehi. S tem je pa dosežena prava notranja svoboda. Tako očiščen in osvobojen pa kliče — kakor prerok Jeremija Judom — Italiji: Spreobrnj se, ker zašla si! — Za to notranjo prostost se pa borimo mi prav tako, kakor se je Dante; ta »duhovni boj« mora bojevati vsak človek. Zato pa ima Divina Commedia kot epos o bojih notranjega človeka — večno veljavo.¹

Zdaj torej s pesnikom nastopimo potovanje v Vice. Važno in potrebno je, da si kraj tako živo predstavljamo, kakor si ga je Dante. Mi prebivamo na severni poluti zemeljske oble; kaj je pa na južni? V srednjem veku še niso vedeli, da je dalje na zapadu Amerika in da je na južni poluti Južna Amerika, Avstralija i. dr. Mislili so si, da vso južno poluto pokriva samo neizmerno morje. Dante si je pa v svoji čudoviti domišljiji ustvaril tam kraj za svoje Vice, češ: sredi južne polute — ravno pod Jeruzalemom, ki je (po Danteju) na sredi naše polute — se dviga iz neizmerne morja visoka, visoka gora, v oblake sega njen vrh. Spodaj je gora kakor obsekana, take strme stene so njeno vznožje; vendar pa se vije sredi skal in spok kamenita steza, počasi se dvigajoč v velikih ovinkih, navzgor. Te stene tvorijo morda eno tretjino gore; potem pride pot na prvo planoto (ali »polico« ali »pas«), ki gre okroginokrog gore; nad to se pa dviga — v enakih presledkih — še šest planot (pasov), seveda vsaka nekoliko ožja od prejšnje. Na vrhu je — zemeljski raj (Eden) . . . Toda kaj bi naprej pripovedoval, saj bomo počasi do vsega prišli in vse videli. V prvih treh spevih (I—III) se bomo mudili še na obrežju, v naslednjih petih (IV—VIII) se bomo trudili po

stezi preko sten, v IX. spevu bomo vstopili skozi čudovita (»Petrova«) vrata na prvo planoto, in odtod bomo prehodili vseh sedem (spevi X do XXVII); s spevom XXIX nas pesnik popelje v rajski vrt Eden (XXIX—XXXIII).

V sedmih krogih (ali obodnih stopnicah) smo v Pekel stopali doli, kjer smo gledali grešnike, od smrtnih grehov premagane, v tem-le redu:

- I . . . sladostrastje
- II . . . požrešnost
- III . . . lakomnost (in zapravljenost)
- IV . . . (obsega dva kroga) lenoba za dobro
- V . . . jeza
- VI . . . nevoščljivost
- VII . . . napuh

V vice pa pojde v obratnem redu: na I. planoti (ali krogu) se očiščujejo malih grehov napuhneni, na II. planoti nevoščljivi, itd., kakor kaže pričujoča razdelitev:

- VII . . . sladostrastje (sp. XXV—XXVII)
- VI . . . požrešnost (sp. XXII—XXIV)
- V . . . lakomnost (sp. XIX—XXI)
- IV . . . lenoba (sp. XVII, XVIII)
- III . . . jeza (sp. XV, XVI)
- II . . . nevoščljivost (sp. XII, XIII, XIV)
- I . . . napuh (sp. X, XI)

Število 7 (7 poglavitnih grehov) tvori torej ključ do vse razdelitve (tudi »Raja«). Kakor pa smo v Predpeklju (spev III) — onkraj vhoda, a še tostran Aheronta — našli trumo bojazljivcev, ki se niso na svetu odločili niti za dobro niti za slabo, tako v Vicah najprej srečamo že na obrežju in v strmini vznožja, pred pravimi Vicami (v Predvicah), trume duhov-odlašavcev, ki so pokoro odlašali za na konec življenja (sp. II—VIII). V spevu I. pa nam pesnik predstavi čuvaja vsega tega kraja, Katona Utičana.

Ko bomo hodili za pesnikom (in njegovim vodnikom Vergilom), bomo torej nekako v duhu romali na goro. In najbolje je, da si kar vidno in čutno mislimo neko prav določno goro, na katero smo že večkrat romali, n. pr. Šmarno goro, Višarje, Planinsko goro, Sveto goro, Kum itd. Seveda ne bo romanje trajalo en dan, ampak — če bo v vsaki številki izšel en spev — približno tri leta. Pa ta počasnost nam ne bo v škodo; saj pravi N. Tommasèo (Italijanom): »Danteja čitati je dolžnost; ga zopet in zopet čitati, je potreba; občutiti njegove lepote — je predslutnja, kaj je veličina.«¹

Rekel sem: mislimo si čisto določeno goro iz naših krajev, kadar romamo z Dantejem; s

¹ Prim. tudi: Else Hasse, Dantes Göttliche Komödie — das Epos vom inneren Menschen. Kösel, 1909.

¹ »Legger Dante è un dovere, rileggerlo è bisogno, sentirlo è presagio di grandezza.« (Marco Besso, n. m. str. 26.)

tem pomaknemo ves umotvor iz preteklosti nekoliko bliže k nam. Pa še bolj si ga lahko približamo. Vse naše misli so zdaj pri tistih naših junakih, ki so padli na bojnem polju, v daljni zemlji pokopani, in za katerimi s slovenskim pesnikom vzdihujemo:

Tamkaj v Galiciji, tamkaj u Srbiji
so nam izgínili — več ne doseže jih
naše oko . . .

Kako radi bi jih vsaj še enkrat videli, samo še eno besedo z njimi izpregovorili! Nanje mislimo, kadar čitamo *Vice!* In kakor se Dante vedno pogovarja s temi blaženimi duhovi, tako storimo tudi mi. Kličejo nam s svete gore, iz raja: »Mi smo že dosegli prostost, za katero smo se borili, za katero smo tudi kri prelili; več nas ne doseže ne napuh, ne zavist, ne jeza . . .« Manom slovenskih junakov, padlih v tej ljuti borbi za svobodo domovine, bodi posvečen tudi ta skromni prevod.¹

In sedaj se približajmo Vicam!

I. spev.

Na obrežju. — Štiri zvezde na južnem nebu. — Katon Utičan kot čuvaj dohoda na goro očiščevanja. — Vergilij Danteju umije lice in ga prepaše za na pot.

V uvodu (v. 1—12) pesnik takoj napove, da se prične zdaj drugi del pesmi, ter kliče Modrice (Muze) na pomoč. Občudovanje mu vzbuja prekrasno južno nebo, zlasti planet Venera ter četvorica zvezd, katerih mi na severni poluti ne vidimo (v. 13—30). Kar se pojavi pred njim stari Katon Utičan; starcu ne gre v glavo, kako da sta smela zapustiti pekel (v. 31—49). Vergilij mu razloži, zakaj in po čigavem naročilu potuje ta živi človek po teh krajih (v. 50—93). Nato veli Katon Vergiliju, da naj pripravi Danteja za pot v goro s tem, da ga umije in prepaše z bičjem (v. 94—136).

¹ Kakšen bi moral biti prevod, tega se čisto dobro zavedam; 1. bi moral izražati vso misel izvirnika, in samo tisto, nič svojega dodajati; pa tudi nič izpuščati zaradi — rim (zvestoba prevoda); in 2. bi morala biti tudi slovenska beseda — pesniška, z vsemi lepotami (asonancami, aliteracijami, poudarki itd.) izvirnika. Tak prevod lahko čitaš v VIII. št. »Slovana« (1914), kjer je objavil Oton Župančič prvi spev »Pekla«.

Čisto dobro pa tudi vem, da sam ne bom zmožel prevoda; zato z iskrenim veseljem pozdravljam predlog monsignora dr. A. Ušeničnika (»Čas«, 1914, 6, stran 473), kjer tako resnično pravi: »Česar ne zmore eden, bi morda zmoglo več moči.« Na tem mestu torej prosim sotrudnikov (predvsem bi seveda zalegla pomoč monsignorova, ki je s svojim bogatim jezikovnim znanjem, s svojo filozofsko in teološko izobrazbo in z vso svojo preteklostjo — bil je v mladosti sam pesnik (glej »Ljubljanski Zvon«), študiral v Rimu, pozna italijanščino do jedra — kakor nalašč poklican, da nam prevaja Danteja); razdelimo si delo; vse posredovanje prevzamem prav rad jaz. Samo da bomo l. 1921 tudi Slovenci svetu pokazali — celoten prevod *Divine Comédie!*

- Za plovbo preko boljših vód razpenja
duhá čolnič sedaj mi jadra bela;
za mano . . . strašno morje je trpljenja.
- 4 Zdaj drugo bo kraljestvo pesem pela,
kjer grehov čisti človek se skesani,
kar vrednega, da gre v nebo, ga dela.
- 7 Sedaj mi, mrtva poezija, vstani!
Oj čujte, Muze, svojega poeta,
ti, zvonka se Kaliopa, mi zgani!
- 10 Tvoj glas me spremljaj, s katerim, Muza sveta,
Pjeride ugnala si, da srakopéra
obupala je jata, z njim zadeta. —
- 13 Modrina sladka vzhodnega safira,
ki se skoz zrak je čisti, jasni lila
vse gor do kroga prvega vsemira,
- 16 okó je moje zopet vzradostila;
saj smrti sem zapuščal kraj temavi,
kjer žalost mi je vid in čud skalila.
- 19 Ob siju zvezde, ki budi k ljubavi,
drhtél ves vzhod v veselem je smehljaju,
temnéle pa so Ribe v nje bližavi.
- 22 Zdaj k desni sem se, k južnemu tečaju
ozrl: sijalo zvezd je četveróje,
ki videl jih le prvi človek v raju;
- 25 njih leska radovalo se nebó je.
O sever siromašni, kdo predočil
ti bo, nebó to južno kák lepó je!
- 28 Ko od prizora tega sem se ločil
in malo se obrnil spet k polnóci,
kjer Voz se je v zaton že bil potočil,
- 31 glej, starca ugledam pred seboj v samóci,
vse vrednega časti, ki kdaj jo dali
otroci dobri dobremu so óči.
- 34 Že beli so lasjé se mu kazali
med dolgo brado; in s préče, s polovice
so vsake, mu enaki valovali;
- 37 a žarki zvezd so svetih četvorice
obrobljali obraz mu v takem sviti,
kot solnce bi sijalo spred mu v lice.
- 40 »Kdo sta? Kákó sta ječi vekoviti
ušla, sèm, mračni vodi baš nasproti?«
je djal in stresal brade puh čestiti.
- 43 »Kdo bil vodnik, kdo vama luč na poti
iz gluhe je noči, ki v glóbi njeni
na vek izgublajo pekla se koti?
- 46 Mar brezna so zakoni zdaj zdrobljeni,
al v sklepah je nebó izpremenljivo,
da k skalam mojim smete, pogubljeni?«
- 49 Tu zgrabi me vodnik in kaže živo
z besedami, z rokó, iz óči v óči,
naj kleknem in priklonim se spoštljivo.
- 52 In dé: »Jaz nisem tu iz samohóci;
Gospa, z nebes priplula, zaprosila
za tega tukaj moje je pomoči.

- 55 A ker želiš od naju pojasnila,
katerega svetá da sva rojaka,
ne gre, da bi ti željo to odbila.
- 58 Ni noč objela večnega še mraka
tegà; nespamet pa bi ga domala
privédla do tegà bilà koraka.
- 61 Že djal sem, da nebes Gospa poslala
je pome, rešit ga; potí nobene
pa druge ni, ko tá, ki sva jo ubrala.
- 64 Že vse sem mu pokazal pogubljene;
zdaj vodit ga želim še k tistim dušam,
ki čistit se so tebi izročene.
- 67 Kje sva bilà, ti praviti ne skušam;
privêl sem ga, da vidi te in čuje,
z vsevišnjo pomočjo, ki jaz jo slušam.
- 70 Prijazno ga sprejmi! Saj tod potuje,
da tiste zasleduje pot prostosti,
ki ceni jo, kdor zanjo kri žrtvuje.
- 73 Kot ti! Saj v Utiki si brez grenkosti
ostavil duše haljo, ki svetila
se sodnji bode dan u vsej svetlosti.
- 76 Ne, nisva večnih sklepov prekršila:
saj ta je živ, jaz nisem rob Minója,
ampak iz kroga, kjer se ni utrudila
- 79 pogledov čistih žena, Marcija tvoja,
prositi te, da njen mož, njen spet bodi;
pri tej ljubezni daj, da nájina hoja
- 82 vseh sedem tvojih krogov pot prehodi!
Pri njej te moja hvala bo slavila,
če sloves ti tam doli je po godi.«
- 85 »Takó očém bilà je Marcija mila,« —
je djal — »dokler na onem sem bil sveti,
da storil sem ji vsé, kar je prosila.
- 88 Odkar tolmun oklepa jo prokleti,
jo uslišati mi brani moč zakona,
mi danega, kar sklenil sem umreti.
- 91 A laskavega kaj trebé poklona?
nebes Gospá te vodi h gori naši:
dovolj! zgotí se, kar zahteva ona.
- 94 Zdaj pojdi! Brž tovariša prepaši
s trstiko gladko, pa umij mu lice
in z njéga vsako sled prahu razpraši!
- 97 Ker brez najmanjše treba da meglice
okó mu je, ko stopi pred čuvaja,
pred prvega, ki straži vhod u vice.
- 100 Na tem otočku, spodaj, prav od kraja,
kjer morje pólje, tam rastè trstika,
ki blato ji močvirnato ugaja.
- 103 Le samo bičeje je teh tal rastika
zato, ker njeno stebelce ni trdo
in vetru in valovom se umika.
- 106 Odtam pa ne nazaj, na pot to grdo;
saj solnce, ki na vzhodu zaleskeče,
pokaže vama lažji vstop na brdo.«
- 109 Izginil je; jaz pa noge klečeče
sem nem vzravnal in se k vodniku vdano
privil, vanj vpirajoč oči strmeče.
- 112 Pričel je: »Sinko, idi zdaj za mano;
za ped greva nazaj, da s te brežine
v nižavo prideva, prav tja na plano.« —
- 115 Pred zarjo zmagovito bežal v tmine
je mrak noči, in lahno so zibali
v daljavi valčki morske se gladine.
- 118 Tak stopala po pusti sva obali
kot mož, ki se na prejšnjo vrača cesto
in ga, da je zastonj korakal, žali.
- 121 Ko prišla sva na neko rosno mesto,
kjer rosa solncu — v senci — delj se upira
in deloma le izgubi se često,
- 124 tedaj zapazim, da roké razstira
moj mojster rahlo čez travó zeleno;
ker ugenil sem, kaj mu je namera,
- 127 sem lice mu približal zasolzéno:
umil me je in spet obraz bil svež je
s poprejšnjo barvo, v pèklu mi stemnjéno.
- 130 Na pusto sva potem prišla obrežje,
odkoder še nobenega vrnilo
mornarja ni nazaj vodà omrežje.
- 133 Prepaše me, kot bilo naročilo;
a s trstov glej! ponižnih se vršiči
utrğanimi čudo je zgodilo:
- 136 vršiči zrastlí drugi so pri pričí.

Opombe. Drugi del »Divine Comedie« se v izvorniku imenuje »il Purgatorio«; hrvatski narod pravi: čistilište, češki: očistec, poljski: czyścíec, mi pa: vice (kar je nastalo iz starovisokonemškega »wizi« in nam še sedaj priča, od katere strani smo prejeli krščanstvo). V zadnjem času nekateri (nemški) prelagatelji ne prelagajo več s »Fegefeuer«, ampak z: »Läuterungsberg« (n. pr. Zozman), češ, da Dantejev Purgatorio obsega več kakor same vice, namreč na vrhu tudi zemeljski raj; točneje bi res bilo reči: »gora očiščevanja«. — V. 9. Kaliopa, prva izmed devetorice Muz, pokroviteljica epike. Pierij, kralj tesalski, je imel devet hčera, slovečih pevk, ki so v svoji predrznosti zaničevale petje Muz in hotele z njimi tekmovati; tekmovala je Kaliopa in jih sijajno premagala, tako da so Pjeridke obupale, za kazen pa bile od bogov spremenjene v srake. (Ovid, Metamorf. V. 338 nsl.) — V. 15. t. j. do lune. — V. 19. V začetku pomladi stopi solnce v znamenje Ovna, pred tem hodi znamenje Rib, v katerem zdaj stoji pred solncem idoči planet Venera (Lada, Danica), božica ljubavi, ki s svojo svetlo lučjo zatemnjuje sij Rib. — V. 22—27. Četvorico zvezd mnogi razumevajo simbolično kot štiri poglavitne krščanske čednosti: modrost, pravičnost, srčnost, zmernost. Mogoče je pa tudi, da Dante misli na sloveči Južni križ, viden sam na južni poluti. Po Danteju je bil raj vrh gore očiščevanja; zato pravi, da je ono ozvezdje gledal samo prvi človek. — V. 31—39. V teh verzih nam Dante plastično kakor vedno predstavlja slavnega republikanca Katona Utičana. Ko je bil l. 46 pr. Kr. Cezar premagal vse pristaše stare rimske ljudovlade, si je Katon (roj. l. 95 pr. Kr. pri mestu Utiki (v Afriki) sam življenje vzel, ker ni hotel preživeti padca republike

in stare svobode. [Naš Prešeren ga dvakrat omenja.] Kot pravičen pogán bi moral biti v Limbu, tistem gradu v Peklu, v 1. krogu, kjer so modri in dobri pogani (Pekel, sp. IV); kot samomorilec pa v 7. krogu Pekla, med samomorci. Dante pa, kot oboževatelj veličine rimskega cesarstva — sledeč tudi nekaterim cerkvenim pisateljem v spoštovanju do tega moža — ga stavi kot vzor, kako treba ljubiti svobodo, in zato mu je čuvaj Vic, kamor imajo dostop le tisti, ki so se osvobodili smrtnih grehov. Sodnji dan bo prejel tudi on haljo, t. j. teló, nazaj in bo poveličan. Predstavlja nam ga kot

starca, a ne v previsoki starosti; bil je star 49 let; ima šele semtertja sive lase. — V. 53. Ta gospa je Beatrice. (Prim. Dom in Svet, 1910, 1. št.) — V. 78. Iz prvega kroga (Pekla), kjer so pravični pogani. — V. 79 nsl. Katon se je bil ločil od svoje žene Marcije in jo dal v zakon Hortenziju, prijatelju svojemu. Po smrti Hortenzije se je vrnila h Katonu, proseč ga: »Sprejmi me nazaj...« (Lukan, Vojna Farz. II, 343 nsl.) In Katon jo je res sprejel. — V. 94 nsl. V teh vrsticah (zlasti v. 105!) nam vse oznanjuje, kakšna mora biti naša spreobrnitev: predvsem ponižna: ponižnost je podlaga duševnemu preporodu.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

I

Ladjica se je zibala, morje se je zibalo, solnce se je zibalo. Nižali in višali so se ostri, z gostim grmičevjem obrasli vrhovi na levi, dvigali se in padali ostri, goli vrhovi na desni, obliti s svetlobo, kot bi si starci grelí nage ude v solncu. Med ostrimi, obraslimi vrhovi na levici in ostrimi, golimi vrhovi na desnici je ležalo morje; na njegovih valovih se je zibala jadrnica, ranjen golob na široki njivi. Pihal je rahel veter; zdelo se je, da žarkí, ki so se upirali v jadra, držé barko nazaj; prhutala je in se pomikala leno, leno v kanalu.

Z razgretega krova je puhtela omamna vročina, polna smradu po smoli in katranu, po slani morski vodi, po slanini in česnu in potu mornarjev. Vse ozračje je bilo, kot bi ga pritiskal prozoren pokrov; vidiš, kamor ti drago, dasi je megleno, a roke se ti ne ljubi ganiti. Usta so suha, pa ne veruješ, da je voda mokra, tudi se ti ne da seči po njej, da bi jo pil. Mrtvičasta otopelost telesa in lena brezbriznost duha se je čudno skladala s polglasno melodijo, ki jo je mrmral nekdo na jadrnici leno in zaspano, kakor bi sanjal:

»Povero merlo mio, come farai ballar?«

Vsepovsod svetla gladina, ki je ščemela v oči, pesem o kosu, »chi ha perso le gambe«, težko, v smrad zavito ozračje, vonj po razlitem vinu, brenčanje muh, vsa enoličnost morja, ki diši po gnilih ribah, pot zdravih teles mornarjev: vse to je napajalo zrak z občutkom gorke pijanosti. Solnce je palilo; še ladjica, ki se je zibala, zibala kot nečke in vozila že od poldneva v kanalu, je bila pijana.

Pet mladih ljudi je opravljalo službo na njej. Mornar Žino z veliko razo na licu, z rdečo ruto okoli vratu in modrimi hlačami je ležal med dvema

sodoma in dremal. Ob njem je lupil limono in metal olupke v morje dvaindvajsetletni Viko. Hrvat Rok je zrl nepremično Žina, žvečil tobak in motril njegov obraz, že pol ure, in ni umaknil pogleda. Perin je ležal na hrbtu, stezal dolge noge daleč od sebe in mrmraje pel o kosu, »ki je izgubil rep«. Njegov sosed Andrej je lovil muhe, ki so mu sedale na kosmata meča; ko je udaril po bosí nogi, je Viko bušil v smeh:

»Ali si jo?«

»Kaj?« je zazdehal Žino in pogledal okoli sebe. »Kaj praviš?«

»Na, ali sem te!« je razjasnil Andrej zadevo. »Še frak sèm, frajla!« je modroval in trgal debeli muhi perutnice. »Ali bo polka? Zdaj zapleši, ali boš?« Muha se je vrtela na hrbtu in brenčala, kar mu je bilo v veliko veselje.

»Ti bi bil dober za cirkus Napoli,« je menil Žino. Perin pa je neumorno nadaljeval in pel:

»Povero merlo mio, come farai cantar?«

Pet fantov je bilo, ki so se dolgočasili na krovu, sedmi človek je bila deklica. Kapitan Ferjan je bil šesti. Ždel je ob krmilu, kakor bi ne živel, dasi je zapazil vsak sunek in gibljaj v jadrnih. Imel je samo eno jadrnico »Oko morske zvezde«, eno samo hčerko Seldo in hišo ob koprski obali. Peljal je bil iz Trsta v Zader petrolej, na povratku pa je naložil vina in olja.

Selda je imela sedemnajst let. Žino je trdil, da ima oči kot nebo, oči z velikimi punčicami. Viko ji še ni pogledal očitno v obraz, le skrivaj je vedel, da je lepa. Kapitan Ferjan, »Oko morske zvezde« in Selda so bili neločljiva trojica. Deklica je zdavnaj izgubila mater, zrastle je na barki in nikamor ni bolj spadala kakor k jadrju, ko je zasenčila čelo in zrla blestečo modrino.

še oni, vsak s svojim majhnim, brezpomembnim jokom, pridruživši se njegovemu velikemu.

»Tam leži mrtev Rus, pred dvema urama je legel. Opazoval sem ga natanko, tudi on je vedel, da ga gledam. Čakal sem, da me pokliče na zadnji trenutek, tik še pred koncem, a oba sva vedela, da me ne potrebuje. Umiral je tako samozavestno in prepričano, da se je med svojim opravkom še utegnil ozreti name in se mi smehljati. Za zgled je umrl, da bi ga videli in se učili od njega, ne za pokoro svojim grehom. To so nesramniki, nesramnejši od največjih. Pripravil si je bil to zadnjo uro tako natanko in skrbno, da ga ni presenetila niti z zadnjo največjo skrivnostjo. Zdaj leži tam, v svoj plašč zaviti, neizmerno ponosen na vse, kar se je dogodilo. Zakaj, dogodilo se je tako, kakor je pričakoval in se pripravil. Odpni mu plašč; videl sem, da si je v zadnjem trenutku z roko segel na prsi, kot da si hoče nekaj ugotoviti.«

Luka je vstal sam in šel sam pogledat. Odpe je Rusu plašč, odstranil suknjo in mu segel pod srajco.

»Nič, vendarle nič; mislil sem, da ima gotovo nekaj. Zastonj se ni smejal, vrag. Zvit, kakršen je, je skrtil skrivnost vse bolje, kakor je kazal, da bi se kdo še opekel pri njem poslednjo uro. Ne pisanega, ne tiskanega nima nič; misel, zgolj misel je imel tako . . .«

Luka je sedel na zemljo in počasi iztegnil noge v žerjavico. Bil je docela poražen. Iz prepadlega obraza so se tenko in blede svetile oči; med prsti rok, v naročju sklenjenih, je gnetel kos umazanega praznega papirja. Ne da bi se le napol ozrl na katerega izmed nas, ki smo težko čakali pojasnila, je sam sebi govoril sodbo:

»Živeti treba, umreti treba za domovino, a jaz ne morem ne živeti, ne umreti . . . za domovino . . .«

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

II. spev.

Jutro četrtega dne. — Skrivnostni čoln in angel-veslač. — Novodošle duše. — Casella, pevec.

V spevih I, II, III smo še, kakor smo že zadnjič omenili, v Pred-viceh (Antipurgatorio) in na obrežju, pod goró očiščevanja (ki si jo misli pesnik — da ne pozabimo! — na drugi, južni poluti naše zemlje, protinožno prav pod Jeruzalemom). Jutro je, približno o 1/27. uri. (To je četrti dan skrivnostnega potovanja, katero je pesnik nastopil na veliki petek, dne 25. marca leta 1300, ob času prvega svetega leta, kakor smo povedali v uvodu, »Dom in Svet« 1910.) Zarja bled in solnce vzhaja. V. 1—9. — Medtem ko se naša pesnika v vidni zadregi ne vesta kam deti na obali, zagledata v daljavi neki skrivnosten svit, ki se jima bliskoma bliža in v katerem kmalu spoznata angela v belem oblačilu; v skrivnostni ladjici je pripeljal — brez vésel in jader — trumo srečnih duš, nad sto, ki pojdejo v goro očiščevanja. Na obrežju izstopijo; angel jih blagoslovi, potem pa po bliskovo zopet izgine (gotovo, da gre po druge, zlasti zdaj, v svetem letu!). V. 10—51. — Tudi duše ne vedo, kam; rade bi vedele, kod gre pot v goro. Vergilij jim odgovori, da sta tudi onadva ravnokar prišla — iz pekla. Medtem duhovi zapazijo, da je Dante živ človek in se silno čudijo. V. 52—75. — V tem se eden izmed duhov približa Danteju, hoteč ga objeti; ko mu ta hoče vrniti objem, prestrašen uvidi, da ima pred seboj le duhá, senco. Vendar pa takoj spozná poteze rajnikove. Casella je, sloveč pevec iz Florence, prijatelj Dantejev. Sledi kratek raz-

govor med obema, v katerem Dante točno, kakor vedno, razodene, zakaj tod potuje (v. 92!), Casella pa, zakaj je šele zdaj dospel, dasi je umrl že pred tremi meseci. V. 76—105. — Nato pa ga Dante prosi, naj zapoje katero izmed njegovih (Dantejevih) pesmi, kakor jih je pel v Florenci. Casella poje; vsa truma svetih duš strmé posluša. V. 106—117. — Kar se zopet pojavi strogi Katon Utičan, ki ostro pograja duhove ter jim veli nadaljevati — pot pokore. Duše se razprše proti gori, in pesnika gresta za njimi. V. 118—134.

Baš solnce vzhajalo je kraju temu,
kjer zdaj sem stal — (pol dneva preje
zašlò biló je gor Jeruzalemu),

- 4 iz Gangesa pa vstajala je Noč, da speje
za solncem, v roci tehtnice skodélo,
(brez nje, kadàr začnó ji rasti meje),
- 7 in lice Zarji zali rdeče in belo
pred solnca žarki je v bližini dneva
vse bolj in bolj že rumenélo.
- 10 Midva medtem še zmerom se ne veva
na bregu déti kam: tàk sredi poti
gre človek s srcem v dálj, z nogó okleva.
- 13 Kar glej! Kot Mars, ki jutro ga zaloti
tam na zapadu, nad morjá cestámi,
skoz gosti vzduh rdí, takó nasproti
- 16 nek svit—o da ga še kdaj vidim!—zamigljá mi,
drvéc prek morja tàk, da tekmovalo
zastonj bi jato ptic ž njim nad vodámi.

- 19 In ko pogledal proč sem bil le malo,
pričakujoč od mojstra pojasnilo,
je tisto tam še bolj mi zasijalo.
- 22 Potém se z desne, leve zgor javilo
je nekaj belega; in belo progo
okó tud spod je kmalu zapazilo.
- 25 Doslej je mojster moj bil molčal strogo;
spoznavši pa v belini zgoraj — krili
in tudi, kdo igra krmarja vlogo,
- 28 mi vzklikne in: »Poklekni brž!« me sili.
»Glej, angel božji je! Brž roke sklêni!
Še drugi bodo temu-le sledili.«
- 31 Kar ustvaril glej! je človek premetêni,
prezira on: brez vêsel, jader — pelje
na krilih zgolj k obali se megleni.
- 34 Kakó jih proti nebu glej! razpel je!
Kâk zrak mu večne režejo peroti!
Nesmrtne so, noben jih čas ne zmelje.«
- 37 In čim je nama bliže plul nasproti
ta božji ptič, tem bolj se lesketâl je.
Kakó bi moglo zreti vanj okó ti?
- 40 Povesil sem pogled; a on pristâl je
s tâk brzim, lahkim čolnom, da se zdélo,
da nad vodó, ne v vodi, pridrčâl je.
- 43 Na krmí stal krmar je božji smelo
in blaženost v očéh se mu je brala;
duhóv nad sto je v ladjici sedélo.
- 46 »In exitu Israel« — en glas zagnala
je truma vsa ter psalm začela peti
in ga do konca je nadaljevala.
- 49 Potem nad njimi križ je storil sveti —
in zdajci vsi planili so k obali;
nazaj sem videl njega odbrzêti.
- 52 A tí, kí so na bregu tâk ostali,
čudeč so se ozirali v okrogu,
ko da pred čudi novimi bi stali.
- 55 Že lok brnêl zdaj solnčnemu je bogu
in žgoče so in vešče mu strelice
že ugasle luč sred néba Kozorogu;
- 58 tedaj so prišleci prot nama lice
povzdignili, rekoč: »Če znano vama,
povejta nam, ni-li v ta hrib stezice?«
- 61 Vergilij dé: »Vi mislite, da nama
bolj dano je le-tê poznati kraje;
toda — enako vam — sva tujca sama.
- 64 Dospela sva le malo prej, stopaje
po drugi poti, tâk grdi in hudi,
da tod pojdê navzgor, se zdi, igraje.«
- 67 Duhovi v tem opazijo, da grudi
mi dihajo, da kri še v meni pluje;
v velikem ostrmeli vsi so čudi.
- 70 In kakor sla, kí z oljko gre, obsuje
vsa množica in nič ji mar ni gneče,
da le novic iz ust njegovih čuje:
- 73 tâk v mé oči so uprli koprneče
duhovi oni vsi, blagoslovljeni,
zabivši skoro v tem poti čistêce.
- 76 Kar eden njih se utrga proti mêni
in roki širi, me objemajoči.
Kâk rad objem sem vrnil ponujêni!
- 79 Pa prazne sence vé, samó za oči!
Trikrát prot njemu roke sem razširil,
trikrát objem moj prazen bil je vroči.
- 82 Strahu sem prebledêl in se vznemiril;
s smehljajem se mi senca je umaknila,
jaz pa za njo sem koj korak nameril.
- 85 Obstanem naj, ljubo se je oglasila;
spoznal sem jo! Takoj sem jo zasunbil,
za par besed naj bi se pomudila.
- 88 A senca: »Kot v življenju sem te ljubil,
te ljubim zdaj, ko sem teló ostavil;
zató stojim. — Kâk ti si sêm se zgubil?«
- 91 »Ker rad, Casella moj —« sem jaz izjavil,
»še enkrat šel bi preko kraja tega;
pa kje si ti takó se dolgo bavil?«
- 94 »»Če večkrat od tegâ odbil me brega
je on, ki za prevoz svobodno izbira
duhove, mêni s tem ni storil zlega;
- 97 vse, kar stori, iz pravičnosti izvira.
Tri mesece je v vožnji neprestani;
sprejet je vsak, kdor vstopi v znamenju mira.
- 100 Dospel ko sem na breg, kjer vodi slani
priteka Tibera, sem na njegove
sprejet bil ladje krov i jaz v pristani,
- 103 v kateri zdaj nazaj na krilih plove.
Kar ne pogoltne jih peklâ globina,
vse cni zbira pristan tam duhove.««
- 106 »Če novi svet ni vzel ti« — dem — »spomina,
ne grla pevskega, ki razvedrila
me tolikrat njegova je milina,
- 109 še zdaj naj uteši pesem tvoja mila
mi dušo, pod bremenom kí telesa
na poti se je toli utrudila!«
- 112 »Ljubezen, kí vso dušo mi pretresa —«
s takó začel je sladkim glasom peti,
da petja še čujó sladkost ušesa.
- 115 A mojstru, meni in duhov vsej četi
takó prijetno se ob tem je zdelo,
da drugih brig ni bilo kdaj imeti.
- 118 Bilò nas petje čisto je prevzelo . . .
Kar spet prikaže stavec se čestiti
in: »He, lenuhi vi!« je zašermelo.
- 121 »Kdo ukazal vam je, tukaj se muditi?
Hajd v góro, umit se peg, da duši vaši
očiščeni se more Bog javiti!«
- 124 Kadar golobje pri kokolja paši
ali ovsâ so, noben se ne šopiri
in mirno zobljejo; a če preplaši

127 znenada jih pri tem pojav kateri,
pa tisti hip ostavijo zobanje,
ker do življenja v večji jim je meri:

130 tak se duhov razpršil trop plašán je,
bežeč tja nekam, kjer je stala gora,
a ne vedóč, kam ide potovanje.

133 Odšla sva tudi midva brez odmora.

Opombe. V. 2. Pol dneva preje . . . Po izvorniku bi bilo: gora očiščevanja se nahaja pod istim poldnevnikom (meridianom), kakor Jeruzalem, toda na drugi (južni) poluti; zato ima čas ravno za 12 ur različen. Z drugimi besedami bi tudi lahko rekli: ta dva kraja sta protinožca (antipoda). — V. 6. Znamenje tehtnice se vidi na nočnem nebu od zimskega solnčnega obrata do kresa, torej ves čas, dokler se meje noči manjšajo; od kresa do božiča pa Nóči rastó meje in takrat ni videti na nebu »tehtnice s skodelama«. — V. 46. To je začetek 113. psalma: »Ko je šel Izrael iz Egipta . . .« Prim. Zgodbe sv. pisma st. zav. (izd. Družba sv. Mohorja) str. 590. — V. 55 nsl. Ozvezdje Kozoroga hodi za 90° pred ozvezdjem Ovna, od vzhoda proti zapadu; ker je Oven stal na obzorju, je bil Kozorog že na poldnevnem nebu, neviden.

— V. 100 nsl. Kar pride torej duš v vice, se zberó pod Rimom, pri izlivu Tibere, in angel jih neprestano vozi »preko boljših vod« k obrežju gore očiščevanja; vse drugo je s pogubljenimi, ki so takoj pahnjeni na kraj svojih muk. — V. 112. Prva vrstica prelepe kancone Dantejeve izza mladih njegovih let; zložil jo je bil kmalu po smrti Beatricini (Vita nuova pogl. 35). V izvorniku se glasi verz: »Amor, che nella mente mi ragiona . . .« Morda jo je bil Casella uglasbil.

Metafore (podobe) in druge pesniške lepote II. speva. Veličastna je celotna zgradba Divine Commedie; prekrasni so pa tudi posamezni deli, mali in tudi najmanjši. V delavnico pesnikovo zreti nam ni mogoče; ali ob gotovih prilikah nam pa le nekoliko odgrne zagrinjalo vanjo: kadar nam naslika kako podobo (metaforo). Zato se mi zdi prav, da čitatelje posebe opozorim nanje. Pri v. 7 nsl. pazi na natančno opazovanje v prelivanju barv; v. 11 nsl. je metafora vzeta od dvomečega človeka; v. 13 nsl. od zvezd (rdeči Mars!) za slikanje obraza angelovega; v. 18 rabi to primero za izraz brzine angelove; v. 55 nsl. se solnčni žarki primerjajo puščicam solnčnega boga Apolona; v. 70 nsl. je posebno lepa metafora za izraz hrepenenja človekovega (odpre nam tudi pogled v starodavne čase); ljubezniva prispodoba v. 124 nsl. — vzeta iz ptičjega življenja — čudovito lepo izraža hitro pokorščino blaženih duš.

IVAN CANKAR: OČIŠČENJE.

Nekako pred tremi leti sem se bil namenil, da napišem dramo, v kateri bi »vse« povedal. Vse povedati, naravnost in namáh, to je sila, ki goni človeka neprestano k novemu delu, mu ukazuje, da išče brez miru novih oblik in novih izrazov. Ni mu čisto jasno, kaj da je tisto »vse«. Občuti edinole, da bi se zadušil, če bi ne govoril naglas. Kraigher mi je rekel nekoč, da stori umetnik operacijo na svoji duši, kadar ustvari umotvor. Kar se je bilo nabralo trpljenja in radosti, izkustva in spoznanja ter se izčistilo in utrdilo v njem, mora izluščiti, čeprav nasiloma in v bolečinah, da ne umrje od tesnobe.

Ko je delo dovršeno, ko se je polegla vročica, trudno se vdala napetost duhá, zadremlje srce potolaženo in ozdravljeno. Za hip, komaj za uro. Ni se še posušila tinta na debeli črti pod zadnjim stavkom, zagloje dvom. »Saj morda nisem povedal natanko tistega . . . kaj sem pač pozabil?« In dvom je strah. »Milost božja, ne le da natanko tistega nisem povedal — prav ničesar nisem povedal! Vse sem pustil ob strani, vse zamolčal, mimo sem besedoval; kakor tisti nesrečnež, ki je nameraval razodeti ljubezen, pa je govoril o vremenu.« In poleg strahú je bo-

lesten sram. »Tako nisem ravnal le vsled svoje nemoči, temveč tudi vsled svoje strahopetnosti, vsled obzira do ljudi in do ogledala. Komaj sem napisal prvo besedo, sem spačil svoj obraz, hotel sem ga napraviti drugačnega, lepšega kakor je v resnici; spačil svoje misli, hotel sem jih povišati; spačil svoje srce, to pegasto, hotel sem ga obzariti s čisto glorijo. Prvo in poglavitno je človeku odkritosrčnost; še nisem bil prav izpregovoril, pa se mi je prevalila v hinavščino!«

Iz dvoma, strahú in sramú, iz potrtosti in samospoznanja se izvije pogum, v bolesti pomlajen se vzdigne visoko. »Dalje — še enkrat, še enkrat!« —

V tisti dramí sem nameraval pokazati veličastno žalost stáranja. Nisem mislil na vse mnogotere in raznolične podobe stáranja, kolikor jih poznam; posebno nisem mislil na tisto čmerikavo, pljuvajoče, pokašljujoče in vzdihujoče umiranje, ki sedi v kožuh zavito za pečjo in drži dolgo šibo v roki; tudi nisem mislil na ono stáranje, ki se reži nastežaj z brezzobimi čeljustmi, prevrača suha bedra na očitnem plesu ter je v posmeh in pohujšanje mladosti sami; niti ne na ono mirno večerno zarjo, ki ugaša smehljaje, mlada in lepa še ob smrtni uri in vsa polna sve-

seбно življenje. Zato je treba dobrega spoznati vso prečudežno lepoto tega življenja, treba si ga je osvojiti, kakor je pravica, treba ga je naravnost zgrabiti, objeti ga z obema rokama, izpiti ga. Jaz brodim po močvirju, z bridkostjo obložen; onadva, moja, se solnčita na jasni loki. Pridita!

Saj ni potreba, da bi vaju klical za Dioniza in za Jacinto; lahko vama je ime Mate in Francka, Lojz in Hanca. Ime je igrača; kakor se obraz drugače nasmehe, tako mu je drugače ime. Misel pa je ena, nespremenljiva, stresa s perotmi, hoče v višave; bolečina je ena, eno je upanje. V tej goli žalosti, ki je tako trda, temna in nepremična, da ni prostora v njej ne za strah, ne za slast, se prikažita; da vaju veselo pozdravim, da se zasmejem, ker se že dolgo nisem smejal.

»Drugačno pesem zapojmo, veselejšo!«

Obadva prihajata, on in ona; za roke se

držita, tiho gresta; malo upognjena, s tako mirnim, skoraj trudnim korakom, da nisem njega nikoli videl takega, nje še celo ne. Zadnjič sem bral, kako je vojak ogledaval svojega mrtvega tovariša, ki je ležal v snegu, vznak. Čepica mu je postrani visela globoko v čelo; golobrad je bil, v lice ves bel; iz ust pa mu je od vsakega kota usten curljala rdeča kri v lepem loku. Tovariš se je sklonil globoko čezenj in je rekel: »Zdaj si dobil bradico, lepo rdečo bradico!« — Tako je stopil prédme Dioniz; in v očeh Jacinte je odsevala kri z njegovih lic.

»Drugačno pesem zapojmo!«

Ni še čas. Trpi, srce, potrpi, molči v tej noči gnusobe, sramote in bridkosti; molči in čakaj. Dioniz in Jacinta nista umrla, živa sta kakor ti samo, in kmalu bosta praznovala vstajenje, mlajša, vriskajoča, ovenčana z nezaslišano glorio.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

Na poti dalje proti vznožju gore vic. — Le Dantejevo telo dela senco; telesa duhov so prozorna (astralna). — Truma duš tik pod vznožjem, med njimi kralj Manfred. (Izvemo, zakaj ne smejo naprej, v goro.)

Ob koncu II. speva so se novodošli duhovi, ki so s pesnikoma vred poslušali divno petje Casellovo, pokarani od Katona, razpršili po peščeni ravnini, Dante pa — kakor pripoveduje v začetku III. speva — se je nasprotno še tesneje privil k svojemu mojstru. Temu je žal, da se je bil ustavljal na poti; sam sebi to očita. Skoro prehitro bežita proti gori. Ko začneta nekoliko počasneje hoditi in se ob tem tudi Dante pomiri, ves preplašen zapazi, da samo njegovo telo dela senco. Njegova prva misel je, da ga je morda voditelj zapustil. Ta ga potolaži: »Tudi moje telo je imelo nekaj senco; zdaj je pokopano v Neaplju; duhovi pa imamo prosojna (astralna) telesa, kakršni so planeti. Kako tudi taka telesa občutijo vročino in mrz, je skrivnost; skrivnosti je sploh mnogo za omejeni človeški um. Samo Bog umeje, kaj je bistvo vsake stvari, do dna (quid), človek pa spozna samo toliko, da stvar je ali biva ali deluje (quia); bistvo mu ostane skrivnost (n. pr. Sv. Trojica).« Ob teh besedah se Vergil užalosti; milo se mu stori, da ni poznal krščanske vere. (V. 1—45.) — Tako prideta do vznožja gore; silno je strma. Zastonj iščeta z očmi kakšnega prelaza ali vrat v steni. V tem se jima bliža truma duhov od stene sem. Kar naenkrat pa prhnejo nazaj; zapazili so bili — senco

živega telesa. Vergilij pa jih vendarle prosi svéta, kod bi se šlo v goro. Ena četica se pogumno odtrga od ostalih in dá odgovor; svetuje pesnikoma, naj gresta malo nazaj, in ju še celo vsi spremljajo. (V. 46—102.) — Po poti pa se eden dá Danteju spoznati: Manfred, kralj sicilski; priznava svoje grešno življenje, toda proti laži-govorici poudarja, da se je v smrtni uri, ko je zadobil dve težki rani, kesal, in da je zdaj v vicah, četudi je bil na svetu iz Cerkve izobčen. (V. 103—145.)

Najvažnejši stvari v tem spevu sta torej: 1. razložek med umrljivim in poveljanim telesom in 2. viteška postava Manfredova, ko ga vidimo — v vsej njegovi lepoti — v bitki pri Beneventu. Manfredov oče Friderik II. je sanjal o svetovnem cesarstvu, kar je bilo Danteju vzor: en cesar v svetnih, papež v dušnih zadevah, pa bi bil mir na svetu. Tako je mislil Dante; odtod njegove simpatije za Hohenstaufovce.

Dočim so vsled nenadne se bojazni
duhovi razpršili po poljani
prot gori, kjer za grehe Um jih kazni,

- 4 sem jaz privil se k druga zvesti strani;
kako pa bi brez njega tekem v goro?
in kdo privedi gor bi bil me v stani?
- 7 On pa se v vesti skrušen zdel je skoro.
O te vesti, vse časti vredne, nežne —
za majhen greh, pa toliko pokoro!

- 10 Ko ustavil spet od hoje se je bežne
(dostojnega ki vredna ni vedenja),
i moj se duh tesnobe je nadležne
- 13 oprostil, novega željan videnja.
Le goro je okó opazovalo,
ki sredi morja se v oblake vzpenja.
- 16 Ker solnce zad, v hrbet mi je sijalo
in žarki v tem so se lomili, spredi
sem senco svojo uzrl, na tleh nastalo.
- 19 Okrenil sem se v stran v boječi zmedi,
da sam mordà ostal sem, ker drugodi
o sencí — razen tam — ni bilo slédi.
- 22 A on, uteha moja, dé: »Odkodi
brezupnost tvoja? Nisi z mano?
Več roka moja — meniš — te ne vodi?
- 25 Večer je zdaj že tam, kjer pokopano
mi truplo je (z njim senca, tvoji enaka!) —
iz Bríndiza v Neapelj prepeljano.
- 28 Če torej pred menoj ne vidiš mraka,
ne stfmi: i skoz planet planet proseva
in solnčnega si ne temniyo traka.
- 31 S telesi nas prosojnimi odeva
Vsemoč zató, da zebe nas in péče, —
skrivnost, ki ne umé je ljudska reva.
- 34 Kdor misli, da naš um kdaj pot preteče
neskončno, ki krož treh oseb ovija
se v enem bistvu, ta blazní, se reče.
- 37 Pomiri se, človeški rod, sè *quia!*
Ko vedeli bi vse, ne bi vam Sina
roditi bila morala Marija.
- 40 O kaj bilà je src to želja edina,
Ga videti! On bil bi jim uteha.
Zastonj! Odtod njih večna bolečina.
- 43 Takó so hrepeneli brez uspeha
Aristotel, Platon, drugi . . .« Misel žala
mu glavo skloni; govoriti neha. —
- 46 Pod vznožjem gore sva medtem obstala
pod silno, strmo steno; po strmini
bi tej zaman se noğa gor kopála.
- 49 Med Lérici in Turbíjo pot v pečini,
naj še tak pusta bo, še tak robata,
prot oni tam — stopnice so v graščini.
- 52 »A zdaj, kje bodo pač v tej steni vrata,«
je mojster djal, ustaviši stopinjo,
»da more gor, kdor ptica ni krílata?«
- 55 Ko on, gledaje v tla, z duhá ostrino
je mislil, kod in kam bi zdaj kazalo,
in jaz si ogledaval sem pečino,
- 58 nakrat zapazim v levo, tam pod skalo,
družbò duhov: prot nama se pomika,
počasí, tak da komaj se je znalo.
- 61 »Glej, mojster, glej!« mi glas vzdrhti in vzklika,
»pri teh dobiva svéta in pomoči,
če ta iz tebe samega ne vznika.«
- 64 Pogleda me, pa se takoj odloči
in dé: »Hajd brž naprot njih hoji leni!
Le nade, sinko, né daj izpred óči!«
- 67 Od naju so bili še oddaljèni,
ko miljo sva morda storila poti,
za dober le lučaj — kar k trdi steni
- 70 vsi prhnejo in stisnejo se h koti
in ždiyo nepremično; tak obstane
popotnik, ki ga v zmoti dvom zaloti.
- 73 »O duše ve, u sveti smrti izbrane,«
prične Vergil, »pri blaženosti raja,
ki kmalu, mislim, delež vaš postane,
- 76 kje — prosim vas, povejte nama — vstaja
v to goro pot, da urno gori greva?
Ker čas tratiti modrecu ne ugaja.«
- 79 In kot ovčice cepajo iz hleva
po ena, dve, po tri, in druge ždiyo
poníglave, da nos se tal zadeva;
- 82 in prva kar stori, to vse storijo,
če ustavi se, na hrbtu so z glavó ji;
kàk tihe, skromne so, ne zasledijo:
- 85 tak vtrgal se je trop — ostalim voji —
da k nama gre, od blažene družine,
v obličju stid in dostojanstvo v hoji.
- 88 A ko so zapazili, da prekine
se solnčna luč na moji desni plati
takó, da senca sega do pečine,
- 91 so obstali, in jeli se umikovati;
vsi drugi, ki grnili so za njimi,
se umaknejo — nesvestni vzroka — hkrati.
- 94 »Čeprav ne stavite vprašanja vi mi,
vam dém: teló človeško zdaj motrite;
ob njem se luč zasenci in zadimi.
- 97 Nikar se čúdití, no verjemite:
le-tá le v moči iz neba mu dani
bo plezal prek te stene kamenite.«
- 100 Takó moj mojster; zbor pa spoštovani:
»Nazaj bo treba; pojdi ta kar z nami!«
dajoč z rokami znamenje, s hrbtom dlani.
- 103 In eden onih to besedo dá mi:
»Kdorkoli si, gredóč poglej me malo;
si videl me, dokler sem bil med vami?«
- 106 Okrenem se, pogledam radoznalo:
bil plavolas je, lep, ves vitez pravi,
le jeklo je obrv bilò razklalo.
- 109 Po moji mi ponižni je izjavi,
da nisem videl ga, dejal: »Pogledi!«
in rano mi vrh prs pokaže; in pravi
- 112 smehljaje se nato: »Jaz sem Manfredí,
unuk Konstanci samí, cesarici;
ko vrneš se, oj pojdi in povedi
- 115 prelepi moji hčerki, porodnici
ponôsa Aragonije in Sicilije,
resnico prot nasprotni govoricí:

- 118 potem ko z mečem moj život dobil je
dve težki rani, sem skesan obrnil
se k Onemu, ki v odpuščanju mil je.
- 121 Res, s strašnimi sem grehi se oskrnil;
al dalj Dobrota še neskončna sega
do vsakega, ki k njej bi se povrnil.
- 124 Da škof v Cosenzi — pasja kot zalega
naščuvan od Klementa zoper mene —
iz Pisma se je spomnil mesta tega,
- 127 bi še bilé kosti mi zagrebéne
pri Beneventu, kraj mostú, prhnéce
pod varstvom težke groblje, vkup zneséne.
- 130 Zdaj dež jih pére, veter sem-tja meče,
ki vne kraljestva, ob Verde-vodi piše;
tja jih prenesel je brez križa, sveče.
- 133 Vendar zbog kletve duša ne zgubi še
ljubezni božje na vse večne čase,
dokler ji upa cvetka zelení še.
- 136 Sevé: kdor loči izobčen sè svetá se,
ta mora vne, pod steno to, ostati
— čeprav pred smrtjo, zadnji hip kesá se —
- 139 let, kar je bil uporen, tolikratí
po trideset, če se obrok mu dani
z molitvijo pobožno ne prikrati.
- 142 Zdaj vidiš: da me zveseliš, naznani
to hčerki moji, da izvé mi draga,
kje sem in kaj dostop mi v goro brani;
- 145 priprošnja vaša mnogo tu pomağa.»

Opombe. V 16. Pesnika gresta od zapada (našega!) proti vzhodu, kakor da sta prišla iz Španije, preko morja; tudi solnce zahaja na španskem, gre čez morje in vzhaja južni poluti — za naš pojml — na zapadu. — V. 25. Vergilij je bil spremil cesarja Avgusta na Grško; ko se je vračal v Italijo, je v Brindisiju zbolel in umrl, pokopan pa je bil v Neaplju. Prijatelji so mu napravili nagrobni napis:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Partenope; cecini pascua, rura, duces.

V. 47. Strmina pomeni — pot pokore je v začetku silno težka. — V. 49. Dve mesteci na morski obali v bližini Genove. — V. 51. V srednjem veku so graščine igrale največjo vlogo; tudi Dante, ki je 20 let jedel grenki kruh izgnanstva, je moral stopati po stopnicah raznih grofov in graščin, proseč zavetja in živeža. — V. 52. Kdo ne vé, kaj so pri nas Jermanova vrata, Triglavska vrata? — V. 65. ... njih hoji leni: v predvicah se mudé vsi, ki so do zadnjega hipa odlašali pokoro in so bili torej za dobra dela leni. — V. 85. ... ostalim voji glej Pleteršnik, Slovar, s. v. voj = vodnik. — V. 112. Hohenstaufovec Manfred (it. Manfredi), kralj neapeljski in sicilski, je bil nezakonski (pozneje pozakonjeni) sin cesarja Friderika II. in Bianke, hčere kneza Bonifacija Lancija, rojen v Siciliji l. 1231., ubit v bitki pri Beneventu 26. februarja 1266, kjer se je bojeval zoper francoskega kralja Karla Anžovinskega. Dante ga ni mogel osebno poznati, ker je bil (namr. Dante) šele eno leto star, ko je oni umrl. Oba, oče in sin, sta bila smrtna sovražnika papeževe svetne oblasti in zato skoro stalno izobčena. — V. 113. Konstanca je bila žena cesarja Henrika VI. in mati Friderika II.; sama Italijanka je svojega sina vzgojila bolj za Italijana nego za Nemca. Umrla je l. 1198. v Palermu. V stolnici v Palermu vidiš še dandanašnji njih grobove; v sarkofagih iz porfira počivajo. — V. 115 nsl. Hčerka Manfredova — tudi Konstanca — je bila omožena s kraljem Petrom aragonskim; njena sinova sta bila Friderik, kralj Sicilije, in Jakob, kralj Aragonije. — V. 124. Nadškof mesta Cosenze v Spodnji Italiji je dal baje kosti Manfredove na povelje papeža Klementa IV. izkopati in jih — kot izobčenčeve — razmetati po levem bregu rečice Castellano, v divjih Abruzzih, ki se pri mestu Ascoli izliva v reko Tronto in s to v Jadransko morje. Tista rečica se je nekdanj zvala Verde (Zelenica) in je tvorila mejo med neapolitanskim kraljestvom in marko Ankonu. O vsem dogodku pravi sodobni letopisec Malaspina: »si disse« (= bajé), in Philalethes (Purg. III, 131) tudi dvomi o resničnosti njegovi.

Metafore (prispodobe) i. dr.: V. 46 nsl. se primerja strmina vznožja z obalo pri Genovi; v. 71 nsl. oklevanje duhov in popotnikovo; v. 79 nsl. je zopet izmed čudolepih primer Dantejevih, posebno odlična je natančnost opazovanja. V. 91 je za besedo: so obstali — nekakšna pavza; tako se tudi človek ustavi ob nenadni nevarnosti, in potem se umika.

FRANCE BEVK: ČRNI PIŠČANEC.

Sest nas je scdelo na poštnem vozu, na vsaki strani trije; tuji obrazi, ki smo se zrlí začudeno kot ljudje, ki se srečajo prvič v življenju in se potem porazgubijo. Meni nasproti je sedel mlad človek, očividno študent, ob moji strani davčni izterjevalec, srednje star človek z resnimi potezami čez lica in z brki kot Bismarck, njemu nasproti je sedelo mlado deklet, krotkega pogleda, s polno torbo na kolenu; bila je brčkone kuharica, ki se je vračala s počitnic. Poleg opisanih sta bila v vozu še dva vo-

jaka, katerih eden je kadil cigaro, drugi pa je dremal vso dolgo, mučno pot.

V vozu je bilo mračno. Od spredaj nam je pošiljalo nekaj svetlobe okence, majhno kot dlan, z umazano šipo. Debelo platno ob straneh je bilo spuščeno in privezano.

Nad dolino je ležal zimski dan, mrak, megla. Rjava reka je šumela pod cesto; slišali smo nje zamolkli glas. Dež je padal navpično na zemljo, težek, mrzel zimski dež; vselej nas je stresnilo, kadar smo pogledali skozi malo okence.

Donatello: Putti na pevskem odru. (Firenze; Museo del Duomo)

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

IV. spev.

Poglavje iz dušeslovja. — Prične se težavna hoja v skoro navpično steno gore vic. — Prihod do prvega praga. — Odmor. — Pogled na obrežje in na nebó. — Poglavje iz zvezdoslovja. — Krdelo odlašalcev pokore; Belacqua.

Dejanje I.—III. sp. se je godilo na obrežju; trume duhov, ki se morajo tukaj muditi, to so tisti, ki so bili v življenju cerkveno izobčeni in so se, odlašaje pokoro, šele neposredno pred smrtjo skesali; dejanje spevov IV—VIII pa se že godi v strmi steni gore vic, v katero se prične vzpenjati naš pesnik, in sicer tako, da na dveh vzporednih pražih (ali pasovih), ki sečeta steno, nekoliko počiva in tam opazuje duhove, ki sicer niso bili v življenju izobčeni, vendar so pa — kakor oni spodaj — pokoro do zadnjega hipa odlašali, ko jih je (nasilna) smrt že za grlo držala. Torej v predvicah (I—VIII) sami odlašalci pokore, sami taki, ki so bili v življenju zanikrni, leni za spravo z Bogom; zato tudi v vicah vidi pesnik na njih neko čudno počasnost in lenobo.

Koncem III. speva smo videli, kako se je družba prijaznih duhov sama ponudila našima pesnikoma, da ju spremi do tam, kjer se prične žlebovita pot v goro; med družbo je bil kralj Manfred, ki je Danteju pripovedoval svoje zadnje trenutke. Globoko zamaknjen v pripoved dospe do vznožja. (Modroslovno razmišljanje o zmožnostih in enovitosti človeške duše.) V. 1—19. — Po zelo ozkem žlebu pričneta lesti v goro; na neki peči bi Dante rad počival; vzpodbujen od voditelja se požene in stopi na prvi prag stene. V. 20—51. — Počivajoč gledata nazaj proti vzhodu (ki je pa seveda tam, kjer je za nas zapad!). Dante se čudi, zakaj sonce vzhaja v čisto drugi smeri, nego gori, na zemlji. Vergilij mu pojav razloži. V. 52—84. — Prijazno mu razloži tudi, kakšna

pot ju še čaka (v začetku težka, potem vedno lažja, prav kakor življenje spokornikovo!). V. 85—96. — V senci ogromne skale počiva krdelo odlašalcev pokore, med njimi Dantejev znanec Belacqua iz Florence; razgovor med njima in končna prošnja rajnikova. V. 97—139.

- Če radost ali žalost se dotakne
enè moči duševne, pač zgodi se,
da vsa se duša v žal, radóst zamakne
- 4 in slepa, gluha je za druge vtise;
pobita s tem je modrijanov zmeda,
učeeh, da več duš u nas iskri se.
- 7 Zato, če kdo posluša kaj al gleda
in vsa njega pozornost je napeta,
mu mine čas, da sam se ne zaveda;
- 10 ker druga zmožnost je za sluh zavzeta,
in druga, ki prešinja dušo célo;
v vezeh je óna, ta se prosto kreta.
- 13 To skusil sem, ko me je ták prevzelo
ob one duše pripovedovanju,
da sonce se za petdeset je vzpelo
- 16 stopinj, nesvestno mojemu spoznanju,
dokler me niso predramili glasi
duhov: »Na cilju sta povpraševanju!« —
- 19 Vrzl večkratov širšo zatrnjá si
s trnjem, kar enkrat zgrabijo ga vile,
kmetič, ko trs zori v jesenskem časi,
- 22 kot žleb je tisti bil, kamor sledile
nogé so vodji, naju le dvojica,
ker duše so se že bile ločile.

- 25 V Sanleo pne se ljud, v Noli stopica
in kóplje se k Bismantovski planoti,
vse peš; a tu bi moral biti ptica,
- 28 da dvignilo bi perje in peroti
me hrepenenja silnega k višini
za njim, ki bil mi up in luč na poti. —
- 31 Tàk vzpenjeva po tisti se žlebini,
kjer desna stena tesna, tesna leva,
in nog in rok je trebalo v strmini.
- 34 Ko slednjič iz soteske vun dospeva
do neke tam široke, skalne jase,
pripomnim: »Mojster, kod sezdaypopneva?«
- 37 In on: »Nikamor v stran! Z menoj ravná se
naravnost v góro zdaj naj tvoja noğa,
dokler ne pride kdo, ki tod spozná se.«
- 40 Bolj strma bila peč je in bolj toga,
ki vanjo sem strmél, kot je poteza
od pol kvadranta do središča kroga.
- 43 In jaz, ker utrudila me je pleza:
»Moj otec,« dem, »nazaj poglej z višine, —
postoj, ker moj korak te ne doseza!«
- 46 In on: »Do tja priplezaj še, moj sine!«
na prag kažoč bolj gor, v obliki kroga
vso tisto stran obkrožujoč pečine.
- 49 Besede so mi bile te ostroga,
da z vso močjó sem kópal v sled se vódu,
dokler mi ni na prag stopila noğa.
- 52 Usedla sva se tam obá, prot vzhodu
obrnjena, odkoder sva se vzpela,
ker zreti v hrib nazaj nam je po godu.
- 55 Najprej mi je obal pogled prevzela,
potem sem vpri ga v solčno luč, kateri
sem čudil se, da v levo me je grela.
- 58 Ko videl je poet, da ne pomiri
osuplost moja se zató, ker vzhajal
svetlobe voz u severni je smeri,
- 61 je djal: »Če Kastor (in Poluks) bi nahajal
se v družbi svetle ploskve te, vozeče
luč gor in dol, še bolj z glavó bi majal,
- 64 videč, kakó se v zverokrogu kreče
k Medvedoma še bliže voz rdeči
(razen če skočil bi iz koloteče!).
- 67 Če z umom češ, kakó je to, doseči,
predstavlja v duhu si Sionsko górze
in to goró na zemlji tak stoječi,
- 70 da isto ímata obé obzorje,
a v dveh polutih; pamet zdaj zahteva
(če buden tvoj razum in tvoj razbór je!),
- 73 da pot, kjer Faetón je zvrnil, reva,
tam *onim* zgor na roko vzhaja *pravo*,
a tukaj *tem* nje nebna smer je *leva*.«
- 76 »Razsvetlil, mojster, mojo si spoznavo,«
sem djal, »da vidím jasno v tej minuti,
kar prej mi ni hotelo iti v glavo:
- 79 do kroga, ki svet seče v dve poluti
(polutnik zovejo ga v neki vedi)
in meja zmir sta žar in mraz mu ljuti,
- 82 ták daleko — po tvoji je besedi —
odtod, kolikor od Sionske gore
se potrebuje prot njegovi sredi.
- 85 Zdaj rad bi vprašal še, če smem: dokore
skončava pot, ki naju v goro čaka?
Ker seči do vrhá okó ne more.«
- 88 In on mi dé: »V to goro pot je taka:
v začetku, spod, je težka in nadložna,
čim višje pa, tem lažje se koraka;
- 91 zato, ko se ti zdela bo položna
in zgínila ti iz nog bo vsa težava
in pojde lahko, ko niz vódo voznja,
- 94 tedaj boš vedel, da se pot končava;
tam si počiješ po velikem trudi.
Odvet to moj, resnica to je prava.«
- 97 Ni dobro izgovoril, kar se tudi
nek drug začuje blizu glas: »Če sila
mordà te prej se usesti ne prinudi.«
- 100 Oba sva se za glasom okrenila
in v gledala na levi silno skalo,
katere preje nisva opazila.
- 103 Grevà do nje; nje senco poiskalo
bilò je več ljudi; ták plandováje
lené na polju delavci se malo.
- 106 Njih eden je, od truda počivaje,
sedél, koléni objemši, in med njima
glavó tiščéč in topo v tla gledaje.
- 109 »Gospod moj mili!« dem, »naj se zanima
okó ti za tegà, ki še bolj len je,
ko da mu je lenoba posestrima.«
- 112 Ker s to besedo bil opozorjén je,
je pògled izpod čela v me potopil
in djal: »Naj tist gre gor, ki tako klen je!«
- 115 Spoznal sem ga; in dasi bil zasopil
me breg, me ni zavrlo to nikari,
da ne bi k njemu šel; ko vštric sem stopil,
- 118 šele je dvignil glavo v malomari,
rekoč: »No, zdaj si videl, kako s kóli
od leve gor se solnce tod vozari?«
- 121 Ob tej besedi leni, skopi toli
se nisem možel vzdržati nasmeha;
pa dem: »Belacqua, v srcu záte bóli
- 124 ne čutim več; povej pa: od upeha
si sédel? Al da kdo te, čakaš, prati?
Al prejšnji spet si rob lenobe greha?«
- 127 A on: »Kaj hasni pot nadaljevati?
Ne dá, da bi me čistili plameni,
ptič božji, ki na straži je pred vrati.
- 130 Tolíkrat vtone solnce v tej mi steni,
kolikorkrat je živemu vtonilo
v odlašani mi nepokori leni;

- 133 razen če katero srce bogomilo
z molitvo mi pobožno prej pomaga;
ker drugo — kàk uslišano bi bilo?«
- 136 A že se pesnik vzpenjal je od praga
naprej, rekoč: »Za mano! Glej, pol loka
pretekla že je danes solnčna draga,
- 139 in Noč že stopa na obal Maroka.«

Opombe. V. 5, Modrijanov... Da ima človek troje duš (umno, neumrljivo v glavi, hotno v prsih in poželjivo v drobju), je učil starogrški modrec Platon (427—347 pred Kr.): prim. Dr. Albert Bazala, Povjest filozofije I. Zagreb, 1906, str. 227 nsl. Dante polemizira proti njemu z dokazom iz vsakdanje skušnje: če z umom zasledujemo kakšno pripoved, takrat ne slišimo niti ure, niti ne vidimo nič okrog sebe, um obvladuje torej vse druge zmožnosti in jih takorekoč zveže ob taki priliki. — V. 15. t. j. dc desetih dopoldne. Koliko zanimanje torej za pripoved Manfredovo! — V. 25. Bolj strma je bila pot nego je v mestece Sanleo (rep. San Marino, blizu Jakina) ali na skalo vrh mesteca Bismantove (v Zg. Ita-

liji, v bližini Reggio Emilia) ali v mesto Noli (na Rivieri, blizu Genove). — V. 41 nsl. Strmec je bil torej večji nego 45°. — V. 50. »vódu« pomeni (kakor zahteva izvirnik) vodstvo. Prim. Pleteršnik s. v. — V. 61 nsl. Kastor in Poluks sta zvezdi, t. zv. Dvojčka; v njiju znamenje stopi solnce dne 21. maja. Z drugimi besedami: Ako bi bil zdaj začetek poletja, bi videl solnce še bolj proti severu se kretati, še bolj v bližino Severnih Medvedov (Veliki in Mali voz!) razen — humoristična opazka! — ako bi baš takrat zapustilo svojo drago. — Najlaže si bo v. 74 nsl. čitatelj predstavljal to razlago, ako si misli potoglavo kolo, ki zgoraj teži na desno in spodaj (nujno) na levo. — V. 67, 68. Dante si misli ravno črto potegneno od Jeruzalema skozi sredo zemlje; kjer črta na drugi strani (na južni poluti) vun pogleda, tam je gora vic. — V. 123. Florentinec Belacqua je bil izvrsten izdelovatelj glasbil, sam dober pevec in v tem torej Dan-teju kot ljubitelju glasbe soroden. Bil je baje zelo len.

Metafore (značilnejše): v. 19 nsl. žleb je bil ožji od majhne vrzeli v séči; v. 25 nsl. se primerja strmina poti z onimi tremi kraji; v. 93 primera vzeta od vožnje niz vodo; 104 nsl. metafora vzeta od plandujočih (opoldne počivajočih) delavcev; v. 111. — V. 114 enozložnice — dokaz lenobe.

FRANCE BEVK: ANUŠKA PRED POROTO.

Sodna dvorana, obsijana z medlimi žarki, je dobila svečano obliko.

Cesarjeva podoba nad sodno mizo je blestela z bleskom imperatorja; porotniki so zasedli drug za drugim svoje prostore: resni možje, z važnimi gestami, v njih rokah leži usoda današnje obtoženke. Sodniki so na svojih mestih, zapisnikar; državni pravdnik se naslanja na stol z groznim obrazom branitelja pravice. Domišljavi advokat se nalahno ziblje ter zre na obtoženko z nasmehom, kot bi imel največje dopadenje nad njo.

Zadaj je občinstvo. Nekaj mladih juristov, ki pazijo, da jim ne uteče nobena beseda in gesta; vse kritizirajo. Radovedneži, ki ne zamudijo nobene porotne razprave. Par časnkarjev. Vsi čakajo. Mislili so, da bo razprava tajna, pa je javna. Zato se je prostor za občinstvo nenavadno napolnil. Celo ljudje, ki niso nikdar videli sodne dvorane, so plaho vstopili in čakajo z odprtimi usti, kaj se zgodi.

Obtoženka, sedeča na klopi ravno in skoraj ponosno, je pogledovala zdaj porotnike, zdaj sodnike in slednjič smehljajočega se advokata. Mičen, bled obraz pod črnimi lasmi. Celo lahek nasmeh ji je tlel na ustnih: kot da je svoje stvari gotova in bo spravila sodnike in porotnike v zadrego, občinstvo pa v smeh.

Zapisnikar je prečital obtožbo. Sodnik, ki je sedel na sredi, se je zganil. »Ana Obrov!« Izpod črnih, košatih obrvi je pogledal na obtoženko in se nagnil na svojem stolu naprej.

Obtoženka se je dvignila s klopi, gledala sodnika in molčala.

»Ali ste Vi Ana Obrov, doma in pristojna v Zagorje, zdaj že tri leta v tolerančni hiši tu?«

»Sem. Anuška mi pravijo. Nekdo izmed gostov me je imenoval Anuško in sem tako ostala...«

Čisto malo se ji je tresel glas; nekaj težkega, trdega je bilo v njem; pripovedovala je o svojem imenu, kot bi bilo to za celo stvar neizmerne važnosti. Obrnjena je bila pol proti sodnikom, pol proti porotnikom.

»Kot ste ravnokar slišali, ste obtoženi, da ste umorili namenoma v svoji sobi dne 17. januarja t. l. gospoda I. I., oziroma ga poškodovali tako, da je potem kmalu izdihnil. Ali priznate to dejanje?«

»Dejanje samo priznam. Ali kriva nisem bila jaz!«

Občinstvo je nalahno šumelo, kot veter skozi listje. Stopalo je na prste, da bi bolje videlo obtoženko.

»Opišite nam tedaj dogodek natančno, kakor se je zgodil. Navedite nam olajševalne razloge...«

»Kaj premišljaš?« ga je vzdramila, položivši roko na njegovo.

»O tebi premišlujem, Lida, zares o tebi, menda prvič v življenju, a ne pridem do konca. Ti si zagonetka, ki je ne reši noben zemljan. Kaj si zopet storila? Verjemi mi, da te nihče ne razume.«

Lida se je stisnila v blazine, da bi ji v nadaljnjem govoru ne videl v obraz. Zaplala ji je v licih in v rokah vročica, ki jo je hotela skriti pred njim. Težko se je odluščilo vprašanje od srca, zdelo se ji je, da je nastala rana tam, kjer se je ločilo . . .

»Danilo, zaradi vsega, kar se z menoj vrši v tej izbi, prosim, povej mi zdaj in nikdar več — Danilo, ali me ljubiš?«

Gledala je v strop, želela si ga je devet vetrov daleč skoz okno.

Danilo je pomislil.

»Nič se ne obotavlja in ne misli, da sem te vprašala zato, da bi mi odgovoril z da ali ne. Vprašala sem zato, da ti na to vprašanje morem povedati svoje zadnje: Preljubi, ne misli, da je to zadnje dejanje, ki je mnogim neumljivo, v kakršni-koli zvezi s teboj. Ne nanaša se ne to, ne katero prejšnje nate, ki te pravzaprav nití ne poznam. Razumel, dragi?«

Govorila je s tihim, a jasnim in prepričevalnim

glasom; Danilo se je brezmočno klanjal vsaki njenih besed.

»Razumel? In da mi ni do tebe nič več in nič manj nego do kateregakoli človeka na cesti. Le tako je razumeti moje vedenje zadnji čas, le tako postanejo prozorna tudi moja prejšnja dejanja, o katerih se je tebi zdelo, da imaš nekako pravico, vsaj nekakšen odnos do njih kot njih skrito gonilo. Ne, predragi, le tedaj so umljiva, če tebe črtamo iz njih . . .«

»Meni se zdi . . . dovoli, da povem . . . meni se zdi, da so edino umljiva, če mislim sebe v njih, če v tebi uzrem sebe, v sebi tebe . . .«

Lida je dvignila čelo iz blazin in zakrila oči z dlanmi. Zazibala se ji je soba, zaplesal ji je strop.

»Danilo!« je kriknila z visokim, plamtečim glasom, iztegnila roke in pala na blazine.

»Kaj je, Lida?«

»Pojdi! Edino, kar mi moreš storiti dobrega, je to, da greš in se ne vrneš nikoli. Vsaj v kratkem času ne. Nevernik Danilo!«

Danilo je storil, kakor mu je bilo ukazano, in je šel. —

»Ali še nisem mrtva?« je vprašala bolnica četrť ure za tem in ugledala sestre vseusmiljeni, vsedobrotni obraz, neskončno vljudno nagnjen nad seboj.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

V. spev.

Med prvim in drugim pragom strme stene: nekoliko više sreča pesnik drugo trumo duš; te so v življenju pokoro odlašale do svoje nasilne smrti. — Jacopo del Cassero; Buonconte di Montefeltro; Pia de' Tolomei.

V. 1—21. Odhod od prvega krdela odlašavcev. Ko sta se pesnika ločila od plandujočega krdela odlašavcev (Belacqua in drugovi), zapazijo le-ti na senci, da je eden popotnikov še živ, in se silno začudijo. Dante se ozre nazaj; ko pa ga Vergilij pokara, zardi sramú. — V. 22—42. Dva odposlanca. Nista se še vzpenjala dolgo, kar zagledata procesijo drugih duhov, pojočih spokorni psalm Miserere. Tudi ti so iz zanikrnosti odlašali pokoro do svoje nasilne smrti; zaprt jim je vstop v prave vice za toliko časa,

kolikor so bili v nespokornosti. Tudi te duše zapazijo na senci, da je Dante še živ človek. Silno se začudijo. Po dveh odposlancih prosijo pojasnila, katero jim Vergilij da. — V. 43—63. Zdaj pa se vse te duše zgrnejo okrog Danteja in ga prosijo, naj pové na svetu, da potrebujejo priprošnje sorodnikov. Povedó mu, da so se vse vsled nasilne smrti ločile od teles. (V tem je razloček med temi in prejšnjimi odlašavci iz IV. speva.) V zadnjem hipu pa so se skesale in izpreobrile; tudi so svojim morilcem odpustile. — Nato opisujejo svojo nasilno smrt: Jacopo del Cassero (v. 64—84), knez Buonconte di Montefeltro (v. 85—129) in Pia de' Tolomei (v. 130—136). Pripoved knezovo (v. 85—129) imenuje dantolog Bassermann eno izmed najživahnejših mest vse Commedie. (Dantes Spuren in Italien, str. 89.)

Od duš ločivši se za spremljevalcem
in vodjem svojim že sem pot ubiral,
kar ena za menoj, kažóč s kazalcem,

- 4 zakliče: »Glejte, glejte, da prodiral bi temu svit skoz levi bok, ne zdi se; vse kaže, da le-tá še ni umiral!«
- 7 Ob glasu teh ozrl sem besedi se in videl, kako čudom se čudeče le v mene zró in v to, da luč gubi se.
- 10 »Kaj motiš se,« mi mojster dé svareče, »in kaj ob stvari ustavljaš se vsakóvi? Kaj mar ti, če za tabo kdo šepeče?«
- 13 Za mano! Naj šepečejo duhovi! Stoj trdno liki grajski stolp: ne zmaja se nič, naj še takó vijó vetrovi.
- 16 Ker vsak, ki mu za mislijo poraja se misel, cilju je tem děl stremljenja, čim misli več slabi mu vzlet lučaja.«
- 19 »Že grem!« sem djal; mar drugega naj mnenja sem bil? In lic sem čutil rdečico, ki vredne časih nas storí proščenja.
- 22 In videl sem: nad mano — vprek — se vije procesija in *Miserere* poje, da vrsta za vrstó v uhó mi bije.
- 25 Ko zapazili so, teló da moje svetlobe žarkom ne pustí prosvita, se spev spremenil v dolg, zamolkel *O!* je.
- 28 In dva od njih kot sla brž prihitita prot nama, katerih eden naglo vpraša: »Odkod vidva sta? Kaj sta? Naznanita!«
- 31 »Za kar poslala družba vaju vaša, lahko,« dé mojster, »jim naznanit gresta, da ta s krvjó se in poltjó ponaša.
- 34 Če senco uzrši niste mogli z mesta, no, zdaj veste; naj družba se približa pozdravit ga — v svoj prid, lahkó povesta.«
- 37 Utrinek zvezd tak naglo ne prekríža ne bá zvečer, ni blisek po vročini v avgustu, ko se solnce v záton niža,
- 40 kot óna sta vrnila se k strmini, pa brž nazaj in z njima cela četa, vsi v diru, kdo bo v naju prej bližini.
- 43 »Priprošnje prosit ta drví nešteta se množica; ti dalje v breg se trudi in slušaj jih gredé!« — sem čul poeta.
- 46 »O duša, ki greš raj okušat z udi, katere si pri rojstvu zadobila,« drveč so vpili, »malo se pomudi!«
- 49 Poglej! Poznaš nas kaj? Bi sporočila o nas, ko vrneš se, na onem sveti? Kaj tečeš? Kaj se ne bi pomudila?
- 52 Kar vidiš nas, vsi morali smo umreti nasilne smrti; kès smo odlašali; pred smrtjo pa nas luč z nebes razsveti,
- 55 da s kèsom, odpušča je vsem, razstali smo se s svetá in z Bogom poravnani, ki zdaj nas z žejo, da bi gledali ga, pali.«
- 58 In jaz: »Naj še tak gledam vas, neznani ste vsi; vendar vam rad ustrezem, če morem s čim, duhovi blagrovani.
- 61 Recite! Vse storim; na mir prisežem, ki zanj pod vodstvom čislanim takó mi skoz trí kraljestva grem, da ga dosežem.«
- 64 In eden dé: »Da vse storiš, ne dvomi nobeden nas, čeprav pustiš prisego; samó če volje ti nemoč ne zlomi.
- 67 Zdaj prvi jaz prihajam, glej! z nadlego: če v kraje vrneš se, ki med Romagne in Karla oblastjó jim najdeš lego,
- 70 o bodi tak prijazen, daj na znanje, naj molíjo tam v mojem mestu Fano za grehov mojih težkih odpušanje;
- 73 odtam sem jaz; odprlo hudo rano, iz ktere mi življenja vir je udaril, mi Padovansko je poljé prostrano,
- 76 kjer up, da varen bom, me je prevaril: grof d'Este je krvavo ukazal kópel, ko se čez mero je nad mé razjaril.
- 79 O da prot Miri tekem in hropel, ko pripodili so me v Oriáco, še danes z vami dihal bi in sopol;
- 82 a v barje sem zavil, kjer blato tako in biče zgrabi me, da pal sem v grezi in v tleh iz svojih žil sem videl ... mlako.«
- 85 Duh drug mi dé: »O, ti svoj mir dosezi, ki ponj se pneš! Pa mene se usmili, da ga dobim! Glej, z Montefeltra knezi
- 88 so meni — knez-Buoncontu — dedje bili; ker žena, žlahta me je pozabila, mi glava tukaj žalostna k tlom sili.«
- 91 A jaz sem djal: »Katera tajna sila odnesla te je tak od Campaldina, da krst ne vé, kje tvoja je gomila?«
- 94 »O,« mi je djal, »v dolini Casentina potočku Archiano v dalj mudí se, ki vrh Puščave izvira iz Apennina.
- 97 Do tja, kjer staro mu imé gubi se, príbežal sem bil peš, zadet u grlo, za saboj puščajoč krvave lise.
- 100 Ondukaj se okó mi je zaprlo; »Marija!« izdihnivši sem pal; v poljani mi truplo obležalo je zamrlo.
- 103 Kar zdaj povem, je res; ti tam oznani: ko anđel me sprejel je v varstvo svoje, je vrag zavpil: »Le spet me ocigani!«
- 106 Naj z eno ubogo rešil se solzó je?! Ti vzel si, kar v človeku večno traje — naj to, kar umrè, občuti kremplje moje!«
- 109 To veš: kar s tal kot parov vlaga vstaja, kot dež nazaj na zemljo spet udari, do hladnega če v zraku pride kraja.

- 112 Zli duh, ki zlo le delati mu mari,
z nature svoje silo je zasvadiril
— prot koncu dneva — veter sè sopari
- 115 in vso dolino je z megló zakadiril
med Pratomágnó in Góro grebenito
in črnih je oblakov nagromadiril,
- 118 takó, da vláge bilo je ozračje sito;
in lilo je in jarki zalivali
z vodó so se, od zemlje nepopito.
- 121 In celi so potoki koj nastali
in k veletoku drlo to takó je,
da nič valov ni ustavilo v navali.
- 124 Pri izlivu našel trdo truplo moje
je Archian, ki jeze se je penil,
me v Arno gnal in od roké rokó je
- 127 razdril, ki v križ sem bil skesán jih sklenil,
me z brega k bregu kotaljál je v strugi,
omrežil slednjíč s tem, kar je naplenil.« —
- 130 »Oj, ko se vrneš v svet in po vijugi
se potov noğa trudna ti spočíje,«
je tretji jel, ko nehal duh je drugi,
- 133 »takrat se spomni tudi mene, Pije!
Rodila Siena me, Maremma ubila:
to on vé, ki moja roka svoje dni je
- 136 poročni prstan od njeğá dobila.«

Opombe. V. 68 nsl. Duh, ki tu govori, je Jakob del Cassero, meščan iz mesteca Fano ob Jadranskem morju; ko je potoval iz Benetk proti zapadu, da bi prišel v Milan, kjer bi imel postati podestà (župan), ga je dal Azzo VIII. d'Este pri mestecu Oriáco v Padovanski ravnini ujeti in umoriti, ker je bil Jakob prekrizal njegove naklepe zoper mesto Bologno. — Kraji med Romagna (izg. Romanjo) in oblastjó Karlovo (t. j. neapolitanskim kraljestvom), t. j. provinca Marca d'Ancona (v tisti pokrajini stoji n. pr. znani Loreto). — Mira — kraj v Padovanski ravnini. — V. 86 nsl. Buonconte, sin Gvidona di Montefeltro, gibelinec, je padel (l. 1289, 11. junija) v bitki pri Kampaldinu, majhni ravnini Kasentina (gorenje doline reke Arno), kjer so bili gibellini poraženi od gveľfovcv (med katerimi se je bojeval tudi 24letni Dante kot konjenik). Truplo knezovo se ni našlo. — V. 112 nsl. Sv. Tomaž Akv. (Summa Theol. I, 122) piše: »Angelji, dobri in hudobni, morejo na telesne stvari uplivati — tudi brez sodelovanja nebesnih teles — n. pr. s tem, da zgosté oblake v dež,« in tako tudi v tem slučaju zli duh uprizori neurje. (Sicer pa neurje tistega večera spríčuje zgodovina.) Zanimivo je, da tudi sv. Avguštín in sv. Tomaž Akv. (Summa Theol. I, 64) menita, da bivajo hudičí deloma v peklu, deloma »in aère caliginoso«. — V. 130 nsl. Pija, rojena v Sieni, je bila morda iz porodice Tolomei; njen soprog je bil Nello della Pietra de' Pannocchieschi, plemič v Maremni (močvirnati pokrajini ob morju, zapadno od Florence). — Ker se je hotel poročiti z neko drugo (omozeno) ženo, je s svojo roko umoril Pijo ali — kakor trdijo drugi viri — jo je dal umoriti nekemu služabniku.

Metafore. V. 14. Sta come torre ferma . . . je pregovor. — V v. 17. in 18 je metafora vzeta od streljanja v tarčo. — V. 37. Naglica obeh slov se primerja s padcem zvezdneğá utrinka ali z bliskanjem po vročem dnevu. — V. 124 nsl. je znamenita personifikacija potoka Archiana.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

(Konec.)

V.

Selda je bila žalostna; pri srcu ji je bilo, kakor da se ji je nekaj potopilo. Nemirno pričakovanje ji je hotelo razbiti senca. V ušesih so ji še vedno zvene le besede, ki jih je rekla Viku; njih pomen je dobival bolj in bolj obraz resnice. Ko je čutila, da se je varala, si je nervozno zatrjevala: »Saj ni res, saj ni res!« Njene misli so plale med Vikom in Žinom, med strašnim studom in trpko boleščjo. V srcu je rastlo prepričanje, da so vse njene tihe sanje in tople slike neresnične, njeno kopnenje po nečem daljnem brez ciljno in neopravičeno. Prvič v svojem življenju je občutila neizrazno topo žalost, ki obišče človeka takrat, ko bi bil rad dober, blag in plemenit, pa nima biti komu; prvič v življenju jo je obsla silna želja, imeti koga, ki bi mu odprla srce in mu vse zaupala, se nasmejala in razjokala ob njem. Kako vse drugače je živel nekda v njeni domišljiji! Od Vika je instinktivno pričakovala, da razbije moro, ki je mrtvila vse misli in življenje na barki. »Vsi

ste enaki!« ta beseda se ji je razpredala v zadnje zaključke. Vikov obraz se je polagoma potapljal v družbo, ki je ni razumela; njeno nepokvarjeno srce je s silo tiščalo zavest razočaranja, ki je kljuvalo v prsah, z neko grozo pričakovalo pravega trenutka za črno besedo.

Vedno bolj in bolj se je prepričevala, da je Viko nima rad, da se je lagal; to jo je navdajalo z občutkom osamljenosti in bolesti. »Ali je res tak kakor Žino?« jo je peklo v srcu. Kakor bi naenkrat zašla v tuj svet, se ji je zdelo; vse se je počasi odpiralo, vedno bolj ji je silil pred oči Žinov obraz in od daleč, daleč se ji je bližalo hladno spoznanje, ki ga je zastrupljal Žinov nasmeh. Grda misel, ki ji je vrtala v srce, se ni dala odgnati; stisnila je rameni skupaj in vzkliknila, da bi ji odleglo:

»Moj Bog, saj to ni res!«

Stisnila si je senca in obsedela; na čelu so ji stale potne kaplje, ustnice so ji podrhtavale neizmerne bolečine.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

VI. spev.

Očitek Italiji (in Florenci).

Šesti spev Vic ima izrazito političen značaj. (Isto barvo imata šesta speva Pekla in Raja.) Z gnevom in boleštvjo v srcu šiba Dante needinost Italije; s temnimi barvami nam slika njen žalostni položaj v začetku 14. stoletja. Najbrž ni noben slovstveni proizvod italijanski v teku stoletij toliko vplival na duhove in toliko pripomogel k zedinjenju Italije kakor ta spev.

Še vedno smo v strmi steni pred-vice. Ob koncu V. speva smo videli pesnika obdanega od trume duhov, ki ga prosijo pomoči z molitvijo. V začetku našega speva nam pripoveduje, kako se je vanj silečih duhov otresel: s tem, da je vsakemu obljubil spomin in molitev. Pa s klasično primerom nam dogodek pojasni: kadar nehata igrca, ki sta igrala t. zv. zaro (hazard, igro s kockami), tedaj je tisti, ki je izgubil, ves potr in žalosten, drugega pa, ki je dobil, spremlja cela družba in vsak se mu slini, da bi dobil kako malenkost v dar od njega; in srečni mož res zdaj enemu, zdaj drugemu kaj stisne v dlan in tako se nadležnežev odkriža. Podobno se je pesnik odkrižal duš s prijaznimi obljubami. — Šestorica teh duhov je imenomoma ovekovečena:

1. Učeni pravnik Benincasa iz mesta Arezzo (»Arečán«); bil je mestni sodnik (podestà) v Sieni in kot tak je bil dal usmrtiti dva nevarna roparska viteza; njiju sorodnik, vitez Ghino di Tacco, ju je osvetil s tem, da je z oboroženo četo sodnika napadel in mu odsekal glavo (Boccaccio, Decamerone, X, 2); 2. »tist, ki je utonil,« je Guccio de' Tarlati, tudi Aretinec; proganjajoč sovražnika je utonil v Arnu; 3. Federigo Novello je bil sin grofa Gvidona Novello, gibelinec, umorjen od nasprotnika gvelfa dne 27. septembra 1291; 4. »s Pizancem, ki proslavil...« je Gano Scornigiani, umorjen od sovražnikov; njegov oče Marzucco Scornigiani je bil še pred sinovim umorom oblekel haljo sv. Frančiška; zaslovel je vsled svojega velikodušnega vedenja ob smrti in pogrebu sinovem: s samostansko družino se je udeležil pogreba in je v cerkvi, ko so stali okrog rakve, ginljivo govoril, kako je treba sovražnikom iz srca odpustiti; 5. grof Orso da Mangona, umorjen od svojega bratranca Alberta, kakor menijo; 6. Pierre de la Brosse (izg. Bros), državni kancelar francoskega kralja Filipa III., je bil dne 30. junija 1278 obešen vsled spletk kraljice Marije Brabantske, druge žene Filipove, ki je hotela svojega sina povzdigniti na prestol in je zato spravila s poti vse ovire, najprej prestolonaslednika iz prvega zakona, potem pa še državnega kancelarja; »črt in zavist«, to ga je torej umorilo, in zato naj gleda kraljica (umrla l. 1321.), da se skesá in ne pride med gorjo čredo, nego je tista, v kateri je Peter, t. j. v pekel. (V. 1—24.) Ko sta z Vergilom sama in gresta dalje, zastavi Dante — po običaju takratne filozofije, ki je rada razvozlavala kakšne navidezne težkoče — svojemu učitelju znanstven pomislek, vzet iz Vergilove pesmi same, ki pravi (Eneida, VI, 376): Desine fata Deum flecti sperare precando (»sklepe bogov premekniti z molitvo nikar mi ne upaj«); čemu torej —

vprašuje Dante — prosijo duhovi tu v vicah pomoči? Saj sta božji sklep in sodba nespremenljiva. Vergil ga pouči: Kaj drugega je bilo v poganstvu, kaj drugega je v krščanstvu, ko ima molitev kristjana, če je v milosti božji (»plam ljubezni«), nadomestilno in pravno moč za rajnike v vicah. Vendar bo pa vse te težkoče, pravi Vergil, do jedra razrešila Beatriče, zastopnica bogoslovne vede, dočim je on le zastopnik naravne vede, zdravega razuma; vrh gore vic jo bo videl. (V. 25—48.) Ko sliši ime Beatriče, hoče Dante kar teči na vrh; Vergil mu mora pojasniti, da ne bosta še tako hitro na vrhu. (V. 49—57.) Kar zagledata Sordella (v. 58—75), ki sam, a ponosno stoji ob poti in noče izprva dati pojasnila glede nadaljnje steze, a komaj pove Vergil ime svojega rojstnega kraja Mantove, že senca Sordellova oživi in hoče objeti rojaka Mantovanca. Ko Dante ta prizor vidi, to ljubezen med rojakoma, se žalosten spomni needinosti Italije, katero z žgočo in perečo satiro šiba; kara tudi svoje rojstno mesto Florenco zaradi iste napake ter očita tudi nemškemu cesarjem, posebno Habsburžanu Albrechtu, nebriznost za nesrečno Italijo. (V. 76—151.)

Kedar je s kockami igrà pri kraji,
zgubec ostane, da potr se ukvarja
— učéč se — s kock ponovnimi lučaji;

- 4 ves ljud pa gre z dobitnikom denarja,
ta spred, ta zad, ta spet se mu ob strani
vsiljuje in ga nase opozarja;
- 7 on sluša vse, gredé; in ko kdo v dlani
njegà začuti dlan, več vanj ne sili;
takó znebi se gneče in ubrani;
- 10 takó so tam krog mene se zgrnili;
ker vljudno sem semtjá prikimovaje
pomoč obljubil vsem, so me spustili.
- 13 Tist Arečán, ki spravil ga s svetá je
Ghin Tacch, divjak, je silil v me s prošnjami
in tist, ki utonil je, v pogón divjaje;
- 16 s povzdignjenimi prosil je rokami
Fredrik Novél s Pizancem, ki proslavil
Marzucca kot junaka je med nami;
- 19 grof Orso se mi tam, z njim duh je javil,
ki črt teló sta in zavist mu bleda
umorila, ne pa grehi — mi je pravil;
- 22 s tem Petra mislim della Bros; naj gleda
Brabantka zdaj — za živih dni —, zavisti
plačilo da ne bo ji gorja čreda.
- 25 Ko dal slovó vsej senc sem družbi tisti
prosečih le, naj zanje bi molili,
da duša se čimpreje jim očisti,
- 28 sem jel: »En verz tvoj, menim, svit moj mili,
velí: »Bogovi zbog prošnjá človeka
ne bodo svojih sklepov spremenili!«

- 31 prav v to pa teh duhov se prošnja steka.
Al ničev torej up je njih in prazen?
Al tvojega jaz prav ne umem reka?«
- 34 In on: »Moj rek je jasen, in upazen
le-teh ni ničeva in ne goljfiiva,
če um presodi trezen vse in pazen:
- 37 visost ostane sodbe nezrušljiva,
če plam ljubezni muko nadomesti —
v en hip — za tistega, ki tukaj biva.
- 40 Takrat — to pisal sem na tistem mesti —
molitev dala ni nadomestila,
ker z Bogom zveze še ni mogla plesti.
- 43 Zdaj dalje v dvom ne rij; vse pojasnila
ti bo gospa, ki z lučjo bo resnice
v temino tvoje duše posvetila.
- 46 Veš, koga to se tiče? Beatrice!
Vrh gore jo boš videl, kāk se smeje
u rajski blaženosti njeno lice.«
- 49 In jaz: »Gospod, pa stopajva hitreje,
ker noga več mi trudna ne medleva;
že senca tudi k vrhu gore speje.«
- 52 In on mi dé: »Dokler bo še kaj dneva,
popenjala se bova prek strmine;
ni vse pa, kot se tebi razodeva:
- 55 preden dosežeš vrh, parkrat zasine
ti obla še, ki zdaj za vrh se skriva,
da žarkov več tvoj stas ji ne prekine.
- 58 Pa glej! tam dušo vidim: zamisliva
in sama samcata prot nama gleda;
pri njej o bližnjici se poučiva.«
- 61 Prišla sva tja. — Kāk stala, senca blede
lombardskih tal, si moško, prezirljivo,
pokoj in veličast v očeh! Beseda
- 64 ji ni prišla čez ustnico molčljivo;
z oči je bliski naju spremljevala
kot lev, počivajoč s ponosno grivo.
- 67 Poprosil je Vergil, da pokazala
bi nama, kod najboljša pne stezá se;
al senca ni na to odveta dala;
- 70 kdo, kaj sva, te je htela čuti glase.
Al komaj: »Mantova . . .« povest pričela
se vodje milega, že senca, vase
- 73 vtopljená prej, tja plane vsa vesela:
»Jaz sem Sordello, kakor ti iz grada
sem Mantove!« — In v hip sta se objela.
- 76 Italija robska, domovina jada,
v viharju brez krmarja brod, gorjé ti,
ne več dežel gospa, no — hiša smrada!
- 79 Ta duša plemenita, ko na sveti
je čula onem sladki glas krajana,
s častjo kak je hitela ga sprejeti!
- 82 In ti? Z vojskami vsa si razrvana;
meščan, živeč za istimi zidovi
in jarki, grize, kolje someščana!
- 85 Naj plôve okó nad morja ti bregovi,
v osrčje naj pogled se ti obrača:
kje v tebi, jadni, so mirú sledovi?
- 88 Kaj hasni — ko je sedlo brez jahača —
da uzdo ti Justinijan je popravil?
Sramota zdaj le huja je in jača.
- 91 Oj stan, ki naj z molitvo bi se bavit,
mar v miru pustil v sedlu bi cesarja,
umevajoč, kar ti Gospod je javil!
- 94 Le glej, kakó žrebe s kopiti udarja,
ker ne krotí že dolgo ga ostroga,
odkar se tvoja roka z uzdo ukvarja.
- 97 Ni, nemški Albert, mar ti, da ne uboga
žival te nič, no da se divje peni,
ki tvoja jo sedlati je naloga?
- 100 Pravična kazen iz nebes zadeni
tvoj rod, očitna tāk in nečuvěna,
da zdrznil se bo vnuk ob misli njeni!
- 103 Tvoj oče in ti, v pohlepu zaposlěna
tam gor, sta mogla mirno zreti,
da carstva vrt je pušča zapuščěna!
- 106 Da vidiš zdaj rodbine Cappelletti,
Monaldi, Filippeschi . . ., ki ne gane
te nič, al jokajo al so v trepeti!
- 109 Da vidiš, krutež, plemiče ti vdane
v njih stiski, v stiski Santafior . . . mogoče
prihitel bi vendār jim lečit rane!
- 112 Da vidiš svojo Romo, kako joče
kot vdova zapuščěna, solz ne ustavi
in noč in dan: »Moj cesar, kje si?« stoče!
- 115 Da vidiš, v kakšni ljud živi ljubavi! . . .
Če jok te naš ne more nič geniti,
čuj s stidom glas, ki gre o tvoji slavi! —
- 118 O večni Bog, ki dal si se pribiti
na križ za nas, odpusti mi vprašanje:
Al zdaj drugam pravične zró oči ti?
- 121 Al sreče to mordà je pripravljanje,
ki Pramodrost jo kuje nam in vari,
skrivnost sedaj za naše še spoznanje?
- 124 V Italije vseh mestih gospodari
tiranstvo strank, in sij dobi Marcela
že vsak čvekač, da stranko le si ustvari!
- 127 Florenca moja, lahko si vesela,
da tebe moja tožba se ne tika;
za to si s svojim ljudstvom poskrbela!!
- 130 Drugod um v prsih skrivati jih mika,
da z loka se ne sproži in ne sname;
tvoj narod nosi konec ga jezika!
- 133 Drugod bojijo javnih služb se rame;
tvoj narod — nepozivan — k njim se rine
vpijoč: »Sem z njimi! To se vse prevzame!«
- 136 Res, dosti vzrokov, da te vrisk ne mine:
denar imaš in mir in zmisel pravni . . .
Kar tvoje, kdor ne vérje, gledí čine.

- 139 Atene in Sparta, mesti starodavni,
zakonov materi, svoj slavnoznani
pred tvojim skrijeta naj red državni,
- 142 ker tvoji so zakoni tāk pretkani,
da že v novembru ne drži, kar stkala
oktobra si v posvetovan; dvorani.
- 145 Hej kolikrat, kar pomnim jaz domala,
z zakoni, novci, uradi, običaji
si prelevila se in premenjala!
- 148 Le jasno sódi o svojem položaji:
bolnice tiste si podoba prava,
ki, ker počitka pernica ne dá ji,
- 151 s tem lajša bol si, da se premetava.

Opombe. V. 34: upazen (upanje) glej Pleteršnik s. v. — V. 58 nsl. Kdo je bil ta Sordello? Bil je znamenit pesnik-trubadur in hraber vojščak 13. stoletja; rojen je bil v mestecu Goito blizu Mantove (*senca blede lombardskih tal*). Kaj predstavlja tu v pred-vicah? Četrto vrsto lenobe, t. j. tistih kristjanov, ki, vsi zaverovani v skrbi tega sveta, odlašajo skrb za zveličanje duše do zadnjega trenutka. — V. 76 nsl. se glasi v izvirniku:

Ahi, serva Italia, di dolore ostello,
nave sanza nocchiere in gran tempesta,
non donna di provincie, ma bordello!

V. 88 nsl. imenuje Dante Italijo razposajeno žrebe; kaj pomača, da mu je cesar Justinijan (527–565) popravil uzdo, t. j. preuredil zakonik, ko pa to žrebe nima jezdeca, kateri bi ga krotil! — V. 91 nsl. pesnik napada duhovstvo, ki je stalo na čelu gvelfovcev, in mu kliče: Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega! (Mat. 22, 21.) — V. 97 nsl. Cesar Albrecht, sin Rudolfa Habsburškega, je imel — kakor njegov oče — preveč posla v Nemčiji ter se je zbog svoje pohlepnosti zapletel v prevelike homatije doma, kakor da bi mogel hiteti na pomoč gibelincem, pristašem svojim, ali še manj, da bi si Italijo osvojil. Zato so morali italijanski gibelinci, ker ni bilo od nikoder pomoči, podleči gvelfovcem, katerim je stal na čelu sam papež Bonifacij VIII. Nekaj gibelinskih rodbin imenuje pesnik v verzih 106 in 107. Kazen božjo kliče pesnik nad Albrehta; ta ga je bila 1. maja 1308 res doletela, ko je bil na poti Baden-Reinfelden od svojega nečaka Ivana (Johann Parricida) in zarotnikov umorjen. — Kakor smo že večkrat omenili, je Dante sanjal, da bi se Italija in ves svet najbolje vladala, ako bi v Rimu vladala v svetnih zadevah rimski cesar, v duhovnih zadevah rimski papež; od nemških cesarjev je željno pričakoval, da pridejo v Italijo (*vrt cesarstva*) in obnové staro rimsko cesarstvo. — V. 110. Santafiora, nekdanje cesarjevo posestvo v bližini Siene. — V. 125. *Sij Marcela*... Marcel je bil konzul, pristaša Pompejev, zaklet sovražnik Cezarju (in torej cezarijski ideji); Lukan ga (I, 312) imenuje čvekača (Marcellusque loquax). — V. 147. Med l. 1213. in 1307. je Florenca sedemnajstkrat spremenila ustavo.

DR. IVAN PREGELJ: TLAČANI.

VIII. NOVA MERA.

Roman iz osemnajstega stoletja.

Bili so časi slave in junaštev, bili so časi praznih blagajn in konfuznih financ, bremen, davkov, bila je doba dvojne mere. Eden sam je bil plačnik in še ta je bil obubožan in nesamostojen — tlačan. Na Dunaju je bila Bančna direkcija in je diktirala davke. V deželi je bil podglavar s stanovskimi odborniki in se je branil davkov, tratil denar za deputacije in hočeš nočeš končno podpisoval po zastopniku diktirane pogoje in zahteve. Vedno zopet ista tožba, da je dežela uboga in da je ljudstvo izmozgano. Stanovi ne lažejo. Ljudstvo je res izmozgano. Stanovi poznajo svoje tlačane. Stanovi imajo srce za tlačane, čemu bi sicer poročali na Dunaj, saj so oni sami davkov prosti. Stanovi bi radi obvarovali deželo novega davka. Na Dunaju so neizprosni, zakupna vsota je podpisana, dežela plačaj v štirih letnih obrokih 5000 goldinarjev. Stanovi razpišejo pobiranje novega davka od mesa in vina, stanovi imenujejo iz svoje srede davkarja in se pogodijo ž njim. Toliko in toliko imajo plačati oni vsako četrletje Banki, toliko in toliko ima izročiti stanovski davkar

stanovskemu odboru. Stanovski odbor zamudi obrok, zamudi drugega, plača prvega in drugega samo deloma. Banka opominja k plačilu, stanovski odbor se opravičuje, da dogovorjenih obrokov ne more plačevati v polni meri, ker na Tolminskem ni mogoče pobirati davka. Dežela je gorata in nepristopna eksekucijam. Tudi morejo skriti Tolminci živino pred rubitelji, na prodaj pa jo gonijo nemoteno čez mejo, ne da bi plačali krajcar od funta.

To o Tolmincih je res. Laž pa je, da stanovi samo radi Tolmincev ostajajo Banki dolžni. Po Vipavskem, po Krasu in po Brdih pobrani davek daleč presega vsoto, ki jo je naložila Banka deželi. Stanovi so točni. Banki, kar ji gre, deželi prebitek in vsoto, ki krije nepokrite davke Tolmincev. Banka naj potrpi, Tolminci ne plačujejo. Banka naj izposluje odloke in prisili Tolmince k redu in pokorščini. Kaj brigajo Tolminci Banko! Ona hoče dogovorjeni denar. Radi denarja vendar izposluje odlok, izposluje drugega, očita stanovom, da so nemarni in da celo sami ščujejo Tolmince. Od l. 1706. do 1711. vedno ena in ista pesem:

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

VII. in VIII. spev.

Dolec vladarjev. (Potreba večerne molitve.)

S težavo stopajoč nakvišku se bližamo vhodu v prave vice (ki se prično z IX. spevom). Dozdaj nam je pesnik kazal skupine takih spokornikov, ki so pokoro odlašali do zadnje ure. Vsi ti odlašavci se nahajajo v pred-viceh. Preden te zapustimo, nam pesnik pokaže še zadnjo in najvišjo skupino odlašavcev. To so sami vladarji in knezi, zbrani v prijetni dolinici, tam nekje pod vhomom v prave vice. O teh knežjih spokornikih govori dva speva, VII. in VIII.

V VI. spevu smo, vzpenjajoč se od skale do skale više, zadeli ob samotnega spokornika, Mantovanca Sordello, slovečega trubadurja. Slišali smo, da sta se Vergil in Sordello, zvedevši drug od drugega, da sta oba rojaka iz Mantove, pristrčno objela. To priliko porabi Dante — kakor smo videli —, da šiba in biča sovraštvo med rojaki. V VII. spevu pa nadaljuje s popisom tistega pristrčnega sprejema. Po tri- ali štirikratnem objemu šele vpraša Sordello nova prišleca, kdo sta. Vergilij mu naprej pove svoje ime in da je žalibog umrl kot pogán za vlade cesarja Avgusta (l. 19. pred Kr. r.). Sordello ostrmi poln spoštovanja, zakaj Vergilij je veljal v srednjem veku za največjega pesnika vseh narodov. Čez nekaj časa pa se zopet približa, mu spoštljivo objame kolena in ponižno vpraša, odkod prihaja in kje biva? In Vergilij mu pripoveduje (kar nam je že znano), da biva sicer v peklju, a brez muk, v družbi nekrščenenih otrok in pravičnih pogánov, ki so živeli po glasu vesti in po naravnih krepostih. Svoj govor konča s prošnjo, naj jima — tujcema — pokaže najbližjo pot k vhodu v vice. (V. 1–39.) — Sordello spoštljivo odgovori: »Ker bo takoj nastopila noč, ko ni mogoče niti za ped dalje, vaju popeljem v dolinico na desno; ondi bosta prenočila, obenem pa spoznala imenitne spokornike, kar vama bo napravilo obilo veselja.« Naša popotnika sprejmeta prijazno ponudbo in tako ju pelje Sordello proti omenjenemu dolcu. (V. 40–72.) — Kaj pomeni ta ovirajoča tema? To je alegorija: brez luči milosti božje ni mogoče v dobrih delih nič napredovati. — Zdaj sledi popis doline: cvetlice v vseh mogočih barvah — zlate, srebrne, zelene, bele, modre . . . — rasto po tleh; pa ne samo oko uživa veselje, ampak tudi vonj, ker se tisočere vonjave spajajo in strinjajo v eno samo, nedopovedljivo. (V. 73–81.) Tu torej sedijo vladarji, ki so zbog političnih skrbi in poslov v življenju zanemarjali skrb za dušo. V življenju sovražniki, si tukaj v svetem miru sedijo nasproti:

cesar Rudolf Habsburški sedi Otokarju Češkemu nasproti (v. 91–102);
francoski kralj Filip III. (s topim nosom) Henriku Navarskemu (v. 103–111);
aragonski kralj Peter III. (hrust) Karlu I. Anžovinskemu (Nosanu) (v. 112–129);
sam zase sedi angleški kralj Henrik III.; takisto grof Viljem, nekdanji vladar grofij Monferrato in Canavese (ob izviri reke Pada).

Ravno pojo cerkveni spev Salve Regina (česčena bodi Kraljica, mati usmiljenja . . ., k tebi zdihujemo žalostni v tej solzni dolini). Sordello pelje naša potnika na neko višino sredi brega, odkoder jima razlaga, kdo so ti spokorniki.

Spev VIII.: Noč bo; ob takem času se mornar na morju zamisli na dom, in potnik, ki je zjutraj odšel z doma, z neko tesnobo gleda na tujem, kako umira prvi dan njegovega potovanja . . . Kaj čuda, če se je tudi našega pesnika lotila ob tej uri neka čudna otožnost! Sam ne ve, kdaj je nehal poslušati Sordello; ves je zamaknjen v neko dušo, ki je začela peti večerno molitev: Te lucis ante terminum; in vse druge duše se ji pridružijo v petju. (Spev Te lucis . . . vsak dan duhovni molijo v brevirju, ob koncu dneva, v t. zv. kompletu. Ima tri kitice; druga se glasi:

Procul recedant somnia et noctium phantasmata; hostem que nostrum comprime, ne pollutur corpora.	Odženi proč podobe snã, in nočna proč strašila vsa; sovraga našega zatri, da se telo ne omadežva.
---	--

In takoj zatem Cerkev še moli: Visita, quaesumus . . . Obišči, o Gospod, to bivališče in odženi od njega vse zalezovanje hudobnega duha; tvoji sveti angeli naj prebivajo v njem, da nas varujejo v miru . . . Pesnik pokaže v naslednjem dogodku, kako potrebno je, da zvečer tako molimo.) Ko so duše to molitev do konca izpele, zró vse v nebo v čudnem strahu. Vtem se spustita k njim dva angela v zelenih oblačilih in s topima mečema, da branita duše pred kačo, ki se bo — ob začetku noči — približala. (V. 1–42.) Vtem se je stemnilo. Sordello pelje zdaj naša potnika prav doli med slavne sence, da se bo lahko razvil razgovor. Komaj stori Dante par korakov, že zapazi, da ga ena duša pazno ogleduje. Bil je Nino Visconti, Pizanec. Obojestransko veselje. Ko Nino izve, da Dante živi še prvo življenje (t. j. da še ni umrl), se najprej silno začudi; potem pa mu naroči, naj njegova hčerka Ivanka moli zanj; žena ga je že pozabila in se drugič omožila. (V. 43–84.) — Trojica zvezd, katere vidi Dante na večernem nebu, pomenja tri božje čednosti, kakor je četvorica pomenila štiri poglavitne čednosti. (V. 85–93.) — Zdaj hoče kača izvesti napad na spokornike; toda angela jo naglo prepodita. (V. 94–108.) — Po tem razburljivem dogodku se približa pesniku vitez Konrad Malaspina ter želi novic iz doline reke Magre; Dante izredno toplo hvali Malaspinovo hišo; Konradovo prorokovanje. (V. 109–139.)

VII. spev.

Ko vljudno sta se objela in veselo do tri- al štirikrat, nazaj je malo stopivši — »Vaše ime?« — dejal Sordello.

- 4 »Duš, vrednih, da se k Bogu pnó v to skalo, ni bilo tu, ko Avgustovo povelje že moje je ostanke pokopalo;
- 7 jaz sem Vergil; nebeško sem veselje izgubil, ker sem živel v nejeveri.« Tako takrat voditelj moj velél je.

- 10 Kdor se na nenavadno stvar nameri,
začuden vpraša se: naj li verjame?
Al je, al ni? . . . Tāk v tem oziri
- 13 je bil Sordel . . . pak skloniv glavo, rame,
približal spet ponižno je stopine
in ga objel, kot višji se objame.
- 16 »Latincev čast!« je djal, »ki vse vrline
latínščina ti svoje razodela,
oj večna dika moje domovine,
- 19 katera te je sreča sem privela?
Če vreden tvojeга sem blagovestva:
iz pèkla greš? iz ktereга oddela?«
- 22 »Vse kroge« — djal je — »bolečin kraljestva
premerilo je moje potovanje;
moč iz nebá je bila moja lestva.
- 25 Ne djanje, krivo mi je opuščanje,
da Luč, cilj tvojih želj, ne sije meni;
prepozno žal! prišlo mi je spoznanje.
- 28 Tam spod je kraj: brez muk tam pogubljeni
v temi sedé; njih tožbe niso kriči
obupnosti, le vzdihni pridušeni.
- 31 Tam jaz sem, tam nedolžni otročiči,
ki prej umori jih smrt, preden zaceli
jim staro rano krst in opraviči;
- 34 tam tisti, ki na sebi niso imeli
treh božjih čednosti res oblačila,
lepo pa po naravnih so živeli.
- 37 Zdaj pa, če veš in smeš, daj navodila
nekoliko in tāk pouči naju,
da v prave vice bi čimprej stopila.«
- 40 »Pribit« — dé oni — »nisem k temu kraju;
navzgor smem prosto in uprek hoditi;
dokoder iti smem, rad vodim vaju.
- 43 Pa gledí, jelo se je že mračiti,
in ker v temi naprej iti ne dá se,
skrb bodi te, kje udobno prenočiti.
- 46 Na desni tu je nekaj duš, kar záse;
če ti je prav, te peljem k njih samóci;
spoznati jih, to te s slastjó napase.«
- 49 »Kakó? kdor hotel bi naprej ponóči,«
moj mojster dé, »li zbog ovire tuje
ne mogel bi, al lastne zbog nemóči?«
- 52 Sordel v tla črto s palcem zaznamuje
in dé: »Tu čez, ko solnce za gorami mine,
ne prideš; vse zaman bilè bi nuje.
- 55 Ne misli pa, da razen nočne tmine
kaj drugega na poti bi ti stalo;
le-ta edina volji moč ukine.
- 58 Pač pa nazaj, nizzdol, prav na obalo
i v tmi bi šlo, da bi porodu blodil,
dokler bi obzorje dan iz ječe dalo.«
- 61 Čudeč se reče on, ki me je vodil:
»Oj vódi naju v kraj, kjer radost sine
— kot deš — vsakteremu, kdor tam bi hodil.«
- 64 Ko nekaj malega nam poti mine,
prišli do nekega smo tál udora,
kot zemeljske udrte so doline.
- 67 »Tja pojdemo,« dé senca, »kjer si gora
zaseko je sred rebri naredila;
ondi počakamo, da sine zora.«
- 70 Stezà, pol strma, se pošev je vila
in proti dnu nas vedla, kjer strmina
pobočja več kot pol se je gubila.
- 73 Zlato, srebro, škrlat, snega belina,
baš sveže lomljeni smaragd zeleni
in indskega lesa temná modrina . . .
- 76 ta pestrost vsa v primeri ni nobeni
sè cvetjem, travo, ki krasi to trato;
saj majhno pred velikim se ne ceni.
- 79 Ni vsula trata pa le barv bogato:
z nje blage so prihajale vonjave,
spojène v eno samo, nepoznato.
- 82 *Salve Regina!* je sred cvetja, trave
sedeč duhov krdelo prepevalo,
ki prej jih nisem videl iz daljave.
- 85 »Na nebu je zdaj solnca le še malo,«
je Mantovanec jel; »dokler ne zgíne,
ne bi se dušam bližati kazalo.
- 88 S te-le višine bosta vse njih čine
opazovala bolje in njih stase,
ko da sta sredi njih, u dnu doline.
- 91 Tist, ki sedi najviše in kesá se,
se zdi, da klic dolžnosti ni ga omečil,
in nemo sluša drugih petja glase,
- 94 je cesar Rudolf: lahko bi izlečil
Italiji bil rane, da jo reši;
zdaj drugim lek ne bo se več posrečil.
- 97 A drug, ki onega, kot zdi se, teši,
v deželi Vltave je bil na vladi,
te Vltave, ki z Labo v morje speši;
- 100 kralj Otokar je; v dobi golobradí
je boljši bil kot Vaclav, sin mu, v zreli,
požrešnosti ves vdan in pa nasladi.
- 103 Tist s topim nosom tam-le, vitez smeli,
v posvetu z njim, ki z lic blagost mu sije,
je umrl bežeč, v sramoto lilji beli.
- 106 Le glejta ga, kako se v prsi bije!
Tovariš, vzdihujoč tihotožeče,
naredil glavi postelj si iz dlaní je.
- 109 Otèc in tast Francozov sta nesreče:
vedoč, kak z grehi se med vlade časom
je umazal, skušata boli skeleče.
- 112 Tist hrust le-tam, ki z vbranim poje glasom
s sosedom, Dolgonoscem, sredi dola,
z vrlin se vseh opasal bil je pasom;
- 115 in da je delj užival čast prestola
mladenič tisti, zad za njim sedeči,
krepost bi v stvol prešla bila iz stvola;
- 118 kar se ne dá o drugih sinih reči:
Fridrik in Jakob, dediča vladanja,
brez boljših dot obá sta, manjši in večí.
- 121 Le redkokratov iz mladik poganja
krepost očetova; to On tāk hoče,
da On kot vir se vseh dobrin oznanja.

- 124 Ne gre pa očitánje pričujoče
Nosanu manj ko Petru, ki z njim poje;
saj Pulija zató s Provenso joče.
- 127 Rodilo toli slabši sad drevó je,
koli Konstanca z možem bolj bahá se,
kot Blaženki z Marjeto to možnó je.
- 130 A kralj, ki — glejta! — tam sedi sam záse,
je Henrik anglijski, mož prav preprosti;
iz debla pa mu boljša betva rase.
- 133 Najnižje ki sedi med temi gosti
in zre v nebo, to Viljem je Marchese;
zbog Alessandrije in vojne dosti
- 136 solz lije Monferrat in Canavese.«

VIII. spev.

- Ob uri je bilò, ko zaželjijo
mornarji si domov in jim je milo,
kot v dan, ko dragim rekli so: »adijo!«;
- 4 ko potnika-novinca zgrabi s silo
ljubezni čut, če iz dalje zvon večerni
zvoni, kot dnevu bi v slovó zvonilo:
- 7 takrat sem, ne več poslušavec verni,
jel zreti v neko dušo, ki je vstala
in z roko dala znak, naj vsi so mirni.
- 10 Roké dvignivši sklenjene, vpirála
oči je proti neba vzhodni strani,
kot Bogu bi: »Ni drugo mar mi!« djala.
- 13 *Te lucis ante* duši bogovdani
se izvil je spev ták sladko, zlog za zlogom,
da vse je zábil duh moj razigrani.
- 16 In druge miloglasno, v mislih z Bogom,
so pele z njo, vrstico za vrstico,
ves spev, oči k nebesnim vprte krogom.
- 19 Zdaj, bravec, vid poôstri za resnico,
ker krije jo koprena ták prozorna,
da lahko pod besed prodreš tančico.
- 22 Tam videl sem, kák vojska môž se vzorna
molčé potem zazrla je v višavo,
kot čakala bi kaj plašnopokorna;
- 25 z nebà pa sta spustila se v nižavo
dva angela, dva meča kot plamena
v rokah, a s tumpasto koníc končavo.
- 28 Kot mlado listje bila je zelena
obleka nju, od zélenih peroti
skoz vetra udar plapolajoč nesèna.
- 31 Nju eden je nad nama stal ob poti;
da môž bi zbor med njima bil sred jase,
se drugi vstopil je na breg nasproti.
- 34 Razločil še sem glave plavolase;
pred žarom lic pa opešal vid oči je,
kot vsaki čut, če vtis preveč narase.
- 37 »Spred sedeža prihajata Marije«,
je djal Sordel, »ta dol branít napada
pred kačo, ki zdaj zdaj-le se privije.«
- 40 Ker nisem vedel, kje zagledam gada,
oziram se, tiščeč se zveste rame,
kot tisti, ki ga strah vsegà obvlada.
- 43 »Zdaj nižje dol gremò,« Sordel povzame,
»da velesenc bo zbor z vama govoril,
ker z radostjo vaju le-tu sprejame.«
- 46 Tri komaj — menim — sem korake storil,
pa sem bil v dnu. Tu dušo, da motrila
kot znanca me, sem nase opozoril.
- 49 Bil čas je, ko temà se je gostila,
a ne, da ne bi iz oči v oči zreti
se dalo to, kar prej je dalja krila.
- 52 On k meni, k njemu jaz sem hotel speti.
O duša, Nin sodnik, v veselju plava
mi duh, da nisi vržen v kraj prokleti!
- 55 Nobenega ko lepega pozdrava
odrekla nisva si, dé on: »Do gòre
kedaj te je privedla vòd daljava?«
- 58 »O, davi,« dem, »sem skoz gorjá ponòre
dospel; živim pa prvo še življenje,
čeprav s tem romanjem si služim vtore.«
- 61 Ko slišala sta moje pojasnjenje,
odstopita obá, on in Sordello;
ták vdarilo je vanja začudenje.
- 64 K Vergilu ta se obrne, drug veselo
sosedu reče: »Konrad, báli, báli,
da božje milosti mi vidiš delo!«
- 67 Potem pa mèni: »Pri posebni hvali,
Njemú dolžni, ki prvi svoj čemú je
ták skril, da brv do tja zaman bi iskali,
- 70 te prosim: ko se vrneš prek te struje
široke, rêci Hanci moji, zvati
mi od tam pomoč, kjer glas se čistih čuje.
- 73 Ne ljubi več me, zdi se, njena mati,
ker odložila vdove je kopreno,
po kateri začne kmalu zdihovati.
- 76 Na njej lahkò se vidi, kák je z ženo:
ljubezni ogenj ugasne, če ne kuri
s pogledom in rokó se vsenaèno.
- 79 Manj dičil ji bo grob po smrtni uri
grb Kače, ki Milancem je vodnica,
kot dičil bi Kohót ga bil v Galuri.«
- 82 Ták je govoril, bral pa se mu z lica
je gnev pravični, v srcu ki žarí se,
v katerem vlada mera in pravica.
- 85 Vtem tja so moje dvigale oči se
željnó, kjer zvezde se najbolj počasne
vrté, kot pésto leno krog osí se.
- 88 Vodnik dé: »Sin, kaj zreš v višave jasne?«
In jaz: »Plamenov občudujem troje,
katerih sij na nebu tem ne ugasne.«
- 91 On: »Svetlih zvezd zašló je četveroje,
katere si na nebu gledal davi,
in tem so odstopile mesto svoje.«
- 94 Sordel me v tem potegne k sebi in pravi:
»Sovražnico glej napovedovano!«
In s prstom mi pokaže smer, kjer v travi
- 97 je bila tam, kjer nezavarovano
dolinice je sedlo, slična kača,
ki je Evi bila dala grenko hrano.

- 100 Sred trav in cvetk se vila je vrvača
in drzno je glavó privzdigovala,
oblizujoč kot muca se domača.
- 103 Kák skobca sta se rajska v lov zagnala,
ker nisem videl, nimam poročila;
da brzo sta, sem videl, prhutala.
- 106 Ko zašumela so zelena krila
skoz zrak, je gad pobegnil kot bi trenil;
v nebo nazaj se angela vrnila.
- 109 A duh, ki se — poklican — bil oklenil
sodnika je, kar trajal vpad grozeči,
za hip od mene ni očesa krenil.
- 112 »O, naj v svetilki, v góro te vodeči,
hotenja tvojeга ostane olje,
ták dolgo, da dospeš na vrh leščeči!
- 115 Če veš,« je djal, »kaj dela ravno polje,
od Magre močeno, al nje bližina,
povej! Bil tam vladar sem krepke volje.
- 118 Ime mi bilo Konrad Malaspina.
Moj rod je star; ker sem imel ga raje,
kot bilo prav, me čisti ta dolina.«
- 121 »Žal!« dem, »prišel še nisem v tiste kraje;
a kdo prebiva v kateri pokrajini
Evrope cele, da jih ne poznaje?
- 124 Slovés, ki gre o vaši rodovini,
časť poje gospodarjem, poje krajem,
da tujcu znan teh kras je, onih čini.
- 127 Zaklinjam se — sè samim svetim rajem! —
da ni nevreden rod tvoj stare slave,
z denarjem zbrane, z méča mu ročajem.
- 130 Od vaje imá to prednost in narave:
ko svet zla glava s poti prave izriva,
on sam za las ne stopi s poti prave.«
- 133 On: »Preden pojde solnce, da počiva,
leč sedemkrat u stajo, vso pokrito
od Ovna, kateri zleknjen v njej prebiva,
- 136 boš ti to svoje mnenje plemenito
z močnejšimi žebli imél vbíto v glavi,
kot z ljudskim more slovom bití vbíto;
- 139 razen če Bog obsodbe tek ustavi.«

Opombe. K VII. spevu: V. 103 nsl. Vitez Toponósi (quel Nasetto) je francoski kralj Filip III., zvan Smeli; umrl je 6. oktobra l. 1285., poražen od aragonskega kralja Petra III. Storil je sramoto beli liliji — grbu francoskih kraljev. — Filip III. se živo posvetuje s Henrikom Navarskim (1270 do 1274), ki je bil debel in dobrodušen. Filipa III. Smelega sin in Henrikov zet je Filip IV. Lepi, »Francozov nesreča« Dante ga tako prezira, da ga niti s polnim imenom noče ovekovečiti. — V. 112 nsl. Poln hvale je Dante o Petru III. Aragoncu (na španskem), ki ga zove korenjaka, hrusta (quel membruto). Ostavil je († 1285) troje sinov: Alfonza, Friderika in Jakoba. — V. 115 nsl. »in da je delj užival ...

mladenič tisti ...«, t. j. Alfonz, ki je umrl že šest let po očetovi smrti († 1291). — V. 117. »krepost bi v stvol ...« Odtod dalje do konca lebdí pesniku pred očmi primera o drevesu in sadežu, o semenu in zrnu, o deblu in mladikah. K besedi »stvol« prim. Pleteršnik s. v.: die Röhre, bes. die Pflanzenröhre. (Prim. tudi Ljubljanski Zvon, 1915, št. 1 in 2, kjer L. Pintar obširno in zanimivo dokazuje, da je naš Celovec nastal iz Stvolóvec in bi pomenil nekaj takega kot Trstenik, Bič ...) — V. 120. »brez boljših dot ...«, t. j. brez očetovih kreposti. — V. 125. »Nosanu ...«, t. j. zloglasnemu Anžovincu Karlu I., bratu prej imenovanega francoskega kralja Filipa III. — V. 126. »saj Pulija zato ...«, t. j. Apulija. — V. 127. »Rodilo toli slabši sad ...«, t. j. Karla I. Anžovince sin, Karel II., je spet še slabši od očeta, in sicer za toliko, za kolikor je bil Karel I. (oženjen prvič z Blaženko, drugič z Marjeto) slabši od svojega tekmeča in sedanjega vis-a-visa Petra III. (čigár žena Konstanca živi in se po pravici z njim bahá). — V. 130. »A kralj ...«: Henrik III., angleški kralj (1216—1272), s am sedi, ker je bilo tudi življenje njegovo — po Dantejevem nazoru — preprosto. — V. 132. »iz debela mu ...«, t. j. sin Edvard I. († 1307), ustanovitelj novodobne Anglije. — V. 134. »je Viljem Marchese ...«; ta Viljem je bil grof (markiz) grofij Monferrato in Canavese (1254—1292), glava gibelincev v Gornji Italiji; prebivalci gornjeitalške trdnjave Alessandrije so ga, med njimi nekoč bivajočega, vjeli in vtaknili v nizko železno kletko, v kateri je tičal do svoje smrti; zato je njegov sin Giovanni Alessandrijo z vojsko napadel in zato »se solzita Monferrat ...«

»Resnobno naštevanje in pregledovanje knezov in vladarjev izzveni v žalostno dejstvo solzá podanikov.« (Torraca, l. c.)

K spevu VIII.: V. 19. »Zdaj, bravec, ...« opozarja na alegorijo, ki sledi, namreč kaj hoče povedati s pojavom kače. — V. 28. »zelena obleka ... barva upanja. — V. 53. »O duša, Nin sodnik, ...« (Giudice Nin gentile ...) Ta Nino je bil iz rodu Visconti (iz Pize), sodnik v sodnem okraju Gallura na Sardiniji. — V. 60 »vtore«, t. j. druga, glej Pleteršnik: vtore jutro = drugo j. (pod Krnom). — V. 65. »Konrad, bálí, bálí ...« Ta Konrad je Corrado Malaspina; glej niže, v. 109 nsl. — V. 66. »da božje milosti ...«, t. j. da živ človek hodi tod med nami. — V. 68. »ki prvi svoj čemu je ...«, t. j. božjega bistva ne bomo nikoli umeli, vsi mostovi do njega so nam nedostopni. — V. 71. »Hanci moji ...«, t. j. hčeri. — V. 73. »Ne ljubi več ...« Ninova žena (Beatrice d' Este) ni hotela biti vdova, ampak je odložila žalovalno obleko ter se omožila z nekim Visconti iz Milana, s katerim pa ni bila srečna; odtod v. 75: »po kateri kmalu začne zdihovati« in si jo nazaj želeti. — V. 80. »Manj dičil ji bo grob grb Kače ...«, grb Kohóta ...«, t. j. milanski Visconti so imeli v grbu kačo, Nino je imel petelina. — V. 109 nsl.: »A duh ...« Odtod je pogovor s Konradom Malaspino; ta je bil gospod v Lunigiani (blizu Genove), v dolini rečice Magre; Dante je poln hvale o njegovi gostoljubni hiši. — V. 131. »Ko svet zla glava ...« Nekateri mislijo, da merijo te besede na papeža Bonifacija VIII. — V. 133: »Preden solnce ... sedemkrat ...« L. 1307. je pregnanega Danteja sprejel Marcello Malaspina, bratranec Konradov, v svojem gradu. — V. 135. »od Ovna ...« Solnce je v znamenju Ovna med 21. marcem in 21. aprilom vsakega leta. — K vv. 1—6 je R. Schumann zložil melodijo.

DANTE ALIGHIERI: LA DIVINA COMMEDIA.

Prevel in razložil J. D.

(Dalje.)

DRUGI DEL: VICE.

IX. spev.

Lucija nese spečega Danteja pred vrata (pravih) vice. — Vstop v vice.

Ko se je nad Florencu delala jutranja zarja in je visoko na nebu bledelo ozvezdje mrzlega škorpiona (krona in diadem Zarje!), sta bili v vichah minili že dve uri noči in je tekla že tretja (torej bližala se je deveta ura zvečer); tedaj je Dante utrujen tam na cvetni loki (prim. VII. in VIII. spev), v dolcu vladarjev, zaspal. Proti jutru, ko je duh, spočít od krepilnega spanja, najbolj dostopen čudovitim prikaznim in snom, je imel prečudne sanje, katere pripoveduje v vv. 19—33. Ko se je zbudil, je začudeno gledal (kakor nekaj deček Ahil, katerega je bila mati spečega zgrabila, bežala ž njim h kralju Skirov in ga ondi, še vedno spečega, zapustila in se vrnila domov). Vv. 34—42. — Vergilij mu vse pojasni: »Za rana, ko si trdno spal, je priplula Lucija in te odnesla sëm, pred vrata vice. Jaz sem se vzpel za njo. Preden je odplavala v višavo, mi je še pokazala vhod v vice, ki ga tam-le vidiva.« V. 43—63. — Po teh besedah naenkrat nastane v duši Dantejevi vesel preobrat; oba korakata proti vratom. Vv. 64—69. — Na tem mestu pesnik z eno tercino (70—72) opozori na važnost bogoslovne snovi, ki jo bo odslej vpletal v svojo vzvišeno pesem; in res, takoj v naslednjih vrsticah 73 nsl. razlaga najvažnejši pouk krščanskega življenja — o zakramentu sv. pokore. Pred vrati namreč vidita tri stolbe ali stopnice različne barve (prva, bela in čista ko marmor — izpraševanje vesti; druga, iz temnega, razpokanega kamena — kes; tretja, kot porfir rdeča — trden sklep, storjen iz žive vere in vroče ljubezni do Boga). Na pragu — iz demanta — sedi angel — vratar s svetlim mečem. (Angel-vratar je spovednik, demant — nerazrušljiva oblast sv. Cerkve, da odvezuje od grehov.) Po kratkem razgovoru jima veli, naj se približata (vv. 73—105). Dante pade predenj na kolena in se skesano trka na prsi. Angel mu z mečem začrta s e d e m P (Peccata — poglavitni grehi) v čelo, katere mu bodo angeli v naslednjih sedmih krogih izbrisovali, v vsakem krogu enega. (Brazgotine, ki jih je meč naredil na čelu Dantejevem, pomenijo zle posledice sedmih poglavitnih grehov: četudi se nam v zakramentu sv. pokore grehi odpusté, ostane vendar v duši še hudo nagnenje in dolg, ki ga mora grešnik Bogu poravnati s pokoro in dobrimi deli na tem, če ne, pa na onem svetu v vichah. Pepelu slično oblačilo angelovo oznanjuje pokoro ali, po drugih: to oblačilo — terra et cinis — spominja, da je tudi spovednik slab človek, prah in pepel). — Slednjič jima s srebrnim in zlatim ključem odpre težka vrata. Vv. 118 do 132. (Zlati ključ pomeni od Boga prejeta oblast, ker samó Bog more greh odpustiti in samó On more dati človeku oblast, da jih odpušča v Njegovem imenu pri zakramentu sv. pokore. Srebrni ključ pa pomeni bogoslovno izobrazbo spovednikovo, poznanje božjega in cerkvenega zakonika, pomeni spovednikovo previdnost in modrost, njegovo poznavanje človeškega srca. Srebrni ključ zahteva dolgo in marljivo pripravo, terja vedo in izkušnost od spovednika, ako

noče biti vzrok večnega pogubljenja vernikov. »Ker ta je, ki vozlov nered razčredi«, t. j. končno odloči pamet in izkušnost spovednika-sodnika, ali je spokornik vreden odveze ali ne. (Biskup Fr. Uccellini, s. v. svojega prevoda.) — Tečají gromko zaškripljejo (vv. 133—138). Prvo, kar začuje pesnik pri vstopu, je skrivnostno, neznano odkod prihajajoče petje himne Te Deum laudamus (vv. 139—145).

Lucija nese spečega Danteja pred vrata vice — to je kratka vsebina tega speva; važen, odločilen je ta spev za Komedijo; da človek pride k očiščenju in odpušcanju grehov, mora dobiti pomoč od Lucije, t. j. dejanske milosti božje, ki človeka razsvetli (lux, Lucía!) in ga ne h kesanju; ta milost je popolnoma nezaslužena (Danteja spečega nese L.), pozneje pa seveda mora človek sodelovati z njo.

Belila že na vzhodu znad balkona,
iztrgavši se ljubčku iz objema,
priležnica se starca je Titona;

- 4 zvezdê so bile kras ji diadema,
žareče v liku stúdene živali,
ki z repom rani; s stópnjama že dvema
- 7 se Noč bilà do tja, kjer smo kramljali,
je vzpela; in črno bi perut nje rama
povésila že vtretje bila kmali:
- 10 ko jaz sem, breme še noseč Adama,
se zleknil v travo — zmagalo me spanje! —
kjer oni so trije sedeli z nama ...
- 13 Bilò je v čas, ko žalno ščebetanje
obuja lastavici ura rana,
(grenak spomin mordà boli nekdanje);
- 16 ko duša v snu, manj v misli zamotana,
telesa zapustivši v njem okove,
s proroškim skoro duhom je navdana:
- 19 takrat se zdelo mi, da orel plove
pod nebom zlatopér, razpet v peruti,
vsak hip, da doli se spusté, gotove.
- 22 In tam da sem, mi sèn je hitel snuti,
kjer zadnjikrat so zrlí Ganímèda,
v Olimp ugrabljenega na kreljuti.
- 25 In mislil sem: Mordà to kraj obeda
je zanj, kjer grabi, skube vsled privaje,
drugam pa grabit, skubst mordà ne seda.
- 28 Ko malo krožil je oprezovaje,
je treščil póme doli — strašna strela —
in v krog ognjeni nésel me nebà je.
- 31 Tam — zdelo se mi — sva obá gorela
in žarkost sanjana je ták palila,
da spanja vez sè silo mi je zmlèla.

- 34 Ni bolj pretreslo malega Ahila,
ko — vzbudiv se iz snà — je gledal, kje je,
(ko mati ga je spečega pustila,
- 37 oteví ga iz Hironove reje
v naročju h kralju Skirov, da ga skrije,
odkoder ga je Uliks odvel pozneje.)
- 40 kot mene je, ko zbežal sèn z oči je;
obraz moj njemu sličil je splašeni,
ki mrzel pot ga vsled strahú oblije.
- 43 Stal on, mojâ radost, je sam ob mênì,
in solnce bilo za možâ visoko
in k morju moj pogled je zrl vzbujèni.
- 46 »Ne boj se!« mahne moj Gospod mi z rôko,
»proč skrb! To srčne kraj je veselice;
ne tésno, srce bodi ti široko!
- 49 Naposled, glej! priromal si pred vice;
glej kamen-pas krož njih; v razpoki,
ki vidiš jo, pa vhoda so stopnice.
- 52 Ob zóru, dneva novega proroki,
ko ti — in duh tvoj v tebi — spal si spanje
pretrdno, zdolaj, tam na cvetni loki,
- 55 Gospá stopila hipoma na plan je:
»Lucija sem; tegâ, ki spi, bom vzela
s seboj, da mu olajšam potovanje.«
- 58 Pustivši v družbi dobrih duš Sordella
je šla s teboj; in ko se je danilo,
sva sèm — spred ona, jaz njej vsled — dospela.
- 61 Tu sèm te dèla je; okó nje milo
tam vhod mi pokazalo je odprti.
Pak vse je: ona, sèn tvoj, odprnilo ...«
- 64 Kot preleví dvomljivec se potrti
v radóst iz straha s hitrim preobratom,
ko zrè v obraz resnici, prej zastrti,
- 67 ták jaz sem se spremenil z enim kratom;
in to srčnóst mojò videč, pred mano
je šel vodník moj prot visokim vratom. —
- 70 Visoko vidiš, bravec, izpeljano
to pesem; naj se čudno ti ne vidi,
če slej dobóš še bolj jo umetováno. —
- 73 Ko blizu bila skalnatí sva hridi,
zapazim, da, kar prej se zdelo raza,
(kot raze pač nahajajo se v zidi),
- 76 so vrata bila; v svrho k njim dolaza
pa tri stopnice spred različne boje,
vrh njih vrtar molčečega obraza.
- 79 Spoznal sem, bolj oči uprši svoje,
v njem angèla: na zgornji je stopnici
sedeč, žareč slepil poglede moje.
- 82 In meč je držal gol v svoji desnici,
ki métal v me je táko moč odsvita,
da uprl zaman sem večkrat vanj zenici.
- 85 »Povejta, potnika, kaj tu želita?«
je jel, »kje tisti je, ki vaju prati?
Ne rôdi vama škode pot — pazíta!«
- 88 »Rajánka, ki pozna ta svet gorati,«
dè mojster, »nama rekla je, naj bolj bi
se vzpela sèm, češ: tam sta koj pred vrati!«
- 91 »Njen blagoslov naj z vama gre!« — k tej molb
vrtar prijazni ni vabila žalil:
»Približajta se torej naši stolbi!«
- 94 Na prvo stopnjo stopiva: kristalil
se marmor bel je tu, ták gladko brušen,
da ves se v njem obraz je moj zrcalil.
- 97 Iz rude raskave, ožgane rušen
je drugi stolb, čer črno-žalujoča,
počez-podolž razpokan in razkrušen.
- 100 A tretja, zgoraj položena ploča
porfirja, zdi se, bil je živi plamen,
rdeč ko kri, iz žile brizgajoča.
- 103 In anđel je čez roba svetli pramen
naslonil svojih nog obâ podplata,
za sedež praž, na vid ko demant-kamen.
- 106 Šla noga mi je radostno-krilata
čez stolbe z mojstrom, govorečim z mano:
»Ponižno prôsi, naj odprè ti vrata!«
- 109 Pal pred prikazen sem z nebâ poslano
na tla: »Smiluj se, dver odpri te hiše!
In trkal sem na prsi se skesano.
- 112 Na čelo sedem P mi brž zapiše
s konico meča, češ: »Glej, da po vrsti
teh znakov vsak tam notri se ti zbríše!«
- 115 Pepelu sličén ali zemlje prsti
gledé na barvo bil njegov ornat je;
dva ključa držal anđel je med prsti.
- 118 Ključ eden bil srebrn, a drugi zlat je;
in najprej beli, koj nató rumeni
zapah odprl — v veselje moje — vrat je.
- 121 »Le eden ključev teh se ne okreni
v ključavnici ter službo odpovedi,
pa vhod se ne odprè,« dejal je meni.
- 124 »Pač drag je zlati; podkovan pa v vedi
ključar naj je, da drugi mu otvori;
ker ta je, ki vozlov nered razčredi.
- 127 Dal Peter jih in djal mi: »Rajši stóri
z odpiranjem preveč nego premalo,
samó če ljud poklekne ti v pokori.« —
- 130 In vratnic svetih dvoje se je vdalo
mu pod pestjo. »Vstopíta,« dè, »v spoznaji:
vun mora, kdor nazaj zrè radoznalo.«
- 133 In zaškripali so tedaj tečaji,
ko svetih vrat obâ je krenil plata,
brnéča u kovinastem sijaji.
- 136 Tarpejska niso ták škripala vrata,
ko dobri varh Metel jim bil odvzet je,
da prazna stala so potem brez zlata.
- 139 Sprejelo me je zvokov presenetje:
T e D e u m mi namreč uhó zasliši,
zdaj godbe glas, zdaj zopet sladko petje.

- 142 Dobil sem dojem, kot če v božji hiši
med silnim poje orgelj se bučanjem:
zdaj godbo bolj, zdaj spet, če ta je tiši,
145 besede bolj umêmo med igranjem.

V. 1 nsl. »Belila že na vzhodu znad balkona...« Stari Grki so pripovedovali o boginji Eos (Zori) bajko, da je dala svojemu ljubljencu Titonu, umrljivemu človeku, na izbero, naj si želi, kar hoče, ker mu bo vse izpolnila; mladenič si je želel dolgo, dolgo življenje; in res je živel dolgo in se silno — postaral, ker je bil pozabil prositi tudi za večno mladost (zato: *starec Titon*). — Vzhod se primerja krasni palači z balkonom. — V. 12 »kjer oni so trije...« to so bili: Sordello, Nino in Currado (prim. sp. VIII). — V. 13 nsl. *Bilo je v čas...* V izvorniku se ti verzi glase silno melanholično. Grška bajka je pripovedovala, da so bogovi spremenili Prokno, soprogo Terejevo, ker je umorila svojega sinčka Itija, v lastavico. Prim. Ovid. *Metam.* VI. 423 nasl. — V. 23. *Ganimeda...* Prelepega kraljeviča Ganimeda (iz rodu trojanskih kraljev) si je Zevs izbral za svojega točaja in ga v podobi orla ugrabil sê zemlje v nebó k sebi. — V. 34 nsl. Tetida, mati Ahilova, se je bala, da bo sina vleklo z drugimi junaki vred v trojansko vojno; zato ga je vzela iz rok kentavra Hirona in ga izročila na otoku Skiru kralju, kjer je rastel med njegovimi hčerkami, nepoznan; tam ga je našel zviti Odisej, ko je po Greciji nabiral junakov za vojno. — V. 88 *Rajanka, t. j. nebeščanka.* — V. 136 »*Tarpejska niso ták škripala vrata...*« Tarpejska pečina v Rimu, na griču Kapitoliju; pod njo je bila državna blagajnica, katero je Cezar, odstranivši varuha jej L. Cecilija Metela, ki se je upiral, oplenil in z denarjem plačal svojo vojsko.

»Tunc rupes Tarpeia sonat, magnoque reclusas
testatur stridore fores; tunc conditus imo
eruitur templo, multis intactus ab annis,
Romani census populi...« (Lucan. *Phars.* III 154 nsl.)

X. spev.

Prvi (najnižji) izmed sedmih krogov
vic: kazni za greh napuha. — V marmornatem tlaku: vzglediponižnosti.

Plazeč se po ozki soteski prideta naša popotnika do roba zeló široke, čisto ravne ceste, ki se vije okrog vse gore (vv. 1—27). Vsa je potlakana z belim marmorjem, v katerem Dante takoj zapazi vklesane prekrasne slike. Prva, katero vidi, predstavlja Marijo, v trenutku, ko odgovarja angelovemu pozdravljanju s ponižnim: »Glej, dekla sem Gospodova.« (Vv. 28—45.) Radoveden gre dalje na desno stran, kjer občuduje drugo vklesbo: ponižnega Davida, pleščočega pred skrinjo zaveze, pri tem bogoslužnem činu od njegove žene Mihole zasramovanega (vv. 46—69). Še malo dalje na desno opazuje tretji vzgled ponižnosti, v tlak vklesan: rimski cesar Trajan, na konju, sredi svojih vitezov, na vojsko namenjen, poslušá prošnjo jokajoče vdove (vv. 70—93). Vzhičen občuduje pesnik vsevišnjega Mojstra teh vklesb (v. 94—96). Kar mu spremljevalec zašepeta, naj se ozre na levo, odkoder prihaja počasnih korakov truma spokornikov. Svojim očem ne more verjeti, ko vidi prvo muko. [Ob tej priliki se obrne do čitatelja, naj se nikar ne dá, ko bo slišal o težkih mukah v vicah, oplašiti, da ne bi — zvest svojemu prvotnemu sklepu — čital in poslušal vso pesem do konca. Vv. 106—111.] Dante najprej ne verjame, da bi tisto, kar prihaja, bili ljudje

(duše); ko pa mu Vergil veli, naj natančneje pogleda, spozna pod težkimi skalami, ki jih nosijo na ramah, sključene, skvečene (kakor kariatide pri velikih stavbah) — napuhnjence, ki so v življenju oholo glavo pokonci nosili. Premagan od silne nevolje naredi ostro pridigo ošabnežem tega sveta, veleč jim, naj pomislijo, da je človek na svetu kakor črv ali ličinka, iz katere bo ob smrti izlezal metulj — duša, da poleti pred sodbo božjo (vv. 112—139).

- Ko sem prestopil prag, so spet se dveri —
(ki redkokdaj duš zla jih slá razmaje,
ker laž nam kot resnico licemeri)
- 4 — sem čul — zaprle za menoj škripaje;
ker kje dobil bi izgovor po zaslugi,
če bi grešil, nazaj se oziraje?
- 7 In šla sva kvišku v ozki, skalni strugi,
ki zdaj se sêm, zdaj zopet tja je vila,
kot val beži in bliža se v vijugi.
- 10 »Tu bova nekaj spretnosti rabila,«
je jel vodnik, »da vselej k tisti strani
se stisneva, ki bo se odmeknila.«
- 13 In s tem bilj koraki zadržani
so toliko, da zadnjega pol loka
je lune k postlji prej zašlo postlani,
- 16 preden bilâ za nama je razpoka;
a ko prišla na prosto sva iz kota
do gôre prvič pasanega boka,
- 19 sva — truden jaz, oba v skrbéh, da zmota
je najin pot — stopila na planôto,
samotno bolj ko so puščavska pota.
- 22 Od roba, ki meji v zrakú praznôto,
do drugega, kjer stena je visoka,
treh moških bi teles doseglo vsôto.
- 25 Dokoder segla mojega je oka
perut — na desno, levo stran — enaka,
enako bila cesta je široka.
- 28 Ni déla noga nanjo še koraka,
že videl sem: krog gore izpeljana
brez strmca tla iz trdega so tlaka,
- 31 in z belim marmorjem vsa tlakovana,
in s krasom vklesb, da umetnost Polikleta,
dâ, še prirode — v nič bilâ bi djana.
- 34 Nadangel, ki oznanil je, da leta
in leta zaželjeni mir napoči,
ki spet odprê nebesa nam ukleta,
- 37 resnici ták podoben bil živoči,
ták mil obraz mu dala je klesava,
da ni bil sličen sliki nemo zroči,
- 40 no vsak prisegel bi, da s klicem: *Zdrava!*
pozdravlja spred klečečo vratarico
Ljubezni, ktere dom nebés višava.
- 43 In vtisnjeno sem bral ji govorico:
»Glej, dekla sem Gospodova!« ták živo,
kot v voska vtisne slika se mehčico,

- 46 »Še drugo« — mojster blagi dé — »glej zrivol!
Ob tisti strani stal sem mu, kjer bije
u prsih nam ljudem srcá kladivo.
- 49 Res krenil sem okó: onkraj Marije
uzrl sem — v tisto smer nadaljevano,
kjer mirno moje stal vodník poti je —
- 52 spet drugo zgodbo v kamen-tlak vklesano;
korak naprej sem stopil pred Vergila,
da bliže bila slika bi pred mano.
- 55 Vklesana tam so v marmor kóla bila
in vóla dva, služeča skrinji sveti,
ki službo je nezvancev zavrnila.
- 58 Spred ljud je šel: vrst sedem pevskih šteti
sem mogel; vid mi, sluh pa sta trdila —
vid: »Vidim, dà...«, sluh: »Ne, neslišim peti.«
- 61 In vzpričo spet oblakov tam kadila
vpodobljenih se ujemala mi nista
okó in nos: »Da!« »Nel« sta govorila.
- 64 Pred skrinjo ples p o n i ž n e g a psalmista:
visóko pas in nôgo napol golo;
bilà mu v čast-nečast je kretnja ista.
- 67 Vpodobljeno sem videl i Miholo:
sloneča na palače stebrovnjaku
je mrzko zrla dolí in oholo.
- 70 Odločil sem se k daljnemu koraku,
da tretjo bi odblizu videl sliko,
bliščečo kraj Mihole v belem tlaku.
- 73 Cesarjev rimskih tam sem videl diko,
čigar bilà povod krepost je znana
Gregoriju za zmažo mu veliko.
- 76 Cesarja v mislih s tem imam Trajana;
ob uzdi mu je stala udovíca,
vsa reva žalostna, vsa zaplakána;
- 79 krož nježa gosta vitezov konjica;
nad njimi zibljejo se orli zlati,
kot ziblje se pod nebom lahka ptica;
- 82 sred njih kot čul bi ubóžico jokati:
»Poslušaj, cesar: sina so mi ubili!
Maščuj ga! Žalostna te prosi mati.«
- 85 In spet kot čul odvèt njegov bi mili:
»Potrpi, da se vrnem!« — In spet žena,
kakor da žalost k naglici jo sili:
- 88 »— in če se ne?« —ti pravda bo storjena!
Naslednik moj jo bo!« — »Zasluge tuje
kaj hasnejo, če svoja je opuščèna?«
- 91 On: »Potolaži se! Ne odpotuje
ti cesar, dokler ne stori dolžnosti;
usmiljenje mi konja pridržuje.«
- 94 Le On, čigar oko ne zre novosti,
je vdolbsti mogel slike te zgovorne,
neznane, nove zemski umetnósti.
- 97 Ko zglede sem ponižnosti pokorne
z užitkom gledal, vredne že zbog Dleta,
da zrlé bi oči nam jih pozorne,
- 100 začujem za seboj šepèt poeta:
»Glej, tam... ljudi... počasi stopajoče!
Zdaj zvêva, kje v krož višji pot je vzpeta.«
- 103 Oči mojè, katerim to se hoče,
da zmerom zrlé bi podobe nove,
so brž se tja ozrlé vprašujoče.
- 106 [Čitatelj, ne odstópi od zasnove,
da ne bi čul, kaj Bog od duš zahteva
trpljenja tam za grehov vseh dolgove.
- 109 Ne gledí, kazen k a k š n a jih zadeva;
glej raji, kaj s l e d i : da najpozneje
le trajalo do sodnjega bo dneva.]
- 112 Tedaj sem vzkliknil: »Mojster, kar sèm speje,
ne zdi se mi, da ljudstvo to bi bilo;
a kaj je, tega um moj ne umeje.«
- 115 In on mi dé: »Pod stroge kazni silo
ječijo, ktera k tlom takó jih tlačí,
da moje tudi okó se je motilo.
- 118 Poglej ostró, pa vid ti raztolmači,
kdo tisti pod skalámi so težaki;
vsak — čuj! — sopihajoč se komaj vlačí.« —
- 121 Oholi vi kristjani, siromaki,
dušévni slepci, ki — nazaj idoči —
z naprednimi se bahate koraki:
- 124 ne veste, da ste črvi, čakajoči,
da v rajske se razvijete metulje,
ki k Sodbi poleté — brez vse pomoči?
- 127 Kaj duh vam od napuha se nadul je,
ki niste nič, ko žužki nebogljeni
al črvi, baš pustivši bub mehulje? —
- 130 Kot kip, ki — kot podstavek — na teméni
strop nosi ali streho, časih kveči
takó se, da se tiče prs s koléni
- 133 in živo nam — dasi stvor neživeči —
budí sočutje, zročim vanj pazljivo,
tāk one mi pozòr je kazal večí:
- 136 držali vsi so bolj al manj se krivo,
čím več al manj na ramah so nosili;
in kdor je nosil najbolj potrpljivo,
- 139 je v solzah prosil: »Več ni v moji sili.«

V. 2 ki redkokdaj... t. j. malo duš pride v vice, ker ljudi zapeljuje napačna slà v pogubo. — V. 6 »nazaj se oziraje... prim. prepoved vv. 131. nsl. prejšnjega (IX.) speva. — V. 14 nsl. »da zadnjega polloka... ker imamo že peti dan po ščipu; v postelj postlano t. j. v morje. — V. 32 »da umetnost Polikleto... P. je bil sloveč grški kipar, roj. okoli l. 480. pred. Kr. r. V srednjem veku je le malokdo kaj vedel o njem; Dante s svojim ogromnim spominom in znanjem — dasi grščine ni znal —

ga je poznal pod imenom »Policreto«. — V. 65 visôko pas in nôgo... Mihola je tako-le zaničevala kralja Davida: »Kakô veličasten je bil danes Izraelov kralj, ko je bil odkrit pred deklami svojih služabnikov in razgaljen, kakor da bi se razgalil kdo izmed burkležev!« David pa je odgovoril: »Pred Gospodom... bom plesal in bom še zaničljiviši... in bom ponižen v svojih očeh...« (II. Kralj. 6). — V. 73 nsl. »Cesarjev rimskih tam... Paulus diaconus piše v svojem Življenju papeža Gregorija V. to-le: »Ko je nekega dne cesar Trajan zaradi vojne nevarnosti hotel konja zajahati, je pristopila neka vdova jokaje k njemu ter rekla: »Moj sin je bil po nedolžnem umorjen... Ker mi ga ne moreš vrniti, maščuj vsaj kri njegovo po zakonih.« Ko je nato Trajan odgovoril: »Če se zdrav vrnem iz boja, ga gotovo maščujem,« mu je vdova odgovorila: »Če na bojišču ostaneš, kdo mi bo pomagal?« Tedaj je Trajan dejal: »Tisti, ki bo za menoj cesaroval.« In vdova je vprašala: »Pa kaj bo tebi hasnilo, če mi nekdo drugi pravico stori?« In Trajan

je rekel: »Gotovo, da nič,« in vdova nato: »Ali ni potem bolje, da mi ti pravico skažeš, kakor pa, da to drugemu prepustiš?« Tedaj je Trajan, od sočutja premağan in uvidevajoč pametni razlog, konja razjahal in se ni prej zopet v sedlo vzel, dokler ni vdovi razsodil pravice.« — In nekoliko nižje nadaljuje isti Paulus diaconus: Ko je papež Gregor V. nekega dne šel čez forum Traianum v Rimu, se je nenadoma spomnil tega dogodka; napotil se je potem v cerkev sv. Petra in je ondi bridko jokal o zaslepljenosti poganstva, v katerem je tudi tako ljudomil vladar taval, kakor je bil Trajan. Še tisto noč je slišal potem neki glas, veleč mu: »da je bil zastran Trajana uslišan, a da naj za nobenega pohana več ne moli.« V. 130 nsl. Kot kip... Nekoliko take skvečenosti vidiš n. pr. na tistih dveh gigantih pri portalu ljubljanskega bogoslovnega semenišča. — V. 125 metulje... V grškem jeziku je za metulja ista beseda kakor za dušo ψυχῆ; je-li Dante to vedel? Ne vemo.

IVAN CANKAR: NAJHUJŠE.

Skropil je dež, tihi jesenski dež, ki zamrači dan in dušo. Ne vidiš, ne slišiš nobene kaplje; časih vztrepeče list na veji, zdrkne vel in truden na mokra tla. Ves vesoljni svet je hladna, vlažna praznota, brez misli, brez veselja in žalosti; še misli na smrt ni; taka misel bi bila tolažba in življenje. Eno samo čustvo, mirno, tesno, brezoblično, ne dá prostora drugemu; čustvo samote. Še pes, ki zéha premražen pod tvojimi nogami, ti je tuj in zoprni.

Prijatelja sta sedela za mizo, gledala mrko na golo polje, v osiroteli, v rosno meglo zaviti gozd. Franc je bil grbav in jetičen, Jože na eno oko slep. Videla se nista že dokaj let, ali pristrčna beseda se je upirala, ni hotela iz ust.

»Tako sem ti pogledal v obraz, no!« je rekel Jože. »Kaj bi še? Kakor da sem pogledal v ogledalo!«

Vstal je.

»Potrpi še; pila bova čaj! Ves se tresem že dolgo, ali zaradi mraza, ali... kaj vem! Prokleta babnica, da je ni na izpregled! Mana!... Kam pa se ti mudi? Zdaj tako nimaš nobenega opravila!... Mana!...«

V kuhinji so zaklenketale ponve, od nekod je zacvilil tenek otroški glas.

»To večno cvilenje! Da ga ne previje in ne položi, otroka! Ali naj ga sam péstujem, nosim po izbi... aja-tutaja... tralala-lala...? Glej moje roké! Kakor strune so, pojó naglas. Vsak živec je rana, ki se gnojí!«

Žena je prinesla čaja. Njen obraz je bil izmučen, bolan od skrbi, oči so gledale plaho.

»Čudno, da nisi pozabila!... Kje pa je sladkor? Za božjo voljo, kje pa je sladkor?«

»Saj ga prinesem!«

»Kaj ni bilo prostora zanj?... Glej, prijatelj Jože, takšen sem; še pred teboj me ni sram!«

Žena je prinesla na krožniku sladkorja, ozrla se po obeh, počakala pred durmi.

»Pojdi v božjem imenu... pa daj, da otrok ne bo cvilil!«

Franc je točil; porasla koščena roka, do členkov gola, se mu je tresla, da je razlival po prtju.

»Nič me ni sram pred teboj... kaj bi me bilo, saj te vidim!... Milost nebeška, to ni rum, gnojnica je... špirit, z gnojnico krščen!«

Jože je pil; ker je bil čaj vroč, se mu je zasolzilo oko in odstavil je čašo. Tudi njemu se je tresla roka. Spregovoril je počasi, jezik se mu je zatikal.

»Kaj ta rum... rum, kaj cu... cukér...«

»Toliko let te nisem videl, pa še zmirom jec-ljaš kakor šolarček!«

»In pa kaj jecljanje! Bolezen je, ki ji ni pravega imena, hujša je od kuge, hodi po svetu, hodi in žanje. Nobene pomoči ni zoper njo, gloje telo in dušo, dokler ne razgloje...«

»Tukaj na tem stolu sem čemeril od ranega jutra, pes je dremal pod menoj, zunaj je škropilo. Ali veš, zakaj se nisem ganil? Zato ne, ker se mi zdi, da so vrata zaklenjena, da ne morem in ne

Correspondence internationale.

Via Helvetia.

VII.

Zarja, ti večerna zarja,
kaj od doma mi poveš,
preden s solncem za božjo gnado greš?

Zarja odgovarja:

Od hiše do hiše liže plamen
in se vzpenja više in više,
mene dosega,
z dimom preprega.
Streha se vdira, zidovje poka
in ljudstvo stopa ob svitu svojih domov
pot negotov
in joka — —

Zarja se je poslovila,
noč me je s pelinom napojila.

VIII.

Če pisal si domov — več doma ni.

S poti
se vrača naša misel ko golob
na tla domača,

tam obletuje pogorišče
in v njem si išče
grob — —
Srce se nam trga in krvavi —
Bog bodi z nami in daj nam moči!

IX.

Da bi žalost še poznala,
bi se razjokála
in s solzami
ti povedala, kako je z nami.

O, biló je hudo: Kakor duše raja
čákali smo odrešenja —
prišla je smrt — kosila je od kraja
in vse rešila težkega trpljenja! —

Prej ko še jaz oči bom v večer sen zaprla,
pošiljam ti pozdrav vasi, ki je izumrla!

PS: Kedor se vrne kdaj: sredi vasi
postavi križ visok, močan,
in nam s krvjo napiši:
Tu čaka mučeniška vas vstajenja dan! —

Joža Lovrenčič.

La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

XI. spev.¹

Spokorniki, v življenju ošabni, molijo očenaš (1—36). — Pogovor z njimi. Umberto Aldobrandesco (37—72). — Miniaturist Oderisi (73—120). — Provenzan Salvani (121—142).

Ko sta pesnika dospela na prvi krog (pravih) vic, zagleda Dante dolgo procesijo spokornikov, ki gredo globoko-sklonjeni, vsak pod svojim težkim bremenom na ramah. V

¹ Prim. Dom in Svet, 1915, str. 308 nsl.

življenju oholi, glavo pokonci, zdaj ponižni. Očiščujejo se grehov napuha. Dante gre ob strani z njimi in posluša, kakó molijo očenaš (v. 1—25). Zadnje prošnje: »In nas ne vpelji...« ne molijo zase, ampak za žive kristjane, ki so še izpostavljeni skušnjavam. Breme, katero nosijo, je podobno móri, ki nas časih tlačí v sanjah. (V. 26—30.) Ko Dante sliši šesto prošnjo, za nas, vojskujočo cerkev, pozivlje tudi nas k molitvi za uboge duše (vv. 31—35). Zdaj Vergilij vpraša, kod bi se prišlo v drugi krog vic (vv. 36—45). Eden izmed spokornikov se oglasi in jima veli, naj gresta z njimi; potem pa nadaljuje: kdo je bil njegov oče, in da je on Umberto Aldobrandesco (vv. 46—72). Nato Dante med trumo spozná slikarja-miniaturista Oderisija (vv. 73—81). Oderisi pretresljivo govori o ničnosti človeške slave (v. 82—108). Več zgledov navaja, kako hitro je najslavnejši

umetnik, pesnik, slikar pozabljen, kadar se pojavi mlajši rod, končno pa pokaže Danteju zlasti enega izmed spokornikov, Provenzana Salvanija, čigar slava je bila po celi Toskani nekdanj velika, a zdaj komaj v Sieni, njegovi ožji domovini, kdo zašepeta njegovo ime; ohol je bil v življenju in odlašavec pokore, toda zaradi nekega velikodušnega čina — ko je na glavnem trgu v Sieni kakor berač zbiral odkupnino za prijatelja iz ječe — je že v pravih vicah. (Vv. 109—142.) Zadnje besede Oderisijeve so temne in cikajo na izgnanstvo, ki Danteja čaka.

- »O, Oče naš, ki si v nebesih gori,
povsod, a gori, da bi Te uživali
v ljubezni večji Tvoji prvi stvoril:
- 4 Češčeno Ti imé! Da bi spoznali
vsi Tvojo moč! Kot vredno ga hvaliti,
Tvoj sladki dih naj vsako bitje hvali!
- 7 Kraljestvo Tvoje pridi! Blagoviti
svoj mir nam daj, ki naše vse dejanje
brez upa trudi se do njega priti.
- 10 Kot Tebi svojo voljo nebeščanje
u dar poklanjajo, pojoč hozano,
tāk s svojo voljo naj storé zemljanje!
- 13 Daj nam denēs vsakdanjo našo mano,
ker ne naprej, ampak nazaj v življenja
puščavi gre, kdor s to krepčan ni hrano.
- 16 Odpuščaj milostno nam zadolženja,
kot mi odpuščamo na zemlji tudi,
in našega ne čakaj zasluženja!
- 19 Kreposti naše slabe v skušnji hudi
v oblast ne pelji starega sovraga,
no reši nas, ko proti nam se trudi.
- 22 Ta prošnja — nam ne več potrebna — draga,
Gospod, nam je za tiste, ki za nami
ostali so še onkraj tega praga.«
- 25 S temí — za svojo, naju pot — prošnjami
so sence, pod bremení se sklanjaje,
(kot časih tlačijo nas v snà omami),
- 28 trud, težo neenako okušaje,
korakale čez prvo tam krožino,
z duš zemeljske izbrisujoč si saje.
- 31 [Če tam nam zmirom vso žele dobrino,
o stóri tukaj vse za duše uboge,
kdor volje imaš sveto korenino!
- 34 Pomagaj jim izmiti vse maroge
svetá, da čiste, lahke kakor ptica
zletele bodo v zvezd nebeških kroge.]
- 37 »O, če Usmiljenje naj in Pravica
čimprej vas teh tovorov razbremeni,
da dvigne k cilju želj vas perutnica,
- 40 povejte: je-li stolba v tej-le steni
za v višji krog? In če ni ena sama,
katera se za najmanj strmo ceni?
- 43 Ker drug moj nosi še teló Adama,
ki zoper ga njegovo voljo mora,
da v hrib se pnè s počasnima nogama.«
- 46 Besedam zdaj, besedam odgovóra,
ki izrekel bil vodnik jih moj je zvesti,
doognati nisem mogel jaz izvora,
- 49 le čul sem: »Z nami pojdita po cesti
na desno, pa pred vhodom bosta stala,
ki živ bo mogel skozenj človek lesti.
- 52 In da ne zadržuje ta me skala,
ki vrât teži oholi mi in tême
in gledati mi v tla je ukazala,
- 55 bi vanj, ki gre — neznan mi — živ v to slême,
pogledal, če poteze so mi znane
in če mu vzbuja žalost moje brême.
- 58 Rodil me velikaš je iz Toskane,
Viljèm Aldobrandesk imé mu bilo;
ne vem, prodrlo v vaše je poljane?
- 61 Rodú staróst in slavnih del obilo
pradedov me nadulo je na sveti,
da sfce skupno mater pozabilo,
- 64 ljudi preziralo je; moral umreti
zató sem. Vedeli Sienci bodo,
vsak v Kampanjatiku otrók to vé ti.
- 67 Umberto sem; napuh napravil škodo
je ne le meni: ves moj rod zatrti
v pogína strmoglavil je usodo.
- 70 Napuh vsak dan ta tovor mi naprti,
dokler ne potolažim vse Pravice;
živ nisem htel, zató trpim po smrti.«
- 73 To poslušaje sem bil sklonil lice;
kar eden (ne govorec!) se s težavo
okrene izpod skale-nahrbtnice,
- 76 me uzrè, spozna, imé zakliče pravo
in v mé se trudi zreti, ki sem blizi
z globokosklonjeno korakal glavo.
- 79 »O,« djal sem mu, »kaj nisi Oderisi,
čast Gubbia in pa slikarjev dika,
zvanih iluminátorji v Parizi?«
- 82 »O brat,« je djal, »popir, ki ga poslika
Bolonjec Franco, se vse lepše smeje;
zdaj njemu sije čast, menj se umika.
- 85 Ne bi priznal tegà bil skromno preje,
v življenju, ko mojè čistihlepenje
poznalo ni zares nobene meje.
- 88 Napuha zdaj plačujem zadolženje;
le proste volje raba me je prava
otéla, ko poboljšal sem življenje.
- 91 Kāk prazna si, umetnikova slava!
Zelení tvoj vršič se koj osuje,
še preden viher čas ga otesava.
- 94 Da prvi je slikar, to Cimabue
je mislil; zdaj je Giotto čast očine
in onemu se slava zatemnjuje.
- 97 Nadkrilil Guido mlajši je vrline
starejšega, v jeziku; morda joče
že dete, ki obadva izpodrine ...

- 100 Pih sape je čez zemljo pihajoče
vsa svetna čast; zmir smer se ji menjava
in druga smer ime spet drugo hoče.
- 103 Čez tisoč let... bo večja tvoja slava,
če star umreš al v dobi otročeta,
ročico ki za papco iztegava?
- 106 V primeri z večnostjo kaj so ta leta?
Lagljè primerjaš hip, ko okó zamžika,
sè sfèro, ktera najbolj leno léta.
- 109 Temù, ki pred menoj se len pomika,
vsa pela nekđaj slavo je Toskana;
zdaj? spomni komaj konec ga jezika
- 112 Siena, grad njegov, kjer zver končana
floreńska je bilà in nje besnenje,
ohola zver, ki zdaj je poteptana.
- 115 Dà, vaša slava vsa je kot zelenje:
vzrastè, zvenè, dobivši ost umora
od njèga, ki prizval je kal v življenje.«
- 118 In jaz: »Resnico deš! Budi pokora,
ponižnost se, napuh mi upada ugnani...
Pa kdo predmet je tvojeга govóra?«
- 121 »Le-tá«, mi dé, »je Provenzan Salvani;
trpi, ker hotel je, da vzdihovalo
v Sieni vse bi kot njegà tlačani;
- 124 Tàk hodi — brez mirú — pod težko skalo,
odkar je umrl; to je zadostovanje,
ker srce mu visoko je letalo.«
- 127 In jaz: »Če vsak, ki odlašal je kesanje,
dokler da ni od smrti bil obkoljen,
v predvic obsojen spodaj je čakánje,
- 130 razèn če mu odhod je bil izmoljen
in se pred rokom zemskih let izbavi —
kakó da vstop je tému bil dovoljen?«
- 133 In on: »Ko živel je v največi slavi,
zatrši stid, na trg pred vso Sieno
se veledušno nekí dan postavi
- 136 in tam, da bi nabral odkupa ceno
prijatelju, ki v Karlovi bil ječi,
je dlan molil tresočo se... Z nobeno
- 139 besedo nočem več v temò poseči;
prekmalu pride čas, ko someščanstvo
te nauči, kaj s tem sem hotel reči.
- 142 Ta čin je onemu odprl izgnanstvo.«

V. 58. Umberto, sin Viljema Aldobrandesco, se je s svojo ošabnostjo ljudstvu tako zameril, da so ga (l. 1259.) v mestecu Campagnatico (v bližini Siene) umorili. — V. 79. »Kaj nisi Oderisi...« Oderisi iz Gubbia (v vojvodini Urbino, blizu Asisija) je bil slikar miniatur. — V. 94. Cimabue... roj. okoli l. 1240. v Florenci; Giotto (1276—1336), tudi Florenčan, je oče moderne slikarske umetnosti. — V. 97. Guido Guinicelli iz Bolonje je moral prepustiti prvaštvo v poeziji mlajšemu: Guidu Cavalcanti iz Florence; tretji (ki je še v zibelji) je najbrž — Dante sam. — V. 107, 108. »sfèra, ki najbolj leno léta,« je po tedanji astronomiji zvezdnato nebó: suče se od zapada proti vzhodu, premakne se v 100 letih za eno stopinjo (1°), torej izvrši obrat v 36.000 letih. — V. 121. Provenzan Salvani je bil poveljnik Siencev v bitki pri Montaperti ob rečici Arbia l. 1260. (4. septembra) in florentinski gvelfi so bili takrat poraženi. — V. 137. »prijatelju...« Ta je bil neki Vigna; Karl Anžovinski je zahteval zanj 10.000 zlatnikov, katere je Salvani z največjim samozatajevanjem, nabirajoč denar kot miloščino, zbral.

Začetek in konec.

Izidor Cankar.

Preprost slučaj, kakršnih sem doživel v tem času mnogo, mi je prinesel dnevnik v roko. Morda se ni še nikoli pisalo toliko dnevnikov, kakor sedaj, in morda niso bili nikoli tako brezpomembni; veliko sem jih bral in le malo prebral. Preveč hrupa je bilo v njih, preveč besed, da bi mogli kaj povedati, preveč doživljajev in dejanj, da bi se moglo v resnici kaj zgoditi. Dnevnik — če je to sploh dnevnik —, ki ga tukaj priobčujem, je zelo kratek; med vojsko je nastal, je z njo v zvezi in ne govori nič o njej. Saj sploh nič določnega ne pove, saj je samo utrip človeškega srca med milijoni drugih, atom svetovja, hip večnosti, izgubljen dih življenja. Nič drugega ni kakor mrtvo znamenje, da je nekoč živel neki človek, da je hodil, mislil, čutil in da ga sedaj ni več. Ko sem prebral teh par urno napisanih besed in sem mislil na človeka, ki jih je pisal, se mi je zazdelo, da hočem iz ene same črke spo-

znati vsebino debele knjige. Zato res ne vem, ali je dobro, da priobčujem ta odlomek.

Zvezek sem dobil po ranjencu, o katerem ne vem nič gotovega. Videl sem ga šele mrtvega in si nisem mogel misliti, kakšen je bil, ko je še živel; bil je prehuđo zadet. V dnevniku sta popisani samo dve strani, vse drugo je prazno. Pisal je gotovo isti dan, ko je odhajal od doma. Vzel je zvezek s seboj, pa ni med vojsko pristavil nobene črke več; ne vem, ali ni imel časa, ali se mu ni zdelo vredno, da bi še kaj dostavljaj.

»Dne 15. marca 1915 začenjam to pisanje, ki sem ga že zdavnaj namerjal začeti. Danes mi je srce prepolno, da bi ga mogel še odložiti. Prepolno vsega, dobrega in hudega, ljubezni in velikih trpkosti. Še nikdar nisem videl vse nadženske lepote

»Pravi Jernej. Gotovo le še ni. Morda je bil samo ranjen. Torej če pride nazaj — jo vzame, kaj ne? In vendar ne bo hodil v tujo hišo ponjo! — Če je pa res padel, ali če pade — Vas mora pač boleti, da bi se Vaša klatila po svetu.«

»Kar sem rekel, sem rekel. Le pustiva to reč, sicer Vam koj z voza poskočim.«

Župnika je grabila Golobova trma in molčala sta do doma. Tamkaj pred župniščem mu je še enkrat omenil:

»Golob, lepo Vas prosim, premislite si!«

»Lahko noč,« je rekel Golob in naglo odšel.

Župniku pa se ni ta večer nič kaj prav ljubilo večerjati. (Dalje.)

Pravljica.

»Biló je nekđaj . . .« — davno že minilo: pri zvezdah sestrah duh je vasoval in v morje se potapljal je življenja, da svetlih bi si biserov nabral.

»Biló je nekđaj . . .« Zarjam duh je peval, nočem sijal je, ni temin se bal, na krilih vihre k solncu je hiteval in bil ponosen, kot ciganski kralj.

Zđaj — mrtvo vse, ugasnil je moj čas, zđaj v dušo trudno lije črna noč: uklel nekdo je maj cvetoči v mraz, ukral nekdo je dneva žar pojoč.

Zđaj sem berač in prosim vboğajme pri bogatinih, ki pomlad imajo, ki ni se jim še mraz vsesal v srce, ki zarje jim v očeh še plapolajo.

Milan Kuret.

La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XII.

Slike kaznovanega napuha. — Pridod do prelaza v drugi krog. (Izbris prvega P.)

Spevi X., XI. in XII. pojó o kaznih prvega kroga Vice, t. j. o kaznih za grehe napuha. Proti koncu XI. speva smo videli, kako se je Dante sklonil k spokornikom tega kroga, težko se upogibajočim pod silnimi tovari, in poslušal pri-poved miniaturista Oderisija. V začetku XII. speva ga Vergil opomni, da treba iti dalje. Dante rad uboga, njegova duša je po vsem tem, kar je (v X. in XI. spevu) videla in slišala, za zmerom ozdravljena greha napuha. Prim. XII., 7 nsl. (Sploh ima vsa Komedija namen: človeka po notranje preobraziti, očistiti, osvoboditi; v tem oziru zasluži označbo: epos o notranjem človeku.) Ko dalje gresta, opozori Vergil na slike v tlaku. Dante gre in jih ogleduje. Vidi jih tri četvorice (3×4) in za temi še eno, trinajsto. (Zanimivo je, kako se teh 13 tercijn pričinja: prva četvorica, vv. 25., 28., 31., 34., z glagolom »tam videl sem« [vedea], druga četvorica, vv. 37., 40., 43., 46., z vzklikom »O«, tretja, vv. 49., 52., 55., 58., pa zopet z glagolom »kazala . . .« [mostrava]; 13. tercina [vv. 61. nsl.] slednjič pa je sestavljena iz vseh prejšnjih treh začetkov. Kdo ne vidi v tem nekakšne slutnje ali osnutka tiste umetnine, katera je pozneje v sonetnem vencu dosegla svojo končno obliko? Na vsak korak se vidi, da Dante ni le velik mojster vsebine, ampak tudi oblike.) Prehodivši vse te podobe v tleh Dante občuduje umetnika — Boga; potem pa

ironično veli ošabnežem, naj le nikar ne gledajo slik kaznovanega napuha, da ne bodo zagledali, kam jih pelje njih pot. (Vv. 1.—72.) — V tem sta se približala vhodu v drugi krog. Angel jima pokaže ozko stolbo, v katero naj vstopita. Še prej pa se s perutnico dotakne pesnikovega čela in izbriše en P, vsled česar se čuti Dante čudovito olajšanega. (Vv. 73.—136.)

Vštric z dušo šel sem ono obteženo,
kot v jarmu vol ob volu, nizko glavi,
dokler mi to biló je dopuščeno;

- 4 a ko mi mojster blagi dé: »Ostavi
ga samega! Naprej! Tu vsak sam gleda,
kák čoln svoj z jadri, vésli kvišku spravi!«
- 7 vzravnam se zopet koj po tej besedi
k pokončni hoji; niso pa iz glave
nič več mi šli ponižnosti izgledi.
- 10 Za mojstrom ták sem šel brez obotave;
da tovorov ne nosiva, spoznati
po hoji se je dalo brez težave.
- 13 Pa mojster dé: »Okó naj gleda v tla til
Ker manj utruđi vsaka pot korake,
čim vidiš, kam ti stopijo podplati.«
- 16 In kot v cerkvah podzemske vidiš rake,
na pločah pa jim slike in napise,
slaveče spodaj shranjene mrtvake
- 19 (in mnogo solz ondukaj potoči se,
če srce plemenito, prebodéno
z ostjó spomina, v žalosti topi se),

- 22 ták tam uzrl — le z rôko bolj učeno,
sè slikami, bolj sličnimi resnici,
vso pot — goré izsek — sem okrašeno;
- 25 tam videl lik sem njéga ob desnici,
ki božjih rok najzalše bil je delo,
a pal z nebá ko blisk je; ob levici
- 28 tam videl Briaréja sem: sè strelo
ubito, težko breme zemlje grudi,
mu truplo je ležalo oledenélo;
- 31 tam videl Apolóna, Ateno tudi
in Marta: z loki še, krog otca rôdu,
strmé nad obrov stresenimi udi;
- 34 tam videl lik odmenjen sem Nimródu:
spred stolpa mu pogledi plašnooki
zro v ljud, ki z njim ohol se uprl Gospodu.
- 37 O Nioba, kakó te vso sem v joki
na sliki uzrl, kjer rôke ti vijó se
nad dvakrat sedem mrtvimi otroki!
- 40 O Savel, ták, kakor ko si z rokó se
svojó zabol vrh Gelboe-planine,
ki več ni pila ne dežja, ne rose!
- 43 O blazna mi Arahna, pajčevine
naprédla si že pol, a nevesela
u krpe gledaš svoje zle tkanine!
- 46 O Roboam, ne zdi se, da bi imela
v očéh še grožnjo slika ti srdita;
plah voz beží, da lov te ne bi vjela!
- 49 Kazala pot še to je tlakovita:
kakó dragó je mati Alkmajonóva
plačala slo zlokobnega nakita;
- 52 kazala je, lotila kák sinova
Senaheriba v hrama sta temí se,
in mrtvega pustila ga, lopova;
- 55 kazala je kraljice Tomirise
pogubni srd, ko ták je rekla Círu:
»Krví si žejen bil, napij krví se!«
- 58 Kazala je, kák v divjem bežal diru
Asírec je po Holoferna smrti;
pa plen, puščén po bega sledu in tiru.
- 61 Tam videl Troje zid sem v prah podrti;
o Ilion, v kakó strašnem razmetu
kazala te je slika v tal načrtí!
- 64 Kateri mojster v kistu je al dletu
izvršil te obraze, te obrise,
da vsak strmél umetnik bí na svetu?
- 67 Kar mrtvo, mrtvo, živo živo zdi se.
Na boljšem ni, kdor zrl bi lice pravo,
kot jaz, na cesti tej, sklanjaje k nji se.
- 70 O le ošabno, le pokonci glavo,
sinovi Eve, v tla nikar ne zrite,
da zle stezé ne uzrè okó bahavo! —
- 73 Obšlà bilà sva poti kamenite
že več in solnce več na nebnem svodi,
kot misli so slutile, v tlak zarite,
- 76 ko on, ki hodil spred je, da me vodi
previdno, mi velí: »Ne klóni lica!
Hoditi glavo v tla ta čas ne sodi.
- 79 Glej anđela tam: že mu perutnica
krenila je prot nama; že ravná se
iz službe šesta dneva službenica.
- 82 Da pot pokazat nama anđel vdá se,
obraz in stas naj bosta ti spoštljiva;
današnji dan — to veš — nič več ne vzrase.«
- 85 Ker vajen že njegà sem bil poziva,
ne časa tratiti, mi govorica
le-tá ni mogla biti neumljiva.
- 88 Prot nama lepi anđel gre; tančica
ko snég blišči in v milem mu migoti
obličje liki zvezda jutranjica,
- 91 Razširil je roké, razstrl peroti:
»O pridita! Tu, glejta, so stopnice;
lehko se pojde gori po tej poti.
- 94 A mnogi te ne slišijo novice.
Ki ustvarjen si za vzlet, oj rod človeka,
kaj vsake te podere dih sapíce?«
- 97 In šli smo tja, kjer v steni je zaseka.
Tam dé, ko s krilom mi ošine sence:
»Nevarna vsaka slej nehá zapreka.«
- 100 Kot če — čez Rubakontov most — iz Florence
na desno kreneš, k cerkvi, ki se dviga
nad občino »brez madeža in sence«,
- 103 in breg navpičen vidiš, ki blaží ga
stolbišče, v tistih časih narejeno,
ko utež bil varen in zemljiška knjiga:
- 106 ták tu prot krogu drugemu ublaženo
navpičnost videl sem zidu-mejnika,
plazeč se med stopnic obojno steno.
- 109 Ko v tésnost smo zavili jo hodníka,
se: »Blágor vbogím v duhu!« tam je pelo,
česar ne dopové vam moč jezika.
- 112 Joj, vhod v pekèl, pa ta! Le-tu veselo
ob vstopu petje udari na uhó ti,
tam divje te tuljenje bo sprejelo.
- 115 Ko šla po svetih sva stopnic visoti,
je čilost moja bila mnogo večá,
se zdelo mi, kot prej po ravni poti.
- 118 Zato sem djal: »Mar ktere peze pleča
so, mojster, se znebila, z mene pale?
Skor nič ni trudna noğa mí hodeča.«
- 121 Odvet je dal: »Ko črke P ostale,
ki v čelu še lepé ti, že zbledéle,
izbrisane ti bodo vse kot ta-le,
- 124 nogé bodo le dobro ták hotele,
da hoja jih poslej ne le ne utruđi,
ampak da bodo je celó vesele.«
- 127 In storil sem kot tak, ki gre med ljúdi,
pa sam ne vé, da nekaj imá na glavi,
le muzanju ljudí se sumno čuđi;

130 in da se uveri o tem, kaj vzrok je pravi,
potiplje brž z rokó se pomočnico,
ki službo vida mu takó obavi:

133 tak jaz razkrečil svojo sem desnico,
a črk našel, ki vrezal mi nad skranje
bil angel jih ključar, le — šestorico;

136 v obrazu mojstra videl sem smehljanje.

V. 25 govori seveda o Luciferju. — V. 28: Briarej se je — po grški bajki — boril s svojimi brati giganti zoper bogove, Zevsa, Ateno, Apolona, Marta i. dr. Ti so gigante premagali; tretja slika (v. 31 nsl.) kaže Zevsa in njegove otroke, oborožene še z loki, gledajoče po poljani, kjer leže mrtvi obri (gigantje). — V. 34: Nimrod je zidal babilonski stolp. — V. 37: Nioba, grška kraljica (iz dobe pravljic) je imela sedem sinov in sedem hčera; vsled tega se je takó prevzela, da je bogove zaničevala. Njen napuh je bil silno kaznovan: v enem dnevu so ji umrli vsi sinovi in vse hčere, ona sama pa se je spremenila v kamenit steber, ki se je neprenehoma solzil. — V. 43: Arahna je bila grška kraljična, odlična vezilja; v svojem napuhu je hotela tekmovati z božico Ateno, pokroviteljico vseh umetnosti in spretnosti; za kazen ji je boginja raztrgala vezenino, njo samo pa spremenila v pajklo (arachne = pajek). — V. 46: Roboam je bil vnuk Davidov;

rekel je ljudstvu: »Moj oče vas je tepel z biči, jaz vas bom pa s škorpijoni.« Moral je bežati pred uporniki. — V. 49 nsl.: Erifila, ošabnica in gízdavka, je izdala svojega moža, slavnega junaka Amfiaraja, sovražnikom iz pohlepa po dragocenem nakitu; zato jo je ubil njen sin Alkmajon. — V. 52: Senaherib, oholi kralj asirski, se je bahal, da Bog še nikoli ni otel narodov iz njegovih rok. Angel božji pa je v eni noči pomoril 185.000 Asircev. Ko je Senaherib pribežal domov, v Ninive, sta ga ubila sinova v templju. 4. Kralj. — V. 55: Perzijski kralj Cir je hotel podjarmiti Scite; scitska kraljica Tomiris pa ga je premagala, mu odsekala glavo in jo z besedami verza 57 vrgla v meh, poln krvi. — V. 62: Ilion - Troja. — V. 81: t. j. minila je ravnokar šesta ura dneva; mi bi rekli: poldne. — V v. 100 nsl. nam Dante slika ožino tiste stolbe. Ponte Rubaconte (ki ga zdaj ni več) se je tako imenoval po svojem graditelju; cerkev pa še stoji, S. Miniato. L. 1299. se je bilo zgodilo, da je bil eden izmed mestnih očetov (priori) florentinskih iz zemljiške knjige en list iztrgal svojemu prijatelju na ljubo; drugi, načelnik mestne aprovizacije, je začel, da bi prej zabogetel, manjšo mero dajati. Ironično torej pravi Dante, da je Florenca občina »brez madeža in sence« (la ben guidata). — V. 127 nsl. je primera, ki dokazuje, kakó nenavadno ostro je Dante ljudi opazoval. — V. 134: skranje = senci; prim. Pleteršnik.

Ponoči.

Zvečer slonim tako
ob tihem oknu
in zrem v nebo.

Večje in večje vence
spletajo okoli hiš
temne sence.

Skoz tiho vas
rahlo trepeče, kot da v polju
pošumeva klas.

Sredi tihih zvezd
križ
krvaveč žari;
še hujšo, ko mi,
na križu Bog trpi
bolest.

V. Skuhala.

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XIII.

Vstop v drugi krog. — Kazen za greh zavisti in škodoželjnosti: zavistneži s sešitimi vekami. — Glasovi, znaneči ljubezen in požrtvovalnost. — Sapija iz Siene se veseli poraza rojakov; kazen in prošnja. — Pesnikova izjava o samem sebi.

V drugem krogu, kjer se kaznujejo zavistniki, ni nikakih uklesb ali riseb, vse je gladko in žveplenorumno (livido), kakršna je zavist. (Saj pravimo: bleda, rumena zavist.) Pesnikoma, idočima od vzhoda proti zapadu, sije opoldansko solnce z desne, visoko na severu; zato se obrneta proti njemu, na desno (prim. natančni popis v vv. 13., 14., 15.). Vergilij v kratki, iskreni molitvi prosi razsvetljenja za nadaljnjo pot.

Nekako eno (italijansko) miljo hodita, ne da bi kaj opazila. Tedaj pa privrše glasovi mimo njiju, poveljujoči tisto krepost, ki je zavisti nasprotna, t. j. ljubezen, požrtvovalnost. (V prvem krogu so podobe v tlaku poveljevale ponižnost; v drugem krogu opravljajo to službo tajinstveni glasovi, ker spokorniki so tukaj — slepi.) »Vina nimajo,« zakliče prvi glas, kakor Marija na ženitnini v Kani. (Vedno je v vsakem krogu prvi zgled dotične kreposti vzet iz življenja Marijinega.) »V meni glej Oresta!« vzklikne drugi glas, spominjajoč na požrtvovalno prijateljstvo onih dveh starogrških mladencev, kraljeviča Oresta in prijatelja mu Pilada, ki sta oba hkrati, ko je barbarski kralj hotel kraljeviča umoriti, zavpila: »Jaz sem! Mene primi!« Taki zgledi nesebične ljubezni so bič za zavistneže, t. j. vzpodbujajo jih k dotični kreposti. Potrebna je pa tudi uzda, t. j. zgledi te pregrehe, da se spokorniki odvrtaajo od nje. Pa uzda bo nekoliko kasneje zabrnela (v. 40. nsl.).

Spokorniki pojo litanije vseh svetnikov. (Svetniki so dediči nebeških dobrin, ki se v tem razlikujejo od zemeljskih, da se v nebesih delež posameznika ne zmanjša, naj se število udeležencev nebeških dobrin še takó množi; zato ondi ni sledu kakšni nevoščljivosti.) Kaznovane so pri teh grešnikih najbolj oči, ker so srečo bližnjikovo po strani, krivo gledale. Pesnik trdi, da se spokornikom takó godi kakor ujetemu sokolu, kateremu so (v srednjem veku) v svrhu udomačitve spodnji veki prebodli, vsako z eno nitjo, z nitima veki kvišku potegnili in ji (niti) sokolu nad glavo zavozlali. Takó so bistrogledega ptiča nekaj dni pustili v temi in slepoti.

Prva duša, s katero Dante govori, je Sapija iz Siene. V l. 1269. so bili gibelinci gospodarji Siene in gvelfovci so živeli v prognanstvu, med temi tudi Sapija. Na sv. Barnabe dan (11. junija) tistega leta je prišlo do boja med gibelinci sienskimi in gvelfi florentinskimi v dolini rečice Elsa (južno od Florence), v ravnici pod mestecem Colle. Sapija je z obzidja omenjenega mesteca (Colle) gledala ta boj; nje strankarska strast je bila takó velika, da je med bojem molila za tisto, kar je bil Bog sklenil, t. j. za poraz; in ko je poraz (in

potiro, zasledovanje) rojakov videla, je nehala moliti ter je drzno vzkliknila, da zdaj od Boga ne potrebuje ničesar več, češ, da je vse dosegla, kar si je želela. Pesnik jo primerja s tisto nespametno ptico (kosom), ki je v januarju, ko je bilo nastopilo milejše vreme, rekla: »Zima je minila, zdaj se Boga nič več ne bojim.« Sapija je šele ob smrtni uri obzalovala in bi bila potemtakem morala v letu pogovora s pesnikom (1300!) ždeti še v predvicah, da ni zanjo molil tretjerednik Peter Pettinaĝno (izg. Petinanjo), glavnikar, umrl l. 1289. v Sieni, že v življenju češčen in slavljen kot svetnik.

Vendar se pa Sapija tudi v vicah še ni popolnoma sprijaznila s svojim rodnim mestom; Sience imenuje domišljave (vani) in jim porogljivo očita dve reči: da so z velikimi stroški iskali studenec, Diani posvečen, ki naj bi baje tekkel pod njih mestom, še bolj pa, da so, hoteč postati velesila na morju, za veliko vsoto kupili malovredno pristanišče Talamone v Maremmi (močvirje), ki naj bi bilo njih prihodnja trgovska in bojna luka; zaradi nezdravega zraka in mrzlice se je podjetje že v kali izjalovilo, v nesrečo zlasti sienskimi kapitanom in admiralom, ki so v blatu in grezi izgubili življenje.

V vv. 133.—138. sodi pesnik o samem sebi, trdeč, da je več grešil v življenju z napuhom kakor pa z nevoščljivostjo in da bo torej po smrti delj v prvem krogu vic tovore nosil nego v drugem v temi in slepoti čepel.

- Na vrhu stolbe stala sva, kjer seka
se drugič gora, ki se ji ne stoži
očiščati, ko pne se v njo, človeka.
- 4 Prav take ceste pás okrog ji kroži
kot spodaj; s to vzpored je narejena,
le da nje lok se prej krivi in oži.
 - 7 Ne diči risba, slika je nobena;
ves breg, vsa pot je gladka, vso pokriva
sè skalo vred barva žveplorumena.
 - 10 »Predèn da kažipota tu dobiva,
bojim se,« pesnik zdajci oglaš se,
»da s tuhtanjem se prèveč zamudiva.«
 - 13 Pa vpró u solnce bistro mu oči se
in levo stran prot desni krene strani,
krog desne zasukavši kot osí se.
 - 16 »O mila luč, na cesti tej neznaní
moj up,« je djal, »ti dalje vódi nají,
kot vódití je treba na tej planí!
 - 19 Svet greje, svéti v tvojem se sijaji;
naj tvoji žarki, kjer razlogov síla
molči vseh drugih, póta so kazaji!«
 - 22 Bilá sva miljo pota naredila
(kot merí se na zemlji potovanje)
u kratkem, ker z veseljem sva hodila,
 - 25 kar privrší prot nama prhutanje
duhov nevidnih; mil iz njih krdela
glas vabil je v ljubezní gostovanje.
 - 28 Mimò beseda prva je letela:
»V i n u m n o n h a b e n t !« je glasno zavpila
in to ponavljajoč naprej hitela.

- 31 In ni še ta se v dalji izgubila,
že druga krikne: »V meni glej Oresta!«
in gre mimò in ni se pomudila.
- 34 »Oj, otec,« dem, »kaj govori ta cesta?«
Prekine glas me tretji: »Nje ljubite,
ki dela so storili vam zločesta!«
- 47 De mojster dobri: »Pâs, ki zdaj mudi te,
zavistne biča; v biča so pletenje
zatò z Ljubezni rôko žice zvite.
- 40 Drugačno spet pa uzde bo brnenje;
začuješ je, če le moj duh prav vidi,
še preden v prêlazu doboš proščenje.
- 43 Okó pronicavo skoz zrak ti idi,
pa uzreš tam spred sedeče sence neke
u dolgi vrsti ob skalóvja zidi.«
- 46 Odprl sem zdaj še bolj oči in veke:
sedeli v haljah so; sledú razliki
ni bilo v barvi kamnja in obleke.
- 49 Pristopim bliže; čuli so se vzkliki:
»Sveta Marija, za nas Bóga môli!
Svet' Mihael, svet' Peter, vsi svetniki!«
- 52 Ni — menim — trdosrčneža tu doli,
ki ne bi s tem, kar moje zapazile
oči so tam, sočustvoval u bôli:
- 55 ko sence so takó mi blizu bile,
da vsake se postava je spoznala,
so v težkem jadu me solzé zalile.
- 58 Le ráševina jih je odevala
in bili so na tésnem, rama ob rami
in vsem je naslonjalo bila skala.
- 61 Tâk slepci siromaki pred cerkvami
na božjih potih, vbogajmé proseči,
tâm drug čez drugega se pnó z glavami,
- 64 da romar raji usmili se, oméči,
ko v úho silijo mu prošnje glasne
in v óči obrazi, ne manj hrepeneči.
- 67 Pa kakor slepcem solnce nič ne hasne,
tâk sence tudi, ondi prikovane,
deležne niso nebne luči jasne.
- 70 Z jekleno žico veke preluknjane
so sšite jim; tâk sokol ukrotí se,
ki miren vam drugače ne ostane.
- 73 Krivico bi bil storil onim, zdí se,
molcé zroč v nje, njim pa neviden v tēmi;
zatò za svet mi v mojstra vpró oči se.
- 76 Vedoč, kaj pògled moj pomeni nemi,
je koj dejal, vprašanja ne čakaje:
»O, le govóri — al kratko in krepko — s
temi!«
- 79 Bil z ene mi strani Vergil, stopaje
ob robu, odkoder pastí v glob je možno,
ker rob ta z vencem ni obdan ograje;
- 82 a z druge bilo društvo senc pobožno,
ki s strašnim jim pritiskom predrtina
namakala je lice solzotožno.
- 85 Obrnil sem se k njim in djal: »Družina,
brez skrbi, da vam višnja Luč zasije,
kar težnja vaša je, kar skrb edina,
- 88 naj pên poslednjih vašo vest omije
vam milost, naj spomina tok se izčisti
vam vašega in tâk skoz dušo lije:
- 91 povejte — rad bi čul! — je v družbi tisti
med vami vnuk kdo slavnega Latina?
Če je, mordà ne bo mu brez koristi.«
- 94 »O brat, nas vseh je prava domovina
le éna; môrda vprašal si, če bila
Italja nam prognanstva je dolina?«
- 97 Takó mi senc je éna odgovorila
iz dalje — menim — bolj; zatò glasneje
so usta željo tja mi ponovila.
- 100 Zapazil senco eno sem najpreje,
ki čakala me je. Vestè, kakó? Bradó je
držala kvišku, kakor slepec deje.
- 103 »O duh, ki čiščenja ti cilj nebó je,
če ti si dal odvet, o razodēni
imé mi« — djal sem — »al domovje svoje!«
- 106 »Zibel mi tekla je,« dé duh, »v Sieni;
pokoro delamo za hudobije,
mi vsi, plačoč, da On se k nam okréni.
- 109 Imé imela modre sem Sapie,
nemodra; bolj vesela škode tuje
vseléj kot svoje sreče. — Goljufije
- 112 ti jezik moj — ne misli! — s tem ne snuje;
čuj, sódi sam, li bil mi um najbolji
je v dôbi, ko se let že lok znižuje:
- 115 Ko udáрили se naši so na polji
s sóvražnikom pri Colle, sem molila
za tisto, kar je v božji bilo volji.
- 118 Poráz in beg usoda je nemila
za naše bila tam; ob njih potíri
je radost neizmerna me zgrabila,
- 121 da kriknila prot nebu sem v preziri:
,Več nimam pred Teboj sedaj bojazni!
(Tâk kos stori, če mráz se malo umíri.)
- 124 Pred smrtjo zaželela sem prijazni
si božje spet; pa ne bi še začela
s pokoro bila manjšati si kazni,
- 127 da ni sočutja se ljubezen vnela
do mene v svetem Petru Pettinagnu;
njegà molitev je ta vspeh imela.
- 130 Pa kdo si ti, ki tu o našem stanju
vprašuješ, ímaš veke nesěšite
in dihaš — menim — pri povpraševanju?«
- 133 »Oči imel« — dem — »bodem tu zakrite,
a malo časa le, ker redkekrati
mi jih zavist je videla zavite.
- 136 Bolj, mnogo bolj me sili muk se bati
krog prejšnji, ki težé njega tovari
mi dušo že, a mora trepetati.«

- 139 In duh: »Kdo k nam privël te sëm je gori,
 če doli vrneš se, kot deš sumljivo?«
 »Vodnik moj« — dem — »molčeči. — A ti
- 142 izvoljenka, menì, ki bitje živo govòri,
 sem še, in rêci, če te želja žene,
 da zate ganem tam nogó umrljivo.«
- 145 »O,« — de — »besede záme nečuvêne!
 Iz nje spoznam, da v božji si ljubavi;
 zató pomòli časih i za mene!
- 148 Pri srčni želji tvoji, večni slavi,
 te prosim: če boš hodil po Toskani,
 pri zlahti moji slòves mi popravi!
- 151 Med domišljavimi živí meščani,
 ki Talamon jim up je; zaigrali
 pa bodo več, kot vir iščoč Diani;
- 154 ob največ bodo tam pa ... admirali.«

(Dalje prihodnjič.)

Stiški (ljubljski) rokopis.

Ivan Grafenauer.

1. Našo staro literaturo smo obravnavali dozdej vse preveč samo z jezikoslovnega stališča. Vse, kar se je napisalo pred Vodnikom, nam je bilo samo zgled za jezik, ne pa tudi dokazilo o sočasnem duševnem življenju, dokaz kulture. To velja posebno še o predluteranski dobi v našem slovstvu, ki je vsled tega še do danes nismo spoznali tako, kot bi bilo treba, in jo imamo za dobo popolnega kulturnega in narodnega mrtvila.

Globlje preučevanje spomenikov, ki so se nam ohranili, nas lahko pripelje do drugega prepričanja. To hočem pokazati ob »Stiškem (ljubljskem) rokopisu«, ki smo ga dozdej navadno nazivali ljubljanski očitni (bolje: splošni) izpovedi.¹

Ljubljanska študijska knjižnica hrani pod številko 141. papirnato rokopisno knjigo 21½ cm visoko, 13¼ cm široko, vezano v ovčje usnje, z latinskim tekstom; na zadnjih petih straneh² pa se nahajajo tudi slovenski sestavki, in sicer dve formuli splošne izpovedi, intonacija slovenske velikonočne himne, nekaj latinsko-slovenskih izrazov, invokacija Sv. Duha in Matere božje ter molitev »Salve regina«. Nekaj slovenskih glos se nahaja, kot smo vedeli dozdej, tudi med latinskim tekstom na straneh 183 b., 184 a., 194 b., 217 b., 220 b.

Toliko smo vedeli doslej o vsebini rokopisa; za vsebino latinskega teksta se nihče ni brigal.³

¹ Prvi je izdal celotno besedilo tega rokopisa V. Oblak v Letopisu Matice Slovenske za l. 1889. v svoji študiji »Starejši slovenski teksti«, I., str. 123—160. — Za njim ga je izdal dr. L. Lénard v svoji razpravi »Razvoj historiczny gramatyki słoweńskiej« v poljski publikaciji Prace filologiczne, tom. VIII., zeszyt II., str. 109—110, 130—141.

² To so str. 245 b. do 247 b. nove štetve. Rokopisni listi so bili namreč dozdej od lista 237. naprej napačno zaznamenovani, ker sta imela to številko dva zaporedna lista. Od tu naprej je torej po novi, pravilni štetvi ena enica več kot po starem štetju.

³ Lénardova označba rokopisa kot liturgičnega zbornika (navedeno delo, str. 109) je bil edini poskus na to stran, a je napačen.

Raziskovalce je zanimal zgolj slovenski tekst, in sicer v jezikoslovnem in paleografičnem oziru. V Oblak je v jako lepi in obširno zasnovani razpravi določil jezik »obeh« splošnih izpovedi kot dolenjščino, pravopis kot nemški;¹ v invokaciji in v »Salve regina« je dokazal pravopisni in jezikovni vpliv češkega jezika, ki si ga je razložil tako, da bi bilo besedilo prevedeno s češkega. Pisavo »obeh« splošnih izpovedi je prisodil enemu piscu, o ostalih slovenskih tekstih pa pravi, da jih je pisala druga roka, najbrže celo več. Paleograf prof. Sickel pa je, naprošen po prof. Jagiću, določil starost pisave; po njegovem mnenju so vsi slovenski teksti iz iste dobe, in sicer iz početka 15. stoletja, okoli l. 1430.² Dr. Leopold Lénard lingvističnih rezultatov Oblakovih ni kaj izpremenil,³ pravilno pa je ločil v svoji izdaji invokacijo in molitev »Salve regina«, kateri je Oblak združil v eno celoto, in »Salve regina« imenuje pravilno molitev, dočim jo je imel Oblak še za pesem. Zastran pisave je po dr. Lénardu naprošeni prof. Korzeniowski čisto pravilno določil, da je splošno izpoved in prvi del zapiskov, ki ji slede, predvsem intonacijo velikonočne himne, napisala ena in ista roka, dasi je prvi vtisk pisave nekoliko različen; zastran starosti pisave pa misli Korzeniowski, da je nastal rokopis v sredini 15. stoletja ali pa nekoliko prej.⁴

To je v glavnem rezultat dosedanjšega jezikoslovnega raziskovanja našega rokopisa.

¹ Meni se zdi, da je tudi v splošni izpovedi nekaj staročeškega pravopisnega vpliva.

² V. Oblak, LMS. 1889, str. 124. — Radics (LMS. 1879., 11.) jo je prisodil XIV. stoletju.

³ Kar je Oblakovim raziskovanjem dodal, ni zmeraj zanesljivo; tako pravi (str. 140.), da se v Celovškem rokopisu nahaja parkrat aorist be, kar pa ni res, Cel. rokp. ima dvakrat ide (yide, yiede) in enkrat vsta (wítaa).

⁴ Dr. Lénard, navedeno delo, str. 110.

brki in košatimi obrvmi. Bilo pa je vmes tudi veliko število žensk, mladih in lepih, starih in zgrbljenih; in bili so vmes otroci, ki so pravkar shodili, celo dojenca sem videl v naročju mater.

Zbrali pa so se bili od vseh strani in krajev tege sveta; kolikor je narodov zemlja rodila, vsi so bili tam, so čakali v taboru kralja Matjaža ure oznanjenja. Nisem videl samo belih obrazov, temveč tudi rumene, bronastorjave in čisto črne. Kakor pa so si bili obrazi različni po rodu in plemenu, po letih in oblikah, nekaj jih je družilo, kar sem občutil v srcu, ko sem jih gledal, ali kar se nikakor ne dá razložiti z besedo. Ni bila samo strjena, črna kri, ki je bila njih vseh, vojščakov Matjaževih, očitno znamenje. Bilo je vse kaj drugega in vse kaj več — kakor da je vsaki med njimi nosil na dlani svoje živo, trepetajoče srce. V tem srcu je bil spo-

min na bolest, do zadnje pekoče kaplje-izpito, na nezaslužno, nezaslišano gorjé, na brezbožne krivice, na kazen brez greha in sodbe, na sramoto in ponižanje, na ošabno poteptano ljubezen, na izdano zvestobo in ogoljufano zaupanje. Ali nad vsem tem črnim jezerom grenkobe — in iz jezera grenkobe se je bila rodila — je neugasljivo sijala mirna luč pričakovanja, močne, čiste vere v tisto veliko uro, ki je bila oznanjena.

To je bil človek, bičan in oropan, ponižan in osramočen od krivice. To je bil vojščak kralja Matjaža.

Črni strop se je razmaknil, zasvetila so se nebesa, vzdignil se je silni kralj Matjaž in —

Ničesar nisem videl več.

Kdaj in kje je bilo vse to? Kdaj bo in kje? —

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice. — XIV.

Med zavistneži. — Arno. (Prim. „Soči“.)

Dva bivša plemiča Romagne (med Jadranskim morjem, Padom, gorovjem Apeninskim in rečico Renom, prim. v. 92!), Guido del Duca in Rinieri de' Calboli, zgodovini bolj malo znana, sta tudi med spokorniki drugega kroga. Kar sama od sebe pričneta z Dantejem pogovor, ki polagoma preide v bridko obtožbo političnih razmer v Toskani in Romagni. Pesnik opisuje tek reke Arno in našteva, mimo kakšnih vrst obrežnih prebivalcev mora teči na svoji dolgi poti (nad 100 it. milj) izpod Falterone do izliva v morje: najprej mora mimo »prascev« (porci), grofov Guidi di Romena, posestnikov gradu Porciano v dolini Casentino, zloglasnih — po starih komentarjih — zaradi svoje požrečnosti in razkošnosti, Danteju pa najbrže zoprnih zaradi verolomnosti nasproti Henrik VII. Še dandanes živi baje v okolici Porciana pripovedka, da je bil Dante nekaj časa v grajskem stolpu zaprt. Od »prascev« priteče k »bevskačem« ali »lajavcem« (botoli), prebivalcem mesta Arezzo, od katerih se Arno v velikem loku — kakor z zaničevanjem — proč obrne. Mestece Arezzo je bilo v stranki gibelinov, čeprav ne močno, vedno zelo glasno. Nato mora uboga reka, vedno bolj padajoč proti morju, teči mimo »volkov« (lupi), t. j. lakomnih Florentincev. Slednjič se vije — malo pred izlivom — mimo zvitih »lisc« (volpi), Pizancev, »ki pamet ni jim kos nobena druga«. Končno (vv. 55—56) prorokuje govorec sotrpinu, Rinieru, da bo njegov (Rinierov) vnuč v Florenci v kratkem strašno gospodaril. Fulcieri de' Calboli, l. 1302. kot podestà v Florenci pozvan, je v imenu stranke »črnih« (aristokratov) neusmiljeno divjal zoper stranko »belih« z natezalnico, z vešali in s sekiro.

Čitajočim to trpko satiro na reko Arno (reka se kar zvija pod bičem pesnikovim!) se nam nehoté vsiljuje primera z Gregorčičevo »Sočo«. Oj, kakšne misli se nam pri tem rodé v glavi: kakšen razloček med obrežnimi stanovniki!

O sebi toži Guido (vv. 77. nsl.), da žanje v vicah slamo, vzrastlo iz semena njegove zavisti, in svari ljudi, naj nikar ne navezujejo srcá na zemeljsko bogastvo, kjer je »družno uživanje« nemogoče. V. 87. bo pesnik natančneje razložil v XV. spevu, v. 45. nsl.

Nato bridko toži o tem, kakó staroslavne rodbine v ozemlju Romagne propadajo. V tercini (v. 97. nsl.) se naštevajo štirje plemeniti Romagnoli iz dobrih starih časov 13. stoletja, vitezi-veseljaki, kakor govoré stare razlage in tudi zmisel zahteva. Dalje se spominjata kot zastopnika lepših časov preteklosti še dva: Fabbro iz Bologne in Bernardino Fosco iz Favence. Fosco je bil baje kmetiški sin, »iz revnega rastlinja«, zaradi svoje razumnosti in mičnega pripovedovanja splošno priljubljen. Spet drugi slavijo njegovo bogastvo in darežljivost.

Plemstvo Romagne, zlasti v okolici Brettinora, je nekdaj, preden se je v strankarskih bojih uničilo, slovelo zbog svoje gostoljubnosti in zabavnosti; Guido da Prata, Ugolino d' Azzo, Frederik Tignoso so časih sijajno gostili svoje prijatelje; rodbini Anastagi in Traversara sta bili prvi v Raveni, dokler ju ni izpodrinila rodbina Polenta (iz katere je bila Frančiška da Rimini). Mestece Brettinoro, odkoder je bil Guido del Duca, po gostoljubnosti splošno znano, je proti koncu 13. stoletja izgubilo najodličnejše rodbine: Mainardi, Bulgari i. dr., ki so morali pod pritiskom gvelfovcev v prognanstvo. Na te dogodke merijo vrstice 103. nsl. Z ironijo hvali v. 115. nsl. grofa Bagnacavallo zbog velike modrosti, da je sklenil brez potomcev ostati; graja pa dva druga grofa, Castrocaro in Conio, da plodita (zaničljivo »figliar«) malovreden rod.

Končno napoveduje rodbini Pagani, da bo sè smrtjo »starega hudiča« (il dimonio), Mainarda Pagani, ki je bil podjarmil Imolo in Favenco, sicer izumrla in torej tudi »prav storila«, kakor rodbina Bagnacavallo, toda pred zgodovino njeno ime ne bo nikoli čisto; iz istega vzroka blagruje zgodovni Guido še grofa Ugolina de' Fantolin, ker ne ostavlja potomca, ki bi mogel njegovemu imenu sramoto delati.

Na daljnji poti izve Dante, kaj pomeni tista »uzda« (lo freno), katero je bil Vergilij v prejšnjem spevu (XIII, 40) omenil: glasove tistih nesrečnežev, katere je zavist pogubila, Kajna in atenske kraljične Aglavre, ki je zavidala sestri lju-bezen Merkurjevo; za kazen jo je Merkur v kamen izpremenil.

(Guido del Duca:)

»Kedó je ta, ki v góro našo teka,
še preden smrt mu jadra je napela,
in kadar če, odprè, zaprè si veka?«

(Rinieri de' Calboli:)

4 »Ne vem, kdo jè; potí pa sam ne dela;
ki bližji si, lepó ga nagovôri:
mordà pogovor bodeta začela.«

7 Dve duši ták o meni, tam ob gori
— sklonivši druga k drugi se — sedeči;
hoteč govórit brado dvígne gori

(Guido del Duca:)

10 in dé mi éna: »Duša, ki še v ječi
telesa popotuješ proti rajú,
s tolažbe me besedico osreči:

13 Odkod? Kdo si? Povej! Smiluj se naju,
ki čudiva se milosti ti dani
kot nečuvênemu doslej slučaju.«

16 »Voda híti po sredi, po Toskani,«
sem jel, »ki rojstva kraj ji Falterona;
tekoč sto milj ji valí niso ugnani.

19 Obal mi to teló je dala óna.
Kdo sem? To praviti bi bilo marno,
saj moje imé še nima dosti zvona.«

(Guido del Duca:)

22 »Če z uma svojega močjo prevdarno
te umem prav,« nato mi zopet reče
govórec prvi, »mislíš reko — Arno.«

(Rinieri de' Calboli:)

25 Sodrug pa mu: »Zakaj nazvati neče
vodé z imenom pravim? Bolečina
mordà reči strašnih spomin mu peče?«

(Guido del Duca:)

28 In senca dá vprašanju sotrpina
odvet: »Ne vem; al prav bi se mi zdelo,
da več se ne spominja ta dolina;

31 Ker od izvira, kjer je zakipelo
gorovje naše (odrastek mu Pelor jel),
da malokje bi višji vrh imelo,

34 do tja, kjer tista voda teče v morje,
nadomestit, kar solnce ga popije,
(da rekam hrano spet daje pogorje),

37 kreposti vsi se ogíbljó kot zmiije;
al kraj ták vpliva, da so jo pregnali,
al zla navada, ki jim v srcih rije.

40 Takó tam svojo čud so premenjali
nesrečni prebivalci te doline,
da so ko s Kirke pašnikov živali.

43 Med prasce gnusne, vredne žirovine
vse bolj ko hrane, pri ljudéh v navadi,
jo najprej vodi ozka pot s planine.

46 Med lajavci potem derí v livadi,
ki bolj režé, kot morejo popasti;
tam jezna krene rilec od ščenadi.

49 Čim niže gre in bolj začenja rasti,
bolj vidi kleta, jadra ta jaruga,
kák psi v volkov levijo se pošasti.

52 Ko dalje ji še bolj globí se struga,
na zvite ták tam naletí lisíce,
da ni jim pamet kos nobena druga.

55 Ne ukinem spríčo tujca govorice,
saj hasnilo mu bo, če pamtit hoče,
kar meni razodeva duh resnice:

58 Po bregu reke, divje tam tekoče,
tvoj vnuk podí — takó mi duh ga riše! —
volkove tiste, straha trepečoče;

61 prodaja njih mesó, ko so živí še;
potem, zver stara, trga jih in davi,
premnogím smrt, sramoto sebi piše;

64 iz šume grozne gre krvnik krvavi,
razdjane ták, da znoj stoletne nuje
ne pogoždí je, škode ne popravi.«

67 Kot tisti, ki nesreč napoved čuje
prihodnjih, ves se zdrzne, zméde v lica,
in čaka plah, odkod napad prihruje,

70 ták zdrznila se duša je družica,
to čuvši, in vtonila v žalovanje,
ko jasna ji je bila govorica.

73 Ko prvo čul, zrl drugo sem na vnanje,
bi vednost rad, kdo sta, si bil priboril;
s prošnjó zatorej združil sem vprašanje.

(Guido del Duca:)

76 In dé mi duh, ki prej mi je govoril:
»Česar ti nočeš meni, to zahteva
tvoj glas sedaj, naj jaz bi tebi storil.

79 No, ker Bog če, da milost ták odseva
s tebè, ne bodi skôpa mi beseda:
znaj, Guid se ti del Duca razodeval!

82 Ták žrla me zavisti je razjeda,
da, uzrl sem-li veselje kod najmanje,
upála so takoj mi lica bleđa.

85 To sem sejal, to slamo duša žanje.
Ljudjé, kaj vlečejo vas tja skomine,
kjer družno je zabranjeno uživanje?

88 Polég sedí Rinier, ponos rodbine
de' Calboli in čast, ki v njej pa ní ga,
ki dedoval njeğà bi bil vrline.

91 Pa ni samo v tem rodu ta nebríga
med Padom, môrjem, góro, vódo Rena
za vse, kar k istini, radosti dvíga;

94 o ne, vsa tista zemlja zastrupljèna
s sadikami je ták, da pač nikoli
potrebljena ne bo in prenovljèna.

97 Kak Lizio vrl, Mainard, se kje dobó-li?
al Peter Traversar al Guid Carpigna?
Rodú izròd, povejte, Romagnoli!

- 100 Vzbrsté v Bologni Fabbri iz koreninja?
Še kdaj Faënza Fòsco Bernardina
rodí, blag brst iz revnega rastlinja?
- 103 Ne čudi se, Toskanec! Iz spomina
solzé mi vró na Gvidona da Prati
in sorojaka, d'Azzo Ugolina,
- 106 na Fridrika Tignosa z njéga svati,
na hiši Anastagi, Traversari,
(brez dedičev jimà je žalovati!)
- 109 na gòspe, viteze ... kàk rod je stari
trpel, se bíl za čast, ljubezen zvesto ...
zdaj grda samopašnost srca kvaril!
- 112 O Brettinoro, grad moj, rodno mesto,
kaj še stojiš? Saj šla ti je družina,
ž njo mnogi, da ne vdrè se v greh jim pesto.
- 115 O prav, da Bagnacavallo je brez sina;
da Castrocar pa, Conio gradiča
ták .rod plodita, kriva sta zločina.
- 118 Prav bo, če s smrtjo starega hudiča
Paganov rod izmrè; a zgodovine
o njem nikdar ne bo brez pege priča.
- 121 Ne boj se, Fantolin mi Ugoline,
da tvoje ti imé še kdo oblatí,
saj konec je izrodov rodovine!
- 124 Pa pustí me, Toskanec, ker jokati
se hoče zdaj mi bolj ko govoriti;
ták stísnila bolest me je nad brati.«
- 127 Da greva dalje, morala čutiti
duhá sta draga; ker sta kar molčala,
sem sklepal, pot da prava mora biti.
- 130 Ko dalje sva idoč samà ostala,
je kakor strela, ki skoz zrak se vije,
beseda proti nama privršala:
- 133 »K d o r k o l i m e b o v i d e l, m e u b i j e !«
in dalje je bežala, kot bi beglo
grmenje, ki skoz mrak oblakov rije.
- 136 Pa komaj da ušesu je odleglo,
čuj, drugič je ták strašno zabučalo,
kot z bliskom bi grmenje se razleglo.
- 139 »A g l a v r a j a z s e m, s p r e m e n j e n a v
s k a l o !«
Stopiti sem nazaj velel koraku,
ker k pevcu se priviti me je gnalo.
- 142 Ko tiho spet povsod je bilo v zraku,
poet mi dé: »Te trde uzde raba
vodila pot bi potniku-zemljaku;
- 145 al vam vse bolj trnkà diši pač vaba,
ki stari vas sovrag z njo k sebi vleče;
preslab vestí je klic, uzdá preslaba.
- 148 Nebó vas vabi, v krogu se vrteče,
kažoč vam svoje večne lepotije,
al vam okó zre v tla, tam se plazeče;
- 151 zato Vsevidni s kaznimi vas bije.«
(Nadaljevanje v prihodnjem letniku.)

Drvarji.

J. Pahor.

»Poskusila bova, morda le pojde.«

Strmšek, visok, širokopleč mož, se je sklonil počasi, kakor je bila počasna njegova beseda. Potisnil je oklešček pod deblo, ki je težko ležalo v travi, ter ga prevalil pomočniku na drog. Drog se je polagoma dvígal, Strmšek je z okleščkom pridržaval; naravnala sta deblo k žlebu in skupno potisnila dalje.

»Dve morava!«

Prevalila sta še drugo, dvignila, naravnala in potisnila. Ko je bilo storjeno, je stopil mladenič k zaježeni vodi in jo izpustil, da se je sunkom vrgla čez debli. Zašumelo in brizgnilo je vseokrog žleba, žleb sam pa se je peneč naglo polnil.

»Pojdi še do dna, France!« je svetoval Strmšek; potem se je obrnil navzgor med smreke, kjer je izgínil v temno senco.

France je vzel dolg drog s kavljem na koncu, zganil deblo, ki ga je voda dvignila in potegnila s seboj, in je za njim splavil še drugo. Ozrl se je za odhajajočim: solnce, drobno in belo kot silen

ogenj, se je pripelo nad vršič najvišje smreke. Polno je valovila voda v žlebu in svetlo curljala na vseh krajih iz njega, debli pa sta se nesli dalje navzdol, vedno nižje po široki zarezi. Včasi med kamenjem, včasi skozi goščo, obsijano s solčno lučjo, in kmalu zopet sredi najvišjih dreves. Če se je deblo ustavilo, se je voda vanj zaježila in ga dvignila ali pa ga je zganil drog, dokler ju ni naposled v dnu prevzel potok, ju zasukal in pahnil v sredo pen in med toke, ki so vršeli z vso silo čez čeri in sipine.

S hitrim, prožnim korakom se je vrnil France iz globeli. Da ne bo dohitel Strmška, je sicer vedel, ker se je žleb vil daleč po ovinku, toda hotel ni, da bi predolgo čakali nanj. A ko je prišel vroč in žareč v obraz že blizu pod vrh, kjer so imeli skupno delo, je kmalu spoznal, da ne bo pozen. Skozi posekano jaso je opazil Tineta, ki je slonel z levo nogo na podrti smreki, v desnici mu je počivala sekira. Brisal si je z laktom obraz, nato pa vrgel glavo nazaj, nastavil upognjeno levo dlan k ustom in zaklical.

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XV.¹

Na romanju v breg Vic se nahajamo zdaj na drugem vzporednem krogu, kjer se očiščujejo zavistniki. (Spevi X.—XII. opisujejo očiščevanje greha na puha; spevi XIII., XIV. in XV. do v. 39. zavisti, spev XV. od v. 40. do konca se bavi z grehom jeze.)

Nenavadni začetek tega speva (prvi dve tercini ali prvi tercinski stavek, vv. 1.—6.) hoče samó to reči, da je bilo solnce — kot dete venomer se vrteče — tam nad Vicami tisto popoldne še za toliko oddaljeno od zatona, kolikor se dopoldne v treh urah dvigne na vzhodu. V Italiji je bila polnoč, v Vicah nekako tri popoldne. Ker sta bila pesnika pot v breg nastopila v zapadni smeri in sta bila, vstopivši na prvi krog in s tega na drugi, šla na desno, torej proti severozapadu, sledi iz tega, da gresta zopet premo proti zapadu in jima solnce sije zopet naravnost v obraz (v. 7.), da sta obšla doslej četrti del gorskega stožca.

Naenkrat se Danteju pred očmi zablešči; zastonj si jih skuša zasenčiti; svit ne izgine. Razlaga si ta pojav takó, da mora pred njim biti kako steklo ali vodna gladina, kjer se solnčni žarek lomi (po nauku fizike v istem kotu vpada, v katerem se v nasprotno smer vzpenja) in potem nježa zadeva. Spremljevalec ga takoj pouči, da svit prihaja od angela, ki v bližini čuva vhod v tretji krog. Ko stopita na stolbo, vodečo v višji krog, in se s tem ločita od »stal žveplokamnitih«, t. j. od kroga rumene zavisti, začujeta za seboj spev, slaveč usmiljenost, milosrčnost. (V hipu, ko ga je zadel svit, mu je bil izbrisan drugi P, česar pa izrečno ne pové.) Vv. 7.—39.

Tisti čas, ko se vzpenjata po stopnicah gori in ni ničesar videti, porabi Dante, s časom vedno silno skop, takó, da vpraša Vergilija, kaj je malo prej (spev XIV., v. 86. nasl.) Romanjolec Guido del Duca mislil s tistim vzklikom: »Ljudje, kaj vlečejo vas tja skomine, kjer družno je zabranjeno uživanje?« Vergilij mu razlaga: zemeljskih dobrin dobimo tem manj, s čim več soudeleženci jih delimo; blaženost v nebesih pa je tem večja, čim več je soizvoljencev. V. 40.—81.

Z v. 82. vstopita v tretji krog, kjer trpé kazni grešniki za greh jeze. Dante v ekstazi najprej vidi tri zglede krotkosti in spravljivosti: Marijo, ki brez jeze išče in najde dvanajstletnega Jezusa v templju; staro-atenskega kralja Pizistrata, ki svojo srdito ženo svari, naj nikar ne zahteva kazni za mladeniča, ki je bil poljubil njúno hčerko (in pri tej priliki se omenja prepir med starogrškimi bogovi, zlasti med Pozejdomom in Ateno, po kate-

rem izmed njih se bo mesto atensko zvalo); sv. Štefana, ki moli za tiste, ki ga kamenjajo. V. 82.—114.

Vizije prenehajo; Dante se zavé, da so bile le vizije, čeprav je bila njih vsebina resnična. Vv. 115.—117.

Ker se Dante, vzbudivši se iz zamaknjenja, nekam opoteka, ga Vergilij nekoliko osorno izpodbode: »Kaj je?« Dante misli, da vodnik hoče vedeti vsebino vizij; Vergilij pa ga pouči, češ: dobro sem vedel, da si bil v ekstazi; s svojim vprašanjem sem te hotel le k daljnji hoji obodriti... Vv. 118.—138.

Ko tako gresta proti večerni zarji (torej proti zapadu), se jima polagoma privali silno gost dim nasproti, ju obda in jima odvzame jasni pogled. Vv. 139.—145. To je simbolično povedano: jezljivci trpé v gostem dimu zato, ker jeza um otemni. Saj pravi pregovor: če je preveč ognja v srcu, pride dim v glavo. Na ogenj srditosti meri tudi tercina v. 130. nasl., češ, Bog nam s svojo milostjo vedno vliva vodo miru (acqua della pace) v srce, ako se le ne zapiramo pred njo. Vsaka beseda tehtna: na ogenj jeze treba vode miru.

Za kolikor nebesna obla vzplava
od zore do devetih, v krogokreti
kot dete vrtočlava in ígrava,

- 4 za toliko, do zátona dospeti,
ji manjkalo je še na néba svodu;
večerníc čas bil tam, polnoč na sveti.
- 7 Že žgal me žar je v nos, ker na obodu
bilà sva toli obhodila kraja,
da stópala sva prèmo prot zahodu;
- 10 kar svit obda mi čelo! — in obdaja
takó me — vid jemljoč mi — svit neznani,
strmél da sem, odkodi nek prihaja.
- 13 In nad obrvi nesel ròk sem dláni
líki za bleskobran, ki sijavíne
presilne nas in bleska v óči brani.
- 16 Kot od zrcala al vodné gladine
odbija žarek se, in ko odskoči,
se v prečno smer do iste vzpné višine,
- 19 s katere je prišel, in tudi loči
v enakem od navpičnice se koti
(kar uk nam stavi in poskus pred óči),
- 22 ták žarek — se mi zdelo je — nasproti
prijaha lomljen mi in me zadeva;
zató okó je brž hotelo s poti.
- 25 »Kaj, mili otec, tam ták silno seva,«
sem djal, »da dlan okó zastonj mi štíti,
in proti nama gre, se mi dozdeva?«
- 28 »Nikar« — je odgovoril — »se čúdití,
če bléšči te nebéščanov blízava;
glej, božji sèl velel ti bo vstopiti.

¹ Glej Dom in Svet, lanski letnik, kjer je prevod prišel do XIV. speva.

- 31 Še malo, pa preide ta težava
in tako čutil slast boš, vse to zreti,
kar le ti jo prenesla bo narava.«
- 34 Ko tjakaj sva prišla, je angel sveti
zaklical radostno: »Tu sèm vstopita!«
Po stolbi, manj od drugih vseh napeti,
- 37 sva šla, pustivši tla žveplokamnita.
»Blagor usmiljenim!« zapel za nama
je spev in: »Rajaj, duša zmagovita!«
- 40 In vzpenjala sva z Mojstrom se, spet sama,
jaz... to misleč, kakó bi si dobavil
koristi iz njega modrosti hrama;
- 43 zatorej sem vprašanje mu zastavil:
»Kaj hotel reči duh je iz Romagne,
ki o ,z a b r a n j e n e m' je ,d r u ž n e m'
pravil?«
- 46 In on: »Ker vidi, kakšno razdejanje
je velik greh; zató nikar strméti,
če zdaj svari, da kdaj bo joka manje.
- 49 Ker slà če vaša delež tam imeti,
kjer pride pač na enega le malo,
zavist s kovaškim mehom bol vam neti.
- 52 O, če bi kvišku se povzdigovalo
k najvišji sfèri gori, srce vaše,
več ne bi se delitve take balo;
- 55 ker tam, čim več jih je kličočih ,n a š e',
tem več na enega jim pride v zboru,
ljubezen večja vnema vse zboráše.«
- 58 »Po tvojem manj vtešen sem odgòvoru,«
sem djál, »in duša z dvomi obtežena
je bolj, ko da sem molčal o tem sporu.
- 61 Kakó, če je dobrina razdeljena
med več drugóv, naj bolj v bogastvu plava
vsakteri, kot če manj je razdrobljena?«
- 64 In on: »Ker tvoja pamet običava
motriti le ta svet, le stvar natorno,
zato sred svetle luči v tèmei tava.
- 67 A Dobro neizrečno, neprostočno
tam gori, k duši takó hiti ljubeči,
kot solnčni žarek v steklo spe prozorno:
- 70 bolj vživati se duši bolj goreči
dajè; čim bolj ljubav se duše širi,
z njo bolj rastè, v njej Moč je vedno večí.
- 73 Čim več se tam jih ljubi, v večji meri
predmet rastè in moč svete ljubavi;
í luč med več zrcali bolj trepèri.
- 76 Če ràzlog moj ti ni dovolj, saj javi
se Beatriče ti, pa dvom, ki beli
ti glavo zdaj, z njim druge, ti odpravi.
- 79 Že s čèla dve sta rani ti splahneli;
petero še ostalih da zaprlo
se bo ti, glej; pokore bol jih celi.«
- 82 Ko hotel sem reči: »Utešil si me vro!«
v tem novemu se že okó čudilo
je krogu, in umolknilo je grlo.
- 85 V zamaknjenje mi dušo je zgrabilo
in ta se ji privid je uprizoril:
zrl tempelj sem, v njem več oseb število,
- 88 pri vratih ženo, in izpregovoril
je glas, glas matere, ljubó kličočè,
rekoč: »Zakaj si nama, sin, to storil?
- 91 Iskala sva te z žalostjo, tvoj oče
in jaz.« In vtihnila je govornica
in videz Matere, Sinú iščoče.
- 94 Nato sem drugo ženo uzrl: nje lica
močila je vodica, ki v bolestit
velike jeze iz oči pronica;
- 97 in rekla je: »Če ti si kralj v tem mestu,
za čigar zov je spor bil med bogovi,
in kjer vseh ved začel je ogenj cvesti,
- 100 Pizistrat, oj kaznuj roki surovi,
ki drzno naju hčerko sta objeli!«
In videl lici mirni sem njegovi
- 103 in glas sem krotki čul: »Kaj naj počeli
bi s tem, ki nas mrzi iz hudobije,
če njèga, ki nas ljubi, bomo kleli?«
- 106 Zrl dalje sem: Drhal kamnjà in bije
mladeniça, z zobmi od srda škrta,
in: »Le po njem s kamnjèm, kamnjèm!«
upije.
- 109 In on, ko bila moč mu v smrti strta,
je k zemlji upognil kamenján koleno,
v nebesa venomér pa zrl odprta
- 112 in v smrtnem boju molil še iskreno
za preganjavce, takega obraza,
ki srce omeči še takó kamnéno.
- 115 Ko duša od notránjega se jaz-a
vrnila zopet v svet je istiniti,
sem znal: bilà je laž, ne-laž ekstaza.
- 118 In moj vodník, videč me morebiti,
da sem, ko da vezí bi trgal spanja,
dé: »Kaj je? Trdno ti ne dá hoditi?
- 121 Pol milje že ti dlan oči zaslanja
in hodiš, v nôgah se opotekaje,
kot takó, ki vino al spanec k tlom ga
uklanja.«
- 124 Jaz: »Mili otec, če me poslušaje
češ čuti, slušaj, kakšna prividina
je učinila, da nog se moč mi màje.«
- 127 In on: »Če krila bi ti krink stotina
obraz, pa misel tvoja se ne skrrije
najmanjša mi, niti enà edina.
- 130 Zato si bil deležen te vizíje,
mirú da več ne boš se branil struje,
v srcé ki iz večnega ti vrelca lije.

- 133 Prej nisem vprašal: »Kaj...?« kot tak
vprašuje,
ki — gledajoč — ne vidi in ne loči,
v zamaknjenju teló da nič ne čuje,
- 136 ampak, da tvojim dam nogám pomoči;
lenè-trdè tak rabi klic bodreči
na delo, kadar nov mu dan napoči.«
- 139 In šla sva v sómrak, in z očmi doseči
skušala sva najdaljnjo dalj u mraku,
tja prot večerni zariji bliščeči.
- 142 Pa glej! v tem nekaj dim zgostí se v zraku
prot nama; črn kot noč bil dim je tisti
in kám ni bilo béžati koraku;
- 145 pogled mi jasni vzelo in zrak je čisti.

Lepa knjiga.

Gašpar Porenta.

Vsakemu izobražencu pride včasih v roke lepa knjiga, sveža kot rosa thea, katere se še držijo rosne kapljice rožnikovega jutra. Nehote postaneš bibliofil. Lepo knjigo je hotel dati v roke svojemu narodu prvi urednik »Dom in Sveta«. Temu izrednemu možu v spomin nekoliko zgodovinskega razvoja lepe knjige in malo načelnih vprašanj knjižne ilustracije.

Srednjeveškemu analfabetu so bile cerkvene stene lepa knjiga, na katerih mu je gotski umetnik pojasnjeval versko zgodbo in versko resnico. Srednjeveški izobraženec pa je dobil v roke najzornejšo lepo knjigo vseh časov, katero so mu priredili: lepopisec, iluminator in ilustrator. Ti trije činitelji so imeli izredno zmožnost, ustvariti lepo knjigo, četudi niso bili iz vrst boljših umetnikov. Lepopisec je lepo razdelil popisano stran ter ji dal nekako arhitektonično strukturo. Večji, manjši in najmanjši tekstovi slopci so se vrstili z večjimi in manjšimi praznimi prostori ter tvorili harmonično celoto. — Iluminator je okrasil prazne prostore z lepimi inicijali, zaglavnimi in končnimi vinjetami v strogem soglasju s tekstovo strukturo. — Ilustrator pa je pojasnjeval tekst z minijaturami, in sicer na pravem mestu, v pravi velikosti in v dekorativni obliki, da ni motil harmonije in celotnega vtisa tekstove strani.

Ta vzorna lepota je prišla v nevarnost, ko so začele ilustracije obsegati celo stran (brevir Grimanijev), ker je iz ilustrirane knjige nastala knjiga s podobami. Druga nevarnost pa je bil naturalizem zgodnje renesance, katerega se je oprijel tudi ilustrator ter zapustil dekorativni slog. Minijature so sicer umetniško pridobile, a celotni dekorativni vtis in soglasje s tekstom sta trpela.

Teh nevarnosti je rešila srednjeveško rokopišno knjigo epohalna iznajdba tiska.

Gotovo je, da je nova iznajdba hotela biti v začetku samo surogat za lepopisca, olajšava za ilu-

minatorja in ilustratorja, ker so tudi za inicijale, vinjete in ilustracije tiskali črne obrise, da bi jih potem iluminator in ilustrator pobarvala. Toda do tega ni prišlo, ker sta iluminator in ilustrator slutila, da sta odslej nepotrebna, tipograf pa je kmalu opazil, v kako lepem skladu so črnobeli okraski in črnobeke ilustracije s črnobelim tekstovim stavkom. Tipograf in lesorezec sta takorekoč nezavedno priredila vzor lepe tiskane knjige. Zdrava tradicija rokopisov je prešla na tisk.

Poleg tega sta v domovini tiska, v Nemčiji, stopila v službo tiskane knjige dva tehtna umetnika, Holbein (Smrti ples) in veliki Dürer (molitvenik cesarja Maksimilijana i. dr.), ki sta gotško tradicijo obogatila s klasičnim umetniškim okusom. Tiskana knjiga je pri teh ugodnostih dosegla estetično višino, do katere se pozneje ni več povzpela.

Prva kal propada je zašla v tiskano knjigo po letu 1554., ko so začeli lapidarni lesorez zamenjavati z mehkejšim in slikovitejšim bakrorezom. Fini bakrorez ni bil v skladu z obliko črke. Drugič je bilo pretrgano tehnično sorodstvo med tiskom teksta in ilustracije. Lesorez se namreč odtisne z vzvišene površine (Hochdruck), bakrorez pa se tiska tako, da papir vsled pritiska izsesa iz vezanih potez tiskarsko črnilo (Tiefdruck). Mesto ilustracij, ki so bile v skladu s tekstom, so nastale ilustracije kot neorganične priloge, mesto ilustriranih knjig so nastale knjige s podobami. Slikovitost, ki je bila geslo tedanje dobe, je zamorila čut za dekorativnost. Slikovitost sama na sebi sicer ne onemogoči lepe knjige, a zahteva izredno diskretnega umetniškega okusa, ki zna spraviti slikovito ilustracijo v sklad s tekstom, oziroma tekst z ilustracijo; vendar pa nosi slikovita ilustracija vedno v sebi smrtno kal, ker vsaka umetniška stroka propade, ako se poda na drugo polje, ako n. pr. grafika posnema slikarstvo, ker s tem risba izgubi svojo izrazitost in jasnost. Tipične za ba-

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XVI.

V zadnji tercini prejšnjega (XV.) speva nam je Dante povedal, da silno gost dim napolnjuje ves četrti krog Vic, v katerem se zdaj nahajamo: v tem ostrem, sršastem dimu trpé jezljivci, ki jim je v življenju jeza zatemnjevala uma jasni pogled, in neprestano zboroma molijo: Agnus Dei, miserere nobis, Agnus Dei... dona nobis pacem (Jagnje božje, podari nam mir!). V življenju so se kregali, prepirali med seboj; zdaj so vsi miroljubni, vsi enih misli, v popolnem soglasju! — Iz gostega dima nagovori nekdo Danteja. Lombard Marko je, po rodu morda Benečan; stari letopisi pripovedujejo o njem, da je bil ugleden mož, darežljiv, a nagle jeze. Sicer pa le malo vemo o njem. Ena beseda njegova — v. 48.! — še bolj potrdi našega pesnika, ki je že v XIV. spevu, vsled besed Gvidona del Duca (v. 37.—39.), začel premišljati o vzrokih npravne propalosti sodobnega sveta, o dvomu, če ni morda vpliv zvezd vzrok nenravnosti. (Nam, v 20. stoletju, se ta dvom zdi morda smešen; takrat, v 13. in 14. stoletju, so o tem resno razpravljali. Sv. Tomaž Akv., Dantejev sodobnik, razmotriva to vprašanje v svoji Summi theol., p. I., qu. 115., kjer uči — proti astrologom! — da nebesna telesa ne vplivajo naravnost in nujno na človeško voljo.) Marko poučuje Danteja (v. 65.—114.) takole: Zvezde dajó človeku časih pobudo za kako dejanje, a svobodne volje mu ne ovirajo; svobodna volja zmagá vse ovire in borbe, če jo človek z dobro hrano — samozatajevanja in premagovanja — vzgaja; podanik je človek samo eni višji volji, božji, in milosti božji, pa tudi proti tej ostane svoboden; človeška duša je takó ustvarjena, ker pride iz rok dobrega, milega Stvarnika, da hrepeni po sreči; a revica se najprej moti, iščoč srečo v praznih rečeh; zato sta človeku potrebni dve oblasti, duhovska (papež), ki mu kaže večni namen, in svetna (kralj), ali po Dantejevem vzoru: rimski cesar, ki bi vladal nad celim svetom in ohranjeval zunanji mir, predpogoj duhovnega napredovanja); rimski cesar mora biti — četudi ni svetnik — vsaj plemenit voditelj narodov in mora vsaj v glavnih obrisih poznati večni namen človekov (»ki so mu znani Resnice stolpi v dalji vsaj megleni«); a žalostno je, da je oblast cesarjeva v Italiji čisto propadla, po krivdi papeštva, ki je postalo čisto posvetno; rimski papež je kakor tiste nečiste živali, katerih Judje niso smeli jesti: sicer spada med prežvekovalce (zna razlagati sv. pismo!), a parklje ima nepreklane (ne živi sveto); ljudstvo si v svoji pohlepnosti miri in tolaži vest, videč, da je duhovska oblast prav takó lakomna in pohlepna: slabi voditelji torej, slabi pastirji, so vzrok npravne propalosti! — Po njih sadu jih boste spoznali! Takó kliče Lombard Marko: dokler se ni za vlade Friderika II. († 1250) začel usodni prepir med svetno in duhovsko oblastjo, je bilo v Lombardiji mnogo poštenih, dobrih ljudi, zdaj žive ondi samó še trije, ostanki starih, dobrih časov, očitek novi dobi, in ti so: 1. Conrado da Palazzo iz Brescie, katerega so zaradi velikih vrlin razna mesta izvolila za svojega podestá; 2. Gherardo da Cammino, pravični vladar v pokrajini Treviso, znan tudi po vsej Toskani kot »dobri Gerard«, dobra duša, toda oče razuzdane hčere Gaje,

ki jo ima že nova doba na vesti; in 3. Guido da Castello iz Reggia, gostitelj Dantejev, zvan pri Francozih »pravi Lombard« (il semplice Lombardo), v katerem ni zvijače.

- Ne mrak peklà ne noč najbolj temačna,
z nobeno zvezdico razsvetljevana,
pod mračnimi oblaki še bolj mračna,
- 4 ni spredla goščega še pajčolana
očém, kot bila dima tam koprena,
ki zdela iz srstí se je sètkana.
- 7 Očém bila neznosna srst je njena.
Pristopil torej drug je večí, zvesti
in svojega pomoč mi dal ramena.
- 10 Kot slepec za vodnikom gre po cesti,
da ne zaide al se kam ne udari
in smrti ne zadá si al bolesti,
- 13 tak jaz sem med dušéčimi šel pari
za vodjo, ki je djal opominjaje:
»Ločiti se od mene — bogobvari!«
- 16 Kar odnekód začujem uzdihljaje:
za mir, usmiljenje — se zdi — žebrali
so k Jagnjetu, ki vzelo greh svetá je.
- 19 Venómer Agnus Dei ponavljali
so enoglasno tisti vsi glasovi,
soglasje so polnó razodevali.
- 22 »Kar slišim, učenik, so to duhovi?«
dem jaz. In on: »Zadel si! Prav umeješ:
jezljivosti se tu jim tró okovi.«
- 25 »A kdo si ti, ki skozi dim nam speješ
in govoriš o nas, ko da življenja
si sam še čas po urah, dnevih šteješ?«
- 28 To rekel neki glas je iz dimenja.
Tedaj: »Brž odgovóri!« mojster dé mi
»in vprašaj, kod se pot nadaljnja vzpenja.«
- 31 Dem jaz: »O duša, ki se čistiš v tëmi,
da k Stvarniku vrnila bi se zala,
povém ti čuda, — al skoz dim me spremi!«
- 34 »Rad spremim te,« — se duša je odzvala —
»dokoder smem; če v dimu ti okó je,
beseda naju vsaji bo vezala.«
- 37 Jaz jel sem: »Gori grem, odet v ovoje,
ki razvežó človeku se, ko umrl je;
prišel sem iz peklà, od strašne hoje.
- 40 Pri milosti, ki Bog me v njo zaprl je
takó, da njégov dvor smel bodem zreti
(ki dávno, kar zemljan ga zadnji zrl je),
- 43 ne táji nama, kdo si bil na sveti,
in to povej, če tod preláz dobiva;
po uku tvojem hčeva dalje speti.«

- 46 »Marko Lombard — tegà sem bil naziva;
poznal sem svet, čast viteško sem cenil,
za katero zdaj ne proži se tetiva.
- 49 Da prideš v vrh, na pravo pot si krenil.«
Še to: »Ko prideš, kamor jaz se spešim,
pripróšnje prosim te!« — je pripoménil.
- 52 »Prisežem,« dem mu jaz, »prošnjo ti utéšim;
al zdaj me je nek dvom težak osvojil,
ki zaduší me, če se ga ne rešim.
- 55 Enkratén prej, se zdaj mi je podvojil;
to tvoja povzročila je izjava,
ki z óno prej sem slišano jo spojil:
- 58 res, svet — kreposti prazna je puščava,
v tem rad pritegnem tvoji tej besedi,
vse zlobe je zalega in naplava.
- 61 Al kjé je temu vzrok, to mi povedi;
naj vem ga, da ga drugim bom razložil;
ker tem nebó, svet drugim vir je bedi.«
- 64 Globok izdih, ki v »joj!« se mu je zožil
v bolesti, in potem: »Svet zatemnjuje
slepota, vsi ste slepci tam,« — je tožil —
- 67 »ker pamet vaša vse zlo pripisuje
nebá telesom, češ, da njih vrtilo
rodí vse zlo vsled neizprosne nuje.
- 70 Če stvar je ta, potem je le slepilo
svobóda volje v vas, potem je ludo,
ljudém dajati kazén al plačilo.
- 73 Nebó dajé ti, ljudski rod, pobudo,
ne dem: za číne vse; pa dem naj tudi:
saj luč imaš, da ločíš dobro in huđo,
- 76 in prósto voljo, ki, da le ne utruđi
se v prvih borbah z nebóm, druge bore
vse zmağa, če se prava jed ji nudi.
- 79 Močnejše síle, boljše ste natore
podaniki svobodni; z njo je v rodi
vaš duh, ki vpliv mu zvezd kar nič ne more.
- 82 Zato, če svet po krivih potih blodi,
je krívda v vas, v vas išči vzrok se zloče.
Da najdeš ga, naj nauk moj te vodi:
- 85 iz Njéga rok, ki ljubi že jo vroče,
še pređen jo je ustvaril, kot deklíca,
ki smeje po otročje se in joče,
- 88 vsa prêprosta, pride na svet dušíca,
nevedna vsega, le, kot hčerka Očeta
veselega, k veselju željna klíca.
- 91 Za prazno je dobrino najprej vneta;
v njej varana, vendàr, če sli se njeni
vodník ne uprè al brzda, zâ-njo leta.
- 94 Zato kot brzda zákoni cerkveni
so nujni, nujen kralj, ki so mu znani
Resnice stolpi, v dalji vsaj megleni.
- 97 So zákoni; pa od kóga izpolnjevani?
Pastir, ovčíc vodník, pač prežvekuje,
a parklji so njegovi nepreklani.
- 100 In čreda, ki pastirjev opazuje
pohlep po vsem, kar v njen gre golt goltavi,
hlastà po tem; po božjem ne vprašuje.
- 103 Zdaj vidiš: le pastirjev slabi nrávi
so pravi vzrok, ki svet so pokvarili;
ni v vaši spačeni ga prè naravi.
- 106 Dve solnci nekđaj v Rimu sta svetili,
v središču, katero svetu red je dalo:
skoz svet in k Bogu z lučjo sta vodili.
- 109 Pa ugaslo je drug drugo; s pastoralo
kar vkup je meč, slabó gre oboji oblasti,
ker živo ju nasilje je skovalo
- 112 in v zvezi nima druga druge v časti.
Ne véruješ? Dreves se spomni in sâda:
iz semen zlih vrl klas ne more vzrasti.
- 115 V pokrajini vodâ Adiže in Pada
vse viteške so cvéle kdaj vrlíne,
dokler ni vnela s Fridrikom se svada;
- 118 denès brez skfbi preko te ravnine
potuje vsak, ki sram ga tovaršije
je vrlíh mož al le njihne bližine.
- 121 Le starci tamkaj še živijo trije,
očitek novi dobi; a želé si,
da Bog v življenje boljše presadí je.
- 124 Konrad s Palazza in dobri Ghérard té si
želita milostí — pa Gvid s Kostela,
ki v Frankih ,práv Lombard' dobil je imé si.
- 127 Priznaj torej: kar rimska Cerkev vzela
je v róko meč duhovski in kraljévi,
je v grez zašlá, v nečast še zvanje déla.«
- 130 »Moj Marko,« djal sem, »prav déš v tej za-
sedaj umém, zakaj bilâ odbita [devi:
je dediščina vsemu rodu Levi.
- 133 Pa kdo je ta Gherardo, ki očíta
— ostanek dobe, ki jo krije ruša —
tej dobi, da je malo plemenita?«
- 136 »Al vara me tvoj jezik al me skuša,«
je djal, »Toskanec sí, pa tâka klama,
da nisi čúl, kdo je Gherard, ta duša?
- 139 Neznana zanj mi druga je zaznama,
razen še to, da njéga hči je Gaja.
Zdaj zbogom! Dalje več ne morem z vama,
- 142 ker skozi dim spet beli dan prihaja,
in moram se vrniti, da ne ugleda
me angel, ki se bliža, varuh kraja.« —
- 145 Ni več doseгла moja ga beseda.

(Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XVII.

Izstop iz tretjega kroga, iz dima jezljivcev (1—12). Pesnikovemu duhu se predočijo trije prizori pogubnega srda: Filomela, Haman, soproga kralja Latina (13—45). Potem naprej in kvišku proti četrtemu krogu lenih v dobrem (46 do 87). Razlaga o ljubezni (gorečnosti) in o zablodnjah, ki ji nasprotujejo. O sedmih poglavitnih grehah (88—139).

Le s težavo gledajoč (kot krt, ki se je v starih časih mislilo o njem, da mu ópna prerašča oko) se vrača pesnik skozi dim — v katerem, kakor smo v 16. spevu povedali, trpé ljudje, ki so bili na svetu nagle jeze — nazaj na solnce, ki se je pa medtem močno znižalo, tako da ravnine in obali nič več ne obseva (1—12). V tistem hipu pa mu domišljija, katere silno moč slavi v vv. 13—18, pričara pred dušne oči tri prizore, ki imajo namen, da svare pred jezo. Ob teh nenadnih prizorih pesnik, ves zadivljen in presenečen, vprašuje, odkod jemlje domišljija te podobe: je li to vpliv zvezd (nebne luči) ali Bog poseza vmes? Najprej vidi Filomelo, atensko kraljično, ki je bila v jezi in osveti umorila svoje dete in, na drobne kosce sesekano, pred svojega moža, kralja Tereja, kot jed postavila; kazen božja jo je bila — po grškem bajeslovju — spremenila v slavca (ali bolje v slavuljo). Takoj za prvim prizorom se mu odpre drugi: Aman, sovražnik Judov, visi na vislicah (zgodba, znana iz knjige Esterine); in tretji: soproga kralja Latina — po Eneidi — se je v pre-nagljenosti obesila, ko ji je zmotna govorica sporočila smrt njenega bodočega zeta, kralja Turna, in ostavila je hčerko Lavinijo v največji žalosti.

Angel se pojavi, ki potnikoma pokaže prelaz (stolbo) v naslednji krog, in sicer tako rad, kakor med ljudmi le sam sebi človek rad ugodí in ustreže.

V trenutku, ko Dante zapusti krog jezljivcev, zadoni odnekod slavospev: »Blagoslovljeni, vi miroljubni! . . .« Ob enem mu angel, zapahljavši mu v lice s perotjo, izbríše tretji P s čela.

Zopet stopata po nekakšni ozki stolbi, v skalo vsekani, kvišku, proti naslednjemu krogu. Ko stopí na vrhno stopnjico, je že popoln mrak. Kakor se barka sunkoma ustavi, če pristane k peščeni obali, tako se ustavi tudi naš pesnik (prim. v. 78!). V prejšnjih treh krogih je gledal prizore; tu v č e r t e m , pred katerim stoji, ne vidi nič; zato samo p o s l u š a , če bo kaj slišal iz temè. A čas je silno dragocen; da ne bi pesnik v tej nočni temi brez haska čakal jutranjega svita, mu njegov zvesti spremljevalec Vergilij obsirno razlaga uredbo Vic. Kakor mu je v I. delu (špev XI.) razložil uredbo Pekla in kako si sledé grehi na pobočju nizdolu, tako mu tukaj razklada, zakaj se v prvih treh krogih (I., II., III.) kaznujejo oholost, zavist in jeza, zakaj v pričujočem, četrtem, lenoba in zakaj v V., VI. in VII. lakomnost, požrešnost in poltenost (88—139).

Da bomo celo to razlago bolje umeli, moramo to-le pred očmi imeti: greh je zlo; človek pa po svoji naravi hre-

pni le po svoji blaginji, sreči, po dobrem. Kako torej, da si gre z grehom nakopavat zlo, hudo, nesrečo? Odgovor: Ker v svoji zaslepljenosti misli, da je v tem zanj nekaj dobrega, če bližnjika poniža ali se nad njim maščuje itd. Fallitur specie boni! Vseh sedmero poglavitnih grehov izvira torej — kdo bi to mislil! — iz ljubezni, pa ne tiste prirodne (nagonske), ki se sama po sebi nikoli ne moti, ampak iz višje, umske, katero namreč vodi um. Če umska ljubezen ljubi pravi predmet, ki je Bog, naše najvišje Dobro, iz vse svoje moči, in vse druge dobrine sveta le zaradi Boga, tedaj je duša v najlepšem redu; če pa Ga ljubi premalo (v. 96 »pušča moči posoda«), greši z lenobo, ali če ljubi dobrine sveta preveč (v. 96 »kipí moči posoda«), greši z lakomnostjo, požrešnostjo, poltenostjo; ali pa se moti že v izbiri predmeta (v. 95!), izbravši si namreč zlo, nesrečo ali hudo bližnjikovo kot svojo namišljeno dobrino, in tedaj greši z oholostjo, zavistjo in jezo.

Pripomba. Škoda bi se mi zdelo, ako ne bi opozoril, da se vrstica: »Blagoslovljeni, vi miroljubni! . . .« nahaja ravno na s r e d i cele Divine Comédie.

Če, bralec, kdaj v gorah z gostó kopreno meglà te je nenadoma zatela, da gledal si kot krt skoz ópne mreno,

- 4 si videl, kàk na nebu gor medlela skoz vlago parov solnca je svetloba, ko redčiti njih gošča se je jela:
- 7 glej, ta spomin ti jasna je podoba, kàk mèni se iz dima prikazalo je solnce spet, prav blizu zemlje roba.
- 10 Da vštric zvestó bi hodil, zaostalo za mojstrom stopnjo pospešim iz para prot žarkom, spodaj mrtvim nad obalo. —
- 13 O domišljija, tvoja moč začara nas včasih v svet notranji, da ne čuje, naj pôje tisoč tromb, uhó udara!
- 16 Kedó, če ne dajè ti čut vzpodbuje, budí te? Je to nebne luči delo? Al Bog, posredno, z njo na nas deluje? —
- 19 Najprej brezbožnico da Filomelo (v slavuljo jo je kazen spremenila!) u duhu gledam, to se mi je zdelo;
- 22 in v ta pogled se duša zameknila takó mi je, da ni bilò reči je, ki vstop bi v njo takrát bilà dobila.
- 25 Nató mi v ogenj pal je domišljije nekdo na križu, ki še umiraje prezirljivih in divjih bil oči je;
- 28 tam silni Ahasver, tam Estera je kraljica stala, in Mârdoh, čigar čini in vse besede so bilè brez graje.
- 31 Ko ta prizor se v mojem je spomini razbil, kar sàm, kot vòdna se puhlica, če zmanjka življa ji, vodè, razblini,

- 34 v prikazni moji vstala je devica,
plačoča ljuto: »Kaj da te y pogin je
pognala taka jeza, o kraljica?
- 37 Šla v smrt si, mène ne zgubit, Lavinje;
zgubila si me; preje vzrok si, mati,
kot óni drugi, žalosti hčerínje.«
- 40 Kot sèn, če v hipu jutra žarek zlati
v okó prodrè zaprto, z vek trzanjem
se brani, predenl zmagán hče bežati,
- 43 takó je z mojih sanj bilò snovanjem:
vse palo je, ko luč me ožaríla,
v življenju ne žareča nam vsakdanjem.
- 46 Obrnem se, da vidim, kje sva bila;
kar glas mi dé: »Tu v breg gre tvoja hoja!«
Koj vsaka druga misel je utihníla
- 49 in to samó je htela volja moja,
da videl bi, kdo nama pot razlaga;
ni bilo mi, da uzrl sem ga, pokoja.
- 52 Pa kot okó pred solncem nam omaga,
zakritim vidu, ker presilno sije,
ták mèni je znemogla moč in snaga.
- 55 »To duh je iz nebeške domačije;
n e prošén naju todi kvišku vodi
in sam sebè v svetlobo svojo krije.
- 58 Neprošen tak le s e b i človek godi;
ker kdor — videč potrebo — prošnje čaka,
temù odpoved zla po glavi blodi.
- 61 Naj za vabilom noga ti koraka!
Ker pa v temi ne šlo bi pred danico,
skrbíva, da se vzpneva še do mraka.«
- 64 Ko Vodja to mi rekel je resnico,
za njim se k stolbi moj korak napoti.
Na prvo ko sem stopil tam stopnjico,
- 67 začutim blizu kot frfòt peroti
in vetrc v lica; in glas: »Blagoslovljèni,
vi miroljubni, ki vas srd ne moti.«
- 70 Že zadnjih žarkov gasli so prameni,
ki noč sledí jim, že se zvezda užgala
zdaj tu zdaj tam u svetlem je plameni.
- 73 »Kaj pešaš, moja moč?« so šepetala
mi usta, ko čutilo je stopalo,
da moč njegova je omagovala.
- 76 Bilà sva že, kjer višje ni se dalo
po stolbi, in korak se moj je ustavil,
kot ladja se, če udari ob obalo.
- 79 Da čul bi, sem postál, uhó nastavil,
kaj novega mi novi krog odkriva;
nato, obrnjen k Mojstru, sem izjavil:
- 82 »O blagi-Otec, ktere tu umiva,
povedi mi, žalitve zlo se djanje?
Če že korak, naj glas tvoj ne počíva!«
- 85 In on: »Kdor ljubil dobro je, a manje
kot moral bi, v življenju, mu lenobo
popravlja podvojàno tu veslanje.
- 88 A da, kar dém, še bolj ti vse jasno bo,
poslušaj me, da, najsi pot zastane,
izrabiš, kar se dá, pomude dobo.
- 91 Nikdar ni bil — rečí so, sinko, znane —
ni Stvarnik brez ljubezni ni priroda,
vrojàne ali po razumu gnane.
- 94 Vrojèni nemogoča je zabloda;
a umska lahko blodi: al v izbiri,
al pušča ji al kipí močí posoda.
- 97 Dokler ta — umska — v Prvo Dobro méri,
in v drugovrstnem pravega drží se tira,
je zlè naslade vzrok zatrt v izviri;
- 100 če pa za slabim gre al pot ubira
za dobrim, a ta skrb je večá al manja
od prave: stvar se Stvarniku upira.
- 103 Zdaj vidiš: iz ljubezni vsa poganja
krepost vam, dà, ljubezen koreninje
je vsakega kaznivega dejanja.
- 106 In ker živ stvor v nemár svoje blaginje
ne more puščati, je s tem skrbljèno,
da s e b e n e mrzijo životinje.
- 109 In ker ni možno bitje osamljèno,
ki brez Prabítja moglo bi obstati,
i T è g a m r ž n j a v s r c n e g r e n o b e n o .
- 112 Sledí, če s sklepi prav znam umovati,
da b l i ž n j e g a je zlò predmet ljubavi,
ki trojna bohotà u ljudskem blatí:
- 115 ta upa, da, če bližnjik strt bo, v slavi
on sam vzrastè; in snuje mu pogubo,
samó zatò s častí ga strmoglaví;
- 118 spet drug oblásti, vpliva, hvale zgubo
v tem vidi, ako bližnjik se dviguje;
v tej žalí vse nasprotno mu je ljubo;
- 121 in tretji, ker bil žaljen, se sramuje
takó, da koprni le po osvèti
in išče, kák povzročil zlò bi tuje.
- 124 Za trojno to ljubezen je trpeti
tu z d o l a j ; zdaj ljubav še, ki neredno
za dobrim ide, moraš doumeti.
- 127 Nejasno slutí vsak in nezavedno,
da je Dobrina, duše končna uteha;
da vsak hití za njo, je le dosledno.
- 130 Če l e n a pa ljubav se vam upeha
na poti k Dobremu, t e g à oboda
vas kazén tepe, po skesanju greha.
- 133 Nobeno drugo dobro zemlje roda
ne osrèči; v njem ni sreče, dobrobiti,
ni vsega dobrega cvetù in ploda.
- 136 Ljubezen, ki t o dobro p r e l j u b i t i
se vda, tepó trije n a d nama krogi;
o tem, zakaj jih v troje je deliti,
- 139 molčím; naj tvoji vzrok iščó razlogí!«

(Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XVIII.

O prostosti človeške volje.

V prejšnjem (XVII.) spevu sta pesnika, skozi ozko so tesko po skalnati stolbi vzpenjajoč se kvišku, dospela do četrtega kroga svete gore, Vic; ko je Dante stopil na poslednjo, najvišjo stopnjico, je pričakoval, da se mu odpre razgled po tistem novem krogu, a se je zmotil: zakaj bila je noč in temà, da ni videl niti za ped predse. V takem položaju ni kazalo dalje korakati; zato je Vergilij, da ne bi brez duševnega dobička tratila časa, stoječ tam pred četrtrim krogom, začel razlagati u r e d b o Vic, zakaj se namreč vije okrog gore sedem pasov ali krogov, in kateri odpušljivi grehi se kaznujejo v posameznih krogih (v I. napuh, v II. zavist, v III. jeza, v IV., ki zdaj stojita pred njim, lenoba, v V., VI. in VII. pa lakomnost, požrešnost in pohotnost). Kot vir vseh sedmerih poglavitnih grehov je bil ob koncu speva ožigosal neurejeno ljubezen do raznih dobrin sveta.

In zdaj, v XVIII. spevu, Vergilij nadaljuje svojo razpravo v duhu sv. Tomaža Akvinskega, in sicer govori zdaj o bistvu ljubezni, a samo višje, ki sledi umu in je torej lasna le umnemu bitju; o nižji ali vrojeni (= nagon!) je bil v prejšnjem spevu le kratko omenil (v. 94), da se nikoli ne zmoti (»lo natural [amore] è sempre senza errore«), potem pa o njej ni več govoril. Takole razlaga razvoj te višje ljubezni v človeku (vv. 19—33): V treh stopnjah — pravi — se razvije. Prva stopnja je v tem, da se naša duša z g a n e ob prvi zaznavi predmeta, ki ugaja. V tem oziru je duša nekako zvezana, ker je tako ustvarjena, da mora iti za tem, kar je zanjo dobro. Druga stopnja: obraznost (domišljija, apprensiva) vtisne duši sliko, pojmo ugajajočem predmetu, in duša se k predmetu nagne. To je po sv. Tomažu Akv. — že ljubezen. (Summa theol. I., 60.) Tretja stopnja: duša začne težiti za pokazanim predmetom, iztezati se proti njemu; in to iztezanje imenujejo sholastiki desiderium (hrepenenje). Ko je dušo zgrabila ta struja umskega hotenja, teži nujno za tisto dobrino, kakor ogenj nujno teži kvišku, kjer je njegov pravi dom (po nauku starega jonskega modrijana Heraklita in tudi Aristotelove šole); s tistim teženjem je duša takorekoč drugič vezana. Drvi pa za dobrino dotlej, da jo doseže, v njej počiva in jo uživa (delectatio). Amor, desiderium, delectatio tvorijo v šoli sholastikov trdno sklenjeno verigo.

Zmožnost, s katero duša hoče dobro in za njim teži, t. j. volja, je sama po sebi dobra; ali je pa tudi vsaka ljubezen dobra, hvalevredna? Nikakor ne! Če je predmet, za katerim volja teži, нравno slab, je tudi ljubezen нравno slaba. To je kakor pri vosku in pečatniku: vosek je lahko sam po sebi dober; a odtis bo slab, če je pečatnik slab (vv. 34—39). — Na Dantejev pomislek: če se vsaka ljubezen pričinja samo vsled zunanjih vtisov in vplivov, ali ima potem duša kaj zasluženja? — Vergilij odgovori samo s tolažbo, da bomo to težkočo razrešeno videli šele pri Beatrici, t. j. pri Bogu, v blaženem gledanju.

Vendar pa skuša vprašanje o zasluženju in krivdi človeške proste volje vsaj nekoliko razložiti v verzih 49—75 takole: duša (duhovno bitje, forma sustanziale v izvorniku), ki je netvarinska, a biva v tvarini, ima dve zmožnosti (sili), voljo in um, ki sta obe — kakor duša — nevidni, pač pa po učinkih sklepamo, da sta v nas; saj tudi iz zelenja sklepamo, da je življenjski sok v rastlini. V umu našem se prapojmi, pranačela (aksiomi), v volji pa pranağoni, prahotenje; človek se jih zaveda, a odkod so se vzeli, ne vé (če ne razmišlja), kakor ima čebela nagon, da med dela, ne da bi vedela, odkod ji je ta nagon. Vsled prahotjenja hočemo Pradobro, t. j. Boga, in svojo blaginjo. To hotenje samo po sebi še ni zaslužljivo. V dušo sili pa še nebroj drugih predmetov, ki ji ugajajo, dasi niso vsi resnično dobri zanjo; duša je v nevarnosti, da jih bo vse, brez razločka hotela. Toda tu imamo drugo zmožnost, um, ki je kakor samostanski vratar: izbira med pravimi in lažnimi dobrinami ter duši svetuje, katere naj hoče, ljubi, noter pusti. Duša posluša um ali pa ne; v tem obstoji prostost človeške volje ter nje zaslužljivost ali krivda (v. 49—75).

V tem je izšel mesec; ura je bila blizu polnoči. Dante je bil po Vergilovi modroslovni razpravi ves zamišljen. Kar — v svitu lune — zagleda silno trumo duhov, ki so mu pridirjali izza hrbta; taka je morala biti gneča bogonavdušenih Bakhovih čestilk, kadar so se v mraku zbrale ob rekah Azopos in Izenos v bližini starogrškega mesta Teb k ponočnemu češčenju boga Bakha (Dioniza). Drvéli so duhovi naglo mimo pesnika in prednja dva sta jokaje spominjala dva z g l e d a gorečnosti (ne pozabimo, da stojimo pred četrtrim krogom, kjer se kaznujejo tisti, ki so bili leni za vse dobro!), Marijo, ki je hitela čez gore k teti Elizabeti, in slavnega vojskovodjo Cezarja, ki je s svojo čudovito naglico izpred Brundizija v Galijo planil, Marsiljo oblegel, v Španijo udrl, pri Ilerdi razorožil armado Pompejevo. — Izmed trume spokornikov se oglasi opat iz samostana sv. Zenona pri Veroni. Friderik Rdečebradec je caroval od 1155 do 1190; petkrat je iz Nemčije prihrul v Gornjo Italijo, dušit vstajo svobodoljubnih lombardskih mest; ob drugem pohodu je razrušil Milan (leta 1162.). Ob Dantejevem času je bil Alberto della Scala svojega nezakonskega sina Jožefa vrinil za opata pri sv. Zenonu proti cerkvenemu pravu. Oče je umrl leta 1301., sin Jožef pa opatoval vkljub svojemu neravnemu življenju do svoje smrti (1292—1313).

Kakor sta spredaj dva duhova naglas znanila dva slavna z g l e d a gorečnosti, tako v zadnji vrsti zopet dva istotako na ves glas oznanjujeta dva z g l e d a kaznovane lenobe v dobrem: 1. Izraelci, ki so bili šli skozi Rdeče morje, so v puščavi vsi pomrli; 2. tisti izmed spremljevalcev Enejevih, ki so, siti dolge poti in neobčutni za čast in slavo, ostali na Siciliji, niso postali sodeležni slave Enejeve po dohodu v deželo ob Tiberi.

Koncem speva (v. 139 nsl.) pesnik izrečno omenja, kako je prehalj od misli do misli; po sv. Tomažu Akv. (II.—II., 35) je ena hčerka duhovne lenobe evagatio mentis circa illi-cita (t. j. razlitje duha k nedovoljenim predmetom). Torej vse primerno krogu, v katerem smo.

- Končal bil svojo Modrec je razpravo
in, da-li me umirila je beseda,
je pazno vame zrl in pronicavo.
- 4 A jaz — še žgala z žejo me je veda —
sem molčal z usti, v srcu pa sem sumil:
»Mordà povpraševanje mu preseda.«
- 7 A on se, pravi otec, je doumil,
da željo še tajim mu bojzljivo;
pa me, naj govorim, je opogumil.
- 10 In dêm: »Prižgal si, mojster, luč mi živo
sè svojo lučjo, da po tej razlagi
mi vse, kar si govoril, je umljivo;
- 13 le to še prosim, otec mili, dragi,
ljubezen če bi htel mi razložiti,
ki vró iz nje vsi čini, zli in blagi.«
- 16 »»Naj vpró,«« je djal, »»se uma v mé oči ti
prebistre, pa slepôta se ti javi
nekterih, ki ljudi hoté voditi.
- 19 Da ljubi, vaši duši je v naravi;
v ljubavi se ob vsaki stvari z g a n e,
ki ugaja ji in dej vzbudí ljubavi.
- 22 Ko obraznost vaša verno sliko sname
s stvari, jo razvijè in v dušo vreže,
da duša k njej n a g i b a t i se jame;
- 25 nagnivši se — se proti njej iz t e ž e ;
to nagnjenje ljubav je; ták naravo
vam prèdmet vĝajajoči znova zveže.
- 28 In kot vijè se ognja tvar v višavo,
kamòr vsled bistva vleče kot domú jo,
kjer trajno ji domovje je in pravo,
- 31 ták duša — zvezana — stopivši v strujo
hotenja umskega, prej ne počiva,
da uživa stvar, ki išče brez mirú jo.
- 34 Iz tēga se ti blodnja njih odkriva,
katerim ta po glavi náuk blodi,
da vsaka je ljubav priporočljiva.
- 37 Res, prèdmet njen je dobro, le, kar godi;
a ni pečatnik vsak, ki list pečati,
že dober, najsi vosek dober bodi!««
- 40 »Sledeč besedam tvojim« — dem — »razbrati
moj more um, ljubezen kaj pomenja!
a z dvomom si me bolj napolnil hkrati.
- 43 Če zunaj nas ljubav se nam začenja
in duša s to noĝo le hódi êno,
nima, gre krivo al prav, nič zasluženja.«
- 46 In on: »»Kar um moj vidi, razložèno
ti bodi; česar ne, pri Beatrici
izveš; ker to je veri prepuščèno.
- 49 Duhovno bitje vsako, ki ne sliči
tvarini sicer, a živi v tvarini,
nevidno v sebi hrani moč, kopiči,
- 52 ki čutom jo kažó le njeni čini;
dokaz, da za učinkom vzrok se skriva;
ták zèlen list je žitja znak v rastlini.
- 55 Takó, da v vas zaklad prapojmov biva,
spoznate; a ne, odkod so ti se vzeli,
in ne, skod pranagonov slà vabljiva.
- 58 Vse to je v vas kot nágon je v čebeli,
da dela med; zbog tēga prahotenja
pa ni, da hvalo al grajo bi prejeli.
- 61 V sklad spravit s prvo voljo vsa teženja,
imate moč, ki — svetujoč — izbira
in budno bdi na pragu privoljenja.
- 64 Iz tē, tegà počèla, ves izvira
razlog zaslug vam, kakor pač ljubavi
predmete dobre — zle vzprejmè — prezira.
- 67 Ti, ki prodrli duše so naravi
do dna, našli prostost so v njeni lasti,
uk davši, da so možni dobri nrávi.
- 70 Denimo torej, da res v nujni strasti
ljubav bi vsaka v vas se zanetila:
odbiti od praga jo, je v vaši oblasti.
- 73 Beatrici ta je v mislih divna sila,
če o prosti volji govori; predóči
si to, ko bo o tem ti govorila!««
- 76 Ob mesecu, ki pozno, bliz polnóči,
je vzšel — nalik razžarjeni golidi,
zvezd malo je bilò v višin redkoči;
- 79 navkrèber lezel je po nēba hridi,
po kateri solnce hodi, kadar Roma
njegà zaton med Sardi in Korzi vidi;
- 82 v tej uri on, duh blagi, čigar dôma
— Pietóle — večja je oð Mantve slava,
me rešil bil pretežkega je dvoma.
- 85 Ker jasna ter odkrita je razprava
vprašanjem mojim vsem odgovor dala,
sem taval v mislih kot zaspanec tava.
- 88 Pa to mojò zaspanost je pregnala,
družbà, ki proti najinemu čaku
izza hrbtà je naglo pot vbirala.
- 91 Kot breg Izmènov priča bil je v mraku
in Azopov bakhantinj silni gneči,
če v Tebah — v sili — so molili k Baku,
- 94 ták gnètli so se v kroga kolotéči,
sem videl, ko da zbada jih ostroga,
duhovi, za pravico vsi goreči.
- 97 Bilà je koj tik naju brzonoga
njih silna družba, ki je ták brzela;
čul mili jok sem sprednjih dveh iz kroga:
- 100 »Marija prek gorovja je hitela;
in Cezar, da Ilerdo v jarem vklene,
Marsiljo strè in v Španjo vdrè ko strela.«
- 103 »»Naprej, naprej, da v mlačnosti ne zvene
nam čas!«« so vpili zad, »»naj vnema sveta
nas z milosti zelenjem spet odene!««
- 106 »Oj vi, ki vam sedaj gorečnost vneta
popravlja, kar mordà zanemarjala
je mlačnost kdaj, za dobro nezavzeta,

- 109 le-tá — še živ (ne bodo vam lagala
mi usta!) — kvišku rad bi ob uri svita;
kje, dejte, preluknjana je ta skala?»
- 112 To Vodje bila prošnja plemenita;
en duh pa: »Slèdi nam!« izrazi mnenje,
»pa najdeš kraj, kjer je vrzél prebita.
- 115 Preveč podí naprej nas hrepenenje,
da stali bi; zamere se okani:
pravično je, ne podlo nam vedenje.
- 118 Opat sem bil v San Zeno - samostani,
ko caroval je Fridrik Rdečebradi,
ki pomnijo z boljó ga še v Milani.
- 121 Zbog samostana bíli bodo jadi
nekóga, ki je v grobu z nôgo êno,
in plakal bo, da tam se vdál je vladi;
- 124 da sina je, človeče ne bogljêno,
na mesto pravega pastírja vrinil,
duševno revo, v nečasti rojêno.«
- 127 Ne vem, je-li besedico še zinil,
ker v daljo so koraki ga nosili;
odgovor iz spomina ni mi zginil.
- 130 Zdaj on, ki mi pomoč bil v vsaki sili,
»Okrèni se!« — dé — »senc, glej, ide dvoje,
ki grize ji, da leni kdàj sta bili.«
- 133 Zad vpili sta: »Pomrli izza hoje
skoz morja zid očetje so v puščavi,
predèn je njh otrók zrl Jordan roje;
- 136 in moštvo, ki ni kos bilò težavi,
na cilj Anhízovega spremljat sina,
se sâmo izročilo je neslavi.«
- 139 Ko daleč bila senc je že družina,
da niso več oči jih razločile,
mi nova misel vzide, korenina,
- 142 ki iz njé so misli druge se rodile;
od druge k drugi sem se v blodnji sklanjal,
pa v sladki sli oči so se sklopile
- 145 in misliti sem jenjal in . . . zasanjal.
(Dalje prihodnjič.)

Idile.

I.

Mimo grobov greš, mati — postoj!
Mimo grobov greš, sestra — postoj!
Mimo grobov greš, žena — postoj!
Tu spim tak tih — Tvoj sin,
tu spim tak tuj — Tvoj brat,
tu spim tak sam — Tvoj mož!
Mati! Moj grob je lehak — ne žaluj!
Sestra! Moj sen je sladák — ne žaluj!
Žena! Moj sin je živ — ne žaluj!

II.

Moj mož! Imela sem Te tri dni,
tri kratke dni, tri svetle noči
in zdaj si mrtev že mesece tri.
Ko luč me je sapa ledena vtrnila,
moj mož! Ne bom Ti otroka dojila!
Ne morem živeti. Preveč sem Te vžila,
premalo ljubila: tri svetle noči! . . .

III.

Dojim in sanjam o Tebi, moj mrtvi,
moj sladki, moj močni, moj mož!
Vsa blodna po Tebi sem težkih željá,
klic mlade krvi po Tvoji vihrá;
privila sem luč opojni poltemi . . .
O pridi, še enkrat me vzemi,
moj mrtvi, moj močni, moj mož!

Ivan Pregelj.

pričal marsikak njegov izrek. Pripovedoval sem mu o uprizoritvah klasičnih del na Dunaju in pričel je tudi sam poredkoma zahajati v gledališče, kar sicer ni bila nikakor njegova navada. Iz njegovih pripomb sem uvidel, da si je ogledal n. pr. Beneškega trgovca in Julija Cezarja, da je zastoj prišel iskat vstopnice za Kralja Leara. Tudi komične muze ni zametal. Večkrat je odmevala po Prtovču arija iz Lortzingovega »Waffenschmieda«: »Auch ich war ein Jüngling mit lockigem Haar...« z refrenom: »Das war eine köstliche Zeit!«

Leta 1908. je imel na Prtovču Heineja. Rad je deklamiral iz njega. Vzel je takrat s seboj na Prtovč tudi devet- ali desetletno hčerko gospodinje, pri kateri je na Dunaju stanoval. Rekel je, da bi morala biti postava, da gre poleti vsak mestni otrok na kmete. Kmalu je punčika znala z doktorjevo vznesenostjo deklamirati: »Nach Frankreich zogen zwei Grenadier', die waren in Rußland gefangen...«

Mož, čigar hiša je mrgolela obiskov in ki je dober del svojega življenja preživel na poti in na shodih, je imel pač malo časa, zasledovati naše slovstvo. Nosil pa je — da rabim njegov izraz — v srcu vsako lepo gibanje pri nas, ki mu ni mogel slediti. Opozoril sem ga na novejša Župančičeva dela. Bil je ves zavzet, v hipu je videl, da imamo tu Slovenci nekaj epohalnega. Ko sem mu citiral »Melanholijsko«, je dal na čuden način, menda je zažvižgal, duška svojemu presenečenju ob zadnji kitici, s katero krona Župančič čudovito pesmico. Kmalu si lahko videl »Samogovore« na njegovi mizi. In težko bo kdo Kreka lepše opeval kot z verzi, ki so v tej knjigi:

Z objemom enim te oči
vesoljnost so prepregle
in rekle svetu: »Lep si, stoj!«
In vendar, vendar te roké
v življenju niso segle
po eni slasti, brate moj...

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XIX.

Kakó se pokoré (v petem krogu)
skopuhi in lakomniki.

Na koncu XVIII. speva, v krogu lenih za vse dobro, je Dante zaspal in zasanjal. V začetku XIX. speva nam pripoveduje vsebino tistih svojih sanj: Bilo je nekako med peto in šesto uro zjutraj, ko je najbolj hladno (vzrok je naveden po srednjeveškem naziranju) in ko na vzhodnem nebu, ki ima vsak čas zažareti, vzhaja ozvezdje, podobno »velesreči« geomantov (ti vražarji so mižé delali pike v zemljo ali na papir, in če so slučajno pike stale v tej obliki:

.
. .
. . .
. . . .
.

slični stanju zvezd Delfina, ki spomladi pred zoro na južnem nebu vzhaja, so to naključje zvali Maggior Fortuna), tedaj je uzrl v sanjah medenosladko Siréno (predstaviteljico vseh lažidobrin svetá, za katerih očiščevanje so določeni naslednji trije krogi, t. j.: lakomnosti, požrešnosti, poltenosti), v resnici, sámo po sebi grdo ženščuro, ki je pa dobila lep videz le zato, ker jo je on (pesnik) prijazno motril in ji svoje srce odprl; a o pravem času se je prikazala svéta gospa (dejanska milost božja!), ki je Vergiliju (pameti, zdravemu razumu!) ukazala

priliznenko razkrinkati in razgaliti; in tedaj se mu je prikazen zagnusila. Nekaj vrstic pozneje (vv. 61—63) Vergilij veli pesniku, naj oči obrne od lažidobrin k vabi nebesnih svetov, t. j. k nebeškemu veselju!

Nato vstopita pesnika v prelaz, ki vodi v naslednji, t. j. v peti krog. Za slovo od četrtega kroga slišita še angelovo blagrovanje: »Blagor žalostnim«, kar hoče reči: ti, ki se v četrtem krogu pokoré, leni, na svetu niso imeli dovolj duševne moči, da bi v hrepenenju po popolnosti nase vzeli žalost in trpljenje.

Ob solnčnem vzhodu (prekrasen opis pomladnega jutra, vv. 37—39!) stopita v peti krog. Pesnik, vzdramljen iz spanja, s takim hrepenenjem stopa kvišku, kakor se sokol, ki je še malo prej žalosten čepel na drogu, ob ptičarjevem klicu zažene proti pripravljeni jedi. (Prim. točnost in kratkost opisa vv. 64—66!)

Skopuhi in lakomniki ležé na tleh, z obrazi v zemeljsko grudo obrnjenimi. Ihtéč ponavljajo 25. vrstico iz 118. psalma: »Adhaesit pavimento anima mea«. Trpljenje jim lajša le nada rešitve in pravičnost, t. j. spoznanje, da po pravici trpé. Vergiliju, vprašujočemu za nadaljnjo pot, odgovarja ena izmed senc: »Če vama ni določeno tu trpeti in v prahu ležati, hodita takó, da bo desni bok vedno na ven obrnjen.« Dante v odgovoru spozna tiho željo govorčevu, izvedeti, zakaj sta prišleca prosta njih kazni. Duh se mu razodene: v življenju je bil naslednik sv. Petra, Hadrijan V. († 1276), z rodbinskim imenom Fiesco in priimkom: conte di Lavagna. Rečica Lavagna se izliva v morje na obali Riviere, med krajema Siestri in Chiaveri. Hadrijan je vladal samo 40 dni; o njegovi skoposti zgodovina ne pripoveduje ničesar. Ko Dante izvé, kdo

je bil, ki govori, hoče poklekniti in prične senco vikati. Duh pa ga pouči, da je čast imel samó na svetu, tu pa so vsi enaki, in da s smrtjojenja vsak zakon, torej tudi skrivnostna zveza papeža s Cerkvijo.

Od vseh sorodnikov — toži duh obenem — se briga za njegovo dušo samó nečakinja Alagia. Bila je soproga Moroella Malaspine, Dantejevega zavetnika in gostitelja; živelaj je še dolgo po moževi smrti, vsaj do leta 1343. Zadnji verz izražatrpko, žalostno misel: od toliko sorodnikov in sorodnic se me spominja samó ta ena, ta edina!

- Ob rani uri, ko toplina dneva,
shlajéna v Zemlje al Saturna mrazi,
mrazú, ki gre iz lune, več ne ogreva;
- 4 ko geomant vzhajanje zvezd opazi,
ki »velesreča« dé jim s svojo vedo,
na vzhodu, v solnca zažarivši gázi,
- 7 sem v sanjah vzrl ženščuro križemgledo,
jecljavo; imela skrivljene nogé je,
roké okrnjene in lice blede.
- 10 Motril sem jo; in kakor solnce ogreje
teló nam, v mrzli noči otrdélo,
ták pógled moj je učinil, da hitreje
- 13 ji jezik tekkel je, postavo célo
vzravnal ji brž in lice, prej upálo,
je ljubko-zapeljivo pordélo.
- 16 Komaj se ji je ustno razvezalo,
pa že se je razlegla pesem njena,
ki ne poslušati je, ni se dalo.
- 19 »Jaz sem« — je pela — »sladka sem Sirena:
mornarje s petjem v svoje vabim mreže,
ki glas moj čuti slast jim je medena.
- 22 Zvodila sem Uliksa z vóđ cesté že
pojoč; sploh, komur sem se omilila,
ostane; tám željam moj dom mu streže.«
- 25 Ni ust zaprla še, že se javila
prikazen svete je góspé, pristale
tik mene, da bi ono osramotila.
- 28 »Vergilij oj, kedó, kedó je tá-le?«
Gospa je nje mu rekla polna jada,
čigar oči le njo, góspó, so iskale.
- 31 In stopil je, kjer stala je ženščada,
razpral ji cape spred, razgalil . . . Vzbudil
vsled njenega sem se trebuha smrada.
- 34 Dé dobri mi Vergíl, ko sem se čudil:
»Trikrát najmanj 'Vstani!' se ti je djalo;
zdaj glejva, kje bi vhod se nama nudil!«
- 37 In vstal sem; vse pobočje se kopálo,
vsí krogi svete gore v luči žgoči,
v hrbèt mi mlado solnce je sijalo.
- 40 In méril sem korak za njim idoči,
sklonivši čelo v mislih, obteženo;
bil pol-lok sem, ki se pod mostom boči.
- 43 Kar glas: »V vrzél stopíta, tu vdolbèno!«
začujem, mil, dobroten, prav nič v rodu
z besedo, v solz dolini govorjèno.
- 46 S perotmi, belimi ko pri labodu,
velel govôrec nama je k vrzéli,
k dveh trdih sten kamnitemu prehodu.
- 49 Peruti kot pahljača zašumeli
velečemu sta: »Srečni žalujoči,
tolažbe dostí bodo kdaj imeli.«
- 52 »Zakaj pogled od tal se ti ne loči?«
nad angeljem stoječ mi govoríti
voditelj moj začel je spremljajoči.
- 55 Jaz: »Sili me z oklevanjem hoditi
sèn zadnji, ki mi obletava lice,
da več se ga ne morem iznebiti.«
- 58 »»Prikazen«« — djal je — »»stare čaravnice
si zrl? Kák tu, ta kraj, nje trè okove?
Kák jokajo zbog nje na d n a m a více?
- 61 Dovolj! Pod noge pot! Pogled naj vzplóve
ti v vabo, ki ji Večni zapoveda,
da se vrti, v okrogle zvezd svetove!««
- 64 Sokòl, ki si zamišljen k nôgam gleda,
na ptičarjev se zdrzne žvižg na drogi
in stegne vrat prot jédi, ptica-ujeda:
- 67 tám zdrznil se, vzravnal moj stas je togí
in vzpenjal skoz razpoko sem se skale,
dokler da nisem stal ob novem krogi.
- 70 Ko v peti krog nogé so prôste pale,
na obrazih sem uzrl ležeče ljudi,
ki solze so oči jim zalivale.
- 73 »Prirastla se je duša k zemlje grudi« —
so vzdihali glasno, da iz ihtenja
besede sem razbral ob težkem trudi.
- 76 »Izvoljenci vi božji, ki trpljenja
trpkóst pravičnost vam in up blažita,
povejte, kje v višavo pot se vzpenja?«
- 79 »»Če kazni se ležanja ne bojita
in rada bi prehod čimprej dobila,
se z desnim bokom le bregú držíta!««
- 82 Ták prošnja se poetova glasila
in tám odvet iz kroga; jaz pa uganil
skrivnost sem, ki v besedah se je krila.
- 85 H gospodu pógled mojemu je planil,
ki mi takoj izpolnil je prijazno
željó, ki moj obraz mu jo je znanil.
- 88 Ko smel sem, kar je mêní bilo kazno,
sem k duši bliže šel na tleh ležeči,
ki malo prej sem slušal bil jo pazno.
- 91 »O duh!« — dem — »ki v solzah zorí, se méci
ti plod za pot k Bogú, pred raja vrati,
postoj en hip — v zamé — v skrbi moreči!

- 94 Kdo bil si? Na obrazih kdo ležati
veleva vam? Kaj hočem ti, povedi,
ki živ prihajam, t a m izposlovati?«
- 97 In on: »»Zakaj hrbet v nebó nam gledi,
poznej izveš, sedaj to čuj najpreje:
bil v Petrovih naslednikov sem redi.
- 100 Med Siestri-Chiáveri v dolino speje
brhkà vodà; od njenega imena
da primek nosi, rod moj v čast si šteje.
- 103 Nad mesec dni čutila so ramena,
kàk težko težki plašč je čuvat blata;
kot perje lahka druga so bremena.
- 106 Kesnó sem spomnil k Bógu se obrata,
gorjé! Spoznal pa sem na Petra stoli,
življenja pot da je laži bogata;
- 109 spoznal, da nič srcá mi ne utóli,
če v vrhu sem na poti hribolazni;
in vzljubil sem t a svet kot prej nikoli.
- 112 Dotlej mi duša uboga v neprijazni
živela z Bogom je, lákomna vsega;
zato, kot vidiš, vredna té je kazni.
- 115 Tu kaže, lakomnost kaj učini zlega,
njih kazen; ki so k Bógu se vrnili;
bridkejše kazni gora ne obsega.
- 118 Ker t a m zamaknjeni smo v grudo bili
in gruda, ne nebó, nas je mamila,
t u v grudo nas Pravica zreti sili;
- 121 ker t a m skopost nam dušo zadrgrnila
in dobrih del zasluge nam je vzela,
t u v zádrge Pravica nas vklenila,
- 124 rokàm, nogàm nam spone je nadelà;
na tleh nam nepremično bo ležati,
dokler takó Pravica bo hotela.««
- 127 Koleno upognil, nekaj htel sem djati;
a ko začnem, uhó je naznanilo
že onemu, da čast mu čem skazati;
- 130 pa reče: »»Kaj te k tlom je pripognilo?««
Jaz: »Storil sem na ljubo Vaši časti,
ker v vesti, da bi stal, mi ni pustilo.«
- 133 On: »»Kvišku, brate, spet od tal mi vzrasti!
Ne móti se! Kot ti, kot vsak robuje,
enako tudi jaz isti oblasti.
- 136 Če sveto evangelje ni ti tuje,
ki »več ne bo ženiteb tam« vелеva,
pač več, zakaj moj glas tàk beseduje.
- 139 Zdaj idi! Naj korak ti ne okleva,
naj ni za hip solzà mi ne ustavi,
ki z njimi plod, kot djal si, dozoreva!
- 142 Nečakinja — Alagia se ji pravi —
mi tam živi, še dobra, če rodbina
sè svojimi ne skvari mi je nràvi;
- 145 ostala mi je ta od vseh edina.««

vesti, kakor pripeljati do umetnosti. Resnični umetniki pa delajo radi umetnosti same in radi onega, kar je dobrega v njej in na njej.

V umetnosti je glavno: kdo piše. Kako naj umetnik piše, to odločujeta njegov okus in njegovo nagnjenje. Ali naj opisuje stvari, kakršne so, ali stvari, kakršne naj bi bile, to je njegova stvar in je popolnoma vseeno. Velik umetnik bo zadel pravo v vseh slučajih, ki se mu bodo nudili (slučaji, ki bi mu jih storili drugi, ga ne morejo zanimati). Če mu bo do tega, bo znal ustvariti umetnino tudi s tem, da stvari opiše, kakršne so. Ali bo z opisovanjem izrazil kaj globljega, pomembnejšega, lepšega, ali pa bodo stvari umetno opisane in umetniško razvrščene. Morda bo v umetnini tudi vse to strnjeno. Golo opisovanje, zgolj podajanje zunanjih stvari pa je neumetniško in je kakor fotografija. Umetniško postane ravno s tem, da ji dodamo nekaj iz lastnega, ki je umetno, a obenem tudi umetniško.

Umetniki so dvojni: veliki in mali. Drugo ime za malega umetnika je talent in pomeni: — srečno posnemanje. — Talenti delujejo ob tem, kar so ustvarili veleumi; obdelujejo je in je delajo občedostopno. Veleum sveti naprej in kaže pot. — Umetnost je umetnost veleuma, ki si sam daje postavo. Njegovo ustvarjanje obstoji v tem, da

rabljeno postavo uničuje in nadomešča vedno zopet z novo.

Umetniki se odlikujejo po notranji sili, ki ustvarja v njih. Brez teoretske zrelosti stoji ta sila izven umetniškega, teoretska zrelost ji daje viden znak umetniško dozorelega.

Kar v umetniku snuje in ustvarja, je zmisel za umetniško. Razen tega zmisla biva v umetniku večja ali manjša domiselnost, ki deluje obširno in široko ter pomeni izvirnost in pristnost izraza. Tvorilna sila je tem jačja, čim samostojnejša je, umetniško snovanje pa je tem samostojnejše, čim večja je umetnikova domiselnost.

Velikemu umetniku je narava v vsem pokorna in deluje, kakor je njemu prav. Ob njem zaživi mrtva stvar, oživljena tvarina se pregiblje po njegovi volji; zanj ni ne postave in ne smeri, sam jo odkriva. In narava ve dobro, komu ima slediti, komu se vdajati in mu je voljna. — Ti veliki umetniki so sami od sebe, njih misli odgovarjajo zahtevam umetnosti, čas jih ne ubije, ampak njihovo vrednost utrdi in povzdigne. So, ki jih stoletja in tisočletja niso mogla ovreči. Ako ti ne ostanejo za vedno, bodo trajno ostala dela onih, ki jih ne preмага nobena doba, dela onih, ki bodo strli čas. Teh umetnikov spoznanje bo segalo v meje večnosti in bo slutilo njeno silo. —

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XX.

Še v petem krogu Vic, kjer spokorniki trpé za greh skoposti in lakomnosti: Dante proklinja staro volkuljo (stranko gvelfovcev, wolfovcev); Hugon Kapet, zarodnik vladarske hiše francoske, kliče kazen božjo na svoje lakomne, krivične potomce.

V prejšnjem spevu je Dante govoril s papežem Hadrijanom V.; v tem spevu bi ga še rad kaj vprašal, toda boljša volja spokornikova (t. j. papeževa), ki misli le na pokoro, zmagá nad pesnikovo voljo. Z neutešeno vedoželjnostjo (primera z napol napojeno gobo!) stopa Dante dalje s svojim voditeljem, zroč v na tleh ležeče duhove, objokujoče greh lakomnosti. Avaritia, luxuria, superbia — te tri so upropastile starorimsko državo, a najbolj avaritia; to tudi Dante najbolj mrzi, imenuje jo staro volkuljo.

Na tem potu naenkrat sliši, kakó eden izmed duhov slavi uboštvo Marijino, nesebičnost starorimskega patricija Fabricija (ob času kralja Pira, ki je hotel Fabricija podkupiti) in darežljivost svetega škofa Nikolaja. Dante vpraša, zakaj duh sam oznanja svete zglede, ne pa v zboru, kakor se to godi v nižjih krogih. Zdaj se dá duh spoznati: Hugon Kapet je, zarodnik francoske vladarske rodbine Kapetovcev (umrl 16. junija 956; njegov rod je v deblu izumrl l. 1328., v stranskih vejah [Valois, Bourbon, Orléans] pa šele l. 1848.). Malopridno je to drevo, toži duh; naj bi se Flandriji posrečilo, znebiti se jarma francoskega! (Tedaj je vladal v Franciji Kapetovec Filip Lepi, 1285—1314. L. 1303. so v Flandriji res porazili pri Courtrayu francosko vojsko in dobili velik del svoje zemlje nazaj.)

»Bil sem sin ... mesarja« — to je bila v srednjem veku psovka; iz te so naredili dejstvo, katero je sprejel tudi Dante. — Rodbina Karlovičev je izumrla z Ludovikom V. leta 987., ki pa ni bil nikoli redovnik; zdi se, da Dante tukaj misli na zadnjega člana iz rodu Merovingovcev, Hilderika III., ki se je bil res umaknil v samostan.

Izprva Kapetovci niso imeli velikih posestev v Franciji, niso bili, kakor pravi Dante, bogati, a tudi niso bili

še zločinci (non facca male); nepretrgana vrsta zločinov se je pričela šele l. 1245., ko je umrl zadnji knez Provanse, Raimondo Berlinghieri: takrat je Karel, mlajši brat Kapetovca Ludovika IX. (Svetega), udril z vojaško silo v Provanzo, vzel v zakon (najbrž s silo) Beatričo, hčerko umrlega kneza, ter se takó polastil »velike dote«. To je bilo prvo nasilstvo Karlovo; v v. 67 se pripoveduje drugo: l. 1265. je prišel v Italijo, pri rečici Tagliacozzo (v bližini Beneventa) premagal Konradina, zadnjega iz rodu Hohenstaufovcev, ter ga dal v Neapolju, na trgu, obglaviti. To se je zgodilo dne 29. oktobra 1268; Konradin je imel tedaj šestnajst let. Zgodopisec S. Malaspina (14. stol.) nam Konradinovo smrt opisuje takó-le: »Konradin, pripeljan na morišče, ni jadikoval, ni tarnal, ampak je roki povzdignjeni držal proti nebu; potrpežljivo pričakujoč neizogibno smrt, je priporočal svojo dušo Bogu; nič ni obračal glave, ampak daroval se je kot jagnje in je potrpežljivo pričakoval krute udarce rabljeve.« — Leta 1274. je ta Karel dal zastrupiti sv. Tomaža Akv. To pripoveduje sloveči florentinski letopisec Villani. Sarkastično pravi Dante, da je Karel kopicil greh na greh — »za pokoro«. — Leta 1294. je Kapetovec Filip IV. (Lepi) s silo Angležem vzel Ponthieu, Guascogno in Normandijo. —

Od v. 70 dalje gleda in napoveduje duh zločine Kapetovcev, ki se bodo izvršili v bližnji prihodnosti. In res! Leta 1301. (18 mesecev po mističnem potovanju našega pesnika) je prišel v Italijo neki drugi Karel, brat Kapetovca kralja Filipa III., poslan od papeža Bonifacija VIII. kot mirovni sodnik (paciaro) v Florenco, da pomiri stranki Belašev in Črnašev, toda tisti Karel je deloval z orožjem Judeževim: z izdajo je vrnil moč Črnašem, Belaše pa je uničil. Med temi je bil tudi Dante, ki je silno občutil delovanje tega Karla. Odtod tudi ogorčenje v teh treh tercinah (vv. 70—78). »Brez zemlje« (v. 77!) — Italijani so ga nazivali »Carlo senza terra«. —

V v. 79 nsl. govori o nekem tretjem Karlu Kapetovcu: to je bil sin prejšnjega; v Neapeljskem zalivu je prišlo do pomorske bitke med njegovim in sicilskim brodovjem; Karla je sovražnik na njegovi admiralski ladji vjel. Pozneje je ta Karel svojo hčer (Beatriče) v zakon dal staremu markizu iz Ferrare — proti odkupnini. Ni čuda, če ob taki lakomnosti duhu privrè iz grudi vzklík: »O lakomnost!« (Vv. 82—84.)

Pa mera grehov še ni bila polna: v vv. 85—93 vidi v duhu stari Hugon Kapet še dva velika zločina svojega potomca Filipa Lepega (1285—1314)! Leta 1303. je ta dal po svojem vojskovodji Sciarra Colonna vjeti in v ječo vreči papeža Bonifacija VIII. v mestecu Anagni. »Lilija« je bila grb francoskih kraljev. Drugi zločin istega Filipa pa je bil ta, da je v noči 13. oktobra 1307 samovoljno dal zapreti vse redovnike templjeve ter jim ugrabiti imetje. — Anafora: zrem ... (petkrat) nam slika naglico, s katero se podé dogodki mimo oči gledalčevih.

Šele prav na koncu (v. 97 nsl.) odgovarja duh na pesnikovo vprašanje (iz v. 36!): podnevi — pravi — slavimo svete zglede uboštva, ponoči se spominjamo zgledov lakomnosti. (1. Pigmalijon je v starofeniškem mestu Tiru ubil svojega svaka Siheja, soproga kraljice Didone, iz pohlepa po njegovem zlatu; 2. frigijski kralj Mida si je bil od boga Dioniza izprosil milost, da bi bilo vse, česar bi se doteknil, zlato, in tako se je jed in pijača, vse spremenilo v suho zlato, da je — vsem v zasmeh — od lakote umiral; 3. Ahán je bil pri zavzetju Jerihe ukradel iz plena 200 siklov srebra in 50 siklov zlata in plašč iz škrlata — zato je bil glupec kamenjan

[Jozve 7]; 4. Ananija in Safira, mož in žena, sta bila sv. Petru utajila pravo vsoto izkupička za njivo; lagala sta in za kazen naglo umrla [Dej. apost. 4]; 5. Heliodora, ki je hotel okrasti in oropati tempelj v Jeruzalemu, je čudežen jezdec, ki se je nenadoma prikazal, obrcal [Makab. 2]; 6. kralj Polimnestor je iz pohlepnosti umoril Polidorja, enega izmed 50 sinov nesrečne trojanske kraljice Hekube, in slednjic 7. v boju s Parti je lakomni Rimljan M. L. Kras izgubil življenje, odsekali so mu glavo in mu v nenasitna usta vlili raztopljenega zlata, z besedami: »Zlata si bil žejen, zdaj si ga pill!«)

V tem se vsa gora strese (kakor se je stresel otok Del v Egejskem morju, ko je božica Latona ondi porodila Apolona in Diano, t. j. solnce in luno). Vzrok potresa izvemo v naslednjem spevu.

Težko se z boljšo voljo v borbi bôde
slabejša: sebi ne, njemu pogodi
sem gobo vzel, ne sito še, iz vóde.

- 4 In šel sem za vodníkom, tam, kjer vodi
pot nezastavljena, vse tik ob skali,
kot se po zidu utrd ob zobcih hodi;
- 7 ker ti, ki so po kapljah izlivali
iz óci greh, kateri ves svet vlada,
preblizu nvanji strani so ležali.
- 10 Volkulja stara, ki od vse zverjadi
največji si nabrala plen, prokleta,
ker dna ni tvôji neizmerni glâdi!
- 13 Oj ti nebó, vsled čigar naj okreta
pre vse spremembe tu bi se godile,
kdaj pride on, ki izžene jo sê svéta?
- 16 Počasi nama nôge so hodile:
jaz sence slušal pazno sem na hodi,
ki milo so jokale in tožile.
- 19 »Sladkâ Marija!« spredaj od nekodi
se éna je jokaje oglasila,
kot žena bi ječala ob porodi.
- 22 In dalje ista: »Tâk si uboga bila,
kot v prenočišča jasli položeno
svedoči Sveto, ktero si nosila.«
- 25 Potem sem čul: »Fabricij, imé pošteno,
krepost z uboštvo v čâsti imel si veči,
kot vse bogastvo, z grehom pridobljeno.«
- 28 Besede so bilè mi te povšeči,
pa bliže stopil sem, da nedvomljivo
izvem, kdo duh je, tisto govoreči.
- 31 Govoril še je, kâk je darežljivo
obdaril Nikoláj bil tri device,
da otél jim čast je in mladost preživo.
- 34 »O duša, vir tâk prave govorice,
kdo bila si? Povej!« dem. — »Kaj da hvalo
kar sama poješ vneto, brez družice?
- 37 Povej! Ne bo plačilo ti izostalo,
ko vrnem se, dovršit potovanja
po zemlji cilj, ki se mi steče kmalo.«

- 40 In duh: »Povem! — Ne zbog pričakovanja pomoči od vas, no, milost ker nebesa so tako dala ti, pred čas dožnanja.
- 43 Bil korenina zlega sem drevesa, ki tak se nad krščanstvom vsem košati, da dober sad le pičlo v hram se stresa.
- 46 Dà, ako Flandrija bi mogla vstati, bi kmalu izpolnila se osveta, O Vsesodník, ti hótí jo poslati!
- 49 Tam zvali so Hugona me Kapeta; moj rod sta Filip, Ludovik, vladarja, ki vladala sta v Franciji zadnja leta.
- 52 Bil sin sem jaz pariškega m e s a r j a ; ko prejšnjih kraljev ugasla je rodbina (do enega, u halji samotarja!),
- 55 se znašla mi v rokàh je kraljevina in vajeti; prirastla moč zunanja mi tólikšna, pristašev ž njo množina,
- 58 da s krono ovdovélo bila škranja sinú ovenčana; med Kapetinci bil prva je maziljena lobanja.
- 61 Dokler jim dota vélika v Provinci sramú ni vzela, imeli bogatijo so majhno, a niso še bili zločinci.
- 64 Takrát začnè se ropanje z goljlijo in silo. Vzeli so — češ za pokoro! — nató Pontí, Gaskonjo, Normandijo.
- 67 V Italijo pride Karel; — za pokoro!! — obglavi Konradina in pomaga v nebó Tomažu — vse to za pokoro!!!
- 70 Drug Karel — vidim — izpred Francije praga v Italijo spè — ni daleč več do dneva! — da bolje svet z rodbino vred spoznà ga.
- 73 Brez meča je; le kopje povih téva Škarjotovo, a s tem tak silno suje, da počijo, Florenca, tebi čreva.
- 76 Le greh, sramoto s tem si privojuje, ne zemlje; udarec zanj za toli gorji, čim bolj te vrste škodo podcenjuje.
- 79 Vjet v ladji — tretji — vstaja na obzorji; prost — hčer prodal bo, zanj barantaje, kot s sužnjami počnè gusár na morji.
- 82 O lakomnost, mogoče še kaj zlá je storiti mi, ki znaš tak k sebi vleči moj rod, da hladen kri svojó prodaje?
- 85 Da od grehov drugih vseh edèn še večí bi bil, glej, zrem: v Anagni lilija vdira, v namestniku zrem Krista zopet v ječi;
- 88 zrem: tolpa kàk ga psuje in prezira; zrem: z žolčem, octom zopet tam vojaka; sred živih Krist razbojnikov umira;
- 91 zrem: novega Pilata krutost ták, ták nenasitna je, da v tempelj sveti brez pravnih pisem lakomnik koraka.
- 94 Gospod moj, kdaj veseli dan zasveti osvete, ki tvoj gnev bi utolažila? O kdaj si sklenil sklep svoj razodeti?
- 97 Kar tistega se tiče pozdravila Duhá Nevesti svetega in Devi, zbog kterege si želel pojasnila:
- 100 s tem sklepamo molitve mi podnevi; kadar pa spet se mrak in noč povrati, o drugih se stvaréh glasé nam spevi:
- 103 O Pigmaljónu, izdajalcu, tati, morilcu, o strasti njegove izidi tem trojnem, njéga lakoti po zlati;
- 106 glasi spomin o lakomnem se Midi, kàk tepel ga pohlep je, da zasmeha še danes vsakemu se vreden vidi;
- 109 spominja glupca Ahána se pregreha, ki segel — tat! — po vplenjenem orožji, da Jozve zdaj ga bítí še ne neha;
- 112 spomin možá s Safiro tu se toži; brca sloví, brcnivša Heliodora; sramota po vsem našem krogu kroži,
- 115 kàk Polinestor ubil je Polidora. Napósled: »Kras, ki okušal vkus zlatá si, kàk tekne ti?« — glas našega je zbora.
- 118 Tàk z glasom jačjim oni se oglási in slabšim ta, kot čuvstvo jih navdalo močnejše je al šibkejše v istem časi.
- 121 Ni torej res, da sam prej dnevno hvalo sem pel; osámljena se je glasila, sosedstvo ker me ni na glás spremljalo.« —
- 124 Bilà sva se od njega že ločila in, kolikor premogla sva napora, preváliti sva cesto se trudila;
- 127 Kar naenkrat se vsa je stresla gora ko vsled podôra; mraz v udih telesa začutil sem, kot v smrt kdor iti mora.
- 130 Ni Dela ták stresla moč potresa, ko gnezdo v njem je pletla Lato - mati, rodít očesec dvoje za nebesa.
- 133 Pa z vseh strani začelo je bučati; in mojster k meni sklone se ter pravi: »Dokler te vodim jaz, nikar se bati!«
- 136 Vse: »Slava bodi Bógu na višavi!« je klicalo, vkolikor razumela beseda iz glasov se je v bližavi.
- 139 Obstala sva vkopána in strméla (pastirci ták so prvič poslušali!), dokler s tresenjem pesem ni izzvenela.

- 142 In dalje šla sva sveto pot ob skali,
v duhove zroč, ležeče preko poti,
ki zopet kakor preje so jokali.
- 145 Zoper nevednost nisem v borbi króti
takó boril v vseh dnevih se življenja,
ko takrat, če spomin me moj ne moti,

- 148 ko izvedeti sem žêlel vzrok tresenja:
ker mudno, smelo bilo bi vprašanje
in sam kar nisem našel razjasnjenja,
- 151 zamišljen mi korak bil in plašán je.

(Dalje.)

Sitnosti.

Jože Plot.

Šolski ravnatelj Franc Ksaver Besednjak je puhn timer zadnji dim iz zadnje cigare in odložil časopis.

Ob treh popoldne se je pričenal tisti čemerni, mračni čas, ki je gospodu Besednjaku že vso zimo presedal. Ta puščoba se je ponavljala od davnih jesenskih dni, odkar se je prilepila na okna umazanosa, kapljičasta vlaga, ki je ni moglo pregnati nobeno solnce, ne težka slugova roka, ki je sleherni jutro in opoldne jezno škrtala z rokavom po steklu. »Da bo sitnež vsaj enkrat manj siten!« se je neutrudno nadejal sluga, ki je bil za majhno, komajšnje spoznanje manj debel kot »on«. Ali ob tretji uri popoldne se je ravnatelj vedno razhudil. Široko se mu je zazdehalo in drobne, zelo okrogle oči so se mu kar same zavrtale po pisarni ter obvisle na motni, tekočinsti prevlaki, ki je počasi, počasi polzela na oknih.

»Ohaha!« se mu je zasolžilo v očeh. In je vzdihnil: »Moj ljubi Bog, ki si v nebesih — ohaha!«

Na dvorišču sta stala dva stara, motovilasta kostanja. Komaj ju je mogel razločiti. Srež se je usipal s polomljenih vej in zažgnil še tisto malce luknjic, ki je skoznje mogla prodreti svetloba. Dretnotne sence so se stegnile po pisarni, podremale v kotih, zaze hale ter se zaspano povlekle pod rumenkasti strop, tiščale v starinske omare in proniknile obraze šolskih nadzornikov in ravnateljjev, ki so uradno nemi molčali in nemeli v zaprašanih okvirih. Zdajpazdaj so zaškripala priprta vratca omar, iz skladenice aktov se je zganil dolgčas ter sedel na pisalno mizo pred gospoda ravnatelja, ki je bil živ, a še ni več ganil. In s stropa so se trgale sence, se spuščale ter sesedale na njegovo gladko, častljivo plešasto glavo, zlagoma, težke. Besednjak je zaprl oči, misleč na mnogo trpkih reči, ki so mu ležale na srcu, odveč kot nerešeni akti...

Nekaj čudnega se je danes prigodilo doma. Sicer je pravi dom Besednjakov pisarna. Včasih se pošali sam pri sebi: »To je moje kraljestvo in, kdor stopi vanje, je moj podložnik!« A ima še drug

dom, kakor tudi ne vsi ljudje: troje sob v Koširjevi vili in neoporečno družinico. On, ki je petdeset let star, deset let ravnatelj in ki že pet let čaka zaman, da bi postal šolski nadzornik, si je vzgojil — poleg vsega drugega — tudi družinico, solidno in neoporečno, kakor je vse, kar gre skoz njegove roke. (Po desetih, petnajstih letih ga pozdravljajo na cesti njegovi nekdanji učenci: »Nikoli Vas ne pozabim, gospod ravnatelj!« To se pravi: »Pomni, Besednjak, in ne odpusti tistim, ki so krivi, da nič več ne avanziraš!«) Gospa Fanika je pristni pedagoški izdelek: nekdanjo kmetsko Štefanijo je naučil spodobnega vedenja in lepega pisanja; Fanika molči, kadar gospod govori; nikoli se z njim ne krega, dasi je že hotela biti včasih jezična, dobro kuha, mu preskrbi cigar in mu dobro postelje... Hčerka je učiteljica, v poslušnosti vzgojena, zato pridna in poštena; vsak denar da očetu v roke; in hitro avanzira, se razume, zakaj. Ali tej frklji je danes nekaj v glavo padlo — takorekoč. Sedeli so pri kosilu, on je pripovedoval. Res, da je bil nekoliko slabe volje. Pa kako, da bi ne bil — hudiča, takorekoč! Družinski poglavar govori, a družina ne ve ničesar pripomniti, ničesar odgovoriti. Gospa Fanika samo kima, samo je in nič ne reče. Ksaverija Fanika tudi samo kima, samo je in nič ne reče... Ni še bilo končano kosilo, ko je Ksaverija Fanika odmaknila krožnik in začela vrteti vilice med prsti. To ni bilo nič nenavadnega; Ksaverija je velikokrat napravila to neumnost in nenavadna je bila le miloba očetovskega svarila, da je takorekoč nesposobno, se z vilicami igrati. Ksaverija je tudi to pot takoj izprevidela svojo napako; a obenem je brž napravila spet drugo neumnost. Povesila je oči in odprla usta:

»Atej!« Samo to in je močno zardela. Gospa Fanika se je skromno nasmehnila v krožnik.

»No, kaj? Čemu slovesnosti doma, za mizo, v privatni družinici? In če govoriš, glej bližnjiku v obraz!«

»Nekaj Vam bom povedala.«

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXI.

Publij Papinij Stacij.

V petem krogu smo še, med lakomniki in skopuhi, na tleh ležečimi, z obrazi v grudo obrnjenimi. Poln sočutja s temi grešniki, ki jih tepe »pravična (zaslužena) kazen« (v. 6), koraka Dante dalje za Vergilom, po tesni stezi, tik pod steno kroga. Ravnokar se je bila vsa gora stresla v silnem potresu (spev XX., v. 128 nsl.) in zdaj ga peče vedoželjnost, kaj naj ta potres pomeni, vedoželjnost, ki jo more le vera (živa voda, po Jezusu obljubljena Samaritanki pri Jakopovem studentu) popolnoma utešiti in ugasiti. Ko takó korakata, ju doide in se jima pridruži neopažen (kakor Jezus učencema, v Emavs idočima) duh, ki ju prijazno pozdravi in jima na Vergilovo prošnjo začne razlagati (vv. 40—72) vzrok pravkar minulega potresa: potresi v Vicah ne izvirajo od sil narode; te se nehajo pri vходу v Vice, pri tisti stolbi s tremi stopnicami, kjer sedi namestnik sv. Petra (spev IX., v. 80 nsl.); odondod više ni v Vicah prirodnih pojavov: dežja, snega... mavrice (hčerke Tavmantove); ni tudi nikoli zemeljskega potresa, izvirajočega od plinov, ki se nabirajo v osrčju zemlje; tu, v sedmero krogih Vic, se gora zmaje in strese od časa do časa iz drugega vzroka: kadarkoli namreč katera izmed duš dovrši svoje očiščevanje in to začuti in se ji v raj oditi začne; sicer je duša že pri prihodu v Vice v raj hotela, a še bolj je hotela prej zadostovati večni Pravici za nižjo slo, kateri se je v življenju vdajala proti boljši, višji volji.

Duh, ki to razlaga, je tudi taka očiščena, svobodo zadrževša duša; njegovo trpljenje v Vicah je končano, odtod tisti potres in tisti vrisk vse gore. Ta duh je rimski pesnik Publij Papinij Stacij, rojen leta 45. (?) po Kr. v Neaplju (ne v Tolozi, kakor so v srednjem veku napak mislili in učili), umrl leta 96. po Kr. Spesnil je dva epa: pohod Sedmorice proti Tebam (Thebaïs) in slavne čine Ahilejeve (Achileïs). Kakor mnoga mesta v Divini komediji kažejo, je Dante Stacija marljivo čital. Preden je dovršil drugi epos, je umrl (v. 93). Prišedši iz Neaplja v Rim si je pridobil slavo, ki najdelj ostane, t. j. pesniško. — V srednjem veku so Stacija mnogo više cenili nego ga cenijo dandanes.

Spoznanja žeja pekla me vrojêna,
ugasljiva le z vodó, ki nje prosila
je milosti samaritanska žena;

- 4 in žurba me za vodjem je podila
po tesni stèzi; in bol, ki tu jo riše
pravična kazen, me je žalostila.
- 7 Kar, glej! — takó, kot sveti Luka piše,
da Kristus se učencema je javil
na poti, iz groba vstavši temne hiše, —
- 10 za nama, ki pogled se najin bavil
je z množico na tleh, se duh pojavi,
vse neopažen, dokler ni pozdravil:

- 13 »»Daj, brata, vama Bog svoj mir, mir pravi!««
Obrneva se koj; z željo sledečo
pa onemu Vergil pozdrav odzdravi:
- 16 »Naj v mir prestavi, v nebeščanov srečo
te Sodni dvor pravični, ki obsodil
v prognanstva večnega je mene ječo.«
- 19 In duh (v tem jaz čvrsto sem z vodjem hodil):
»»Kaj? Bog ne mara vaju sèm, ve senci?
Kdo torej vaju je do sèm sprovodil?««
- 22 In Učenik: »Glej znake, ki jih senci
mu nosijo, in angel jih zbrisuje;
iz njih spoznaš, da gre k plačila venci.
- 25 Ker prelja, noč in dan ki nitko snuje,
dopredla ni še vsèga mu prediva
s kodelje, kjer za vse se natikuje,
- 28 ta duša, nama séstrica, še živa,
ne more sama do goré vrhóla,
ker ne motrí, kot midva vse motríva.
- 31 Tàk jaz pozvan iz širnega sem dola
peklà, kot kažipot; in pot kazala
mu bo, dokler bo mogla, moja šola.
- 34 Todà, li veš, zakaj se vsa zmajala
in stresla góra je? Zakaj glasno je
zavpila vsa, celó morjà obala?«
- 37 Z vprašanjem ták zadél iglè uhó je
in misel mi, da radi same nade
že zmanjšal se mi žig je žeje moje.
- 40 »»Noben nered ne krši svete vlade, —
dé duh, — ki vlada tu; in če razriva
potres goro, to ni izvèn navade.
- 43 Tu v vrhu gora je nepremakljiva;
le gibanje, ki giblje med zvezdami,
od zvezde k zvezdi, tisto tukaj vpliva.
- 46 Ne dežja ne poznamo ne snegá mi,
ne toče, slane, hladne ne rosice
zgor stolbe s tremi kratkimi stopnjami.
- 49 Neznàn oblak, neznane oblačice,
neznán nam blisk, hči Tavmantova hkrati,
ki rado menja kraj pri vas nje lice.
- 52 Soparom suhim v viš se vzdigovati
takraj stopničic treh se ne dovoli,
kjer Petra si nasledstvo videl stati.
- 55 Se trese, môrda, bolj al manj, tam doli:
tu zgor vsled v zemlji skritega se plina
ne trese — kaj jaz vem, zakaj? — nikoli.
- 58 Le kdar, da čista je, duša trpina
z a č u t i, in plane s tal al v góro krene,
se strese hrib, zavriska vsa strmina.

- 61 Da čista je, sledi iz volje njene:
kar naenkrat na pot odtod zleteti,
vsa svobodna, vsa radostna to sklene.
- 64 Sicer to če že prej; a prej trpeti
ji Pravda dé za slò, ki voljo boljò
nagnila prej bilà je, greh hotéti.
- 67 Trpel sem bol, ki tod trpé okol jo,
nad petsto let; dnes sem z a č u t i l v sebi
oditi v boljši dom svobodno voljo.
- 70 Zató potres; zato v uhó je tebi
duhóv bíl svetih slavospev h Gospodi,
naj k sebi vzel jih skoro s te goré bi.«
- 73 Končal je s tem; in ker, pohlep po vodi
čim večji je, pitjè tem bolj ustreže,
oj kàk mi ta odvet je bil po godi!
- 76 In modri voj: »Poznam zdaj trdnost mreže,
ki vas drži, in kàk se ji oteti,
odkod potres, vaš vrisk, zdaj to se vé že.
- 79 Zdaj rad bi vedel, kdo si bil na sveti?
In to z odgovorom obsézi tudi,
zakaj si lêžal tukaj pet stoletij?«
- 82 »»Tokrat, ko dobri Tit je ob pobudi
vseh kraljev Kralja osvetil svete rane
nad Judi, in kri, prodano jim po Judi,
- 85 sem živél, v stanu, ki najdelj ostane
v časti; slovél sem v vsem, le razodetje
neznano mi bilo, ki učí kristjane.
- 88 Tàk milo se glasilo moje petje,
da — Tolozanec — v Rim dobil sem zvanje,
ki mirte mi krog čela ovil je cvetje.
- 91 Imé mi — S t a c i j — tam do dobe zdanje
živi; opeval Tébe sem, Ahila,
a pal pod težo pesmi te sem skrajnje.
- 94 Razgrela me, mi ogenj zanetila
je iskra tiste divne plamenice,
ki pevcev že nebroj je razpalila;
- 97 Eneíde plamen mislim s tem, rednice
in majke mi, ki učila me je peti;
brez nje moj spev ne tehtal bi mrvíce.
- 100 O, da živél z Vergilom sem na sveti!
Rad eno leto delj, kot Bog odmenil,
bi hotel za to srečo tu trpeti.«
- 103 To čuvši v mé pogled Vergil je krenil,
zaukazujè molcé mi molk najstroži;
a zmir ne zmore človek, kar bi sklenil,
- 106 ker smeh se — ali jok — ták naglo sproži
iz čustva (ki obéh je korenika),
da slušna sta najmànj resnice móži.
- 109 Smehljaj sem se, kot kdor komù mežika;
koj duh je umolknil in v oči zenici
mi zrl, ki duša najbolj v njih se slika;
- 112 nató: »»Zvrši — privoščim ti v resnici! —
srečno to težko pot: a kaj zablislil —
mi dé — smehljaj se baš je v tvojem lici?«
- 115 Tàkó precèp me z dveh strani je stisnil:
eden rotí me, drug mi brani, izdati
skrivnost. Le vzdihnil sem, ni slovca pisnil.
- 118 Razúmel me je mojster: »Nič se bati!
Povedi vse, — nič se ne múdi! —
kar čul si ga ták vneto vpraševati.«
- 121 In jaz: »Mordà te radovednost grudi,
duh davni, kaj smehljanje hoče moje?
No, večji zdaj novici se začúdi:
- 124 Glej, ta, ki moje poti v breg okó je,
je tist Vergil, ki od njèga moč dobil si,
opevati bogove in heróje.
- 127 Zató, če moj smehljaj drugač dolžil si,
dolžil si nàpak; vzrok je le slavljenje,
s katerim baš sedaj njegà slavil si.«
- 130 Že htel oklènit Mojstra se kolén je,
pokléknivši; a ta mu to zaníka:
»Nikari, brat; glej, tenja — lik zreš tenje.«
- 133 Vstajaje on: »»Ljubezen kàk velíka
do tebe žge me, vidiš zdaj zaresno,
ko zàbil sem, da obà sva votla lika,
- 136 in stòril, ko da si teló telesno.«

(Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXIII.

Z v. 115 speva XXII. smo bili vstopili v šesti krog Vic, kjer trpe tisti, ki so s požrešnostjo v življenju grešili. Speva XXIII. in XXIV. nas oba vodita preko tega kroga. — Usta, ki so se v življenju le za nezumno uživanje odpirala, služijo v vicah pokori in slavi božji. Duhovi pojo iz 50. ps. vrstico: »Domine, labia...« (Gospod, odpri moje ustnice...). Strašno so shušjani, tako da se pesnik ob njih pogledu spomni starogrškega trpina Erezihtona, kaznovanega od božice Demétre z neutolažljivim gladom, tako da je, povživši ves svoj živež, začel samega sebe griziti (v. 25 nsl.), ali pa prebivalcev obleganega Jeruzalema, ko je neka mati — po pripovedi Jožefa Flavija — lastno dete zaklala in jedla. Kostnjaki ga celó spominjo neke trditve starih sholastikov, da v človeškem obličju čitamo OMO (lat. človek); o — to sta očesi, tisti kljun v M-u je pa nos, v izstradanem človeku še posebno dolg in izrazit. Njih koža je suha ko skorja, polna hrast in luskin. In odkod to hujšanje? Vonj sadja in vode vzbuja spokornikom neutolažljivo slast in hujšanje. Obrazi so jim tako izgledani in spačeni, da jih ni mogoče spoznati. Dante samo po glasu spozna svojega prijatelja Foreza (Forese Donati), sorodnika svoje žene in brata onega glasovitega Corso Donati-ja, načelnika črnašev v Florenci. Iz vrstic 115 nsl. se dá sklepati, da sta si Dante in Foreze v mladih letih preveč dobrega privoščila, kar Dante pozneje, v zreli dobi, obžaluje. Zdi se iz vsega, da je Foreze šele v bolezni obžaloval svojo nezmernost in bi torej moral trpeti v Predvicah, med odlašavci; toda milost mu je izprosila soproga, glede svojih kreposti v Florenci osamljena. »Barbarija« (it. Barbagia) se je zval gorski kot na Sardiniji, bivališče siromašnih, napol divjih ljudi; a vendar je bilo njih ženstvo — trdi duh — vkljub siromaštvu dostojneje oblečeno nego ono v florentinski »Barbariji«. Zoper gizdo v obleki je morala gospoška v Florenci (svetna in cerkvena) večkrat nastopiti.

V. 120 méni Luno, sestro Solnca; ko je Dante nastopil dne 25. sušca 1300 svojo mistično pot skozi Pekel, je bil ščip.

Ko vej prebadal sem z očmi zelenje,
v drevó strmeč, kot ptičji lovec čini,
ki v ptic mu lovu vse miní življenje,

- 4 mi dé, ki bil mi več ko otec sini:
»Čas bolje rabit treba, ki ponudil
ga Bog nam je; zató, moj sin, odrini!«
- 7 Ozrèm se; ne da kaj bi se pomudil,
sledim poetoma, ki govorila
ták ljubo sta, da ni me pot utrudil.
- 10 V tem jok v uhó mi udari in petev mila
»Labia mea, Domine« — nakrát oboje,
da radost se mi z žaljo je rodila.

- 13 »Kaj čulo, blagi otec, mi uhó je?«
sem djal. In on: »Duhovi pač hitijo
razvezovat si vozal krivde svoje.«
- 16 Kot romarji zamišljeni storijo,
če družbo spotoma dojdó neznano:
v obraz ozró se, a ne postojijo —
- 19 ták duš krdelo, z naglo silo gnano,
nas dóšlo je: njih pógled nas poboža,
pa mimo grédo, nemo, bogovdano.
- 22 Oči vdrtine črn jim mrak obkroža,
njih blede lice je takó upálo,
da nič jih ni ko sama kost in koža.
- 25 Ni — ménim — Erezihtonu še malo
ták v skorjo bila koža se usušila,
ko najbolj mu teló je gladovalo!
- 28 In meni misel ták je govorila:
»Jeruzalemcev sliko glej trpljenja,
ko mati v dete zob je zasadila!«
- 31 Očnice — prstan brez dragokaménja;
kdor, da v obrazih OMO číta, sodi,
ne bi težkó v teh M našel znamenja.
- 34 Kdo slutil bi, če čul ni oddrugodi,
da sadja vonj, povzročajoč skomine,
in vóde šum v to shujšanje tu vodi?
- 37 Ko s čudom zrem v družbò, zakaj ták gíne
gladú, ker nisem znal, odkod stršeča
njih mršavost in grde njih luskiné,
- 40 glej, ena senc, iz jam oči strméča,
pogled uprè in zrè v me okomito,
pa vzklikne: »Oj, odkod ta méni sreča?«
- 43 V obraz ne bi ga bil spoznal; očito
šele mi je bilò iz govorice,
v obrazu kar bilò mu je zakrito.
- 46 Ta iskra mi ko plam je plameníce
razjasnila, lic kôga skriva spaka;
v spaki spoznal — Forezovo sem lice!
- 49 »O, hrast ne glej mi suhih!« prošnja taka
bilà mu je, »ki kožo mi grdíjo,
ne glej, oh, brez mesa me kostenjaka!
- 52 No, ti kdo si, povej! Kdo tovaršijo
ti dela, kdo je tistih senc dvojica?
Ne hòdi prej, da usta odgovorijo!«
- 55 »Kot nekđaj tvoja mrtva močil lica
s solzami sem, ták zdaj,« sem djal, »mi duša,
videč takó jih spačena, narica.

- 58 Odkod, za Bóga, taka vam je suša?
Jaz — govoriti? Oko se v čudu ozira ...
Zaman razmišljenec govorit skuša.«
- 61 In on: »Iz večnih sklepov moč prodira
v to vódo, v to drevó tam, in upliva,
teló da nam ták hujša in ták hira.
- 64 Ta truma, ki pojóč solzé preлива,
jedí čez mero užila je, pijače;
zdaj z gladom, z žejo si svetost dobiva.
- 67 Vonj jabolk in vodé, pršéc ki skače
sè skale dolí na zelenja streho,
pijače slast budí nam in jedáče.
- 70 In ne enkrat: kdarkoli to-le leho
obkrožimo, si muko obnovimo.
Kaj pravim: muko! Reči treba: uteho.
- 73 Ker z isto slo k drevesu mi hitimo,
kot h križu Krist, vesel kjer vzkliknil: »Eli!«
in kri prežil je, mi da ne trpimo.«
- 76 In jaz: »Forez(e), od dne, ko se preseli
duša s svetá v kraj boljšega žívljenja,
ni petih let ti rok minil še celi;
- 79 če torej vzeta možnost ti grešenja,
še preden mogel prav si se skesati
(ko duša spet bit božji svat začjenja!),
- 82 kák mogel si do sém napredovati?
Jaz spodaj sem te slutil, med skalámi
odlašavcev, kjer čas za čas se plati.«
- 85 »»Privedla me ták brž« — odgovor dá mi —
»»pit pelin grenki sém očiščevanja
je Nella moja s svojimi solzámi.
- 88 Z močjo molitve vdane in zdihovanja
rebrí me je odlašavcev otela
in krogov drugih vseh obkroževanja.
- 91 Za toli bolj Bogú je omiléla
vdova mojá, ljubav mojá istinska,
čim bolj zdaj dobra dela so osaméla.
- 94 Ker védi: Barbaríja tam sardinjska
manj nedostojno ženstvo svoje oblačí
negó-li Barbaríja florentinska.
- 97 Kák to naj, brate, jezik moj tolmači?
Čas boste — v duhu zrem ga — doživeli
(in v dobi se približal bo najkrači!),
- 100 ko s prižnic bodo s kaznimi grméli
zoper brezstidni ženski svet florenski,
ki prsi si razgalja v gizdi smeli,
- 103 Barbarski žéni, žéni saracenski,
v obleki da dostojni bi hodile,
kdaj žugat strah je trebalo peklenski?
- 106 O, ko nesramnice bi bič slutile,
ki skor spletó nebesa ga pomnjiva,
odprle usta bi in bi tulile!
- 109 Če jasnovidnost moja ni lažnjiva,
bo jok, še preden puh bradó posuje
otroku, ki ob aj-tutaj zdaj sniva ...
- 112 Brat, zdaj ne táji več osebe tuje;
glej, ne le jaz, ves trop ne neha zreti
tja, kjer tvoj stas jim solnce zasenčuje.«
- 115 In jaz: »Če pomniš še, kakó pred leti
— ti z mano, jaz s teboj — sva občevala,
še zdaj težkó se pač ti mora zdeti.
- 118 Iz tistega me žítja izrvala
je vodje roka, ko — pred dnema dvema —
je sestra t e g a poln obraz kazala.
- 121 (Zamahnil sem prot solncu.) Kjer objema
res mrtve gluha noč, s poltjó tja živo,
z nogama tjakaj sem sledil mu téma.
- 124 Z besedo otel odtam me je bodrivo,
da v krogih pnem k te góre se višavi,
ki izravnava djanje vaše krivo.
- 127 Ták dolgo me bo zvesto spremljal, pravi,
da tja dospem, kjer čaka Beatrice;
tam treba, da me samega ostavi.
- 130 Vergil je ta, ki ták mi dé in kliče.
(Pokazal s prstom nanj sem.) Druga tenja
je on, ki zbog nje gá — bili ste priče —
- 133 se stresel hrib je, v znak, da ječa jenja.«

Spev XXIV.

Dante nepretrgano nadaljuje svoj pogovor s Forézom ter mu veli, da bi »oni tretji«, t. j. Stacij, sicer lahko, ker očiščen, takoj odhitel v Raj, a Vergiliju na ljubo koraka počasi. S tem, da Stacij rajsko radost odloži zaradi Vergilija, izraža veliko ljubezen in spoštovanje napram svojemu vzoru; pa tudi Dante je s to sicer neznatno črtico izredno počastil svojega Mojstra. — Piccarda, Forézova sestra, je bila stopila v strogi red sv. Klare, a njena obitelj jo je s silo odvedla iz samostana in omožila. — Buonagiunta iz Lukke je bil okoli l. 1290. notar; zlagal je verze ter bil z Dantejem v literarni tekmi. Bil je požrešnej in pijanec. En star komentator (L' Ottimo) hvali njegove pesmi. — Foréze imenuje med spokorniki papeža Martina IV. (1281—1285), naslednika Nikolaja III., katerega smo videli v Peklu, med simonisti. Martin je bil Francoz iz Toursa; florentinski historik Villani trdi, da je bil Martin »velikodušen« v službi Cerkve, Muratori piše, da je bil svet mož (Script. III. 1). V politiki je bil na strani francoskih kraljev, kar ni bilo seveda všeč niti Danteju, niti mnogim Italijanom, vsled česar so se raztrosile o njem raznovrstne dogodbice, kakor n. pr. ta, da je izredno ljubil tolste jegulje iz jezera Bolzene (blizu Viterba), v močnem vinu kuhane. Na to slabost je meril distih, bajé vklesan na njegovem grobu:

Gaudent anguillae, quia mortuus hic iacet ille,
qui, quasi morte reas, escoriabat eas.

Med spokorniki se nahajajo še: Ubaldin dalla Pila (bil je brat onega kardinala iz X. speva Pekla ter oče pizan-

skega nadbiskupa Rogera, povzročitelja strašne izstradalne smrti grofa Ugolina in štirih sinov njegovih, spev XXXIII. Pekla; Pila je bil grad blizu Florence; dalje: Bonifacij, nadbiskup v Raveni (»velečreda«!), končno še neki gospod Markéz iz Forlítja; zdi se, da ga pesnik hoté ni poblíže označil. Iz komentarjev vemo toliko, da se je pri svojem pitju izgovarjal na »večno žejo«.

Idoč mimo Buonagiunte sliši Dante, kakó dotičnik nekaj nerazumljivo mrmra; samo eno besedo ujame: Gentucca. Splošno se misli, da je Buonagiunta s tem izgovoril neko žensko ime, natančnejšega pa ne vemo še danes nič o tej plemeniti deklici Gentukki iz Lukke. »Glavno je, da tu ne gre za kako ljubavno pustolovstvo Dantejevo.« (Biskup Uccellini.)

V tercinah 49—63 čitamo silno zanimivo estetsko verizpoved Dantejevo: po njegovih mislih je bistvo lirike v tem, da pesnik ne poje takrat, kadar srce nič ne čuti, ampak: kadar »ljubezen duje«, takrat naj pazi in izrazi tisto, kar mu čuvstvo narekuje in kakor mu narekuje. To resnico so okrog l. 1800. romantiki morali znova odkriti nasproti psevdoklasicizmu prejšnjega stoletja; pri nas Prešeren: »Iz srca svoje so kalí pognale«, nasproti stari struji, ki je rekla: »Poj po sili!« Prva Dantejeva pesem te nove struje je bila tista sloveča kancona: »Donne, ch'avete intelletto d'Amore«, ki jo čitamo v začetku njegovega spisa »Izza mladih dni« (Vita nuova) in je bila predhodnica Divine Komedije (kakor je Prešernov sonet: »Izročam vam, prijatla dragi mani« — predhodnik in uvodnik h Krstu pri Savici). Dante v teh tercinah zahteva dvoje od dobre lirične pesmi: vsebino in obliko. Buonagiunta meni, da je popolnoma razumel, ko pravi (v. 58 nsl.), da pri tej novi struji »peró tesno teče za tem, kar srce narekuje«; pozabil je na drugi pogoj, primerno obliko; zató Dante dostavlja: »z razlago vtešén, ko da je prava«. Z Dantejem se torej pričinja nova doba lirike: il dolce stil nuovo. Buonagiunta, Notar (Notaro, Jakob, iz Sicilije, iz mesteca Lentini) ter fra Guittone (iz Arezza, brat iz viteškega reda fratres Gaudentes) so bili zastopniki stare struje.

Preden odhiti za družbo, prorokuje Foréze Donati še strašno smrt svojega brata Corso Donatija, ki je kot vodja črnašev v Florenci poklical v mesto francoskega kraljeviča Karla Valois in povzročil pokol »belašev«; leta 1308. je v nekem boju pal s konja, ki ga je vlekel za seboj in ubil.

V. 115 nsl. svari glas iz vej drugega skrivnostnega drevesa pred grehi požrešnosti. Dva zgleda omenja ta glas: Kentavri, polkonji, so poginili vsled pijanosti, v boju s kraljem Tezejem; Gedeon pa je s tristo tovariši, ki so vodo pili kar iz prgišča, premagal Madijance.

Ko zapuščajo šestí krog, se prikaže angel, izbríše pesniku s čela šestí »P« ter blagruje tiste, ki so zmerni v jedi (v. 151 nsl.).

Pogovor pota ni, ni pot prekinil
pogovora; v pogovoru hiteli
smo v dalj, kot čoln bi v ugodnem vetru šinil.

4 Duhovi dvakrat mrtvi so se zdeli,
ki, zapazivši, človek da še živ sem,
iz jam svojih očí so v me strméli.

7 A jaz, nadaljujoč, ták govoril sem:
»Ta, tretji, radi druga môrda speje
polakše, kot če sam bi se spešil sém.

10 No zdaj povej, če veš: Pikarda kje je?
Li v trumi, v me strméči, káko drago
al vážno zrem osebo, ki kaj šteje?»

13 »Sestra mojâ — li lepo bolj al blago
naj zovem jo? — v Olimpa že dvorani
ovenčana se veseli nad zmago.«

16 To rekel je; potem: »»Tu nič ne brani,
nazvati vsakega z imenom pravim,
ker s postom vseh obrazi so zglodani.

19 Ta tu je Bonagiunt; Bonagiunt je, pravim,
iz Lukke. (S prstom nanj pokaže.) Zlasti
glej onega z obrazom premršávim:

22 imel je sveto Cerkev v rok oblasti;
iz Toursa je; Bog post mu je prisodil
za bolzenskih jeguljic z vinom slasti.«

25 Imenujoč še druge me je vodil;
in čuli so imena svoja radi,
ker zbog tegâ noben se ni mrgódil.

28 Tu uzrem: z zobmi zrak sekal je od glâdi
Ubalđin; z njim Bonifazio, ki izročena
biâ je velečreda njegâ vladi.

31 Bil tam gospod Marchez: manj izsušena
imel je usta, ko živél v Forlí je,
že tákrat nikdar dosti napojena.

34 Kot tisti, ki iz vse, ki zrè jo, tovaršije
bolj ceni enega, ták jaz iz Lukke
sem onega, ki moje poezije

37 se večč je zdel; ime neke »Gentukke«
mrmrati čul sem v ustih ga, kjer bol je
pripravila Pravica mu in muke.

40 »Duh!«—dem— »govórit z mano v tebi pólje;
nuj, jasno svojo željo mi naznani,
porazgovóri z mano se do mile volje!«

43 On: »»Žensko bitje, ne še v pajčolani,
živí,« — je jel — »»po njej se ti omili
moj rojstni kraj, od drugih opsovani.

46 To zroč naprej, spej, kamor srce sili;
da moj šepet ni zvél te v zmot zagâte,
dogodki bodo to ti potrdili.

49 Ah véli: gledam li, ko gledam vate,
njegâ, ki pesem spesnil novega rodú je:
»O žéne, ki, ljubezen kaj je, znate?«

52 In jaz: »Kadar ljubezni veter duje,
poslušam, pazim, in ták zapisujem,
kakor mi ona znotraj narekuje.«

55 »»Zdaj vozél, brate,« je začel, »»pojmujem,
ki mi (z Notarjem, Gvittom) slog doseči
je branil sladki, novi, ki ga čujem.

58 Peresa vaša — vidim — tésno tečí
umevajo za njo, ki narekava;
kar žal! o naših ni se moglo reči.

- 61 To slogov je obejuh označava;
ne vidim druge...« In tenja je vtihnila,
z razlago to vtešen, ko da je prava.
- 64 Kot ptice, ki, hoteč k bregovom Nila
čez zimo, klin najprej stvorijo v zraki,
pa odleté in urna so jim krila:
- 67 ták urno, krénivši od nas, kostnjaki
odšli so vsi; lahki od hrepenenja
in mrše bili njihni so koraki.
- 70 A kakor človek, truden od drvánja,
pusti družbó naprej in samši šeta,
da grud se mu oddahne od hropenja,
- 73 ták pustil je Foréz, da sveta četa
je dalje šla, in zad je stopal z mano
in djal: »Kdaj nama snitje se obeta?«
- 76 Jaz: »Ni, kák dolgo živel bom, mi znano;
a v duhu prej na bregu bom pristana,
pa naj se vrnem semkaj še ták rano.
- 79 Ker krájina, da bivam v njej, mi dana,
propada, nje krepost je vsak dan manja;
prežalostno — se zdí — bo razdejana.«
- 82 »Pojdi!« — je djal — »a krivca razdejanja
konj vlačí z repom — duh moj zrè razžarjen —
v prepad, kjer ni ga, ni ga odpuščanja.
- 85 Konj dirja, vedno bolj in bolj razjarjen;
glej, zdaj-le ga je udarilo kopito —
tam trup leží, strašansko razmesarjen.
- 88 Ne zavrti kolesje vekovito
(v nebó se ozrè) se kajkrat, pa, kar javim
nejasno zdaj, postane ti očito.
- 91 A zdaj — čas drag je v tem kraljestvu — ostavim
te tu, da v sled hitim družbi begoči,
ker vštric idoč časa preveč zapravim.«
- 94 Kot časih od konjikov trume loči
se vitez in zdirjá, ker mu pohvala
migljá, sovrağa prvi če naskoči,
- 97 ták senca se od nas je v dir zagnala;
sam z njima sem ostal na pota sredi,
ki slavna ták bilà sta kdaj maršala.
- 100 Ko zgínil je v daljavi nedogledi
in s trudem šlo za njim okó — sledé — je,
kot s trudem sem sledil njegà besedi,
- 103 uzrem drevó še eno, čigar veje
so sadja se šibile živosoke,
prav blizu, kamor nisem gledal preje.
- 106 Pod njim — sem videl — ljud je dvigal roke
in v perje gori zroč je nekaj vokal,
kot abotne že videl sem otroke
- 109 molédvati možá, ki ni prerekal
se nič, le v viš držál željeno reč je,
da trop s skominami za njim bi tekal.
- 112 Pa so odšli, okušajoč nevšečje,
in že smo mi pri vélikem drevésí,
ki solz ni mar, ne prošnje mu največje.
- 115 »Mimò pojtè, ne bližajte se lésí;
bolj zgóraj deblo je, ugrizek Eve;
na ónem ta cepič je rastel lesí.«
- 118 Teh čul sem besedi iz vej odmeve;
zato Vergílij, Stacij, jaz — nas troje —
tesnó držali stene smo se leve.
- 121 »Kentavrov pomni,« — čuti spet biló je —
»megèl sinov, prokletih, ki, pijani,
dvoprnsni, imeli s Tezejem so boje;
- 124 Hebrejcev, ki, ker niso pili iz dlani,
Gedeon je imel njih družbo za nevredno,
ko v boj je drl niz brda z Madijani.«
- 127 Ták stiskajoč se k steni vedno
smo šli, požrešnosti slušaje zglede,
ki krivcem je korist prinesla bedno.
- 130 Ko prosta spet je pot bilà prek srede,
smo miljo pač al več storili hoje,
vsak zase premišljaje, brez besede.
- 133 »O čém ták premišlujete, vas troje?«
Ob tej sem zdrznil se nenadni reči
kot kónjič, splášen iz dremote svoje.
- 136 In glavo dvígnem, videt, kdo je? V peči
nikdar železa niso kosi al stekla
tako bili žareči in rdeči,
- 139 kot óna tam prikazen, ki je rekla:
»Če gori greste, sèm zavijte; prava
v mirú kraljestvo pot pač tod bo tekla.«
- 142 Ker vid bila mi vzela je bliščava,
sem skríl za mojstrov svojih dveh se pleča
in šel kot človek, ki za sluhom tava.
- 145 In kot bi, zarjo jutranjo znaneča,
pomladna v maju sapica zavela,
od vonja trav in cvetek vsa duhteča,
- 148 ták vetra dih začutil sem sred čela
in pérut — čutil sem — se je zgenila,
da v zraku je ambrozija zaduhtela;
- 151 in glas sem čul: »Njim blağor, ki svetila
jim milost ták je, da jedí naslada
preveč jim poželjenja ni rodila,
- 154 no pamet mera jim bilà je glada.«

(Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXV.

S koncem prejšnjega speva smo zapustili šesti krog Vic, muke nezmernežev v jedi in pijači; zdaj se bližamo s e d m e m u, poslednjemu krogu. Kakor že šestkrat, moramo tudi zdaj po ozki, strmi stolbi, če hočemo v naslednji krog. Vstopimo torej v ta ozki prelaz in nastopimo to vzpenjanje z našimi tremi pesniki, Vergilijem, Stacijem in Dantejem!

Najprej izvemo, da moramo hiteti, ker je na gori očiščevanja, t. j. v Vicah, ura že približno dve popoldne. (Dante po srednjeveškem učenem načinu to tako pove: Solnce je že prepustilo ozvezdju Bika poludnevnik; na nasprotni poluti, kjer je zdaj noč, je polnoč minila in ozvezdje Škorpiona gre skozi meridian.) Do večera so torej samo še štiri ure.

Tisto lezbo po stolbi, ko ni do prihoda v novi krog ničesar videti, porabi Dante — kakor tudi že opetovano — v ta namen, da se znebi nekega težkega dvoma: v šestem krogu je namreč videl spokornike, vse shirane, bila jih je sama kost in koža; in zdaj vpraša svojega Vergila: »Kakó je v Vicah možno táko hiranje, ko vendar duhovi nimajo več nagona po jedi?« Vergil mu odgovori: »Spomni se starogrškega bajeslovja; tam čitaš: Ko se je rodil Meleager, so Rojenice prišle in dele poleno (trsko, čelešnik) na ogenj, rekoč: »O dete, kadar bo to poleno zgorelo, bo tudi tvoje življenje ugasnilo.« Mati je slišala besede in je hitro vzela goreče poleno iz ognja in ga vteknila v pepel. Meleager je odrastel v mladeniča. Na slovečem lovu (kaledonskega merjasca) pa je ubil dva ujca svoja. Mati je tedaj razžaljena potegnila poleno iz pepela in ga dela na ogenj. Obenem z dogorevajočim polenom je hiralo življenje Meleagrovo. Torej ne vsled posta, ampak vsled neke skrivnostne zveze z onim polenom je izhiral Meleager. Te ga se spomni, o sinko! In pa ogledala, ki kaže slike, katere niso njegova last. Ker pa gre za nauk krščanske vere, naj ti ta skrivnostni pojav razloži Stacij!« (Vv. 1—30.)

In Stacij prične razlago: »Znano ti je, da se po nauku starodavnih zdravnikov naša jed trikrat prebavi: najprej v želodcu, kjer se vse odvišno izloči; potem v jetrih, kjer se hrana pretvori v kri; slednjič v srcu, kjer kri dobi tvorbo silo, da gradi in redi razne telesne ude. V srcu je glavni sedež telesne toplote in vseh telesnih sil. Srcé goni kri po žilah in tem potem dobivajo telesni udje svojo hrano in rejo. No, vsa kri pa se ne porabi za gradnjo in rejo telesnih udov. Kakor varčna gospodinja nepoužito jed po obedu shrani, tako se shrani nekaj krvi, najboljše, v svrhu ploditve. Ta kri dobi v srcu moč, da zgradi novemu bitju vse ude, ne samo enega. Prišedši iz src (moškega in ženskega), »popolnosti kraja«, se ob zaploditvi združi oboja kri, oblikujoča moška in obliko vzprejemajoča ženska. V tistem hipu prevzame oblikujoča (torej: moška) sila vlogo duše v novonastalem plodu, in sicer najprej vlogo rastlinske duše (anima vegetativa), samó s tem razločkom, da je prava rastlinska duša »že pot dovršila«, dočim rastlinska duša v človekovi metamorfozi še gre, t. j. se spremeni v višjo, t. j.

čutečo (senzitivno). A kako iz te nastane človeška duša? Ob tem vprašanju se je celo modremu Aristotelu primerilo, da se je zmotil, učeč, da je um, ker nima nobenega telesnega organa, od telesa popolnoma nezavisen. Resnica pa je ta, da človeška duša sicer ne nastane vsled volje roditeljev, ampak jo neposredno ustvari Bog, vendar pa ne pride kakor nekaj tujega v zametek, temveč vzame vase (»susrka«) vegetativno in senzitivno dušo, ima obe v sebi in je ena, nedeljena substanca. Potemtakem je samo ena duša v človeku. (Zmotno je učil Platon, da so tri; zmotno uči Aristoteles, da »spoznavajoči um«, intellectus agens, samostalno živi, neodvisen od materije.) Kadar človek umrje (»kadar Sojenici prediva zmanjka«), se duša sicer loči od telesa, vzame s seboj vse svoje sile in lastnosti, božje (t. j. po katerih je Bogu podobna: razum in svobodno voljo) in zemske; te seveda ji onemé, t. j. ji ostanejo samo »in potentia«, um in volja (in spomin) pa se še izpopolnijo. — Ločivši se od telesa dospe duša iz lastne moči na eno obeh obali, ali k podzemski reki Aheronu, da pojde v pekel, ali pa k ustju Tibere, da jo angel-brodnik prepelje pod goro očiščevanja (Vic).

In kakó pride v Vicah do navideznega telesa? Duša ohrani — tudi po smrti — tisto oblikujočo moč, vis formativa, ki je z njo v življenju telo oblikovala, samó da zdaj oblikuje vzduh, ki jo obdaja (takó dobi oblak od solčnih žarkov svoj posebni videz!). Nekakšno laži-telo nastane, ki dušo spremlja povsod, kakor gre plamen za žerjavico. To laži-telo je vidno, posreduje sluh, vid... in tudi občutek glada, stradanja.« (Vv. 31—108.)

Takó Stacij. (Teorija o izvoru človeške duše je vsa Akvinskega; laži-telo je Dantejeva pesniška tvorba, ker za pesnitev potrebna.)

Medtem so dospeli do vrha stolbe; pred nami je s e d m i in z a d n j i k r o g. Strašen pogled! Iz stene kroga švigajo plameni preko ceste; iz tal pa piha silen piš, ki plamene nazaj upogiblje k steni, takó da je ob robu nekaj proste poti. V plamenih begajo duhovi, pojoč staro cerkveno pesem Summae Deus clementiae, ki prosimo v njej za čistost srca in varstvo pred nečisto slo. (Vv. 109—126.)

Takoj čujemo tudi dva zgleda: kot vzor čistosti in devštva proslavljajo duhovi Marijo, kličeč besede: »Moža ne poznam« (torej tudi tu, kakor vedno, Marija na prvem mestu); kot svarilen zgled pa ime vile (nimfe) Helike, v nesrečo pahnjene po Jupitru, kaznovane po deviški Diani.

Smo torej v krogu, kjer se kaznuje z ognjem s l a d o s t r a s t j e.

Čas silil je na pot; na nebosklonu
je Solnce namreč bilo prepustilo
poldnevnik Biku, Noč ga Škorpionu.

- 4 Zató kot mož, ki, naj bi se javilo
karkoli, nič ne odvrne ga od hoje,
če nujnosti ga zbada osten s silo,
- 7 takó v preláz stopilo je nas troje:
vsak drug za drugim pot u stolbo trè si,
ker ozkost ne pusti se peti v dvoje.

- 10 In kakor štorckljica, letét želé si,
perot privzdigne, vendar, ne še smela
ostavit gnezdo, zopet jo povesi:
- 13 ták v meni se tedaj je želja vnela,
da vprašal nekaj bí; že htel odpreti
sem usta — pa je želja oneméla.
- 16 No blagi otec moj, dasi hiteti
je trebalo, me ták je nagovoril:
»Le spróži lok, do skrajnosti napeti!«
- 19 Zaupljivo sem usta zdaj otvoril
in djal: »Kak hirati tu more grešnik,
ki Bog mu je jedí naгон zamoril?«
- 22 »Meleágra pomni: ugašal je čelešnik,
s tem njemu je življenje ugašálo.
To pomni, pa ne bo ti trd olešnik.
- 25 Al v mislih vstopi se pred ogledalo:
gení, v njem koj se zgane tvoja slika!
To pomni, pa se vse bo razvozlalo.
- 28 A da umiríš se, kar te izvedet mika —
glej Stacija! Koj željo mu razkrijem,
da ranam tvojim naj bo za zdravnika.««
- 31 »Če vpríčo tebe temu naj razvijem,
kar v Bogu zrem,« — de Stacij — »oprostí mi!
Saj možno ni, da prošnjo ti odbijem.«
- 34 In meni de: »Premisli prav in primi
besede moje; bodo ti svetile,
da raztolmačíš svoj ,k a k ó' si ž njimi.
- 37 Krví kar čiste v žejne ne gre žile,
se shrani, kot po jedi bi jestivo
u shrambi roke varčne prihranile,
- 40 in v srcu prejme tvorno silo živo,
da stvori ude novemu zarodi;
kar druge je krví, je žil gradivo.
- 43 Še izčiščena pronica — kam? To sodi
zamólčati; odtod kapljóč prehaja
na tujo kri u stvarnice posodi.
- 46 Tu druží krí obojna se in spaja,
ta, da sprejema, druga oblikuje,
iz src izžeta, popolnósti kraja.
- 49 Pa komaj tja dospeje, že deluje:
ko plod, tvarino svojo, je zgostila,
z življenja ga počelom obdaruje.
- 52 Že duša s tem je v plodu tvorna sila,
rastlinski slična; v tem le je razlika:
enà še gre, pot druga je zvršila.
- 55 Kot gliva v morju plod se že premika,
že čuti; tvorna sila gre, zgradila
da bi ude zmožnostim, ki jim je klika.
- 58 Ták, sinko moj, razvija se ta sila,
iz srca vroč roditelja, priroda
kjer udom vsem je klice zasadila.
- 61 Iz živega tegà kàk č l o v e k ploda
nastane, še ne veš; no, modrijana
je večjega zavedla v tem zabloda,
- 64 učečega, da nista v eno vbrana
človeška duša in um spoznavajoči,
ker um — pre — nima svojega organa.
- 67 Zdaj sluh odprí resnici, k tebi spoči,
in znaj: bržko zometku se razvije
ustroj možganov, Vsepregibajoči
- 70 se k njemu skloni, tolike umetnije
vesel prirodne, ter dihnivši ustvari
s tem novega duhá, ki moč mu vlije;
- 73 duh, tvornega kar najde v ploda tvari,
usrka vase, v dušo eno edino,
ki žije, čuti, v sebi kolobari.
- 76 Da čudil se boš manj, kar dem, toplino
glej solnčno: ko se s sokom, ki preliva
se v trti, je spojila, imaš — vino.
- 79 Ko Sojenici zmanjka pa prediva,
se duša iztrga mesu in v kali nese
s seboj, kar zemskih, božjih sil v njej biva.
- 82 Vse druge sile onemé, zgubé se;
spomina pa, razuma, volje sila,
té v delavnost tem jačjo poostre se.
- 85 Ko brez ovir, s svojó močjo prhnila
prečudno je na eno obeh obali,
izvé šele, kod bo vnaprej hodila.
- 88 In bržko tam so kraj ji odkazali,
iz tvorne sile zažaré duševne
žarki, ki prej v telesu so sijali.
- 91 In kot se zrak, oblake če deževne
zadeva solnčna luč, ves zaleskeče
u raznih barvah mavre pestrosevne,
- 94 ták zrak — krog duše tam — se v lik obleče
prav tisti, ki — utisnjen — nanj prehaja
od duše, v tistem kraju se mudeče.
- 97 In kakor gre plamén u kraj iz kraja
za ognjem, kamor ta svoj prostor menja,
ták gre za duhom lik, ki ga obdaja.
- 100 Ker v zraku tenkem duh se javlja, tenja
se zove zbog tegà; vzduh mu pomore
do vseh čutil, do samega vidénja.
- 103 Zrak omogoča tenjam, da govóre,
odtod vsak vzdih jim, smeh in jok izvira,
ki slišal si na poti ga prek góre.
- 106 Kakor vsled čustev se al želj nemira
spreminja duh, ták tenje lik se menja.
Glej vzrok čudenja ti: ták tu se hira.« —
- 109 V tem v zadnjega prišli smo krog trpljenja,
kot vse doslej, na desno napoténi;
a vstrašili smo novega se zrenja:

- 112 iz stene švigajo ko blisk plameni,
iz kroga dna pa veter piha jezno,
ki jih, da krči pot, zavrača k steni.
- 115 Zato po prostem robu prav oprezno
smo drug za drugim šli stezò gosjaka:
tu ogenj, tam grozilo mi je brezno.
- 118 In bila je beseda vodje taka:
»Imej oči le-tu na uzdi strogi;
usodna bila majhna bi napaka.«
- 121 »Summae Deus clementiae« v tem krogi
iz srede čul sem peti plameneče,
da pazno sem po kroga gledal progi;
- 124 in v ognju uzrl duhove sem hodeče;
in predse gledal sem in gledal vanje,
pogleda sem ter tja deleč strmeče.
- 127 Ko ta njihov bil slavospev končan je,
je: »Ne poznam možá« družbà zavpila
in tiho spet pričela prepevânje.
- 130 Končavši še zavpili so: »Spodila
iz šume je Diana Helik-vilo,
ker Venere bilà je strup ožila.«
- 133 In spet zapeli so; nato slavilo
njih vzklikanje možé je vse in žéne,
kar zákona jih čistost ohranilo;
- 136 s tem poslom so te duše zaposlène
ves čas, dokler jih ogenj žge; s to hrano,
s to nego v tej boleznì oskrbljène
- 139 zdraviti zadnjo morajo še rano.

Zadnji upornik.

Povest iz leta 1738. — Ivan Pregelj.

XI.

V noči med Firminom škofom in Serafinom spoznovalcem, peto noč po odhodu župnika Štefana v Čedad, je opolnoči nenadoma in skrivnostno nekdo potrkal na vrata mitničarjeve hiše na Kneži. Mitničar Zucco se je bil pred eno uro vrnil od Tagliata, s katerim se je bil v pijanosti sprl, in je ležal v temi na klopi za mizo, oblečen, nemaren, omočen. Zunaj je trkalo vztrajno.

»Mir daj!« je zarenčal Zucco.

»Gospod Zucco, odprite!« je prosilo zunaj.

Mitničar se je dramil in poizkušal vstati. Golcalo se mu je, z nogo je zadel ob mizo in zaklel. Potem je stal in vprašal:

»Kdo si?«

»Tinica,« je zašepetalo zunaj.

Mitničar je neokretno odprl vrata, ki so pošastno zahreščala v mrak. Tagliatova dekla je smuknila s ceste v mokrotno vežo. Samo rahel dih nečesa sladkega je blažil to smrdljivo vežo, prepojeno animaličnih duhov zanikarnega pijanca: še neugasli vonj belih rož, ki jih je prinesel kdovekdo v to vežo in jih potisnil v vodo, ki se je nabirala v zamašenem lijaku. Hipoma, instinktivno jiñ je otipala Tinica v temi in poglobila vanje svoj obraz in so se razsule: zadnji spomin skrivne, ukradene sreče, ki sta jo bila vžila v teh prostorih župnikova Lucija in njen ljubček Kamilo...

»Diabolo,« je mrmral Zucco. »K meni si prišla v vas? Hahaha!«

»Gospod Zucco,« je sopla Tinica burno. »Prišla sem Vas svarit. Tagliat Vas zalezuje. Vse je poizvedel, koliko ste prejeli mitnine v enem letu.«

»Hudič!« je vzkipel mitničar.

»Jutri Vas pojde tožit v Tolmin.«

»Nož dobi v trebuh!«

Dekle je položilo mitničarju roko na rame.

»Gospod Zucco, Tagliat je sam tat. Knežanskega fajmoštra je oropal in tudi Vas.«

»Mene? Kdaj? Sanjaš!«

»Takrat, ko ste obdolžili klateža —«

Mitničar se je zakrohotal:

»Nož v trebuh!«

Tinica je stisnila mitničarju nekako knjigo v roko.

»Denar?« se je začudil mitničar.

»Svete bukve, ki jih je Tagliat vzel knežanskemu. V postelji sem jih našla skrite.«

»Pa čemu meni?« se je čudil Zucco.

Skoro veselo je odvrnila:

»Ali ste tako pijani, da ne veste? Ž njimi se vendar lahko maščujete Tagliatu. Jutri, ko pojde v Tolmin...«

»Hudič,« se je zasmejal Zucco. »Ti si pametna! To je boljše kakor nož v trebuh. Benissimo, cara, benissimo.«

»Prehitite ga, preden on Vas zatoži,« je učila ona.

Mitničar je mrmraje segel v žep in otipal edin zlat novc in je menil:

»En cekin imam. Pa si ga zaslužila, Tinica!«

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXVI.

Z v. 109 prejšnjega speva smo bili dospeli pred sedmi krog Vic, kjer se duše pokoré za greh poltenosti. Vrstice 109—126 so nam opisovale, kakšen je ta sedmi krog: plameni švigajo iz tal, le ozek zunanji rob nudi popotnikom možnost, da si ogledajo krog in poiščejo prelaz v višavo.

In tako jih torej vidimo vse tri korakajoče po tistem ozkem robu. Solnce zahaja. Vzpenjali so se od vzhodja stolbe do vstopa v krog več ko tri ure; solnce obseva Danteju zdaj desno rame: potemtakem stopa proti jugu in obhodi je, kakor iz vsega teča sklepamo, od II. kroga pričeniš četrtino celega breča (zakaj takrat mu je bil obraz obrnjen proti zapadu). Korakajo pa tako, da je Dante, kakor razberemo iz vv. 16, 17, iz spoštovanja zadnji. Senca njegovega telesa pada na plamene in tisti plamen, ki tako pride v senco, bolj žari od drugih: spet dokaz bistrega Dantejevega opazovanja prirode, v srednjem veku pač redkost. Ob tem nenavadnem pojavu se duhovi začudijo ter prihité do skrajne meje ognja (ker iz ognja ne smejo stopiti), da bi izvedeli, odkod to čudo. Že jim hoče pesnik razložiti, kar prihiti iz nasprotne strani kroga druga truma duhov. In zdaj vidi Dante ginljiv prizor: krdeli se tako srečata in tako gresta naprej, da se posamezniki naglo poljubijo. (Z brezstrastnimi poljubi se pokore za svoje poltène poljube v življenju.) Ob srečanju vzklika ena truma: »Sodoma in Gomora!«, druga: »Pazife!« (Pazifaje). Prvi se pokoré za »mutasti« ali sodomski greh, drugi za živalsko nezmernost v spolnem uživanju. (O Pazifaji je bil govor že v Peklu, sp. XII, v. 13 nsl. Bila je žena kralja Minosa na otoku Kreti; dala si je napraviti leseno kravo ter se vanjo skrila... Ovid, Metamorf. VIII, 132 nsl.) Tisto namigavanje na Julija Cezarja ima svoj izvor v starem obrekovanju, da je baje Cezar, kot mladenič se mudeč na dvoru kralja Nikomeda v Bitinji, igral vlogo kraljeve žene.

Duh, ki govori z Dantejem v imenu drugih, je Guido Guinizelli, iz Bologne, oče »novega sladkega pesniškega sloga« (struje), vzor Dantejev in mnogih, še »boljših« mu vrstnikov. Guinizella bi Dante rad objel, kakor sta Hipsipilo objela sinova, zopet jo zagledavši. (Kralj Likurg iz Nemeje se je razsrdil na svojo ženo Hipsipilo, ker mu je vsled njene nepazljivosti umrl najmlajši sinček; hotel jo je ubiti. Rešili so jo tuji vojaki. In starejša dva sinova sta planila k materi, ko sta jo zopet zagledala še živo.)

Guinizelli odklanja hvalo, ki mu jo Dante daje, ter opozarja na enega izmed trume spokornikov, ki je večji pesnik ko vsi drugi, večji tudi nego toli slavljene Giraut de Borneil († 1220) iz Limogesa; misli provansalca Arnaulta Daniel († 1189), katerega tudi Petrarca imenuje Gran maestro. Girault iz Limogesa je zaslovel — tako meni Guinizelli — le vsled nerazsodnosti ljudske mase, prav kakor v Italiji Guittone († 1294).

Arnault stopi sam iz trume in govori z Dantejem v provansalsčini. To je realistična poteza, ki je pa noben prevod ne more izraziti. (V češkem prevodu Vrchlickega vidimo, da je mesto ostalo neprevedeno.)

Guinizelli prosi Danteja za en očenaš, »vkolikor te miloščine« v vicah potrebujejo; zakaj predzadnja prošnja: »In nas ne vpelji v skušnjavo!« je tu, kakor vemo iz XI. speva, nepotrebna.

Tak drug za drugim šli čez rob smo tisti
in Mojster mi je dobri zabičaval:
»Pozór! Naj opomin ti moj koristi!«

- 4 Žar solnca me je z desne obsijaval;
zapád, v večerni zariji žareči,
modrino je v belino spreminjaval.
- 7 Vsled sence moje plamen je rdeči
bil bolj rdeč, kar koj so zapazili
duhovi, skozi plámene hodeči.
- 10 Povod s tem dal sem, da spregovorili
o meni so; takó-le so začeli:
»Laži-telo to ni, bi mi sodili.«
- 13 Njih eni potlej k meni so hiteli,
previdno, zakaj vedno so se bali
vun iz ognjene stôpiti kopeli.
- 16 »Hoj ti, ki zadaj ideš bolj spoštljivo
ko počasno, skrivnost mi razodeni,
ki tu gorim sè žejo neugasljivo;
- 19 odgovor tvoj ni nujen samo meni,
po njem vsi ti bolj koprné od žeje,
ko Ind al Črnc po vodi studeni.
- 22 Da stena solncu si, kák to se deje?
Povej! Se zdi, da nisi prekoračil
še smrtnege kraljestva mrež in meje.«
- 25 Tak eden njih čudenje je tolmačil;
in že sem hotel želji mu ustreči,
a nov pojav mi sklep je predruščil:
- 28 po kroga sredi ognjenoplameneči
se v protismer krdelo je spešilo,
ki nisem mogel z njih pogleda spreči.
- 31 V obojno smer se sencam je mudilo;
poljube — in nihče se več ne ustavlja,
dovolj jim to je kratko pozdravilo.
- 34 Med dvema tak mravljiščema pozdravlja —
ko se povohata, za pot se pravo
povprašata in zdravje — mravljo mravlja.
- 37 Ko z ljubo to se razidó pozdravo,
zavpijejo, še preden tal dotika
korak se spet, naglâs, kakor za stavo,
- 40 tu: »Sódoma-Gomora!« truma vzklika,
a tam: »Se Pazifé je skrila v kravi,
da k sli bi svoji skok zvalila bika.«

- 43 Potem, kot razdelijo se žerjavi,
ki, mraz mrzeč al kraj, kjer solnce pali,
v Ural leté al k Afrike puščavi,
- 46 takó so ti duhovi se razstali;
in spet pričeli spev so solznomili
in spet so krik navadni svoj zagnali;
- 49 in bližali so isti se, prosili
poprej ki so bili me pojasnila,
in v licih radoznalost so javili.
- 52 Videč že drugič, kaj njih sla bi bila,
začnem: »Vi, ki živite v trdni nadi,
da duša vam prej slej bo mir dobila,
- 55 o, ne gnijó mi udje tam, ni mladi
ni stari: v krvi svojegega života
sem tu, u trdnem kit in sklepov skladi;
- 58 tod pnem se zdaj, da jenja mi slepôta;
da smem, vmrljiv, skoz to kraljestvo, žéne
tu gori mi sprosil je milôta.
- 61 A čujte: naj bilè bi vam vtešène
željé, naj vas nebés sprejmó dvorane
čimprej, za vas z ljubavjo okrašène:
- 64 povejte pa: Kdo sence ste neznane?
Naj pišem vam ime! Kdo duš je čeda,
ki proč hité od vas, skoz plâmen gnane?»
- 67 Kot hribovca se čudna loti zmeda,
če v mesto pride z gor, od začudenja
besede zmanjka mu, pa gleda, gleda:
- 70 tak gledala me vsaka teh je tenja.
Ko družba se čudenja je znebila
(duh plemenit se čuditi brž jenja!),
- 73 dé senca, ki me prej bilâ prosila:
»O, srečno ti koraki tod hodili,
se prav živeti duša ti izučila —
- 76 znaj: ti, ki z nami ne gredó, grešili
so v tem, za kar so Cezarja vojniki
s ‚kraljico‘ na triumfa dan dražili.
- 79 Zato si za razhòd Sodomo s kriki
očitajo, kot čulo ti uhó je;
z očitki bol množé si mučeniki.
- 82 Na š greh je greh scer spolnosti oboje;
a pameti ker nismo spoštovali,
ampak za slo živalsko šlo teló je,
- 85 v sramoto večjo tu naj bi kričali
ob rázhodu imé nje, Pazifáje,
žival bilâ v leseni kí živali.
- 88 Zdaj veš, zakaj smo vredni bili graje;
a pravít, kâk imena nam slovela,
v to časa mi ter znanja nedostaje.
- 91 Kar mene tiče, ustrezem: Guinizella
glej Guida! Čistim ž e se, ker žal bilo
mi grehov, preden smrt prišla je bela.«
- 94 V Likurga tuží k majki je planilo
dvoje otrók ob nje vrnitvi novi:
tâk jaz sem planil, le ne s tâko silo,
- 97 imé začuvši njéga, ki sinovi
smo jaz mu, z mano boljši, ki kdaj peli
ljubav smo s sladkomilimi glasovi.
- 100 In šel sem v misli gluhi, oneméli,
in dolgo sem ga nepremično gledal,
ne bližajoč se njim, ki so goreli.
- 103 Do sita ko sem bil se ga nagledal,
sem službi se ponudil ves njegovi,
s prisego to potrdil mu, povedal.
- 106 In on: »»Tâk močni, svetli so sledovi
v meni tvojih besed, da ne odplavi
jih Lete-voda s temnimi valovi.
- 109 Ampak, če, kar prisega tvoja pravi,
je res, povej: na méni kaj dobi se,
da toli kažeš ust, očí ljubavi?»
- 112 »M e d pesmi Vaših!« moj odvet glasi se,
»ker dokler nove struje traja slavje,
slavili bodo vedno Vaše spise.«
- 115 »»O brate, ta-le —« s prstom vun izbral je
nekôga v trumi — »»v narodnem jezici
vse boljše verze nego jaz koval je.
- 118 V romanih, v pesmih ljubljeni devici
je prvi! Da ga Límožân prekaša?!
Tej smeja se neumni govorici.
- 121 A tolpa bolj na slôves se zanaša
ko na resnico; sodbo si ustvari,
še preden da razum al vmetnost vpraša.
- 124 Z Guittonom tâk so naredili stari,
dajoč le njemu, rod za rod, slavo;
zdaj p r a v a slava drugih gospodarí.
- 127 A ti, ki vživaš to posebno pravo,
da k tistemu smeš romat samostani,
kjer Kristus sam, opat, dajè postavó,
- 130 en očenaš zamé v nebes dvorani
izmôli, vkolikor to miloščino
tu rabímo, kjer greh nas več ne rani.«
- 133 Nato je izginil v ognja pekočino,
da prostor bi sosedu bil pribavljen,
izginil kakor riba v vod globino.
- 136 Jaz bližam k onemu se, ki bil javljen
mi s prstom je: njegâ — mu dém — imeni
lep prostor v srcu mojem je pripravljen.
- 139 Odvet njegov glasil se je iskreni:
»»Ker vljudno vprašaš tâk po zvanju mojem,
ne morem, nočem skrivat se v plameni.
- 142 Arnault sem jaz, ki plakam tu in pojem;
potrzt zrem svojih prošlih dni norosti,
radostno zrem bodočnost v upu svojem.

145 A zdaj pri tisti te rotim kreposti,
vodila ki po teh te je stopnicah:
pomni, ko pride čas, mojih bridkosti!«

146 In zgine v ogenj, čistit dlje se v vicah.

Spev XXVII.

Stojimo na robu sedmega kroga, pred ognjenim stebrom, čistečim sladostrastnike. Še skozi ta ogenj moramo, pa bomo tik pred vhom v zemeljski raj (paradiso terrestre) na vrhu gore Očiščevališča. Ura je približno šest zvečer. (Vv. 1—5 slone na podmeni, da Jeruzalem stoji 90 stopinj zapadno od Indije, prav za toliko stopinj vzhodno od Španije, in glede gore Očiščevanja baš na nasprotni točki severne polute. Če torej Jeruzalemcem solnce vzhaja, ima Indija poldne, Španija polnoč, brdo Očiščevanja solnčni zaton.) Dante si ne upa skozi plamene; od groze je napol mrtev. Šele, ko mu Vergilij dé, da bo onstran ognjenega zidu videl Beatričo, oživi. (Primeri vv. 37—39 je vzeta iz starogrške pripovedke, zapisane v Ovidovih Metamorfozah, IV, 75 nsl.: Mladenič Piram in devotka Tizbè sta bivala vsak pri svojih roditeljih, v sosednih hišah. Samo zid ju je ločil; govoriti sta mogla le skozi neko razpoko v zidu. Nekega dne sta sklenila, da ostavita očetni hiši ter se snideta izven mesta, pod neko murbo, ob robu studenca, tik groba Ninovega. Najprej je prišla na dogovorjeni kraj Tizbè; ker pa se je tisti hip bližala studencu žejna levinja, je Tizbè preplašena zbežala, pustivši na mestu ogrinjalo. Levinja ga s smrkom, še vsem krvavim, povoha in raztrga. Nato dospje Piram. Ker ne najde nič drugega ko okrvavljene kose ogrinjala, misli, da je divja zver Tizbo raztrgala; v obupu potegne bodalo ter se smrtno rani. Kri, brizgnivši visoko gori, pordi beli sad murbe. Od tedaj temna barva. Kakó prebledi nesrečna Tizbè, ko se vrne! S solzami moči čelo Piramovo ter kliče: »Piram, kaj se ti je pripetilo? Odgovori! Tvoja Tizbè te zove.« Ob imenu »Tizbè« je mladenič res odprl oči — zadnjikrat.

Ko pridejo iz ognja, gredo v zadnji klanec (stolbo), proti vzhodu obrnjeni, zakaj Dante vidi senco zahajajočega solnca pred seboj. Ko sta se z Vergilom v 2. spevu začela speti kvišku, je šla smer proti zapadu; potemtakem je Dante obkrožil polovico gore.

Na stolbi jih zaloti noč. Treba je prenočiti. Dante zre v sanjah Lijo, pojočo mu o sestri Rahéli. (V mistiki katoliške Cerkve pomeni Lija delavno [activa], Rahela pa premišljujejoča [contemplativa] pot v zveličanje.) Pesnik se zdaj nahaja neposredno pred vhom v zveličanje.

Na robu planote, ki se jim zgoraj na vrhu odpre, kjer se nahaja zemeljski raj, odloži Vergilij svojo vodniško službo; zakaj prične se nadnaravno življenje, katerega naravni razum ne umeje. Odslej Dante, očiščen vseh sedmih P, ne potrebuje vodnika; njegova volja je zopet vsa k dobremu nagnjena, vsa zdrava; treba mu le za njo iti, pa varno pride k Božju; odslej ne potrebuje niti svetne niti duhovske gosposke.

Kot — kadar prvi svit drhti jutranji
ondi, kjer kri za nas naš Stvarnik dal je,
in Ebro sèn pod Veso sniva v Španji,

4 in v Gangi od poldne razpaljen val je,
tãk solnce stalo je, je dan gineval. —
Kar angel javi se vesel, pred nami stal je

7 na bregu, takraj ognja, in tãk peval:
»O kãk blagrujem vse u srcu čiste!«
da glas nad glas človeški je odmeval.

10 Še to: »Le prek žerjavice gre tiste
vam pot! Kar, duše svete, vanjo sãmo!
Pa da za spev onstrãn mi gluhe niste!«

13 Tãk reče, ko prot njemu se ravnamo;
a meni, ko to čul sem iznenadi,
bilò je, kakor živ da moram v jamo.

16 Prot nebu ròke vil sem v svojem jadi,
zroč v ogenj in pomneč, kãk enekrati
ljudi gorèt sem videl na grmadi.

19 Zdaj spremstvo blãgo k meni se obrati,
mi dé Vergil: »So muke, sin, v tem krogu,
a smrti ti ne morejo zadati.

22 Pomni, pomni... Če k zlih te grap brlogu
na hrbtu sem Gerjóna varno vodil,
te zdaj ne bom, ko bliže gremo k Bógu?

25 Uverjen bodi: naj bi tudi hodil
skoz trebuh tega ognja let tisòče,
lasú na glavi ne bi si osmodil.

28 Mar meniš, da goljãtati kdo te hoče?
Približaj se, poskusi roko nesti
al halje svoje rob v plãmene žgoče!

31 Bojazni prazne nuj se koj otresti,
srčno premèri pot, ki ogenj siče!« —
A jaz — ko štor, prot glasu v svoji vesti.

34 Ko noga moja trda se ne miče,
Vergil malo vznevoljen je govoril:
»Glej, sin, ta zid te loči od Beatrice.«

37 Kot, čuvši ime Tizbè, Pirãm otvoril
je veke, umirajoč (tãkrat se pordečil
je murbe sad!), in v njo pogled ponòril:

40 tãk v meni upor Vodnik je modri omečil;
ozrèm se vanj, ko udari i m é v uhó mi,
čigar se vir je v meni ovekovečil.

43 »Kakó? Naj tu ostanemo?« Z glavó mi
odmajal je, pa spet se nasmehljãl je
ko tak, ki dečku z jabkom trmo zlomi.

46 Kot prvi v ogenj On korak ravnãl je,
kot zadnji Stacij — tãk mu prošnja rekla
je Mojstrova—, ki v sredi prej spremljãl je.

49 Ko v ognju bil sem, v vrelo peč bi stekla
bil planil rad, da v njem bi se ohladil,
brezmejno tãk ognjena peč je pekla.

52 Da blãgi otec trud bi mi osladil,
o Beatrici mi govoril je; sè slovi:
»Oči nje zrèm, se zdi« — mi pot je gladil.

55 Vabili z onstran petja so glasovi;
ko v spev pozornost naša je napeta,
vèn pridemo, kjer pot se pne k višavi.

- 58 »O pridite, izvoljenci Očeta,«
iz tolike je luči pesem pela,
da zrenja mi je možnost bila vzeta.
- 61 Še: »Solnce gre v zaton, večer se dela,
hitite brez pomude!« priganjalo
je tam, »preden zapad bo noč objela.«
- 64 Naravnost pot se pela je med skalo,
v to smer, da so pred mano v tleh gubili
se žarki solnca, ki je nizko stalo.
- 67 A malo le stopnic smo prestopili,
po senci ker smo moji ugašujoči
solnca zaton — za nami — zapazili.
- 70 In preden svod neba, prostirajoči
v brezdalj se, z eno barvo se preprežel
in dana bila vsa oblast je nóci,
- 73 nas vsak na eno je stopnico legel;
da dalje nismo mogli, ni zlomila
nas volja — strmi pot je to dosegel.
- 76 Kot čreda koz, ki drzno so drvile
prek slêmen, umirí se, ko prežveka,
ko s pašo so se dobro nakrmile,
- 79 in v senci ždijo, solnce ko pripeka;
pastir, na palico se naslanjaje,
pri njih, ki dan v njih službi mu poteka,
- 82 čez noč pa vne, pod vedrim nebom, raje
pri čredi bi se mirno mu ležalo,
da divja zver mu ne razžêne staje:
- 85 ták nas je troje tam prenočevalo:
kozíca jaz, a onadva čuvaja,
obdani z dveh strani z visoko skalo.
- 88 Neba le kosček sem iz tega kraja
in zvezd le malo videl, ki pa bile
so večjega in bližjega sijaja.
- 91 V teh mislih, ták u zvezde zroč, sklopile
so v sên se mi oči, v t a sên, novice
ki često zve, preden so se zgodile.
- 94 V čas — menim — prvi žarek ko Danice
obsvetil góro z vzhodnega nebá je
(Danice, ki ljubav ji zmir rdi lice),
- 97 podobo žene videl sem sanjaje,
mladé, lepé: hodila je po trati,
cvetlice trgajoč in ták pevaje:
- 100 »Naj vé, ime kdor moje hoče znati,
da Lija sem; in gibljem zmir z rokami,
ker rož za venec hočem si nabrati.
- 103 Krasím se, da zrcalo hvalo dá mi;
pred svojim pa zrcalom ždi Rahéla
ves dan, izpred njegâ se ne predrami.
- 106 V oči si ona lepe zret bi htela,
jaz v rôke svoje, kâk krasé mi škrânje;
jaz dela, ona gledanja vesela.«
- 109 Tedaj pred svitom zarje je jutránje,
ki potnikom tem mílši prikazala
bi se, čim dômu bliž je nočevanje,
- 112 na vse strani temâ je že bežala
in sên moj ž njo: bil čas je uraniti,
ker Mojstra bila tudi sta že vstala.
- 115 »Sad sladki, ki, hoteč ga zaslediti,
skrb ljudska išče od veje ga do veje,
še danes tvojo lakoto nasiti.«
- 118 Besede take mi Vergilij deje;
in ni ga bilo zâme še darila,
ki ugajalo bilò bi mi živeje.
- 121 Tâk željo želja k vrhu je podila,
da z vsakim je korakom perutnica
mi novo moč in nov razmah čutila.
- 124 Ko stolbe vse je vrhnja že stopnica
bilâ nam pod nogami, v hip tačasni
to rekel je Vergilij, zroč mi v lica:
- 127 »Sin, videl si i ogenj neugasni
i ogenj časni; slej boš v krajih hodil,
kjer več ne vidi pôgled moj, prej jasni.
- 130 Z umetnostjo sem z umom sêm te vodil;
sla tvoja slej vodníca naj potí je;
strmin sem te, ožin te oslobodil.
- 133 Glej solnce tam, kakó ti v čelo sije;
glej travico, glej cvetke, drevje v lesi:
iz tal teh samoraslo vse to klije.
- 136 Dokler da uzrêš veseli, lepi očesi,
ki njiju — solznih — sel sem iz globine,
sedi mirnó al šetaj pod drevesi.
- 139 Slej Mojster tvoj ne migne več, ne zine;
hotenje tvoje pravo, prosto, zdravo,
to pravec pravi je za tvoje čine.
- 140 Kralj, škof si; zdaj ti z mitro venčam glavo.«

(Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXVIII.

Na vrhu! Dospeli smo vrh gore očiščevanja. Kaj gleda Dante z začudenimi očmi? Diven gaj vidi, ki skrivnostno šumi, in vodo, skrivnostno šumljajočo. Kaj je to? Raj, zibelka človeškega rodu, po grehu zaprt in zaklenjen za ljudi. Prekrasno šumo primerja pesnik s slovečim pinijevim gajem, ki še dandanes krasi morsko obal blizu Ravene pri mestecu Chiassi. Da se zemeljski raj še nahaja na zemlji v človeštvu nedostopni višavi, nekje na vzhodu, to je bilo mnenje najslavnejših bogoslovnih učenjakov srednjega veka; Dantejeva pesniška tvorba pa je, da ga je postavil vrh gore očiščevanja. Vse perje drevces se tu nagiblje proti vzhodu. (V srednjem veku so izobraženci mislili, da se zemeljska atmosfera počasi suče — če ne nastane morda v nižjih plasteh kakšen krajevni motež — od zapada proti vzhodu okrog nepremične zemlje.) Reka teče skozi šumo; travo, rastočo ob bregu, pripogiblje na levo. (Iz tega sledi, da teče reka proti severu, ker ima pesnik, idoč od zapada proti vzhodu, na južni poluti sever na levi strani.)

Na nasprotnem bregu zagleda pesnik neko divno ženo: poje, cvetice trga kakor staroklasična Prozerpina, preden jo je Pluton (Hades) ugrabil, lepše gleda nego sama Venera takrat, ko jo je njen sinček Amor, ne da bi bil to nameraval, rnil, t. j. ko je bila v ljubezni vzplamtela za lepega Adonisa. Kdo je ta skrivnostna žena? Najrazličnejše domneve so razlagavci že izrazili, cele knjige so se že o tem popisale. V zadnjem spevu Vic, sp. XXXIII, v. 119, pesnik — skoro kar mimogrede — imenuje njeno ime: Matelda. Da jo bomo lažje prepoznali, pomislimo: 1. kdaj jo Dante zagleda: ko je vseh grehov prost in njegova prosta volja svobodna, prava in zdrava (Vice, XXVII, 140); tedaj jo vidi pojočo in cvetlice trgajočo; in ko jo prosi, da bi bliže prišla, ga rade volje usliši ter se približa, prekrasno se pregibajoč (naš spev vv. 40—63); — 2. žar njenih oči je nedopovedljiv; tudi se smeje (naš spev v. 67), t. j. na zunaj javlja jasnost svoje duše; — 3. smeje se, ker se veseli del božjih; hvali Boga s svojimi deli (naš spev 76—80); — 4. njene besede razsvetljujejo zamegljeni um človeški (ib. 80, 81); pripravljena je odgovoriti pesniku na vsak dvom in pregnati mu meglo, ki mu um obdaja (ib. 90). Iz teh (in še drugih, v spevih XXIX. do XXXIII. raztresenih) razlogov je najnovejša razlaga (Fr. Torraca) mnenja, da pomenja ta skrivnostna prikazen milost božjo, in sicer takozvano gratia gratum faciens, t. j. notranjo, duši podeljeno milost, ki človeka stori Bogu prijetnega.

Reka loči divno gospo od popotnikov, kakor je Helespont ločil mesti Sestos in Abidos, ločil pa tudi dve ljubeči srci, Leandra, ki je moral iz Sesta ponoči plavati, da bi videl svečenico Hero v Abidu. Omenjajoč morsko ožino Helespont, se spomni Dante, kako je bil prevzetni Kserks ondi ponižan: na vojsko idoč iz Azije je bil dal Helespont bičati in ukleiniti; po porazu se je pa ves ponižen vračal preko istega Helesponta.

V kriticah 76—84 pojasnjuje divna gospa, zakaj se na tem kraju, ki je vendar tako resen — saj spominja na greh

prvih staršev — smeja: v psalmu Delectasti — pravi — najdejo razlago za njeno veselost. Verz 4. psalma 91. se glasi: »Quia delectasti me, Domine, in factura tua; et in operibus manuum tuarum exultabo,« t. j. Ker si me očaral, o Gospod, v činih Svojih, in v delih Tvojih rok se bom radoval.

V tercini 85—87 izraža Dante svoje začudenje, da nahaja tu gori vodo in čuje šelest šume, ko je vendar malo prej (spev XXI. v. 46) slišal, da dež, sneg, sploh vse, kar moti ravnovesje v ozračju, sega samo do vrh vznožja Vic, do tistih vrat, kjer stoji angel s ključi. Na ta dvom odgovarja lepa gospa z verzi 88—144: samó v nižavi, v Predvicah, nastaja metež v ozračju; zgoraj pa obdaja čisti zrak (éter) vso goro in tu se ravnovesje ozračja nikoli ne razburka; giblje se, a to gibanje prihaja od planetov, neposredno od prvega, najnižjega, t. j. od lune; to gibanje torej zadeva atmosfero in ta — atmosfera — zadeva ob drevje, ki je gosto, in tako nastane šumenje, večnoenakomerno. Tu je domovina vsega rastlinstva vse zemlje. In voda, ki v dveh strugah teče, izvira iz enega vrelca; v eni strugi se pije pozabljenje grehov, v drugi obnovljenje vseh dobrih del. Ta voda je tisti nektar, ki so o njem sanjali staropoganski pevci.

- Ker v šumo božjo gledat me je gnalo,
pod brambo kjer zelenja in goščave
pred dnem se novim ne bi mi bleščalo,
- 4 nepočakljiv ostavim rob planjave
in čez poljano grem počasi širno,
ki z vseh strani duhté po njej vonjave.
- 7 Prijetna sapica mi enakomerno
je čelo božala, moči brez veče,
kot vetrc mil če vel bi čisto mirno;
- 10 pod njo se listje, vedno trepereče,
prav vse u tisto smer je nagibálo,
kamor vrh sveti zjutraj senco meče;
- 13 vendar od prave lege le ni stalo
toli narazen, da bi v drevju ptiči
bili pustili svoje vsak godalo,
- 16 ampak veselo peli so v gozdíci
jutru v pozdrav, glasneje in glasneje,
jim bas šumeli listi so z vršíci.
- 19 Ták raste šum od veje pa do veje
skoz pinij gaj, ob morju, tam pri Chiassi,
če jug, od Eola izpuščen, zaveje.
- 22 Bilè prinesle me nogé počasi
u gozd so stari, daleč ták, da vhoda
več nisem vzrl, blodeč v globoki jasi;
- 25 kar daljnjo pot zaprè mi neka voda:
mirno tekó ji valčki, prigibaje
prot levi strani travo v bregu broda.

- 28 Na zemlji najčistejših kar vodâ je,
kalnâ — se zdi — da vsaka proti nji je,
ki nič ne skriva, čista vsa do dnâ je,
- 31 čeprav temnâ, temnâ pod senco vije
se večno drevja, ki ne bi trpelo
nikdar, da solnce, luna skoz posije.
- 34 Korak mi je obstal, okó hitelo
je čez vodó, tja k zéleni dobravi,
kjer pestro vse ko v maju je cvetelo.
- 37 In javila se tam mi (kot se javi
nenadno kaj in ták nas preseneti,
da drugih misli vseh nam pot ustavi)
- 40 je žena, sama samcata: jo peti
sem čul, gredé je trgala cvetice,
vsa pot bilâ je njena cvet pri cveti.
- 43 »Krasnâ gospâ, ki ti v ljubezni lice
rdi, če iz tvojih lic prav skleпам boje,
ki rada znak je notranje resnice,
- 46 o, pridi bliže, ako ti ljubó je« —
sem djal — »k tej vodi bliže bi stopila,
da lažje bom umel, kar spev tvoj poje.
- 49 Ti živo me spominjaš, kakšna bila
Prozérpina in kje, ko njo je mati
in ona mladoletje je zgubila.«
- 52 Kot deklica, plešoč, tesnó s podplati
pri tleh drsí in komaj je, al deva
nožico pred nožico si, poznati:
- 55 ták ona proti meni podrseva,
čez cvetke vse, rdeče in rumene,
oči povešajoč kot skromna deva.
- 58 In želje so bilè mi s tem vtešène:
prišla je blizu, petja da beseda
umljiva je prihajala do mene.
- 61 Ko tam bilâ, kjer struga se zajeda
in lepa reka moči cvet in travo,
obdârila me z dvigom je pogleda.
- 64 Ne vérujem, da bolj bilò bliskávo
okó je Venere ob srca rani,
ki sin ji jo zadal z nenameravo.
- 67 Smehljala se na drugi mi je strani
in trgala čim več cvetov je z rôko,
ki v tej rastó višavi, nevsejani.
- 70 Le tri korake reka gre široko;
a Helesponta, Kserks kjer šel je preko —
(zgleđ dnes še, kâk napuh padè globoko!) —
- 73 ni bolj mrzil Leander, da z oseko
in plimo med Abidom, Sestom hruje,
ko jaz — za neumik — sem ono reko.
- 76 »»Tu tujci ste in zdi se pač vam tuje
smehljanje moje spričó tega kraja,
ki zibel bil človeškega rodú je,««
- 79 dejala je, »»in dvom zato vam vstaja;
a psalem Delectasti naj vam živo
posveti v mrak, ki dušo vam obdaja.
- 82 Ti, sprednji, ki si prosil me dvorljivo,
še kaj želiš? Pustila sem nebesa,
da odgovorim na vse — zadovoljivo.««
- 85 Dem jaz: »Ta voda, šum tegâ-le lésa
pobija v meni vero v to, kar preje
drugače moja čula so ušesa.«
- 88 »»Vzrok ti povem,«« nato mi ona deje,
vsegâ, iz česar ti čudenje izvira,
zbrišem meglò, da v umu bo svetleje.
- 91 Bog, v sebi blažen, Dobro brez primera,
človeka dobrega je, v dobro ustvaril,
ta kraj mu v zálog večnega dal mira.
- 94 Vsled greha tu je kratko gospodaril;
ga greh — za smeh nedolžni, igró veselo
jok, skrb v zamèn mu davši — je prevaril.
- 97 Da metež, ko bi spod iz tal hlapelo
in vòde in bi topli se sopari,
(ki cilj, kar moč, toplòte jim je vrelo)
- 100 ne bi tu zgor človeku delal kvári,
do te vzkípela gora je višine,
od tam brez párov, angel kjer vratari.
- 103 Ta zrak okrog, krožeč krog te strmine,
s kroženjem kroži prvega planeta,
(če króženja ovira ne prekine);
- 106 tu gori, v čistem zraku, od okreta
planetnega udar na zrak prehaja
in šumo, ki šumí, v goščo zadeta.
- 109 Rastlinstvo, ták zadeto, pa oplaja
ves zrak sè svojih sémen silo plodno;
in zrak, krožéč, povsodi jih presaja.
- 112 Ostala zemlja, kjer podnebje godno
in tlo, po tej spočnè, poraja sili
rastlinje in lesovje raznorodno.
- 115 Da ljud to vé, pač ne bi se čudili,
videč rastlino tam iz tal pognati,
kjer niso semena bili vsadili.
- 118 To sveto polje, kjer stojiš — to znati
trebé — je polno vsakega seménja
s plodovi, ki jih t a m nihče ne sklati.
- 121 Vodâ, ki zreš jo, iz žile se ne vzpenja,
v shlajèni pari hrane ne dobiva,
ni reka, ki rastoč, sahnóč se menja:
- 124 iz vrele vre, zmír živa, nevsahljiva,
in kar oddâ bregém obojne struje,
vse to se ji, ták hoče Bog, doliva.
- 127 T a struga, ki tod teče, iz b r i s u j e
vsakter spomin na grehov delo slabo,
o n a spomin del dobrih o s v e ž u j e.

130 Zato t o zovemo Letè (Pozabo),
Evnóe o n o ; šele pa, kdor pije
obé, spozná učinek njun in rabo.

133 Užitek vseh užitkov s tem užije.
Dovolj sem ti zdaj žejo utešila,
pa da se ti nič več o tem ne odkrije.

136 No, tébi k ljubú, to bom priključila
(manj ljubi pač ne bodo moji glasi,
če več povem, kot kar sem obljubila!):

139 Vsi pesniki, ki v starodavnem časi
o sreči peli zlatega so veka,
so sánjali, da bil je na Parnasi;

142 t u raj je bil nedolžnega človeka,
t u večna vesna vsak je sad dajala,
t u nektarja vseslavljenja je reka.«

145 Okrenem se k poetoma, ki stala
za mano sta; ob glasu te novice —
zapazil sem — oba sta se smehljála.

148 In krenil spet sem k divni góspi lice.

(Dalje.)

Bajka.

France Bevk.

Deček je bil toliko velik, da je pogledal na mizo, in je imel ko oglje črne lase in črne oči.

»Babica, povej mi pravljico!«

Želja, ki jo je izrazil, se mu je zdela tako lepa, da je veselo zaploskal z ročicama. Radost pa se je še stopnjevala. Prijel se je z rokama za klop in odskakoval z nogami, kakor je bil videl delati opice v zverinjaku od veselja nad lešnikom, ki so ga ji bili vrgli paglavci. Ko je dal na ta način duška svojemu veselju, je pogledal babico.

Babica je nategnila obraz v resne gube in dejala:

»Ne znam nobene pravljice več.«

Babica ni nikoli lagala, a zdaj le ni povedala po pravici. Kako je mogoče, da je pozabila vse pravljice, ki jih še on ni pozabil? Če bi znal tako govoriti kakor babica, bi jih pripovedoval on. Začel bi:

»Živel je oče, ki je imel tri sinove...«

Do tu bi šlo. Ta začetek je v vsaki pravljici najlepši. Oče ima tri sinove. O materi ni vedno govora. Pa čemu bi jim mati, če so kuhali sinovi? Prvi sinov je najstarejši, tretji je najmlajši. Eden izmed njih je bolj pameten ko vsi drugi in drugi zopet najneumnejši; najmlajši je vedno najbolj izveden. Drugače ni mogoče in pravljica ne laže nikoli.

Dečku je bilo to jasno. On sam je bil najmlajši, a ni imel očeta, mati se je trudila na njivi, babica ga je varovala.

»Babica, v knjigi so pravljice.«

Spomnil se je, da je babica brala nekoč iz knjige. Knjiga je velika, brez slik, z velikimi črkami in leži zaprašena na polici.

Babica se je nasmehnila; dejala je: »V knjigi ni pravljic.« Odložila je nogavico, ki jo je pletla, in dejala: »Še eno bajko vem. Bog mi jo je po-

vedal v spanju. Ti je ne boš razumel, ker si majhen in neumen.«

Ali babica ne ve, da je on najmlajši in da so v pravljici vsi najmlajši zelo pridni in razumni? To dečka ni brigalo. Zgrabil se je z rokami za klop in odskakoval z nogami.

»Če ne boš priden, ne povem.«

Noge so obstale na tleh, roke so visele ob telesu, črne oči so se bliskale.

Babica pa je začela:

»Tiho, pa poslušaj! Daleč, daleč tam, kjer solnce spi in zjutraj vstaja, je živel kralj, čigar imena ni smel nihče ne imenovati, ne zapisati.«

Deček je strmel. Pravljice s takim začetkom še ni bil slišal. Raje bi videl, da ima kralj sine.

Babica je nadaljevala:

»Sredi palm in rož, sredi oljk in smokev je stala njegova palača, sloneča na zlatih stebrih. Njegov prestol je bil iz slonove kosti, nosili so ga štirje levi. Pod nogami so mu ležale rubinaste preproge, nad glavo mu je pav razprostiral pah-ljačo. Na desno je stala živa stena teles in sulic, na levo je stala živa stena teles in sulic.

Pod nogami so mu ležale sužnje in mu čitale vsako željo iz oči. Če je zahrepenel po grozdju, se je dvignila skodelica sadja na tresočih se oblih rokah do njegovih ust; če je zaželel vina, je zacvela zlata kupa, polna penečega vina, pred njegovim obrazom. Če se mu je hotelo krvi, mu je podala sužnja bodalce in razgaljene prsi, da se je nasitil...

Bil je po svojem bogastvu najsrečnejši kralj izmed kraljev svojega rodu; bil je po svojem obilju in prenasičenosti najnesrečnejši človek na svetu. Dan za dnem si je izmišljal nove slasti in nove muke.

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXIX.

Pojoč psalm 31. vodi Matelda — posvečujoča milost božja, kakor smo videli v prejšnjem spevu — Danteja ob vodi Lethe (Pozaba) navzgor proti sredini zemeljskega raja, proti vzhodu. Naenkrat se skozi neizmerno šumo nekaj zasveti in neka čarobna melodija udari pevcu na uho. Predokus je to večnega veselja! Oh, zakaj je Eva grešila! Nikdar ne bi bil človeški rod tega rajskega veselja izgubil. (Vv. 23—30.) Ta predokus, ti prvi glasovi iz zemeljskega raja mu vzbude željo, da bi videl in čul še več. (Vv. 31—33.) Svit se še bolj približa, kakor žareč ogenj je med zelenjem dreves; tudi besede pesmi se razločijo. (Vv. 34—37.) Zdaj pozivlje pevec Modrice (starogrške Muze, Uránijo i. dr., ki so prebivale na pevski gori Helikonu ob vrelcu Hipokrene), naj mu pomagajo vredno opevati to, kar sledi. (Vv. 37—42.) — Sledi pa mistična procesija: najprej sedem zlatih svečnikov (mnogi slutijo v njih: sedem zakramentov; najnovejši komentar Torracca: sedem blagrov, ki so kakor avant-garda krščanstva, kakor uvodni paragrafi Kristovega kraljestva na zemlji), s sedmero plameni v vrhovih svečnikov (to so sedmere kreposti, obsežene v prvih polovicah blagrov: Blagor ubogim v duhu, krotkim, usmiljenim itd.) in s sedmero prameni (banderi), v neskončnost se vijočimi (t. j. sedmero plačilo, izraženo v drugih polovicah blagrov); razdalja med obema skrajnjima je deset korakov (t. j. deset božjih zapovedi je pripravljalo pot kraljestvu evangelija); nato prihaja štiriindvajset starcev (t. j. 24 knjig starega zakona; sv. Janez jih je v Skrivnem razodetju videl sedeče na prestolih, v belih oblačilih, z zlatimi vencí na glavi, pogl. IV., 4); za njimi četvorica živali (opisal jih je najprej že prorok Ecehiel I. in X., potem sv. Janez v Skrivnem razodetju, pogl. IV.; Dante se strinja s Skrivnim razodetjem; ta četvorica so štirje evangelisti, zeleni vencí na glavah — večnomladi nauk evangelija); triumfatorski voz na dveh kolesih (t. j. Cerkev, sloneča na starem in novem zakonu, ali na škofih in vernikih) vleče il grifone (bajeslovno bitje, Orel-lev; tu pomeni Krista z božjo in človeško naravo v eni osebi); njegovi peruti segata v nebo (t. j. ko se je Krist učlovečil, z božjo naravo ni ostavil nebes); také krasnega voza ni imel na dan triumfa niti slavni Scipion Afričan, zmagovalec Kartagine, niti cesar Avgust, dà, niti sam Fáeton, sin boga Solнца, tisti dan, ko je namesto očeta vodil četverovprego preko neba, a jih ni znal brzdati in je pal sam iz voza, ki je zgorel in bi bila skoro zgorela tudi Zemlja, da ni pravični Zevs o pravem času s strelo ubil neizkušenelega vozataja (prim. Ovid, Metamorf. II.); trojica žen na desni strani spremlja voz (t. j. tri božje čednosti: vera, upanje, ljubezen) in četvorica na levi strani (t. j. štiri poglavitne čednosti: modrost — troóka —, pravičnost, srčnost, zmernost); sledita dva starca (zdravnik sv. Luka, z mečem sv. Pavel); za njima skromna četvorica (t. j. pisma Novega zakona: Petra, Jakoba, Janeza, Jude); kot zadnji ide starec, na videz speč, a bistrovidec (sv. Janeza Skrivno razodetje).

Končavši o tem, kje doba bila zlata,
zapoje, kot zaljubljena bi bila:
»Beati, quorum tecta sunt peccata!«

- 4 In kakor lahkonoža gozdna vila —
(skoz senčne šume švigajo begaje,
ta v solnce zrla bi, ta se mu skrila) —
- 7 pritekla k strugi je, navzgor stopaje,
in ž njo vzporedno jaz, ob vode boku,
korak njen drobni drobno spremljevaje.
- 10 Šla nisva sto korakov ob potoku,
kar zavijéta struge se bregova
oba v to smer, da pot je šla k iztoku.
- 13 A ni še tekla dolgo pot mi nova,
kar k meni se gospá z osebo célo
okrene: »Pazi, brat! Čuj moja slova!«
- 16 Tist hip ko nekak svit je spreletelo
vso šumo, u najdáljnješe daljine;
zablisnilo se je, se mi je zdelo.
- 19 A blisek, kakor pride, ták i mine;
ta sev je stal in rastla moč odseva . . .
»Kaj pač je to?« mi dušo dvom prešine.
- 22 In melodije sladke glas odmeva
skoz svit . . . da sveta jeza mi je vzplala,
greh karajoč, ki ga storila Eva,
- 25 da tam, kjer zemlja sta, nebó slušála,
edina žena ni, komaj stvorjena,
prepovedi prenesla začinjala.
- 28 Da svéta ji je bila ta koprena,
o, prej prišla bilá, bilá bi dělja
u srcu mojem slast ta nezrečena.
- 31 Ko predokus sem večnega veselja
užival tolikšen in v duši vneti
mi novih radostí je rastla želja,
- 34 kot v ognju, glej! pred nami se posveti
ves zrak, skoz vej zelenje, in prej skrite
razložil sem besede v pesmi peti. —
- 37 O deve svete, za noči prebite,
za mraz, za vas prestan, za glad moreči
sedaj me — nujno prosim — nagradite:
- 40 zdaj Helikon bi zame moral teči,
Uránija naj zdaj bi pomagala,
da težkih misli snov spesnim po sreči! —
- 43 Ne dolgo: najprej débbla prikazala
— njih sedem! — so se zlata mi drevesna.
(Razdalja je namreč také lagála.)
- 46 A ko se zmanjšála je dalja vmesna,
da obrise motne (varajo, kot znano,
nam čut!) je ostreje zrla luč očesna,

- 49 sè silo, za razlòcanje nam dano,
v njih svečnike (kar bili sol) spoznajem,
in pevati sem glasno čul h o z a n o.
- 52 Orodje lépo z večjim je sijajem
plamtelo v vrh, ko luna v jasni noči
opolnoči, med mlajem ino mlajem.
- 55 Obrnil sem pogled občudujoči
v Vergila dobrega; vrnil molčé je
pogled, nič manj strmeč, vodník navzoči.
- 58 In spet strmél sem v čudo še živeje:
prot nam se je gibálo, a počasi,
da mlade bi neveste šle hitreje.
- 61 »Zakaj« — gospa se karajoč oglasi,
»za živa tista ves goriš svetila,
a ne ogledaš, kar sledí, tegà si?«
- 64 Res, truma mož — sem videl — je sledila:
obleka jih je bela pokrivala;
ni zemlja zrla takega belila.
- 67 Na levi se je voda lesketala,
ki levo mojo stran kot ogledalo,
če vanjo gledal sem, je odbijala.
- 70 Ko v bregu tisto sem dosegel stalo,
da ločil me od sveč le jez vodeni,
nogàm dam, videt bolje, počivalo.
- 73 In videl sem: naprej so šli plameni,
sled v zraku puščajoč za sabo risan,
ki vil se je kakor zastav prameni;
- 76 in ták je zgoraj zrak bil bojadisan:
sedem trakov, in tistih barv sedmero,
ki Solнца lok je v njih, pas Lune pisan.
- 79 Šlo delj je v daljo vsako teh bandero,
ko pògled moj; narazen — menim — bili
sta skrajnji dve korakov desetero.
- 82 Pod nebom baš opisanim hodili
so starci, dva in dva, njih dvajset štiri,
imeli so na glavah vence lilij.
- 85 In peli so: »Adama kar je hčêri,
nad vsemi si največje vredna slave,
lepote tvoje čast naj v vek se širi!«
- 88 Ko cvetke, z njimi druge sveže trave
onstran, od nog izvoljenih stopaja
svobodne, zopet dvignile so glave,
- 91 sledilo, kot za zvezdo zvezda vzhaja,
je starcem tem četvero koj živali:
zelenja venec glave jim obdaja.
- 94 Po šest perut imele so; bliščali
po njih so krogi se oči; pogledi
bi Argusovi ták se lesketali.
- 97 Za njih opis ne sipljem rim, to vedi,
čitatelj, ker drugod jih snov bo htela;
tu treba, da però mi s stiki štèdi.
- 100 Le čitaj, kák jih riše, Ecehiela:
od severa, skoz ogenj, piš, oblake —
je videl — ta prikazen je letela.
- 103 Kot najdeš jih pri njem, jaz zrl sem take;
le kar o číslu kril je prorok rekel,
ni Janez — in jaz ž njim — misli enake.
- 106 Sred štirih teh živali voz je tekel
triumfski, dvokolesen se pomikal;
grifon (Lev-orel), vprežen, ga je vlekel.
- 109 S perutma je pramene zgor pronikal,
njih srednjega uzemši v perut sredo,
a ni jih sekal, ni se jih dotikal.
- 112 V višavo šli sta krili nedogledo;
u kolikor je ptica, v zlatu sije,
drugod škrlat med dlako belo-bledo.
- 115 Ni Rim vozá dal take krasotije
Scipjonu, Avgustu, ko bil slavja dan je;
dà, sam se Solнца voz pred njim naj skrije,
- 118 ki, pot zgréšivši svojo, bil sežgan je
takrat, ko Zemlja milo je ječala
in Zevs bil u pravičnosti strašán je.
- 121 Trojica žen pa kólo je plesala
vozá na desni: rdeča bila ena,
da v ognju bi se komaj prepoznala,
- 124 pri drugi bila koža je zelena,
ko da povsem bi iz smaragda bila;
v sneg svež bilà je tretja odevèna.
- 127 Zdaj kolo — zdi se — bela je vodila,
zdaj rdeča; po té petju druž dvojica
počasi ali hitro je hodila.
- 130 Žen z leve rajala je četvorica,
v škrlatu vse, po tiste družje pesni,
ki jim bilà — trooka — je vodníca.
- 133 Za temi, ki objem jih vezal tesni,
dva starca šla sta v noši raznolika,
oba postavi pa čestiti, resni.
- 136 Eden iz šole bil je učenika
Hipókrata, ljudem ki bil poslan je
od dobre jim prirode za zdravnika;
- 139 a drugi je nasprotno kazal zvanje:
meč svetlobrušen — zrl sem — v roki stiska,
takó da me obšlo je trepetanje.
- 142 Nato četvórica gre skromnonizka;
za vsemi, sam, gre stavec, vpošnjen z leti,
kot speč, okó pa se mu bistro bliska.
- 145 Sedmeri ti enako so odeti,
ko prejšnjih štirindvajset; okrašèni
pa niso bili z lilij belih cveti,
- 148 no z rož in drugih rdečih cvetk plemeni:
prisegel bi svedok že iz majhne dalje,
nad obrvmi da jim goré plameni.
- 151 Ko voz onkraj prispel bil na obal je,
sem grom začul; in svetih mož stopálo,
ko da zabranjeno jim, iti dalje,
- 154 z banderi spredaj vred — vse je obstalo.

(Dalje v prihodnjem letniku.)

A zvest kaži pot po zakonskih potih, ki vodijo do studencev življenja, lahko pa tudi v puščavo, nama je vsikdar bilo visoko, do nebes visoko spoštovanje enega pred drugim. Najino drugovanje je bilo medsebojno prejemanje in dajanje duha, ki bi se tudi o njem dalo reči: »Wir sah'n die Saat so herrlich sich gestalten, — der wahre Erntetag, er wird nicht kommen!« —

Lahko bi eno k drugi nanizal celo kito za Hanico preznačilnih podrobnosti: kako je v sve-tišču mojih knjig bila to, kar vnet cerkovník v hiši božji — kako je popotni kovčeg bil vsikdar do zadnje malenkosti urejen, ko sem tolikokrat odhajal — kako je imela izpodčrtan rodbinski ko-ledar naših godov — kako sta z otrokom kakor »dve sestri« obiskovale »očeta« vojaka - osam-ljenca... — Dolgo in dolgo bi lahko pletel to kito ter jo slednjič ovil okrog Haničine slike. Ali sliki z vsebinsko lepoto pač ni treba vencev,

temveč se i sama — daje drugim. In to je namen sleherni lepoti od vekomaj!

P. S. Ob Haničini smrti sem dobival obilo pa-pirnatih, kajpada dobro mišljenih tolažb, češ, čas ti izleči rano, polagoma pozabiš, Bog bo povrnil itd. Hvaležno odklanjam ta nemožni način le-čenja moje do najglobljeja* jedra razboljene duše ter prosim, pustite mi vso brezdanjo, Haničinemu geniju darovano bol v neokrnjeni pristnosti, ki naj se ob njej pokaže, ali sem jeklo ali steklo. V tolažbo pa mi je edinole zavest, da nisem izgubil, kar sem »izgubil«. Kako bi bilo mo-goče izgubiti, kar si v resnici kdaj imel! Hanica, in jaz sem imel Tebe, to se pravi — Tvojo prelepo dušo z vsem njenim »večno ženskim« bo-gastvom.

V Breznu — brezdnju, na moj god 1920. In pa za Tvoj 35. rojstni dan!

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXX.

Dante še dalje pripoveduje o mistični procesiji, ki jo je gledal vrh gore Očiščevanja. Prvo vrsto procesije je tvorila »sedmorica zvezd«, t. j. svečnikov s plameni, v ne-skončnost segajočimi. Te luči pomenijo sedem blagrov. (Pesnik pravi: tega »sedmerozvezdja« dom je prvo nebo, t. j. najvišje nebo, kjer biva Bog z blaženimi duhovi; te »zvezde« nikoli ne vzhajajo, nikoli ne zahajajo, vidne bi bile rodu človeškemu, ako jih ne bi zastiral greh. Primerja jih z »nižjim sedmerozvezdjem«, t. j. z malim vozom.)

Eden izmed štiriindvajsetorice starcev (knjiže starega testamenta), ki gredó prvi za svečniki, zapoje — z besedami Visoke pesmi, 4. poglavje, 8. v. — »Pridi, nevesta z Liba- nona...«, proseč, da bi se že skoraj pojavila Beatriče! Tisti hip se oglasijo angeli, spremljevalci mističnega voza, in za-pojó Benedictus, qui venis, t. j. besede jeruzalemskih množic, Mesijo pozdravljajočih na cvetno nedeljo, in obsipajo voz s cveticami, pojoč Vergilov verz (Eneide VI. spev, v. 883) »Dajte nam lilij s polnimi rokami!«

In zdaj se mu iz oblaka cvetic — lepa kakor jutranje solnce na rožnatem nebu (vv. 22—27) — pokrita na glavi z belim pajčolanom, ovenčana z zelenim oljkovim vencem, v zelenem plašču, a pod tem v živordeči halji (v barvah treh božjih čedností!) — prikaže ona, ki jo je bil prvič videl kot devetleten deček (l. 1274.) v svojem rojstnem mestu Flo-renci kot osemletno deklico, prizor, ki mu je bil ob njem — kakor pripoveduje sam v svoji knjigi Vita nuova, t. j. Izza mladih dni, pogl. 1. — »duh življenja, bivajoč v najskrivnejši kamrici srca, začel takó silno tresti se in trepetati, da se mu je v vsakem najmanjšem udarcu žile strašno javljal in da je

trepetaje izgovoril besede: »Glej, božanstvo, močnejše od mene, bo gospodovalo čez-me', in ki jo je potem z očmi iskal, a se je bila, stopivši v drugo svojo dóbo, na pragu te dóbe, t. j. v svojem 25. letu (l. 1290.), s svetá ločila (vv. 124, 125) — prikaže se mu — Beatriče.

Medtem je izginil dosedanji zvesti vodnik Vergilij. Dante ob tej izgubi joče; vsa lepota zemeljskega raja, ki jo gleda, ga ne more potolažiti (vv. 52—54). Beatriče pa ga po imenu pokliče (edino mesto v Divini Commedii, kjer se pesnik sam imenuje!) ter opominja, naj nikar zbog Vergilovega odhoda ne plaka; visoko na levem robu mističnega voza stoječ, kot stroga kraljica, ga najprej z ironijo (v. 74!) in potem z resnim vzklikom kara, češ, če vé zdaj, da je samó tukaj, t. j. v čednostnem življenju, prava sreča. Pesnik od sramu ne prenese nihi pogleda na svojo podobo v reki (vv. 76—78).

V tem zapojó angeli, kakor da bi mu hoteli vlti novega zaupanja, začetek psalma 30., prvih devet verstic, do »pedes meos«, in pesnikovo srce, od kesanja otrdéló in oledenélo (oledenélo kakor pomladanski sneg na Apeninih, če zaveje slavska burja), se ob tem spevu otaja, kakor da je zavel gorak veter iz Afrike. Beatriče pa graja angele (»stvari vekovite«, v. 101) zaradi njih sočutja, češ: ne njim veljajo njene besede, temveč skesanemu grešniku, in kazen naj ne bo večja od krivde. Nato očita Beatriče Danteju dosedanje življenje: srečne zvezde, še bolj pa milost božja, so mu bile podelile take zmožnosti, da bi bil lahko postal kreposten, dober človek; in »dokler sem jaz živela,« — nadaljuje Beatriče — »si hodil po pravi poti; ko pa sem zgodaj umrla, si zabredel v zmoto, iz katere te je mogel rešiti samó pogled na večne muke; zato ne smeš zdaj prej čez Lete-reko (reko pozabe), dokler se za grehe ne spokoriš s kesom, ki je združen s solzami.«

Kaj pomeni ta mistični voz, kaj Beatrice? Da mistični voz pomeni Cerkev Jezusovo, je skoro soglasno mnenje vseh; a Beatrice? Tu pa skoro velja: quot capita, tot sententiae. Jezuit Gietmann trdi, da tudi Beatrice predstavlja Cerkev Jezusovo, in sicer njen božji element, dočim bi mistični voz predstavljal človeški element Cerkve. Drugi trdijo, da pomeni Beatrice teologijo, spet drugi, da učečo Cerkev, tretji, da modrost in blaženost v Bogu, četrti, da milost božjo... Najverjetneje je, da je Danteju pomenila Beatrice z vero razsvetljeni um, kakor mu je Vergil predstavljal naravni razum.

V enem oziru pomeni spev XXX. višek vse pesnitve: Dante se bridko kesa in joka nad zablodami mladosti; s tem si zasluži vstop v raj. Popolni kes je jedro duhovnega življenja.

O pomenu verza 87. tega speva v jadranskem vprašanju je prinesel beležko Dom in Svet 1919, str. 175 nsl.

Ko ustavila se zvezd je luč sedmera —
prvo nebó njih dom; jim vzhod neznan je,
neznan zahod; le greh jim pot zastira;

- 4 človeka učé storiti, kar dolžan je,
kot nižjih zvezd sedmorica voditi
krmarja ve, kjer varna pot v pristan je —
- 7 tedaj sem videl móž zbor istiniti,
ki prvi bil za svečniki dospel je,
se k vózu, miru svojemu, obrniti.
- 10 In eden, kot z nebá poslan, zapel je:
»Pridi, nevesta z Libana!« trikrátí,
trikrátí ta pozdrav zbor zažrmél je.
- 13 Ko zadnji klic velel bo mrtvim vstati,
v h i p vstal vsak blaženi bo iz gomile
in jel, spet glas dobivši, alelujáti:
- 16 t a k ó so v božjem vozu poskočile
angelov trume — ad vocem tanti senis —
ustvarjene, da Bógu bi služile;
- 19 in vzklikale: »Benedictus, qui venis«,
in cvet troseč okrog in na vozilo,
»Manibus o date lilia plenis!«
- 22 Videl sem časih, ko se je danilo:
čez vzhod se lila rož je rdečica,
a jasno je nebó zapada bilo;
- 25 in solncu kríla obraz je oblačíca,
da dolgo láhko vanj sem zrl, zaščíta
pred žarki ker bilà je pár tančica:
- 28 t a k ó, u gost oblak cvetic zakríta,
ki angelske so sipale jih dláni,
da padale so v voz, z vencem ovíta
- 31 zelenim na prebelem pajčolani,
se o n a mi javila: bil zelén je
njen plašč, a halja ogenj živožgani.
- 34 Občutil v srcu — kar mojè življenje
na svetu je brez nje samotarílo,
bilò ljubezni tuje mi drhtenje —
- 37 še preden jo okó je razločilo,
vsled tajnostne moči, ki od nje je spela,
ljubezni prejšnjih časov vso sem silo.

- 40 Ko pa v okó s pogledom me zadela
nje višnja moč, ki me bilà ranila,
ko d e š k a še so leta se mi štela,
- 43 sem htel se obrniti na Vergila,
kot tja se otrok obrne, kjer je mama,
da v strahu bi al v tugi ga branila,
- 46 in rēči mu: »Krví ni v srcu grama,
ki ne bi se tresoč mi v žilah točil;
poznam jih, znake mladega mi plama!« —
- 49 A njéga ni! Samà sva s Stacijem stala.
Izginil bil Vergil je, otec zlati,
Vergil, ki ves svoj spas sem bil mu izročil.
- 52 Ves raj, ki ga zgubila je pramati,
ni mogel z lic mi, ki jih rōse voda
bilà je umila, novih solz pregnati.
- 55 »»Dante, Vergilovega zbog odhoda
ne plakaj mi, ne plakaj; plakal huje
boškmaluvsledz drugačnim mečem vboda.««
- 58 Kot admiral, z mostu ki opazuje
na ladji svoji drugih ladij defo
in moštvu, delat brzo, ukazuje:
- 61 t à k, moje ko imé je zazvenelo
(po sili tu ga roka je pisala!)
in tja pogledal sem, se mi je zdelo:
- 64 ona, ki prej v oblaku prikazala
se je angelov, vozá na levi strani,
visoko, vame zroč z onkraj, je stala,
- 67 vendar toli zastrta v pajčolani,
ki, venčan z oljko, valoval je z glave,
da zreti ji v obraz bil nisem v stani.
- 70 Liki kraljica je, resne postave,
nadaljevala, ko da v govorici
za sklep besede hrani trpkoprave:
- 73 »»Dà, Beatrice sem, poglej mi v lici!
Se končno vendar v gōro si potrudil?!
Veš zdaj, da tu je sreče kraj v resnici?««
- 76 Pogled se v čisto vōdo mi je zgrudil;
v njej vzrši se, pogledal sem prot travi,
tāk, s sramom v čelu, sebi sem se studil.
- 79 Trpkà se včasih mati sinu javi:
tāk meni so se nje očitki zdeli.
Ker grēnek je okus trpkè ljubavi.
- 82 Umolkne. V tem so angeli zapeli:
In te, Domine, speravi — spev višavski,
a le do pedes meos so dospeli.
- 85 Če sneg zapade v cvetju svet dobravski,
Italije hrbtišče, Apenine,
in zmrzne, če zaveje veter slavski,
- 88 a koj se zopet v nič stopí in mine,
ko s tál, kjer sence ni, veter zapíha
kot ogenj vroč, da vosek v njem izgíne:
- 91 tāk jaz sem bil: brez solze, brez uzdiha
p r e d petjem angelskim, ki s harmonijo
sfer večnih v vekotrajnem skladu niha;

- 94 a ko začul sem sladko melodijo
in več sočutja v njej, ko če bi peli:
»Kam, žena, meriš z muko in morijo?« —
- 97 ledú okovi krog srcá skopneli
so v vzdih in vódo mi, in sè solzami
iz tesnih prs in ust so vzdihli vreli.
- 100 A ona, nepremično še na rami
stoječ vozá, stvari je vekovite
nagovorila s temi-le tožbami:
- 103 »Vi, v dnevu brez zatona ki bedite,
da noč ne, sèn ne skrije vam koraka,
in niso vam svetá potí prikrite,
- 106 ne vas, no njéga, ki tam onkraj plaka,
moj govor zdaj k pazljivosti poziva,
da kazen bode krivdi mu enaka.
- 109 Ne le vsled nebnihih velekgrogel vpliva,
ki njive setev vodijo v zoritev,
tembolj, čim milših zvezd zre družbo njiva,
- 112 ne, milosti je božje podelitev,
ki s tólike rosi nam visokosti,
da bliz ji priti vid je naš preplitev,
- 115 učinila, da ta prejel v mladosti
darí je take, da njih raba prava
v njem čudo bi razvila vseh kreposti.
- 118 A njiva bolj slabí, bolj podivjava,
bolj — v neorani — zle plodé se klice,
čim boljša bila prej je nje narava.
- 121 En čas ga varvalo je moje lice;
z očí sem svojih mladih ga milóbo
vodila, da je hodil pot resnice.
- 124 Ko pa prišla sem v drugo svojo dóbo
in se na pragu té s svetá ločila,
se drugim vdá, zábiv mojò podobo.
- 127 In dasi, ko iz polti se duša izvila,
sem v móči svoji vzrastla in lepóti,
manj ljuba sem bilà mu koj, manj mila.
- 130 Zašel na kriva pota je, v slepóti
za slikami svetá dobrin bil gnan je,
ki nikdar ne držé obljub v celóti.
- 133 Navdihnjenja mu pošiljala v sanje
in klicala sem k sebi ga, k pokori:
zaman! Ták malo se je menil zanje.
- 136 Pal nizko je! Rešitve vsi napori
zaman! Ostalo le je še, da kleti
pokažejo peklà se mu prizori.
- 139 Pred smrti vhod sem morala hiteti
in njemu, ki do sèm mu bil voditev,
svojo prošnjó s solzami razodeti.
- 142 Vsevišnjih sklepov bi bilà kršitev,
če ta, da pije Lete, pripustí se
in nje se mu dovoli prebroditev,
- 145 dokler ne plača s kèsom, ki solzi se.«

Vasko!

(4. X. 1919.)

Tak mala, da jo Tvoja nožica preskoči,
tak ozka od Tebe vodica me loči...
Kje teče? — Ne vem!

Da zvedel bi zanjo, poprosil bi ptico,
poprašal jo, Tvojo najljubšo sestrico...
Kje poje? — Ne vem!

Pa prej je očetu in materi pela...
A kar je odpela in kar je zletela,
ne poznata se več!

I. Mohorov.

Spomladi.

Spomladi naše oči
postanejo bolne
in so polne
otožne lepote prečudnih rož...

Spomladi kot v daljavi
je vse... pesem piščali,
ki smo igrali
v šumenju vetróv jo otroci v dobravi...

Anton Vodnik.

»Bo že gospa Marta, če greste v kuhinjo. Meni se zdi, da bi jedla ocvrte ribe. Vsa soba že diši po ocvrtih ribah,« je njuhala po zraku.

»Bom naročila!« je izginila skozi vrata.

»Nič ne, nič ne — samo želja je, saj vem, da je samo želja.«

Teta si je oddahnila, ko sva ostali sami. Nastal je kratek premolk; bolnica je pozorno poslušala brenčečo muho pod stropom.

»Pa smo dejale,« je povzela teta, »pa smo dejale, da ustanovimo Dom, toda za sredstva je pa težko. Saj veste, kakšni so ljudje in koliko dado.«

»Nič, nič, v dober namen nič. Kdor bi rad, pa ne more in vsega tudi en sam ne zmore.«

»Res, en sam že ne!« je zahrkala gospa.

Spet je nastal premolk. Bolnici se je videlo, da težko misli. »Če je za dobro stvar —« je počasi dejala, »in ker je za dobro stvar in moliti bi morala dekleta. — Tam v omarici, sezite gospa,« jo je zagnal kašel, teta je že vstajala, »je knjižica. Tisto knjižico vzemite za Dom. Pa zame naj molijo dekletca.«

Teta je napravila osupel obraz: »Če bi bilo za kaj drugega, bi se branila, toda za ta namen ne smem odkloniti. Naj bo za revice uboge.«

Iskala je in vtaknila v torbo.

Ginjena se je zahvalila:

»V imenu teh najubožnejših med reveži, teh revic ubogih se zahvaljujem. In ob otvoritvi boste zraven!«

Meni se je milo storilo, ko sem videla, kako je bolnica zmajala z glavo. »Dà, tam na božji njivi!« Zagnal jo je spet kašel, njeni prsti so krčevito grabili odejo, kakor rokavice srednjeveških vitezov so se mi zdele. In mrzel občutek me je preletel po hrbtu.

Ponudila nama je roko; meni je srce stisnilo, ko sem ji segla vanjo. Čudno opolzke in mrzle so bile. Teta je imela solze v očeh, voščila je še enkrat zdravje in šla. Zunaj na hodniku si je umila roke pri vodovodu in vrgla rokavice skozi odprto okno.

»Umij se še ti!«

Pomočila sem prste v vodi in čutila v duši strašen sram; sama ne vem, čemu. (Dalje.)

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXXI.

Beatriče, ki je v prejšnjem spevu o Danteju govorila v tretji osebi, se zdaj naravnost obrne nanj: prej mu je grozila z rezilom meča, zdaj mu kaže meča konico! In kaj zahteva od njega? Naj pripozna svojo krivdo, naj se izpove, zakaj reka Léte (voda Pozabe, t. j. zakrament sv. pokore) ga še ni očistila žal-spominov, grehov. Pesnik res, ves skrušen, izgovori svoj »kriv sem!«, a tako tiho, da le oči morejo razbrati to izjavo z njegovih ustnic. In kakor pri zakramentu sv. pokore sledi skesani izpovedi odveza, tako tukaj: »brus prot rézi meča zavrtí se« (v. 42), t. j. meč božjega Sodnika izgubi zdaj za Danteja svojo ostrino. Po odvési je končno potrebno še tudi zadostovanje: Beatriče (v vrsticah 43—63) očita pesniku, kako globok je bil njegov padec izza njene smrti in kako nespameten je bil, da ni ob času zemeljskih skušnjav k njej v nebó dvigal svojih oči, in da je njegova zabloda tem večja, ker je že v zreli dobi (ko je imel že brado!) grešil, nepodoben ptiču, ki gre samo enkrat v isto nevarnost; naj torej dvigne obraz (»brado«), da bo ob pogledu njene lepote tem bolj videl in spoznal zmote svoje moške dobe ter da se bo tem bolj kesal. — Ko res dvigne, ves osramočen, svoj obraz, zapazi, da so medtem angeli nehali trositi cvetlice. Pod težo samospoznanja pesnik omedli. Ko se spet zavé, ugleda poleg sebe Mateldo (posv. čujočo milost božjo!), ki ga potaplja v reko Léte; obenem čuje petje

50. psalma Asperges me... (»Poškrôpi me, pa bom očiščen!«) Nato ga sprejmó v svojo sredo štiri poglavitne čednosti. (Iz njih ust izvemo, da so one tiste štiri zvezde na nebu, ki smo čuli o njih v I. spevu Vic, in da so človeškemu rodu svetile že pred prihodom Beatriče, t. j. razodete vere, na svet.) Druge tri žene — vera, upanje, ljubezen — nadnaravne krepsti, poostre Danteju vid, da bo mogel gledati nadnaravno (»drugo«) lepoto Beatričino. Najprej vidi samó oči Beatričine, ki se v njih na prečuden način zrcali Orel-lev, il grifone (t. j. razodeta vera nam Krista kaže zdaj bolj kot Boga, zdaj bolj kot človeka). — Slednjič razgrne Beatriče vse svoje obličje; človeško pero ne more popisati te lepote.

»Ej ti, za reko sveto!« — obrnila je vame méča svojega konico (prej čutil bil sem le ostrost rezila!) —

- 4 »tožč te, govorila sem resnico?«
In dalje je še rekla brez odmora:
»Spovej se pred menoj, svojó tožnico!«
- 7 Takó sem zmêden bil zavolj ukora,
da usta moja prej so umolknila,
preden se glas je izvil iz njih zapora.
- 10 Počaka hip, nato je govorila:
»Kaj tuhtaš? Odgovóri! Izpovedi!
Ni žal-spominov vóda še ti izmila.«

- 13 Strah, moji ki pridružil se je zmedi,
mi ták je iztisnil »kriv!« iz ust, da umeti
mogoče ga bilò je le s pogledi.
- 16 Kot na samóstreli, preveč napeti,
če sprožiš, lok s tetivo vred ti počí,
in strel manj močno more cilj zadeti:
- 19 ták v meni so solzé se vzdihl vroči
sprožili vsled očitkov teh bremena,
mi glas zastal je v grlu grgrajoči.
- 22 In ona spet: »Ljubav mojâ iskrena
k Dobrini te vodila je, ki vžiga
srcé, brez nje pa vse je prazna pena.
- 25 Odkod potem čez pravo pot veriga
in jarek vprek, ki te za up je ukanil,
doseči cilj, ki vsem pogumnim miga?
- 28 Da ták svetâ dobrinam si dvorjanil,
kakšno si jim na čelu bral odliko,
kakšen pri njih dobiček si uganil?«
- 31 Bridkó sem vzdihnil in potem z veliko
težavo glas v odvet iz sebe spravil,
ki s trudem dala usta so mu obliko:
- 34 »Svet s sló svojó goljfivo« — sem izjavil
plačoč — »me je zavel na pota kriva,
ko Vaš obraz se skríl mi, me ostavil.«
- 37 »Magari« — ona dé — »če bi lažnjiva
bilâ ta izpoved, krivda ne utají se,
ker prav nič Vsesodniku se ne skriva.
- 40 No, grešnik greha sam če obdolží se,
takoj naš sklène sodni dvor, nebesa,
da brus prot rézi meča zavrtí se.
- 43 Vsekakor, da občutil več boš kèsa,
več srâma za zablodo, da bolj gluha
vnaprej za glas Siren bodo ušesa,
- 46 zatri zdaj seme solz v svrhu posluha:
V smer drugó, ko so v grob me položili,
hotela jaz voditi sem tí dâha;
- 49 priroda, umetnost nista ti nudili
več slè, ko moji lepí udje v ječi
telesa, ki pa zdaj trohné v gomili.
- 52 In ko ob moje smrti si nesreči
izgubil mene, bi drug stvor umrljivi,
drug čar te k sebi smel bil s silo vleči?
- 55 Ne! Ko te s prvo pšico svet goljfivi
zadel je, bi ozrl se bil v višine,
gor k meni, brambi večnonevarljivi.
- 58 Nič smelo ni ti vleči kril v globine
za nov udarec, ni obraz deklíce
ni druga praznost, ki ták naglo mine.
- 61 Le ptič-mladič negodne perutnice
še drugi, tretji čaka strel; za ptiče
godné zaman so mreže in puščice.«
- 64 Kot kregane če sram je otročiče,
molcé v tla gledajo, ukór slušaje,
in krivdo uvidijo in vest jim viče:
- 67 ták jaz sem gledal v tla. A ona: »Graje
si žalosten zares, a dvigni brado,
da žaloval še bolj boš, v me gledaje!«
- 70 Drevó se hrastovo dá manj nerado
izruti burji tam iz krajev mraza
al vetru iz tál, pod Jarbe bivših vlado,
- 73 kot jaz obraz sem dvignil vsled ukaza;
in koj spoznal v besedah strup sem skriti,
ko brado je hotela mesto obraza.
- 76 Ko dvignil sem obraz, v kesú pobiti,
sem videl, da so stvarstva prvi stvori
medtem cvetice nehali trositi.
- 79 Moj pôgled, plah še, da bi gledal gori,
uzrè, da k zvèri gleda Beatriče
(zver ena je oseba, dve natóri!).
- 82 Dasi pokrivala jo je tančica,
se lepša mi je zdela od nekdanje,
ki tu bilâ lepot že vseh kraljica.
- 85 Me speklo kot kopriva je kesanje,
pred vsem za krivdo, ki mi odtujila
najbolj je nje srcé; samospoznanje
- 88 me ták ob tem je ugrizlo, da zgrudila
me je omedlevica; kák mi je bilo,
vé tista, ki mi to je povzročila.
- 91 Ko spet srcé zavest mi je vrnilo,
Gospó vzrem pôleg iz samotne šume,
ki: »Drži se me, drži!« rekši milo
- 94 je v reko potegnila do vratú me
in lahno — tkalski čólnič! — po gladini
je šla, vlekoč za sabo iz valú me.
- 97 Ko v srečne sem obale bil bližini,
Asperges me sem čúl ták sladko peti,
peró da mi zastaja ob spomini.
- 100 Lepa Gospá mi v rámeni razpeti
je stisnila glavó in potopila
me v vódo, da sem moral je požreti.
- 103 Dvignivši me iz kopéli izročila
me kólu je one krasne četvoríce;
teh vsaka me z rokó je zagrlila.
- 106 »Tu nimfe smo, na nebu zvezd vodnice;
pred vstopom Beatriče v zemlje meje
smo dane ji bilè za službenice.
- 109 Pred nje oči te peljemo; a preje
za žar njih mili naj zostré okó ti
tam one tri, ki zrèjo globokeje.«
- 112 Takó pojoč so vedle me po poti;
pred Orla-leva z mano so prispele,
kjer stala Beatriče mi nasproti.

- 115 Tu: »Zdaj naglej se jel!« so mi velele,
»pred dva saj smo privedle te rubina,
ki iz njih bil v te je Amor vrgel strele.«
- 118 Nebroj željâ, kot ognja pekočina
mi sililo je v nje oči žareče,
tja zroče, kjer bilâ je dvozverina.
- 121 Kot v ogledalu solnce se leskeče,
tâk dvozver se je v nje očéh: zdaj ptici,
zdaj levu slična bolj v oči iskreče.
- 124 Strmel-li nisem, bravec, po pravici,
videč, kâk tista dvozver tam miruje,
spreminja pa v Gospé se zmir zenici?
- 127 V tem pa, ko moja duša se raduje
in vsa strmeč naslaja se ob jédi,
ki nasičuje in hkrati izlačnjuje,
- 130 so žéne tri (o njih so višjem redi
kretnje svedočile!) naprej stopile,
plešoč ob angelski le-ti besedi:
- 133 »Oči obrni, Beatrice, mile
u svojega prezvestega ti slugo,
ki kaj stopinj nogé so mu storile,
- 136 da uzrl bi te! O, stori nam uslugo,
javi se temu-le izza koprene,
da skrito uzrè lepoto tvojo drugo!«
- 139 Vzrl večne luči odsev, oči sem njene!
Poet — naj trudil se do sivih let je
v Parnasa senci, pil iz Hipokrene —
- 142 kje je, da ne bi omâgalo mu petje,
če peti htel bi, krasna kâk je bila,
ko ob spevu sfer obsipalo jo cvetje
- 145 in v čistem zraku obraz mi je razkrila?
(Dalje)

Človek.

Poglejte môrje!
Kot biserna ploskev z daljave
prihaja, objema . . . in že je obzorje,
neskončne planjave.
Galeb bi rad bil lahkokrili,
da hitro premerim dolžino morjâ,
ribje plavuti bi dali mi bili,
pa bi odkril vam globino morjâ.

A sem le labud,
ki žalost in stud
povzročal bi val mu,
ko bela mu grud
poljubi obal
tam daleč, o daleč, onkraj obzorja,
onkraj življenja brezmejnega morja
v planjavi brez tal. —

Branko Jeglič.

»Srečni vi! Vi ste bližje svoje domovine nego mi, čeprav živimo na lastnih tleh. Kje je Rusija? Tukaj je ni. Na zapadu tudi ne. Kroginkrog sama zaslepljenost, in kri in smrt...« —

Ko smo zapustili poslopje, so bile ulice mrtve in prazne. Le koraki vojaških patrolj so motili tišino.

»Še par tednov,« sem pomislil. »In po tom-skih ulicah bo spet enkrat tekla ruska kri — brez smisla, brez potrebe, tujcem v uteho...« —

Štirje meseci so minuli od tistega večera. In

sredi morja se mnogokrat spominjam svojih znan-
cev in prijateljev in se bojim misliti na to, kakšna
usoda jih je dohitela...

Teh šest sibirskih let se mi zdi včasi kakor
mračen, nepopisno težek sen, iz katerega sem se
prebudil šele takrat, ko me je obdajalo krogin-
krog morje in solnce in sem uzrl smejočo se ja-
ponsko pomlad. In sredi daljnega južnega morja
čakam s hrepenenjem na dan, ko ugledam staro
in vendar novo, svobodno domovino in njeno raz-
cveteno pomlad...

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXXII.

Dante željno motri Beatrico. Ves zemeljski raj z vso svečano procesijo vred ne biva več zanj; tako prekaša Beatrice s svojo lepoto vse zemske in nebeške stvari. Zač ga božje čednosti opominjajo. (Vv. 1—12.) — Ko začne vsled tega opomina paziti na to, kaj se godi okrog njega, vidi, kako je vsa povorka — s svečniki, starci... — krenila nazaj proti solncu, t. j. proti vzhodu. Tudi on sledi, ob desni strani Vozá, in z njim korakata Matelda (posvečujoča milost) ter Stacij. (»Ne da bi dlake puh odril z ojesom«, v. 27, pomeni: Cerkev, ki jo vodi Jezus, ne krene niti za dlako s prave poti.) (Vv. 13 do 33.) — Prehodivši morda kake tri streljaje poti, vidi Dante, da je Beatrice stopila z Vozá. Prišli so zdaj do drevesa spoznanja dobrega in hudega. Drevó je popolnoma golo in suho. (Danteju pomeni to drevo rimsko cesarstvo, in sicer od Avgústa pa vse do Hohenstavfovcev.) Vsa povorka obkoli drevó ter jame tožiti Adama in njegov greh, slaviti pa Orla-leva (Krista, Boga-človeka), ker ni hotel okusiti od tega drevesa, t. j. od svetne oblasti, ko mu jo je satan med ono izkušnjo v puščavi ponujal. Pač pa Orel-lev priveže mistični Voz (t. j. svojo Cerkev) k drevesu, in glej, drevó ozelení. (Vv. 34—63.) — V tem Dante zaspi. (To spanje naj pomeni blaženost ljudi tam, kjer sta Cerkev in država v miru združeni.) Prebudi ga neki svit in klic: »Vstani!« Kakor apostoli na gori Tabor, takó se prebudi naš pesnik in vidi, da poleg njega stoji od vse divne prikazni samó še Matelda. (Vv. 64—84.) — »Kje je Beatrice?« vprašuje Dante, zbudivši se iz sna. Matelda mu odgovori: »Poglej, pod drevesom je, na korenini drevesa sedi, sedem nimf jo obdaja. Ostala povorka se vrača v nebó.« V teh verzih (85—99) je izražen Dantejev ideal: Korenina drevesa (države) je Rim, in tu sedi cerkvena oblast, v senci (v varstvu) države. — Verzi 100—108 vsebujejo Dantejevo poslanstvo na zemlji: Ker bo kmalu kraljeval s Kristusom v raju, je vreden in sposoben, da svari in opominja svet, ki tiči ves v greh; naj torej vse, kar bo sedaj v prikazni videl, zapiše v hasek ljudi. Zato pesnik pozorno gleda v Voz. — Najprej vidi (109—117), kakó se orel z drevesa vrže na Voz, ki se ves zamaje: rimski cesarji, od Nerona do Dioklecijana so neusmiljeno preganjali Cerkev in s tem slabili tudi državo. — Nato vidi pesnik lisico, ki jo pa Beatrice od-

podí: to so prve herezije, zlasti gnosticizem in arianizem. (Vv. 118—123.) — Dalje vidi, kakó se orel drugič spusti skozi veje drevesa v Voz, a zdaj ne, da bi ga rušil, temveč vsega pokrije s svojim perjem in puhom: s tem Dante misli rimske cesarje od Konstantina dalje, ki so Cerkvi dajali privilegije, zlasti meri na Konstantinovo darilo. (Vv. 124—129.) — Odprè se zemlja in iz nje prileze z m a j, ki s svojim repom predrè dno Voza in en del dna odnese s seboj; po eni razlagi mohamedovstvo, po drugi cerkveni razkol. (Vv. 130 do 141.) — Iz Vozá z razbitim dnom in pokritega s puhom in perjem, požene s e d e m g l a v, t. j. v Cerkvi je zavladalo sedem poglavitnih grehov, in sicer Napuh, Jeza, Lakomnost s po dvema rogovoma, ker so ti grehi naperjeni i proti Bogu i proti bližnjemu; ostali štirje grehi: Nevoščljivost, Nečistost, Lenoba in Požrešnost pa so naperjeni le proti bližnjemu, zato imajo po en rog. Vseh rogov je deset, v opomin, da se je v tej dobi grešilo zoper vseh 10 božjih zapovedi. (Vv. 142 do 147.) — Končno zagleda pesnik na Vozu b l o d n i c o, n e s r a m n o g l e d a j o č o, p o l j u b l j a j o č o s e z V e l i k a n o m, a č a s i h k o k e t u j o č o t u d i s p e s n i k o m: pesnik misli tu rimsko kurijo, posebno za Bonifacija VIII. in Klementa V., Velikan so francoski kralji, posebno Filip Krasni, ki je držal Cerkev v svojih kleščah in jo stiskal, če je gledala drugam po pomoč, končno pa jo je odpeljal v sužnost, v Avignon. (Vv. 142—160.)

Tak moji so pogledi v njo se uprli,
želež desetih let utéšit žejo,
da drugi čuti vsi so mi zamrli;

- 4 imel dveh sten sem z desne, leve mejo,
ves slep za vse, ker njen smehljaj me sveti
je omrežil bolj ko kdaj, z močjo silnéjo;
- 7 v tem siloma sem moral se ozreti
na levo, k žen božanstvenih trojici,
njih čuvši vzklik: »Ne smel bi tak strmeti!«
- 10 Bleščavost, ki zagrabi nam zenici,
če v óči solnce baš nam je palilo,
mi vzela vid za hip je, ko v temnici.
- 13 Ko spet se okó je s pašo okrepilo,
a pičlo (»pičlo« dem, ker baš vgrabila
mi sila pašo je bilá obilo),

- 16 že vojska slavna je bilà krenila
na desno, na povratek, in vodnika
sta solnce jim, sedmera luč jim bila.
- 19 Kot četa, ki se — par za parom, umika,
obrne se, s ščiti krijóč telesa,
za praporom, do slednjega vojnika:
- 22 ták vojska ona, ki nje dom nebesa,
zvrstila se pred mojim je očesom,
preden premaknil les se je ojésa.
- 25 Vrnile se žené so spet h kolesom,
potegnil Orel-lev je sveto breme,
ne da bi dlake puh odrl z ojesom.
- 28 Gospá, ki prebrodila prek vodé me,
jaz in Stacij smo za vozom speli
ob strani, kjer bil manjši lok je preme.
- 31 Ták šli skoz gozd smo širni (in osaméli
zbož nje, ki kači je verjela raje);
korakom angeli so ritem peli.
- 34 Ko pšice izstreljene tri streljaje
smo poti — menim — prehodili, z rame
stopila Beatriče zdaj vozá je.
- 37 In zamrmral ves zbor je: »Oj Adáme!«
Ves zbor drevó tam brez cvetú, peresa,
vse golih vej, obkroževati jame.
- 40 Čim višje krošnja gre tegà drevesa,
tem širša; tej višini bi čudilo
okó se Indijca u gošči lésa.
- 43 »O blagor, Orel-lev, blagor ti bilo,
tvoj kljun da ljubja sladkega ne klje
drevesa, ki je drugim drob skvarilo.«
- 46 Ták vpili so krog debela bogomolje;
a On, ki dvojno rojstvo bil slavil je:
»Pravični ukaz vršim s tem božje volje.«
- 49 In spet v oje se ozre in ž njim zavil je
k nogám drevesa brez cvetú, peresa
in z njimi oje, drevesa del, spojil je.
- 52 Tist hip — kot naša nabreknó drevesa
(kadar Rib naslednik, Oven, se svetlika
in v mladem solncu se žaré nebesa)
- 55 in zelené in barva pestrolika
pobarva cvetje jim, preden bi jelo
konjiče vprezat Solnce v znamenju Bika —
- 58 Drevó se tisto vse je razcvetelo
v cvet bolj vijolčne ko rdeče boje,
drevó, ki prej goló v nebó štrlélo.
- 61 Na svetu takšna himna se ne pôje,
kot tam so peli jo; a melodije
do konca slušalo uho ni moje.
- 64 Da znam naslikati, kák Arg očí je
sočutne sklopil, s Siringo jokaje,
ták kruto plačan, bdel da vse nočí je,
- 67 bi slikati, kot slikar, v vzor gledaje,
kakó zaspal sem, se potrudil;
a osnutje slikaj, kdor več ima vaje!
- 70 Jaz rajši naj povem, kák sem se zbudil:
ukinil mi je sèn nek svit; klic: »Vstanil
Kaj delaš?« se nad mano je razhudil.
- 73 Kot Pèter, Janez, Jakop — pripeljani
na Tabor, gledat jablani cveteče,
ki angelom je jed v nebes dvorani —
- 76 iz omáme so zbudili se dušeče,
besedo čuvši, ki je pač vzdramila
drugačne že spavače, trje speče,
- 79 in opazili, da je iz njih številà
Elija izginil z Mojzesom, obleki
pa Mojstra da se barva spremenila:
- 82 t à k jaz sem zbudil se, odprši veki:
ob meni stala mila je vodníca,
ki malo prej vodila me ob reki.
- 85 Zdvojen sem vprašal: »Kje je Beatrica?«
A žena: »Pod drevo, zeléno vnov, tja šlà je,
njegà so korenine ji stolíca.
- 88 Na njih sedí. — Glej družbo, ki jo obdaje!
Zbor starcev pa na poti gor v nebó je
za Orlom-levom, pevajoč še slaje.«
- 91 Li govorila drugo še ko tó je,
ne vem, ker pred očmi mi je lebdela
le ta, ki mi za vse zaprla okó je.
- 94 Na pravih tleh resnično je sedela,
ostavljena kot varhinja nad kóli,
ki Dyožver jih bilà je k deblu déla.
- 97 Krog nje se nimf je venec vil okoli,
držala vsaka njih svečnik prižgán je,
ki piš noben ne upihne ga nikoli,
- 100 »»Tu v gozdu ti bo kratko gozdovanje;
potem — brez konca — tistega boš Rima
z menoj meščán, kjer K r i s t u s sam Rim-
ljan je.
- 103 Naj grešni svet od tebe hasek íma:
zdaj v kóla glej, in kar boš ondi gledal,
ko vrneš se, pové naj tvoja rima.«
- 106 Ták Beatriče; jaz, ki vdan sem sedel
k nogám ji, uma sem, očí vrline
napel, kot njen ukaz je zapovedal.
- 109 Nikoli s tako naglico ne šine
iz gostega oblaka blisk poleti,
ko dež gre iz najvišje visočine,
- 112 kot videl ptico Jovovo zleteti
sem niz drevó: in v kose šla je skorja,
kaj perje šele mlado in nežni cvetil
- 115 In v voz je udaril ptič kot strašna bórja,
da zamajál se je, kot v vihri ladje
na »konja« al »zibel« se majó sred mórja.

- 118 Potem, sem videl, druga se zverjad je —
lisica — v voz triumfski priplazila,
ki tečne hrane vidno trl jo glad je.
- 121 A, grdih krivd dolžeč jo, zapodila
jo v beg Gospa je moja ták, da suha
so bedra in stegna komaj jo rešila.
- 124 Nato mi stopi nov prizor pred dúha:
spet orel v dno vozá, kot prej, spusti se,
ko ven zleti, voz poln je perja in puha.
- 127 In zdajci glas iz néba oglasi se,
ko da prišel iz žalostnega je grla:
»O, s kakšnim tovorom moj čoln topí se!«
- 130 Nato, ko da pod vozom se odprla
je zemlja: dalo zmaja nje je žrelo,
in vozá je dno mu repa moč predrla.
- 133 In kakor ósa k sebi krči želó,
ták zmaj je rep v teló, krivic sèsljavo;
del dna izruvavših v tmè je zginil sèlo.
- 136 In kot se plodna zemlja odene s travo,
ták dna se je ostanek z orla dlako,
podarjeno mordà z namero zdravo.
- 139 Odelo s puhom, perjem se je enako
tudi oje tist hip, tist hip obé kolesi:
vzdihljaj ne pride iz ust s hitrostjo tákó.
- 142 Zdaj zgradba sveta, odeta vsa s peresi,
glavé pognala je: štirje robovi
vsak eno, tri so rastle na ojesi;
- 145 le-té bilè — kot voli — so z rogovi,
en rog je v čelu štirih vsaka imela:
nečúven bil dotlej nestvor je noví.
- 148 In drzno, ko na skali grad, sedela
nesramna v onem vozu je blodnica
ter venomer oči okrog vrtela.
- 151 In v strahu, da mu vzeta bo družica,
velikan — sem zrl — tik nje se je veličal,
in večkrat sta se poljubila v lica.
- 154 Ker pa njen pógled v sli na meni obtičal
je večkrat, blodni, jo ljubimec kruti
od glave do podplatov je prebičal.
- 157 Potem, srdit, kot ták, ki hudo sluti,
nestvor odveže in v gozdóv temnico
ták daleč tira ga v nevolji ljuti,
- 160 da varen bil pred njim sem in blodnico.

... in še opazila nista, kako so prihajali bratci in sestrice ...

Dante Alighieri: La Divina Commedia.

Prevel in razložil J. D.

Drugi del: Vice.

Spev XXXIII.

Zadnji spev Vice! Dante prorokuje v njem boljše čase Cerkvi in cesarstvu rimskemu, v katerih obeh vzajemnem delovanju je pesnik gledal svoj verski in politični vzor.

Kreposti (3 božje in 4 poglavitne) tožijo s psalmom 78. o pokvarjenosti v Cerkvi in državi. (Psalm 78., ki se pričinja z besedami Deus, venerunt... t. j. o Bog, pogani so prišli v tvojo dediščino, oskrunili so tvoj sveti tempelj... popisuje nesrečo razdejanega Jeruzalema. S tem vzklikom »Deus, venerunt gentes!« je sv. Hieronim izrazil svojo žalost, ko je izvedel, da je Alarih zavzel Rim. Ta psalm je bil tudi nam pred očmi v letih svetovne vojne, ko smo čuli o pustošenju svetih krajev, posebno Svete Gore pri Gorici.) V kakšnih bridkosti se je takrat nahajala Cerkev, nam izpričuje tudi govor sv. Bernarda na cerkvenem zborovanju v Reimsu l. 1148., kjer je veliki svetnik z istim psalmom dal duška svoji bolesi. Dante sam je doživel dva težka udarca za Cerkev: l. 1303. je bil francoski kralj Filip Lepi dal papeža Bonifacija VIII. v mestecu Anagni v ječo vreči, in l. 1305. je papež Klement V. francoskemu kralju na ljubo premestil apostolski sedež v Avignon. Res, žalostni časi! Kaj čuda, če je tudi Beatrice — z vero razsvetljeni um — žalostna skoro takó ko Marija pod križem! Vendar nahaja tolažbo v Jezusovi obljubi (Jan. 16, 16): »Še malo...«, t. j. v nadi, da bo Rim kmalu zopet sedež papeža in cesarja. — Nato Beatrice odhaja: kreposti pred njo, Gospa (t. j. Matelda) — Dante in Stacij za njo. (Vv. 13—15.) Po desetih korakih (broj deset je simbol popolnosti in dovršenosti) pozove k sebi Danteja ter mu govori o usodi Cerkve in države: »Voz (t. j. rimska Cerkev) ni več, kar bi moral biti, je nestvor, nahaja se kot plen v rokah francoskega kralja Filipa; toda Bog se ne plaši oklepa vitezovega (v. 36, besedo zuppa tolmačim z dantologom Torraco kot inačico za srednjeveški izraz iuppa, zubba, subba, zuppa t. j. oklep). Rimski orel (t. j. cesarstvo) bo še dobil naslednika v Rimu. Prišel bo rešitelj DVX (t. j. 515). (Morda s temi besedami Dante misli svojega pokrovitelja, vojvodo Can Grande della Scala iz Verone, vodjo gibelinov v tisti dobi.) Moja prerokba se ti morda zdi temna kakor uganke, ki jih je v davнинi dajala Sfinga (pol žena, pol zver) in mrcvarila goved ter uničevala žito, če jih ljudje niso uganili, ali pa kakor uganke božice Temide, ki je v pradobi prorokovala v Delfih; pa dogodki ti bodo vse pojasnili.« (Vv. 16—51.)

»Le dobro si oglej to drevo spoznanja dobrega in zlega! Bog si ga je ustvaril v svojo čast. V drevesu spoznaj rimsko cesarstvo! Dvakrat je bilo to drevo poškodovano: prvič, ko je Konstantin v Carigrad prenesel prestolnico, in drugič, ko je papež Klement V. v Avignon šel v sužnjost. Drevo je silno visoko in proti vrhu vedno širše, da bi bilo tem varniše pred ljudmi. In kakor je človeštvo 5000 let trpelo za Adamov greh, tako bosta Cerkev in cesarstvo trpela za te svoje zločine.« (Vv. 52—72.)

»Pa tvoje posvetne misli so ti tvoj um pokamenile (kakor rečica Elsa v Toskani s kamenito skorjo prevleče vsak vanjo vržen predmet) in tvoja sla ti je tvoj um potemnila (kakor je bil Piram s svojo krvjo temnordeče prebarval

murbo), ker sicer bi moral iz toliko znakov vendarle spoznati simbolični pomen tega drevesa. Ne razumeš mojih besed? Nesi jih s seboj vsaj v sliki, v spominu! Govorim temneje zato, da spoznaš, kako nedostatni so nauki filozofije v bogoslovnih vprašanjih. Kdaj si se oddaljil od resnice, vprašuješ? Da se ne spominjaš? Baš to, da si moral piti iz Lete - vode (vode Pozabe), dokazuje, da je bilo tvoje hotenje neredno, grešno.« (Iz teh besed sledi, da je Dante obžaloval ne le neke grehe čutnosti, ampak tudi umske zablode, sledeč, preden se je oklenil Tomaža Akvinca, arabskim tolmačem Aristotela.)

Dospeli so do roba gozda. Poldne je, sonce se počasneje pomika (dozdevno!) čez poldnevnik, ki je za vsakega gledavca drugi. — Matelda (iz adj. mactus 3. = magis auctus 3., odtod Mactelda, Mechtildis), t. j. posvečujoča milost, očisti pesnika v drugi reki, Evnoji; dobra dela mu ožive, čist je za polet v — raj.

Deus, venerunt gentes — pesem tožno
plačoč je pela žen zdaj četvorica,
zdaj spet trojica, menjema; pobožno,

- 4 vzdihujoč je poslušala Beatrice:
le malo manj je žalujoča bila,
ko tam pod križem žalostna Devica.
- 7 Ko pesem žen bilà je utihnìla,
besedo je dobila ona; vzplalo
ji je lice, in je vstala in govorila:
- 10 »»Ne boste videle čez časa malo
me več,«« je rekla, »»ljubljenè sestrice,
pa spet me boste videle čez malo.««
- 13 Vvrstìle so pred njo se zdaj device;
a Gôspi in meni migne, ji slediti,
in pevcu, ostal ki od pevcev bil dvojice.
- 16 Tàk stopala je; in morebiti
desetič ni bilà se prestopila,
ko pôgled njen prebode me ognjeviti.
- 19 In mirno va-me zroč me je hrabrila:
»Hitreje stopaj, da mi boš v bližini
in čul vse, kar ti bodem govorila.«
- 22 Ko pridem k njej po njenem opomini,
mi dé: »Nimaš poguma za vprašanje,
ko blizu si? Kaj skrivaš v prs globini?«
- 25 Kot tisti, ki do višjih spoštovanje
imajo tãko, da iz ust nejasno
bi vprìčo njih le spravili jecljanje,
- 28 tãk jaz sem jel, jecljaje poluglasno:
»Gospa, polnôst imáte Vi spoznanja,
kaj treba mi in kaj je zame hasno.«
- 31 Spet ona: »»Da znebiš se sramovanja
in straha, hočem. Sklèni s trdnim sklepom,
ne več govòriti ko tak, ki sanja.
- 34 Znaj: voz, ki ga predrl bil zmaj je z repom,
je bil, ga ni; a, krivec, čuj prokletstvo:
ne ustavi božji srd se pred oklepom;

- 37 dobil, o, še bode dobil nasledstvo
orel, ki vozu dal je puh in perje
(voz je, nestvor, pa! v roparja posestvo);
- 40 že sijejo — kar vidim, dém! — v vsemirje
rešilne zvezde, blizu že njih soj je,
njih pot sigurna, brez oprek, ovir je;
- 43 petsto deset in pet — poslanca broj je
to božjega, ki ubil bo velikana
in ž njim sogrešnico, njiju oboje.
- 46 Temna se zdi ti vest prorokovana
ko izreki Sfinge in Temide, ki zanke
za um bili so vsakega zemljana.
- 49 Pa kot Ojdíp razplel je voz el uganke,
tāk tu se bo z do g o d k i vse izjasnilo
(brez škode za goved in žit prihranke!).
- 52 Le dobro pomni moje besedilo
in zvesto izroči njim ga, ki so živi
v življenju, le-tem dirkanju v gomilo.
- 55 Pišoč imej u glavi to pomnivi,
ne skrivaj, kāk drevó si videl rasti,
dvakrat opljenjeno po sli grablji.
- 58 Kdor pleni to drevó al je mikasti,
ta v djanju pregreši zoper Bogá se,
ki svoji je drevó posvetil časti:
- 61 Za vgriz u sad trpel je dolge čase,
pettisoč let in več, Adam, od žeje
po Njem, ki vzel ta greh potem je nase.
- 64 Tvoj duh pač spi, če vzroka ne umeje
posebnega, višina ta čemu je
drevesa, in v vrh čemu širé se veje.
- 67 Dà, tvoja puhla misel pokamnjuje
ti um (kot Elsa - voda vse kamniti)
in slà (kot Píram murbo) ga otemnjuje;
- 70 ker sicer v vseh teh znakih zaslediti
bi moral že, zakaj Bog jed proklel je,
in kateri je pomen drevesa skriti.
- 73 A zdaj, videč, da um ti okamnél je
in okamnevši otemnél toliko,
za luč besed da mojih oslepél je,
- 76 velím: če pisma ne, vzemí vsaj sliko
besed mojih v spomin si, kot ovije
si romar palico s palme mladiko.«
- 79 Jaz: »Vtisnil vtis se Vaših besedí je
sedaj v možgani moje tāk globoko,
kot v vosek pečat vtis nezbrisen vrije.
- 82 A kaj da izrek Vaš mili tāk visoko
nad mojim ziblje se obzorjem, toli,
da, bolj ko gleda, manj ga vidi óko?«
- 85 In ona: »»Da spoznaš, kakšni si šoli
sledil in kako malo da dosega
besedo mojo nauk njen oholi,
- 88 in da prav tolikšna teče razsega
med božjo potjo in vašo, kot pač teče
med zémľjo in nebom, tem, ki prvo bega.«
- 91 »Ne pomnim,« moj odgovor k temu reče,
»kdaj bi zašel od Vaše bil resnice,
in vest me raditega nič ne peče.«
- 94 »»Ne pomniš?« rekla je in videl lice
sem smehljajoče ji. »»Seveda,
ker baš si iz Pozabe pil krnice.
- 97 Kot ogenj sluti vsak, če dim zagleda,
tāk tvoje jasno kaže pozabljenje:
bilà ti volja kriva je nereda.
- 100 No, nago slej bo moje govorjenje
in nezastrto, da do razumenja
neuko bo dospelo tvoje zrenje.«
- 103 Že žgalo solnce je in, ko da vzpenja
se leno čez poldnevnik, se držalo,
ki stalo svoje zmír z gledavcem menja;
- 106 takrat je onih sedem dev obstalo —
tāk četnik s četo obstane, če znamenje
se sumno je na potu pokazalo —
- 109 obstale so pred robom medle tenje.
(Takšna v Alpah prek potočiča - ledenca
skoz veje tenja pada in zelenje.)
- 112 Ondí — se zdelo — iz enega studenca
je izviral Evfrat in ž njim Tigris - reka,
deléč se leno, složna razdvojenca.
- 115 »O svetla luč, o slava ti človeka,
ta voda kterege je pač imena?
En vir imá in koj se spet razteka.«
- 118 Odvet je bil: »»Mateldo prôsi! Njena
je to dolžnost!« In koj odgovorila,
ko tak, ki krívdo si valí z ramena,
- 121 Gospa je lepa: »To sem mu javila
in marsikaj; in misliti težkó je,
da Lete mu bilà bi vse zamila.«
- 124 In Beatrice: »»Zrlo mu okó je
za višjimi rečmi, in s tem se ovilo —
tāk često ukine se spomin — v temó je.
- 127 No, Evnojo tu glej, rečico milo!
Ti stóri po navadi: k njej ga pëlji,
oživi mu zamrlo duše silo!«
- 130 Kot duša plemenita, ki povêlji
se višjih brezpogojno prilagódi,
brž ko so duška dali svoji želji,
- 133 tāk lepa me Gospa je, da me vodi,
prijela za rokó in, vljudna žena,
pomígnila je Staciju: »Ž njim bodi!«
- 136 Da dana knjige stran mi je še ena,
sladkost bi pitja pel na tisti strani,
ki duša ni nikdar ž njim napojêna;
- 139 a ker so polni listi, nasnovani
za pesmi moje te del drugi, Vice,
umetnosti mi uzda dalje brani.
- 142 Tāk vrnil sem od svete se krnice
ves prerójén, prav ko spomladi tam
u svežem listju se blesté cvetlice,
- 145 ves čist, pripravljen za polet k zvezdám.

Konec II. dela: Vic.